

BALKAN ANTANTI VE TÜRK EDEBİYATI:
CUMHURİYET DEVRİNDE BALKANLARA DÖNÜK EDEBİYATIN DOĞUŞU
VE GELİŞMESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

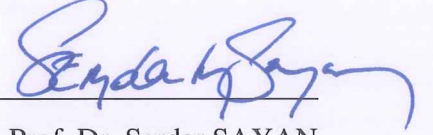
SAADET ÇETİN

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2017

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm koşulları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Serdar SAYAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müdürü

Bu çalışmayı okuduğumu ve çalışmanın kapsam ve içerik olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda bir Yüksek Lisans tezi olabilecek yeterlilikte olduğuna kanaat getirdiğimi onaylıyorum.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Necmettin TURİNAY

(TOBB ETÜ, Türk Dili ve Edebiyatı)

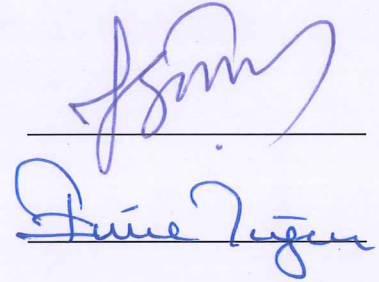
Tez Jürisi Üyeleri

Doç. Dr. Tuba İşınsu İSEN DURMUŞ

(TOBB ETÜ, Türk Dili ve Edebiyatı)

Yrd. Doç. Dr. Emine TUĞCU

(Başkent Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı)

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Saadet ÇETİN

ÖZ

BALKAN ANTANTI VE TÜRK EDEBİYATI: CUMHURİYET DEVRİNDE BALKANLARA DÖNÜK EDEBİYATIN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

ÇETİN, Saadet

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Necmettin TURİNAY

1930'ların kültür ve sanat hayatı gözden geçirildiğinde, Türk edebiyatında Balkanlara yönelik yeni bir ilginin oluşmaya başladığı görülmektedir. 1930 başlarında imzalanan Balkan Antantı ve çeşitli ikili anlaşmaların ardından başlayan büyük Balkan göçlerinin de tesiriyle, Türkiye kamuoyunda Balkanlara yönelik ilginin had safhalara ulaştığını söylemek mümkündür. Dönem boyunca ortaya çıkan gelişmeler gerek yönetici sınıflar, gerekse halk üzerinde Balkanlara yönelik ilgiyi beslerken, Osmanlı dönemine ait yaşanmışlıkları gün yüzüne çıkarmaya ve ortak hafızayı harekete geçirmeye başladığı görülmektedir. Bu gelişmeler aradan fazla bir zaman geçmeden edebiyata da yansımış, Balkanlara yönelik sayısız inceleme ve araştırmaya, makale yazımına, seyahatnamelere vücut vermiştir. Bunun yanı sıra doğrudan edebî verimler olarak şiir, hikâye ve roman alanında da dikkate değer gelişmeler kaydedilmiştir. İlgili dönem şimdiye kadar uluslararası ilişkiler ve Cumhuriyet tarihi bağlamında ele alınmış olmakla beraber, dönem içi gelişmelerin edebiyata yansımaları bakımından müstakil bir değerlendirmeye tabi tutulmadığı görülmektedir. Bu bakımdan, 1930'larla İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem arasında gerek önemli edebiyat-sanat dergilerinde ve gerek kitap olarak yayımlanan edebî verimlerin tespiti üzerinden Balkanlara yönelik edebiyatın boyutlarının ele alındığı bu tezde, dönem boyunca ortaya çıkan inceleme, makale, seyahatname, şiir, hikâye ve roman türündeki eserler topluca değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balkan Antantı, Balkan Göçleri, Balkanlara yönelik edebiyat, Balkan dillerinden tercüme.

ABSTRACT

BALKAN ENTENTE AND TURKISH LITERATURE:
THE ORIJIN AND DEVELOPMENT OF LITERATURE BALKANS CENTRAL
LITERATURE DURING THE REPUBLIC OF TURKEY

ÇETİN, Saadet

Master of Arts, Turkish Language and Literature

Supervisor: Ass. Prof. Dr. Necmettin TURİNAY

It has been seen that a new interest being to form toward to Balkans in Turkish literature, when review culture and art life of 1930s. It is possible to say that in the Turkish public opinion, the Balkan tendance are reaching out to the end under the influence of the large Balkan emigration that started after various bilateral agreements and the Balkan Entente signed early in 1930. While the developments that occured throughout the period foster tendency for the Balkans, both in administrative classes and on the public, it is observed that the experiences of the Ottoman period have begun to take shape and the common memory has begun to take action. These developments have been reflected in literature not too long after, and have been contributed to numerous researches, writing articles and travelling on the Balkans. In addition to these, remarkable developments have been recorded in poetry, story and novel as direct literary achievements. Although the relevant period has been dealt with in the context of international relations and Republican history until now, it is seen that the developments within the period are not subjected to an independent evaluation in terms of literary reflection. In this respect, in this thesis, which deals with the dimensions of literature for the Balkans through the determination of literary yields published both in important literary-art magazines between the 1930s and the post-Second World War, Articles, travelnames, poems, stories and novels arising during the period are being tried to be collectively evaluated.

Keywords: Balkan Entente, Balkan Migrations, literature for the Balkans, translations from Balkan languages.

TEŞEKKÜR SAYFASI

Tez alıőmam sűresince deęerli fikir ve yűnlendirmelerinin yanı sıra gűsterdięi alāka, titizlik ve anlayıő için danıőman hocam Sayın Necmettin Turinay'a, verdięi űneriler ve yol gűstericilięi için bűlűm baőkanımız Tuba Iőınsu İsen Durmuő'a, araőtırmalarım sırasında bűyűk kolaylık saęlayan Milli Kűtűphane Sűreli Yayın Arőiv çalıőanlarına, sabırla beni dinleyen ve tezimi okuyup dűzeltmelerde bulunan dostlarıma, her koőulda en bűyűk yardımcıım anneme, gűven ve destekleri için babama, kardeőime çok teőekkűr ederim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI.....	i
ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	iv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Anadolu Merkezli Edebiyat	1
1.2. 1930’larda Ortaya Çıkan Balkan Yönelimi	5
1.3. Türk Edebiyatında Balkan İlgisini Harekete Geçiren Sebepler	8
1.4. Balkan Göçleri.....	16
1.5. Balkan Antantı	20
BÖLÜM II: TÜRK EDEBİYATINDA BALKANLARI KONU EDİLEN MAKALE VE İNCELEMELER.....	37
BÖLÜM III: BALKAN DİLLERİNDEN TÜRKÇEYE YAPILAN TERCÜMELER	53
3.1. Yunan Edebiyatından Tercümeler	61
3.2. Bulgar Edebiyatından Tercümeler	65
3.3. Romen Edebiyatından Tercümeler	68
3.4. Panait İstrati Çevirileri.....	71
BÖLÜM IV: BALKAN SEYAHATNAMELERİ.....	77
4.1. Dergi ve Gazetelere Yansıyan Balkan Seyahatleri	79
4.2. Müstakil Seyahatnameler.....	91
4.2.a. Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya (1931).....	91
4.2.b. Tunadan Batıya (1935)	94
4.2.c. Balkanlar ve Türklük (1936).....	101
4.2.ç. Yugoslavya’da Seyahat Notları (1936).....	109
4.2.d. Ankara-Bükreş (1937)	114
4.2.e. Tuna Kıyıları (1938)	118

4.2.f. Atina Mekupları (1938).....	122
BÖLÜM V: ŞİİR	127
5.1. 1930-1939 Aralığında Balkanlara Yönelik Şiir	134
5.1.a. Tuna Çağrışımları	136
5.1.a.i. <i>Coşkun, Güzel Tuna</i>	137
5.1.a.ii. <i>Gamlı, Yashlı Tuna</i>	144
5.1.a.iii. <i>Türk Tuna: Bizim Eller</i>	151
5.1.a.iiii. <i>Tuna, Meriç, Tunca Ve Sakarya Eşleştirmeleri</i>	154
5.1.b. Tarihi Yeniden Keşif Denemeleri.....	159
5.1.c. Balkanlara Dönük Gurbet ve Hasret Temaları.....	169
5.1.ç. Reel Şartlara Sığmayan Ruhlar	172
5.1.d. Yarınlardan Umut/ Balkanlara Doğru Açılma İhtiyacı.....	176
5.1.e. Muhacirlik ve Muhaceret Psikolojisi	181
5.2. 1940-1944 Aralığında Balkanlara Yönelik Şiir	183
5.2.a. Tuna Çağrışımları	189
5.2.b. Şiirde Tarih	196
5.2.c. Serhat Boyları	204
5.2.ç. Savaş Beklentisi/ Akın Düşüncesi/ Savaş Çağruları.....	208
5.3. 1944 Sonrasında Balkanlara Yönelik Şiir.....	214
BÖLÜM VI: TÜRK EDEBİYATINDA BALKANLARI KONU ALAN ROMAN VE HİKÂYELER.....	223
6.1. Roman.....	223
6.1.a. <i>Attilâ</i> (1931).....	226
6.1.b. <i>Akından Akına</i> (1936)	227
6.1.c. <i>Viyana Dönüşü</i> (1937).....	232
6.1.ç. <i>Akın Yolcuları</i> (1936).....	234
6.1.d. <i>Balkan Çiçekleri</i> (1938).....	239
6.1.e. <i>Göçmen Ahmet</i> (1939).....	243

6.1.f. Bulgar Sadık (1939)	245
6.1.g. Komitacı Aşk (1943)	247
6.1.ğ. Malkoçoğlu (1943)	249
6.1.h. Karlı Dağlar (1945).....	252
6.1.ı. Ciğerdelen (1946).....	254
6.1.i. Ölümden Dönüş.....	257
6.2. Hikâye.....	260
6.2.a. Osmanlının Rumeli Açılımını Ele Alan Hikâyeler	262
6.2.a.i. <i>Akıncı Civan Ali</i>	262
6.2.a.ii. <i>Andre Gorçakof</i>	264
6.2.a.iii. <i>Tuna Gülü</i>	265
6.2.b. Osmanlının Rumeliden Çekilişini Ele Alan Hikâyeler	267
6.2.c. Cumhuriyet Döneminde Balkan Göçlerini Ele Alan Hikâyeler.....	269
BÖLÜM VII: SONUÇ.....	275
KAYNAKÇA	279
1. Birincil Kaynaklar.....	279
2. İkincil Kaynaklar	280
EK 1: 1930-1950 YILLARI ARASINDA BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI KİTAPLAR.....	285
EK 2: 1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI	291
1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI/ KRONOLOJİK.....	291
1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI/ TÜRLERE GÖRE	341
1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI/ YAZAR ADLARINA GÖRE.....	389

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. Balkanları Konu Edinen Makale ve İncelemelerin Yıllara Göre Dergilerde Dağılımı.....	52
Grafik 3.1. Yıllara Göre Dergilerde Yayımlanan Hikâye ve Şiir Tercümelerinin Sayısı.....	57
Grafik 3.2. Balkan Dillerinden Yapılan Tercümelerin Yıllara Göre Dergilerdeki Dağılımı.....	58
Grafik 5.1. Tespit Edilen Şiirlerin Yıllara ve Dergilere Göre Dağılımı.....	221

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Anadolu Merkezli Edebiyat

Edebiyat, toplumun bir yanına tekabül etmesi itibariyle içtimai olgu ve olaylarla devamlı bir etkileşim halindedir. Toplum seviyesinde kendine yer bulan her yapı ve gerçekleşen her vaka bir şekilde edebiyatın alanına girer. Bu bakımdan edebî eserler ister olumlayan, isterse karşı gelen bir içeriğe sahip olsun, ortaya çıktığı dönemin ürünü sayılırlar. Bu düşünceden hareket eden araştırmacılar, edebî eser üzerinden dönemi anlamaya çalışan ve dönemin koşullarından yola çıkarak edebî eseri değerlendiren iki farklı yöntem benimserler. Farklı noktalardan hareket edilmesine rağmen, aynı mantık üzerinden şekillendirilen bu tarz çalışmalar, edebiyatın dönem ile ilişkisinin önemini ortaya koymak amacını taşırlar. Nitekim içtimai müesseselerin birbiriyle uyumlu bir bütün teşkil ettiğini ve bu hususla ilgili olarak edebiyatın konumunu Fuat Köprülü (1980, 1-2) şu sözlerle dile getirmektedir:

Edebiyat cemiyetin bir müessesesi olmak itibariyle, kendisini vücuda getiren cemiyetin diğer müesseseleriyle bağlı ve onlarla ahenklidir. Hakikaten bir milletin coğrafi çevresiyle, sonra dinî, iktisâdî, hukukî, ahlâki, bedîî, siyasî, hayatıyla edebiyatı arasındaki bağlantılar o kadar açıktır ki, bu hususta izahatı bile fazla görüyoruz. Geçmiş zamanlara ait bir “edebî eser”i lâıykıyla ve -tarihî mânâsıyla- anlamak için, evvelâ o devrin umumî hayatını, yaşayış ve düşünüş tarzlarını, o devir insanların hayat ve kâinat hakkında nasıl telâkkiler beslediklerini öğrenmemiz gerekir.

Bu cümlelerde ifadesini bulduğu üzere, bir dönem içinde kaleme alınan şiir, hikâye veya roman, yazıldığı zamanın şartlarından bağımsız telâkki edilemez. Nasıl ki sanatçı yaşadığı devir ve ortamın şartlarından etkileniyorsa, edebî eserler de yazıcısının çeşitli faktörlerle şekillenmiş düşünce dünyasının birer ürünü kabul edilebilir. Benzeri şekilde dönem-sanatçı-edebî eser sarmalına dikkat çeken Orhan Okay da, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*'nın önsözünde (2015, 8) sanatçının bilinçsiz de olsa şahitlik vasfını haiz olduğunu ifade etmektedir:

Ferdin, sosyal çevreden kopması mümkün olmadığına göre, sanatkar olarak edebiyatçı dediğimiz insanın, dolayısıyla eserinin de, asgarî seviyede bile olsa tarihî ve siyasi bir zeminde düşünülmesi tabiidir. Nitekim birtakım tarihî ve sosyal vâkıaların izahında da edebî eserlere başvurulması, bu eserleri yerine göre birer belge olarak düşünen tarihçi için de vazgeçilmez olmaktadır. Siyasi meselelerle en ilgisiz görünen bir edebiyatçı bile eserinde, içinde yaşadığı devrin, tarihî olayların şahididir. Bu sebeple tek bir edebî eserin incelenmesinde onu çerçeveleyen sosyal yapıdan ayıklamak, belki bir metoda göre gerekli yahut zaruri olsa bile, bir edebî şahsiyetin, edebiyat grup ve okullarının, edebî türlerin sadece bu methodla ele alınıp anlaşılması, değerlendirilmesi mümkün ve doğru değildir.

Edebiyat tarihi bağlamında teorik bir okuma olarak karşımıza çıkan bu görüşlerin somut örneklerini edebiyat dünyamızda da görmekteyiz. Öyle ki Türk edebiyatının tarihi dönemleri genel anlamda bu idrak üzerine bina edilmiştir. Zira Tanzimat, Meşrutiyet, Mütareke veya Cumhuriyet dönemi şeklinde adlandırılan edebî devirler, isimlerini o dönemin önemli siyasi -bugünden bakıldığında tarihî- olaylarından almışlardır. İsimlendirmenin de ötesinde, işaret edilen siyasi hadiselerin vücuda getirdiği toplumsal şartların devrin edebiyatına da yön verdiği görülür.

Bu açıdan 1930'lara kadar olan Cumhuriyet dönemi edebiyatını, genel hatlarıyla “Anadolu merkezli bir edebiyat” olarak nitelendirmek mümkündür. Kurtuluş Savaşı yıllarında gerçekleştirilen kongrelerle şekillenen ve Misak-ı Milli çerçevesinde inşa olunan Türkiye Cumhuriyeti, başlangıçta belirlenen sınırlara bağlı kalmaya çalışmıştır. Siyasi çerçevede kabul edilen bu politika edebî gelişmeleri de etkilemiş; dönem içinde üretilen şiir, hikâye, roman türündeki eserler, yeni devletin prensiplerine ve dünya görüşüne uygun olarak “Anadolu merkezli” bir tutumla kaleme alınmışlardır. Orhan Okay (2015, 89) bu vaziyetin ortaya çıkışına, 1923'ten sonra hükümet merkezinin Ankara'ya taşınmasını gerekçe olarak gösterir:

1923'ten sonra da hükümet merkezinin resmen Ankara olması dolayısıyla fikir, kültür ve edebiyat hareketlerinin de giderek Anadolu'ya yönelmesi hadisesidir. Bu durum 1910'larda başladığı farzedilen Millî Edebiyat akımının da Cumhuriyet'ten sonra bir Anadolu romantizmine doğru gelişmesine yol açmıştır.

Ankara'da kurulan yeni yönetimin, siyasi konjonktürde temellerini daha da sağlamlaştırması için çeşitli yönlerden desteklenmesi gerekiyordu. Milli Mücadele sonrasında ilân edilen Cumhuriyet rejimi ülke içinde benimsetilmeli, yenilikler halka doğru ve kalıcı bir şekilde anlatılmalıydı. Bu noktada hem emperyal güçlere hem İstanbul yönetimine karşı verilen Milli mücadelenin edebiyatının da yapılması gerekiyordu. İşte bu hususla ilgili olarak zamanın siyasi ve sosyal anlamdaki gerekliliklerinin edebiyat yoluyla karşılanmaya çalışıldığını görüyoruz. Kaplan'ın nezareti altında hazırlanan *Atatürk Devri Türk Edebiyatı I* adlı çalışmada, bu etkileşim “devrin ruhu” olarak ifade edilir ve bu ruhun o günlerde vücuda getirilen edebiyat ve sanat eserlerine doğrudan yansıdığı belirtilir (Kaplan 1981, XXI). Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* (1922), *Vurun Kahpeye* (1926); Aka Gündüz'ün

Dikmen Yıldızı (1927); Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore* (1928), *Yaban* (1932), *Ankara* (1934) ve bir yönüyle de Mithat Cemal'in *Üç İstanbul* (1938) gibi romanları o yıllarda, devrin ruhunu nazarı dikkate alarak kaleme alınmış eserler olarak karşımıza çıkarlar.

Cumhuriyetin ilk senelerinde Anadolu gerçeğinin milli bir bakış açısıyla ele alındığı bu tür eserlerin yanı sıra, edebiyatçıların odaklandığı bir diğer husus da inkılaplar ve inkılapların Anadolu insanına anlatılması ve benimsetilmesi gayretidir. Halide Edip'in *Vurun Kahpeye* (1926), Reşat Nuri'nin *Yeşil Gece* (1928) ve Yakup Kadri'nin *Ankara* (1934) romanlarında inkılâp zaruretinin Türk insanına anlatılması gayreti bu amacın bir tezahürüdür. İçinde bulunulan olumsuz şartlardan kurtuluş ancak bir zihniyet değişikliği ve inkılâpların benimsetilmesi yoluyla sağlanabilirdi. 1930'lu yıllara damgasını vurmuş olan *Kadro* dergisinin yayımlanmasında da buna benzer bir yaklaşım söz konusudur.

“Anadolu merkezli” bir edebiyatın oluşmasında etkili olan siyasi ortam ve ideolojinin bu yıllarda ne derecede baskın bir nitelik arz ettiğini, 1924-1925 yılları arasında *Anadolu* dergisinin çıkarılışı da ortaya koymaktadır. Nitekim Nisan 1924 ile Mart 1925 tarihleri arasında on iki sayı olarak yayımlanan *Anadolu*, özellikle Anadolu'ya mahsus bir ilim ve bir tür Anadoluçuluk mesleği vücuda getirmeyi amaçlıyordu (Bingöl-Pakiş 2016, 4). Yazarları ve şairleri arasında Mükremin Halil, Mehmet Halit, Ziyaeddin Fahri, Hilmi Ziya, Ahmet Hamdi, Faruk Nafiz ve Yahya Kemal'in bulunduğu dergi, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki fikri ve edebî yaklaşımların altyapısını oluşturuyordu. Yine 1926'da çıkarılmaya başlanan ve 1929'a kadar haftalık olarak devam eden *Hayat* dergisinden de bahsetmek gerekir. Mehmet Emin Erişgil yönetiminde çıkan dergi, Cumhuriyet inkılaplarını halka anlatmayı amaç edinmekte idi. Bu arada “Hayata, daima hayata” spotu ile dikkat çeken *Hayat*,

Kemalettin Kamu, Necip Fazıl, Ömer Bedrettin'in şiirlerine yer verir. Anadolu merkezli edebiyatın önemli göstergelerinden biri kabul edilen Faruk Nafiz'in *Çoban Çesmesi* şiiri de yine bu dergide yayımlanmıştır.

Coğrafya esasına dayalı milliyetçik fikrinin önemli isimlerinden Remzi Oğuz Arık da, Anadolu'ya ve Anadolu insanının içinde bulunduğu şartlara ziyadesiyle önem verenlerden biri olmuştur. Remzi Oğuz'un, "Alparslanların torunları bugün başları eğik haldedir. Bitip tükenmek bilmeyen mücadeleler onu tüketmiştir" (Bakırcıoğlu 2000, 234) biçimindeki ifadeleri aydınların farkındalığını açıkça göstermektedir. Elde "küçülmüş" bir vatan parçası kalmış olup öncelikle yapılması gereken de var olanı toparlamak ve geliştirmektir. Bu kaygıyı *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946-2000* çalışmasında Alemdar Yalçın (2011, 91) şu ifadelerle dile getirmektedir:

Geçirdiğimiz toplumsal travmaya sebep olan acılar, savaşlar, sürgünler ve göçlerle dolu bir yüzyıldan sonra, Kurtuluş Savaşının getirdiği ortamda aydınlarımızın kendileri için bir ideal arama sürecinin adının Anadoluçuluk olduğunu söyleyebiliriz.

1.2. 1930'larda Ortaya Çıkan Balkan Yönelimi

Cumhuriyet dönemi edebiyatı, Anadolu coğrafyasını ve bu coğrafyada yaşayan halkı merkeze alan bir seyir takip etmekteydi. Ayrıca yeni dönemde ortaya çıkan sınırlar, bir anlamda fikir ve edebiyatın da çerçevelerini belirler hale gelmişti. Öyle ki divan şiirinde ve yenileşme dönemi Türk edebiyatında sıkça karşılaştığımız Balkanlara mahsus imgeler bile, bu aşamada edebiyatın gündeminden büsbütün düşmüş bulunuyordu. Bir zamanlar Türk edebiyatında büyük bir yer işgal eden

Rumeli ve Rumeli orijinli nice imgeler, Cihan Savaşı ve Mütareke yıllarının devamı olarak Cumhuriyetin ilk evrelerinde yok denecek kadar azalmış, Balkan coğrafyalarını ve bu coğrafyalardaki halkın yaşayışını ele alan eserler neredeyse görülmez hale gelmişti. Ancak yok oluş derecesine varan bu azalmanın belli bir tarihten sonra değişmeye başladığı, Balkan mevzularının Türk edebiyatına yeni baştan avdet ettiği de gözden kaçmamaktadır.

Nitekim 1930 başlarından itibaren, Balkanları ve Balkan Türklerini ele alan bazı inceleme ve seyahat eserlerinin yazılmaya başlandığı görülür. Falih Rıfkı Atay'ın *Faşist Roma-Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya* (1931), *Tuna Kıyıları* (1938); İsmail Habib Sevük'ün *Tunadan Batıya* (1935), Yaşar Nabi Nayır'ın *Balkanlar ve Türklük* (1936), Asım Us'un *Yugoslavya'da Seyahat Notları* (1936), Sadri Ertem'in *Ankara-Bükreş* (1937), Ziya Emiroğlu'nun *Atina Mektupları* (1938) gibi gezi ve değerlendirmeleri bu anlamda ilk dikkati çeken çalışmalardır. Bu eserlerin yanı sıra Abdülhak Şinasi Hisar'ın, Yaşar Nabi'nin *Varlık*'ta ve Necip Fazıl'ın *Ağaç* dergisinde çıkan gezi yazıları vardır. Aynı şekilde dönemin dergilerinde tarihî, edebî, sosyolojik, kültürel hatta ticari, hemen her alanda Balkanları konu alan sayısız makale göze çarpmaya başlar. Böylece Rumeli ve Rumeli halkı çeşitli yönleriyle tekrar Türkiye'nin gündemini meşgul etmeye başlar.

Bu konu ile ilgili eserler, inceleme ve gezi yazılarıyla da sınırlı kalmaz. M. Yalçın Tuna'nın *Akın Yolcuları* (1936), M. Turhan Tan'ın *Viyana Dönüşü* (1937), C. Behçet Perim'in *Balkan Çiçekleri* (1938) ile *Göçmen Ahmet* (1939) adlı eserleri, M. R. Yalkın'ın *Bulgar Sadık'ı* (1939), Murat Sertoğlu'nun *Komitacı Aşkı* (1943), Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Karlı Dağlar (Makedonya)* (1945) ve Safiye Erol'un *Ciğerdelen'i* (1946) roman tarzında kaleme alınmış Balkan temalı eserlerden bazılarıdır.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda, 1930'lar ile İkinci Dünya Savaşı'nın sonu arasında yayımlanan edebiyat, kültür, sanat dergilerinde ise, basılı eserlerden çok daha fazla ve çeşitli kaynağa ulaşılmıştır. O kadar ki dönem içinde yayımlanan dergilerin hemen her sayısında, Balkan temalı şiirlere rastlanabilmektedir. 1930'lar ile İkinci Dünya Savaşı'nın sonu arasında yayımlanan bu şiirleri genellikle Halide Nusret Zorlutuna (1901-1984), Behçet Kemal Çağlar (1908-1969), Kemalettin Kamu (1901-1948), M. Uluğ Turanlıoğlu (1913-2002), Hâmit Macit Selekler (1909-1974), Orhan Şaik Gökyay (1902-1994), Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008) gibi dönemin önemli şairlerinin yazdığı görülmektedir. Taranan dergilerde bu yolda, içinde Balkan temalarının işlendiği iki yüzden ziyade şiir tespit edilebilmiştir. Gerek bu noktadaki sayı çokluğu, gerekse önemli edebiyatçıların kaleminden çıkmış olmaları, Cumhuriyet döneminde yeniden harekete geçen Balkan ilgisini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Haliyle 1930'lar ile İkinci Dünya Savaşı'nın sonu arasında yayımlanmış şiir kitaplarında da, bir hayli Balkan temalı şiirler mevcuttur. Faruk Nafiz Çamlıbel'in (1898-1973) *Akıncı Türküleri* (1938) adıyla yayımladığı şiir kitabını bu etkinin bir tezahürü olarak okumak mümkündür.

Bu noktada zikredilmesi gereken diğer bir husus da Balkan edebiyatlarından Türkçeye yapılan çevirilerdir. *Varlık* dergisinin başını çektiği süreli bazı yayınlarda, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Balkan edebiyatlarından şiir ve hikâye çevirileri yapılmış, o kadar ki bu durum zaman zaman dergilerde müstakil bölümlemeler seviyesine bile yükselmiştir. Hatırlamak gerekir ki Balkan edebiyatı denildiğinde akla ilk gelen isimlerden biri olan Panait İstrati'den yapılan çeviriler de yine bu dönemde başlar. İlk olarak Yaşar Nabi Nayır'ın (1908-1981) çevirileriyle tanıdığımız Panait İstrati'nin eserlerinden bazı parçaların dergilerde tercüme edilip sanatı, romancılığı hakkında değerlendirme yazılarının kaleme alındığı görülür.

İşte yüzyıllarca toplumsal hayatın olduğu kadar edebiyatın da önemli bir yanını teşkil eden Balkanlar'a ilginin, Birinci Dünya Savaşı'nın sonu ile Cumhuriyet'in ilk yılları arasında yok denebilecek kadar azalması, ancak 1930 ortalarından itibaren söz konusu alâkanın yeni baştan nüksederek ciddi edebî verimlere dönüşmesi, edebiyat tarihimiz açısından kapalı kalmış bir gelişmedir. Bu verimlerin nicelik olarak seviyesi tespit edilmeye çalışılırken, tahminleri aşan bir sayıya ve çeşitliliğe ulaştığının da farkedilmesi, konuya daha dikkatli bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Sözünü ettiğimiz Balkan ilgisinin bir sonucu olarak şiir, hikâye, roman, gezi yazısı, çeşitli makale ve çeviri gibi edebiyatın hemen her türü ile karşılaşılması ve bu tarz eserlerin sayısal çokluğu, konunun incelenmesini lüzumlu kılan sebeplerin başında gelmektedir.

Bu dikkat ve arzunun sevkiyle yola çıkılan tezde, şimdiye kadar edebiyat tarihimizde gözden kaçmış bir edebî temayülün varlığını teşhis etmek ve ortaya çıkışında etkili olan faktörleri araştırmak, bu edebiyatın gerek nicelik gerekse nitelik bakımından tespit ve değerlendirmesini yapmak amaçlanmaktadır.

1.3. Türk Edebiyatında Balkan İlgisini Harekete Geçiren Sebepler

1930 ortalarından itibaren Türk edebiyatında görülmeye başlayan Balkan ilgisinin ortaya çıkışında rol oynayan faktörleri ve edebiyat üzerindeki yansımalarını ele almadan önce, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki azalışın nedenlerini de araştırmak gerekmektedir. Balkan Savaşları'nın hemen ardından patlak veren Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devletini temelinden sarsmış olması, aydın kesimin ve edebiyatçıların dikkatinin bu noktaya yönelmesine sebep olmuştur. Aynı yıllarda ortaya çıkan savaş edebiyatı, Balkanları da içine alan, milli duyguları harekete

geçiren genel bir atmosfere sahiptir. Ancak savaştan mağlup çıkılması ve Anadolu'nun çok büyük bir bölümünün işgal altına girmesi, toplumun ciddi bir kırılma yaşamasına sebep olmuştur. Daha birkaç yıl öncesine kadar uzak vatan parçaları için mücadele veren toplumsal öncü sınıflar evlerinin, ocaklarının derdine düşmüş, kendilerini bir tür “var oluş mücadelesi” içinde bulmuşlardır.

Mütareke ve Milli Mücadele yıllarının ardından ilân edilen Cumhuriyet ile birlikte daha başka durumlar da ortaya çıkar. Yeni devletin en belirgin özelliği, kuruluş çerçevesini oluşturan Misak-ı Milli sınırları idi. Genç Türkiye Cumhuriyeti, kısa sürede yapılması gereken işleri sonuçlandırmak ve mevcudiyetini daha da sağlamlaştırmak zorundaydı. Mevcut kuruluş süreci sadece yeni bir sistem inşası ile sınırlı kalmıyor, aynı zamanda yeni bir zihniyet oluşturmayı da amaçlıyordu. Girişilen inkılap süreci, bu köklü değişim arzusunun somut adımlarını teşkil etmekteydi. Anadolu insanı maruz kaldığı can, mal ve toprak kayıplarının ardından, içine girdiği yenilik rüzgârı ile adeta şaşkın bir görüntü sergiliyordu. Daha açığı, Mütareke ve Milli Mücadele yıllarındaki “var olma mücadelesi”nin, Cumhuriyetin ilk yıllarında “varlığını temellendirme” yönünde haklı bir kaygıya evrildiği anlaşılır. Görülen değişime bağlı olarak devletin ve dolayısıyla toplumun ilgisinin, neredeyse büsbütün ülke sınırları içine çekildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yukarıda izah edilen “Anadolu merkezli” edebiyatın ortaya çıkışının da aynı şekilde açıklanması mümkün gözükmemektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında göze çarpan dışa kapalı tutumun anlamlandırılması hususunda düşünülebilecek bir başka sebep ise, bir anlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olarak görülen Türkiye Cumhuriyeti'nin, Balkan ülkelerince tehdit olarak algılanmasının önüne geçmektir. Türkiye tarafından bölge ülke ve halklarına yönelik bir alâka, ulus-devlet sürecinde Osmanlı'yı kendilerine

düşman gören ve varlıklarını da bunun üzerine bina eden Balkan ülkeleri tarafından bir tür tehdit olarak algılanabilirdi.

Genel hatlarıyla açıklamaya çalıştığımız böyle bir ortamda, yönetici elitin ve toplumun gündeminde etkisini büsbütün yitiren Balkan meselesinin, edebiyatçıların gündeminden de düşmüş olması son derece tabiidir. Kaldı ki bu yıllarda yönetici elit kadar gazetecilerin, yazar ve şairlerin de nazarı dikkati iç meselelere, devrimlere, okuma yazma seferberliğine, milli mücadelenin anlatılması ve halka tanıtılması gibi meseleler üzerine yoğunlaşmış bulunmaktaydı.

Bu alandaki edebiyat verimlerini dönemle ilişkisi üzerinden açıkladığımız şartlarda, devrin yazar ve şairlerinin, aynı zamanda önemli siyasetçi-bürokrat sınıfları teşkil ettiği de düşünülmelidir. Zira Ankara'da kurulan yeni devletin altyapısını oluşturanlar, büyük çapta devrin öncü askeri kadroları ile önemli yazarlarından meydana gelmekte idi. Mustafa Kemal'in yanında dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya gibi bazı devlet adamları ile *Kadro*'cu Şevket Süreyya Aydemir (1897-1976), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889-1974), Falih Rıfkı Atay (1894-1971), Türk Ocakları reisi Hamdullah Suphi Tanrıöver (1885-1966), Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958), Ruşen Eşref Üneydin (1892-1959) gibi aydınlar da bulunuyordu. Burada zikredilen ve çoğaltılabilecek isimler ulus-devletin gerek siyasi, gerekse fikrî anlamda inşa sürecinde çok ciddi roller oynamışlardır. Siyaset ve edebiyatın bu derecede iç içe geçtiği bir ortamda, edebiyatçıların alâkasının ülke gündemiyle paralel bir seyir takip etmesi olağan karşılanması gereken bir durum teşkil eder.

Dolayısıyla Balkanları odağa alan edebiyat ürünlerinin sayıca azalması ya da popülerliğinin kaybolması, bu bakımdan Mütareke ve özellikle de 1923 sonrası

Türkiyesinin siyasi ve toplumsal şartlarıyla ilişkilendirerek açıklamak mümkündür. Ancak bu noktada değinilmesi gereken diğer bir husus ise, Balkan merkezli edebiyata yönelik tez, kitap ve makalelerle ilgilidir. Bu tür çalışmalara bakıldığında, hemen hepsinin, Osmanlı dönemine ait eserleri ihtiva ettiği ilk bakışta anlaşılır. Kaldı ki Cumhuriyetin ilk yıllarında Balkanlara dönük ilgi bağlamında edebî verimlerde meydana gelen azalma, bu edebiyat hakkında yapılan incelemeler üzerinden de takip edilebilmektedir.

Nitekim Türk edebiyatının Balkanlara bakan yüzü ile alâkalı çalışmalar incelendiğinde, Klasik Türk Edebiyatı bağlamında Mustafa İsen'in Rumelili divan şairlerine yönelik çalışmaları özellikle dikkat çekmektedir. İsen'in divan şairlerinin yanı sıra, Balkan Türklerinin çağdaş edebiyatlarını da tanıttığı çalışmaları bulunmaktadır¹. Bunun gibi Balkanlarda yaşayan Türklerin oluşturduğu Türkçe edebiyat üzerine yapılan çalışmaların, bu alandaki araştırma ve yayınların önemli bir bölümünü teşkil ettiği görülür. Yine Halil Çeltik'in doktora tezi olarak hazırladığı "Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası" adlı çalışması, Balkanların Osmanlı şiirine olan katkısı bağlamında değerlendirilebilir.

Balkan odaklı edebiyat araştırmalarının önemli kısmını da, Balkan Savaşlarını ele alan ya da Osmanlı'nın Balkanlardan yavaş yavaş geri çekilmeye başladığı dönemlerde kaleme alınan eserler oluşturmaktadır. Haluk Harun Duman'ın 1991 yılında yaptığı doktora çalışmasına dayalı *Balkanlara Veda* adlı kitabında ele aldığı konu, 93 Harbi ile başlayan Balkanlardan geri çekilişin edebî verimlere yansımalarının incelenmesine dayanır. Özellikle 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında zirveye

¹ *Ötelerden Bir Ses: Divan Edebiyatı ve Balkanlar'da Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi: Makedonya, Kosova Türk Edebiyatı* (Suat Engüllü ile birlikte), *Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler* (Reyhan İsen ile birlikte), *Varayım Gideyim Urumeli'ne, Balkanlar'da Osmanlı Mirası, Balkanlar'da Türk Çocuk Hikâyeleri* (Tuba İşınsu İsen Durmuş ile birlikte), *Balkanlar'da Türk Çocuk Şiiri* (Reyhan İsen ve Ayşe Esra Kireççi ile birlikte) gibi.

ulaşan Balkan ilgisi, vatan bilinen toprakların kaybını, Sırp-Bulgar çetelerinin zulümlerini ve Anadolu'ya yapılan zorunlu göçleri anlatır. O güne kadar huzur, güven ve samimiyet yuvası olarak bilinen Rumeli artık acı, kin, keder ve korkunun merkezi olmuş, üzerine veda şiirleri yazılan bir coğrafyaya dönüşmüştür. Duman'ın da dikkati çektiği üzere, bu yıllardaki edebiyat verimleri artık savaş şiiri, hikâyesi, romanı, yani bütün olarak bir *savaş edebiyatı*dır. Duman'ın ele aldığı eserler kronolojik olarak incelendiğinde, bu nitelikteki verimlerin Balkan Savaşı yıllarında ve ardından gelen birkaç yıl içinde bayağı bir artış kaydettiği görülür. Ancak bölgeye yönelik edebiyat bundan sonraki tarihlerde, özellikle de Mütareke yıllarında ve 1923 sonrasında bayağı sekteye uğrar.

Balkan merkezli edebiyat üzerine yapılan çalışmaların önemli bir yönünü de, belli bir zaman aralığıyla sınırlandırılmış tematik ve tür özelinde yapılan araştırmalar oluşturmaktadır. İlk örneğini Dilek Nalbantlar'ın 2005 yılında yüksek lisans tezi olarak hazırladığı “Cumhuriyet Devri Türk Romanında Balkan Türkleri” adlı çalışmasında gördüğümüz bu tutum, Bahanur Garan'ın (2013) “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Şiirinde Balkanlar”, Mahmut Bıyık'ın (2013) “Türk Romanında Rumeli 1888-2008” ve Fatih Acer'in (2015) “Türk Romanında Balkanlar ve Balkan Türkleri (1872-1960)” gibi tezleriyle devam eder. Yine Yasemin Dinç Kurt'un *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Yurt Dışı Gezi Kitapları (1920-1980)* çalışmasının bir bölümünde Sadri Ertem'in *Ankara-Bükreş*, İsmail Habib Sevük'ün *Tunadan Batıya*, Asım Us'un *Yugoslavya'da Seyahat Notları* gibi gezi türü eserler ele alınmaktadır. İsimlerinden de anlaşıldığı üzere bu tür çalışmalar, genellikle Balkan ilgisini tematik bir dikkatle ele almakta, edebî bir türle de sınırlamaya çalışmaktadırlar. Buna karşılık işaret edilen çalışmalarda, edebî eserlerin ortaya çıkışı sırasında ziyadesiyle etkili olan dönem şartlarıyla ilgi kurulmadığı görülmektedir.

İfade etmek gerekir ki edebî eserlerde belli bir dönem için görülen azalmanın sona ererek, Balkanlara dönük ilginin tekrar başlamış olması dikkati çekmesi gereken bir husus iken; söz konusu çalışmaların bu sürece hemen hiç odaklanmamış olmaları ciddi bir eksikliği gözler önüne sermektedir. Yaptığımız çalışmanın ortaya çıkışındaki itici güç de zaten bu noktada yatmaktadır.

Savaşın ve ardından Cumhuriyetin ilânıyla baş döndürücü bir hızda geçen yılların, Anadolu insanının hem fiziksel hem de psikolojik olarak kendi kabuğuna çekilmesini, yeni Türk devletinin de ister istemez kendi sorunları ve projeleriyle meşgul olmasını lüzumlu kıldığı daha önce de ifade edilmişti. Siyasi, toplumsal, ekonomik ve nihayet edebî alanda ortaya çıkan süreç, bir nevi geri çekilme ve içe kapanma olarak okunabileceği gibi; kendi içinde bir tazelenme ve yeni bir düzen inşası olarak da değerlendirilebilir. Nitekim sonraki yıllarda vuku bulan gelişmeler karşısında takınılan tavırlar, bu içe dönüşün bir unutma ve vazgeçme olmadığını ortaya koyacaktır. Kaldı ki yaşanan süreç geçici olup şartların izin verdiği ilk fırsatta, savaş meydanında karşı karşıya gelen Balkan devletlerinin ortak bir tarih ve kültür etrafında yeniden bir araya gelebileceklerini gösterecektir.

Nitekim ortak kültüre sahip olmanın önemini, antik kültürlerde bellek çalışmalarıyla tanınan Alman Mısırolog Jan Assmann (2015, 23) şu cümlelerle ifade etmektedir:

Her kültür *bağlayıcı yapı* olarak adlandırdığımız bir şey oluşturur. Bu yapı, hem sosyal boyutta hem de zaman boyutunda birleştirici ve bağlayıcıdır. Ortak deneyim, beklenti ve eylem mekânlarından bir “sembolik anlam dünyası” yaratarak, birleştirici ve bağlayıcı gücüyle güven ve dayanak imkânı sağlayarak insanları birbirine bağlar.

Kültürel bellek ve kimlik çalışmalarının önelediği bu hususa göre, toplumların tarihi ve sosyolojik yapıları incelenirken, çeşitli olaylar karşısında verdikleri tepkileri ve takındıkları tavırları anlamlı kılan teorik açıklamalar yapılmasına olanak vermektedir.

20. yüzyılın bir gerçeği olan ulus-devletlerin yapıp ettiklerini anlamlandırmak noktasında, söz konusu devleti dikkate alarak bir değerlendirme yapmak çoğu zaman yeterli olmayabilmektedir. Bir devlet, öncesini ne kadar ihmal veya reddetse bile kültürel kodlarında barındırdıkları, ulus-devlet olmadan önceki zamanlara aittir ve sahip olduğu bu kodlar hâli hazırdaki davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple siyasi, fiziki, ekonomik olarak önceye göre ne kadar farklılaşmış olursa olsun bir devletin, bir toplumun kültürel kodları ve belleğinde muhafaza ettikleri, uygun koşulları bulunduğu anda yeniden nüksetme eğilimindedirler.

Balkan coğrafyaları bağlamında, Türkiye için de aynı durumun söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Büyük yıkımların ve savaşların görünüşte birbirinden uzaklaştırdığı Balkan halkları, aslında yüzyıllardır bir arada yaşamının sağladığı ortak bir tarihe ve kültürel mirasa sahiptirler. Bu sebeple Cumhuriyetin ilk yıllarında göze çarpan “ilgisizlik veya habersizlik” durumunu, Balkan Savaşları ve ardından gelen Birinci Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı'nın devlet ve toplum nezdinde bir kırılmaya sebep oluşu, kurulan yeni devleti ayakta tutmak adına girişilen inkılaplarla meşgul olunması gibi sebeplerle açıklamak daha gerçekçi bir tutum olur. Dolayısıyla ülkelerin siyasi çıkarları, kendi halkları için genel bir davranış çerçevesi ortaya koysa bile, bundan daha büyük bir itici gücün hafızalarda yerini koruduğu unutulmamalıdır.

Buradan hareketle Türkiye toplumunun Balkanlar'la ilgili sahip olduğu kültürel bellek ve toplumsal hafıza, 1930'lardan itibaren edebî eserlere yansıyan Balkan ilgisinin temel motivasyonunu teşkil etmektedir demek yerinde bir açıklama olur. Ancak toplumsal hafızanın harekete geçmesini sağlayan belli koşulların da oluşması gerekmektedir. İşte bu yıllarda ne olmuştur da, Türk milletinin yıllardan beri görmezden geldiği coğrafyalar ve halklar yeniden edebiyatın ilgi alanına girmiş, bu konu toplum gündemini işgal eder hale gelmiştir? Dolayısıyla 1930'lardan itibaren ortaya çıkan Balkanlara dönük edebiyatın, toplumsal hafızada zaten mevcut olan köklü bazı duygu ve hatıralardan kolayca sıyrılıp edebî eserlere yansımaları sağlayan bir takım faktörlerin bulunması gerekir.

Bu amaçla 1930'lu yıllarda Türkiye'de yaşanan gelişmelere bakıldığında, Balkanların ülke gündemini ziyadesiyle meşgul etmeye başladığı ilk elde fark edilir. O kadar ki hemen her gün gazetelerde Balkan ülkeleri ile ilgili bir habere rastlanmakta, gazete ve dergilerde bu coğrafyayı ele alan makaleler yer almaktadır. Bu alâkayı doğuran sebepler araştırıldığında, karşımıza birkaç mesele birden çıkmaktadır. Bunlardan ilki, 93 Harbiyle başlamış olan Balkan göçlerinin yeni baştan nüksetmesidir. Balkan ulus-devletlerinin kurulması ve iktidardakilerin yürüttüğü politikalar, Cumhuriyet yıllarında Anadolu'ya yönelik göçlerin artarak devamına sebep olmuştur.

Balkanların Türkiye kamuoyunda işgal ettiği yerin artmasında etkili olan ikinci bir faktör ise, 1930'larda ortaya çıkan uluslararası gelişmelerin, Balkan ülkelerini kendi aralarında ortak dayanışma kalıpları üretmeye zorlamasıdır. İleride detayları açıklanacak olan bu gelişmeler, Balkan ülkelerinin siyasi yakınlaşmalarını sağlamış, hatta ülkelerin kendi aralarında işbirliğini öne süren Balkan Birliği oluşturma düşüncesine sevk etmiştir. Nitekim 1930'da başlayan yeni süreç, her yıl tekrarlanan

Balkan Konferansları'nı takiben 9 Şubat 1934'te Balkan Antantı'nın imzalanması ile neticelenmiştir. Düzenlenen konferanslar sırasında olduğu gibi, antantın parafe edilmesinden İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar devam eden temasların çok yönlü olarak sürdürüldüğü görülür. Böylece Türkiye gündemi, sözü edilen siyasi ve toplumsal gelişmelerin yanı sıra, bilhassa Balkan kökenli siyasetçi, devlet adamı ve yazarların yoğun katkısı ile adeta Rumeli havasıyla dolup taşmaya başlar.

1.4. Balkan Göçleri

Yukarıda dile getirildiği üzere, bu yıllarda Türkiye'nin Balkanlar'a ilgisini sağlayan önemli gelişmelerden biri göç meselesi idi. 93 Harbiyle başlayan göç dalgaları Balkan Savaşları yıllarında artarak devam etmiş, Lozan'da Yunanistan ile yapılan mübadele görüşmeleri ciddi bir sorun haline gelmişti. Belli dönemlerde vuku bulan toplu göçlerin yanı sıra, Balkanlardan Anadolu'ya göçler zaten sürekli devam etmekte idi. 1930'lu yıllara gelindiğinde, Balkan hükümetlerinin yeni politikalarına bağlı olarak, kitlesel göçlere yeni baştan şahit olunmaya başlandı. Yıldırım Ağanoğlu, *Balkanların Makus Talihi Göç* isimli çalışmasında, bu yıllarda vuku bulan göçlerle ilgili detaylı bilgiler vermektedir. Buna göre, 1934-1960 yılları arasında Yunanistan'dan gelen göçmenlerin sayısı 23.788'dir. 1935-1940 arasında Bulgaristan göçmenlerinin sayısı ise 95.964'ü bulmaktadır. 1934-1938 arasında ise sadece Romanya'dan 80 bin civarında göçmen gelmiştir².

Savaş sonrasında ulus esasına dayalı olarak kurulan devletlerin en önemli gündemlerinden birini nüfus meselesi teşkil etmekteydi. Bu yıllarda kalabalık bir

² Ağanoğlu'nun eserinde verdiği göç tablosuna göre; 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında, Balkanlardan toplamda 440 bin kişinin göç ettiği bilinmektedir. 1923-1939 arasında Yugoslavya'dan 115.427, Romanya'dan 117.095, Yunanistan'dan 384 bin, Bulgaristan'dan 198.668 kişi göç etmiştir. Yine İkinci dünya savaşı yıllarında göçler oldukça azalmakla birlikte 1940 ile 1960 arasında Yugoslavya'dan 153.674, Romanya'dan 4.256, Yunanistan'dan 23.808, Bulgaristan'dan ise 169.856 kişi göç etmiştir (2013, 305).

nüfusa sahip olmak, güçlü devlet olmanın en önemli göstergesi kabul ediliyordu. Bu hususta önemli düşünürlerden Remzi Oğuz Arık'ın, güçlü bir ülke olabilmek için 50 milyon nüfusa ulaşmamız gerektiği yönündeki fikrini hatırlamak gerekir (Bakırcıoğlu 2000, 267). Yine Yaşar Nabi Nayır, Balkanlardaki Türklerin göç ettirilmesinin aciliyetini savunduğu *Balkanlar ve Türklük* adlı eserinde, “Yurdumuzun bugünkü mesâhası içinde tam bir inkişafa mazhar olabilmemiz için nüfusumuzun asgarî otuz milyonu bulması gerektiği artık hepimizce anlaşılmiş bir hakikattir.” (Nayır 1936, 243) demekte ve doğurganlık oranlarındaki yavaş seyrin taze kan niteliğindeki göçlerle telâfi edilebileceğini söylemektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin birincil amacı, nüfusunu homojen bir şekilde artırmak ve bunun en pratik yolu da sınır dışında kalmış Türklerin Anadolu'ya göç ettirilmesi idi. 20. yüzyılın başlarında nüfus artışının ülkelere hem iktisadi hem de siyasi ve askeri güç kazandıracığı yönündeki hâkim telâkkilerin sevkiyle, savaşlarda yüzde otuz oranında nüfus kaybına uğrayan Türkiye'nin yeni “Türkler kazanmak” mecburiyetinde olduğunu dile getiren Yıldırım Ağanoğlu (2013, 293), Türkiye yönetici elitinin programında yer alan bu iştiyaki şu şekilde açıklamaktadır:

Türkiye Cumhuriyeti bir ulus devlet olarak kuruldu. Ulus devletin nüfus yapısının alabildiğince homojenleştirilmesi için, azınlıkların göçleri ve bunların yerine Balkanlar'dan Türk ve diğer farklı etnik kökenlerden gelen göçmenlerin Türkiye Cumhuriyeti'nde asimile olabilmeleri için bir toplum mühendisliği niyetiyle 1934 İskan Kanunu vb. çeşitli yasalar ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir. (Ağanoğlu 2013, 292)

Osman Metin Öztürk, “Türk Dış Politikasında Balkanlar” adlı makalesinde, vuku bulan göç politikasının diğer Balkan ülkeleri nazarında da olumlu karşılandığını belirtir (2001, 8). Zira bütün ulus-devletler gibi Balkan devletleri de, kendi

nüfuslarını homojenleştirmeye çalışıyordu. Bunun gibi türlü sebeplerle Balkan Türklerinin anavatana göçü teşvik edilmiş; hükümet, gelecek göçmenleri çıkardığı kanunlar ve oluşturduğu Göç kurullarıyla planlamaya çalışmıştır. Bu amaçla çıkarılan kanunlardan biri Haziran 1934'te 2510 sayılı Aşâir ve Göçmen Kanunu'dur. Bu kanun çerçevesinde Türkiye'ye kabul edilecek göçmenlerin miktarları, bunların yerleştirileceği mahaller ile iskân bölgelerinin sağlık, tarım ve ekonomik durumuna göre önceden belirlenmesi ve her sene belirlenecek oranda, ilkbahardan önce göçmenlerin nakil ve iskânlarının sağlanması kararlaştırılmıştı (Ağanoğlu 2013, 298). Yine 4 Eylül 1936'da Türkiye ile Romanya arasında Göç Mukavelesi imzalanmış, ardından 25-27 Şubat 1938'deki Balkan Antantı toplantısından sonra 11 Temmuz 1938'de daha kapsamlı bir Göç Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma üzerine iki Romen, iki Yugoslav, iki Türk ve bir Yunanlı gözlemciden oluşan bir komisyonun kurulmuştur (Özgür-Baklacioğlu 2010, 157-158).

Türkiye'de bu yıllarda Balkan ilgisinin uyanmasında göç anlaşmaları ve göçmenlerin durumu etrafında oluşan kamuoyu kadar, gelen göçmenlerin büyük kitleler oluşturmasının da payı oldukça fazladır. Ağanoğlu, yalnızca 1923-1939 arasındaki toplam göçün 198.688 kişiye ulaştığını belirtir (2013, 362). Yine Nurcan Özgür Baklacioğlu'nun, *Dış Politika ve Göç: Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990)* adlı çalışmasında (2010, 408) dile getirdiği sayısal veriler ise şöyledir:

Cumhuriyetin ilanından 1960 yılına kadar 37 yıl içerisinde Türkiye, 1.204.205 iskânı kayda alınmış ve 315.165 iskânı kayda alınmamış olmak üzere, toplam 1.519.368 göçmen kabul etmiştir. Her yıl ortalama 41.064 kişi Türkiye'ye göç etmiş, sığınmış veya mübadele edilmiştir. Bu göçmenlerin %31'ini

Bulgaristan, %33,4'ünü Yunanistan ve %22,4'ünü Yugoslavya'dan gelen göçmenler oluşturmuştur.

Böylesine büyük rakamlarla ifade edilen göçlerin, dönem siyasetçileri kadar aydın-yazar kesimin de nazarı dikkatini celbettiği görülür. Zira yapılan anlaşmalar ve ardından vuku bulan göçler, gazetelerde önemli bir yer teşkil eder. Ayrıca göçmenlerin durumu, nerelere ve hangi şartlarla yerleştirileceği, göçmenlerin ülkeye sağlayacağı yararlar, onlara ne gibi imkânlar temin edileceği tartışılan meseleler arasındadır. Bu bakımdan konu ile ilgili yazıların gazete ve dergi sayfalarında sıkça yer bulması son derece tabii bir hadisedir.³

Bu hususla ilgili Türkiye'de çeşitli kitapların yayımlandığı da görülmektedir. *Göç Bankası ve Göç Mekanizması* (1930) adlı çalışma ile, 1935 yılında yayımlanan *Deliorman ve Dobruca Göçmenleri* adlı eserler, Rumeli göçleri ile ilgili yayınlara örnek olarak gösterilebilir. Bundan başka 1931 yılında Bükreş büyükelçiliğine atanan Türk Ocakları reisi Hamdullah Suphi Tanrıöver, bölgedeki Hristiyan Gagavuz Türkleriyle çok ilgilenmiş, hatta onların Türkiye'ye göç ettirilmesinin önünü açan kişi olmuştur. Onun büyükelçiliği sırasında, Türkiye'de en çok irtibatta bulunduğu kişi, kendisi de Balkan kökenli bir sanatçı ve yayıncı olan Yaşar Nabi Nayır'dır. Kaldı ki Hamdullah Suphi Türkiye'deki devlet ricaliyle kurduğu temaslarla, Yaşar Nabi ise gazetelerde ve kendi dergisi *Varlık*'ta yazdığı yazılar vasıtasıyla, Gagavuz Türklerinin Türkiye'ye getirilmesi hususunda öncülük etmişlerdir. (Ağanoğlu 2013, 402). Bu istek yeterli bir cevap üretmese bile, dönemin aydın-yazar kesiminin konuya katılmasını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bizzat Hamdullah

³ Konuyla ilgili örnek verilebilecek yazılardan bazıları: Nayır, Yaşar Nabi. 1936. "Konuşmalar: Göç Yeniden Başlarken." *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 305; Nayır, Yaşar Nabi. 1936. "Konuşmalar: Balkan Türkleri ve Göç." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 97-98.; Uludağ, Osman Şevki. 1936. "Göçmenler Arasında." *Varlık* 15 İkinciteşrin 1936 4(81): 135-136.; Cumralı, Sedat. 1936. "Göçmen Yerleştirirken Düşüncelerimiz." *Taşpınar* 24 Mart 1936 4(41): 85-87.

Suphi'nin, Gagavuz Türkleri ile ilgili Bulgarca bir eseri Yaşar Nabi'ye gönderdiğini ve çevirisinin yapılarak *Varlık*'ta yayımlanmasını ve kitap olarak basılmasını arzu ettiğini biliyoruz.⁴

Asım Us'un da *1930-1950 Atatürk-İnönü İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları*'nda sık sık Balkan ülkeleri ile olan münasebetlere ve göç konusuna değindiği görülmektedir: "1934 senesinde memlekete 100.000 muhacir geldi. 30.000 daha gelecek." (1966, 81) biçimindeki ifadesi, göç meselesinin Türkiye'de son derece hareketli bir gündem yarattığını açıkça ortaya koymaktadır.

1.5. Balkan Antantı

Yukarıda işaret edildiği gibi, 1930'lardan itibaren Balkanlara yönelik ilginin bir diğer sebebi de, bütün Balkan ülkelerinin katılımını öngören bir Balkan Birliği kurma düşüncesi idi. İştirak eden ülkelerin siyasi, askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda işbirliğini gaye edinen bir pakt ve hatta siyasi bir birlik oluşturma düşüncesi Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve belli bir döneme kadar da Arnavutluk ve Bulgaristan'ın gündeminde bulunuyordu. Dönemin gazeteleri gözden geçirildiğinde, hemen her gün Balkan devletlerinin birinden diğerine yapılan seyahatler, bu ülkelere gelen resmi ziyaretçiler, alınan kararlar ve liderlerin

⁴ Konu hakkında Türker Acaroğlu'nun açıklamaları son derece aydınlatıcıdır: "*Gagauzlar - Hristiyan Türkler* kitabı 1939'da basılmaya başladı, 1940'da tamamlandı. (Varlık neşriyatının ilk kitabıdır sanıyorum; üzerinde sıra sayısı yoktur, önsözünü Nayır yazmıştır. Ancak 500 sayı basılabilen kitabın çoğunu Tanrıöver satın almış, dağıtmıştır. Nayır, son yıllara gelinceye dek sakladığı birkaç nüshayı da bana bağışlamıştı. Şimdi kitap Amerika'dan, Avrupa'dan istenilmektedir, ama tükenmiştir. Tanrıöver'in Türkiye'ye yerleştirmek istediği (ama başaramadığı) Gagauz Türkleri üzerine hâlâ daha Türkçe'de tek yapıt değerindeki bu kitap, yeni yayıncısını beklemektedir. Gerçi Nayır'ın *Balkanlar ve Türklük* (1936) adlı yapıtında da Romanya ve Bulgaristan'da yaşayan Gagauzlardan söz edilir ama onların tarihi, halkbilimi, budunbilimi üzerine bağımsız tek inceleme -kendisi de bir Gagauz olan- müteveffâ Prof. İvan İ. Manov'un bu yapıtıdır." (Acaroğlu 2010, 408-411)

karşılıklı dostluk mesajlarının, bu ilişkilerin merkezini teşkil etmeye başladığı görülür.

Bu noktada Balkan ülkelerini birbirleriyle işbirliğine zorlayan sebeplere de bakmakta fayda vardır. Zira ülke ve toplum bazında gerçekleşen, ülkeleri buna iten bazı faktörlerin bulunduğunu unutmamak gerekir. Zira Birinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan İtilaf bloğunun hazırladığı anlaşma koşulları, mağlup devletler için altından kalkılmaz borçları, kabul edilemez toprak ve nüfus kayıplarını da beraberinde getirmişti. Kurulan yeni ulus-devletler ekonomik, siyasal ve toplumsal birçok sorunla baş başa kalmıştı. İmzalanan barış anlaşmaları savaş sonrası düzeni oluşturmakla birlikte, mağlup devletler aleyhine çok ağır şartlar taşımakta ve yeni bir savaşın doğuşuna sebep olacak maddeleri de içinde barındırmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı'na doğru giden süreçte, iki farklı grubun yer aldığı bir uluslararası konjonktür doğdu. *Statüko taraftarları* ve *revizyonistler* olarak adlandırılan bu iki grup arasındaki farklar, iki savaş arası dönemin şartlarını belirlerken, bazı ikili ve çoklu anlaşmaların imza edilmesine de sebep oldu.

Mevcut düzenin idame ettirilmesi adına atılan adımlara rağmen, *revizyonist* ülkelerde başa gelen iktidarlar ve savaş yanlısı tutumları, İkinci Dünya Savaşı'na kadar endişelerin artarak sürmesine sebep olacaktır. Mussolini'nin 1922'de İtalya'da iktidara gelmesi, Almanya'da Nasyonal Sosyalist Parti'nin 1920'lerin başından itibaren gelişen faaliyetleri ve 1933'te Hitler'in iktidara gelmesi, kurulu düzenin taraftarı ülkelerin başlıca endişe kaynağı idi. Yayılımcı politikaları sık sık dile getiren Almanya'nın Avrupa'da, İtalya'nın hem Akdeniz hem de Balkanlar üzerinde emellerinin olduğu anlaşılıyordu. Uluslararası planda bu tür sıkıntılar yaşanırken, 1929 yılında patlak veren Dünya ekonomik krizinin doğurduğu buhran, hem siyasi

hem ekonomik gerginliğin yarattığı sorunların çözümü için yeni planların ortaya çıkışını zorunlu kılmakta idi.

İtilaf devletleri savaş sonrasında Balkanlarda kendilerine göre yeni bir düzen kurmakla birlikte, Avrupa genelinde olduğu gibi “muzafferler” ve “küsünler” arasındaki sorun bölgeye miras bırakılmıştı (Erol-Aydın 2006, 641). Savaş sonrasında pek çok iç ve dış sorunla karşı karşıya kalan Balkan ülkeleri için dahilde iktidar mücadelesi, ekonomik dar boğazlar ve totaliter rejimler sorun oluştururken, dış politikada da revizyonist devletlerin tehditleri artarak devam etmekte idi (Karatay-Gökdağ 2006, 642).

İtalya'nın Akdeniz'den “mare nostrum (bizim deniz)” diye söz etmesi ve Balkan ülkelerindeki ayrılıkçı hareketleri desteklemesi bölge ülkelerini endişeye sevk ediyordu. İtalya'nın yanı sıra Bulgaristan da komşuları için benzeri bir tehlike arz etmekteydi. Osmanlı'dan bağımsızlığını kazanmasının yanı sıra Birinci Balkan Savaşı'ndan da topraklarını genişleterek çıkan Bulgaristan, “Büyük Bulgaristan” hayalini gerçekleştirmeye çok arzulu idi. Bulgaristan'ın hakkından daha fazla toprak kazandığını düşünen ve pastadan daha fazla pay almaya çalışan diğer Balkan ülkelerinin Bulgaristan'a saldırmasıyla İkinci Balkan Savaşı başlamış ve Bulgaristan elde ettiği toprakları komşularına kaptırmıştı. Dolayısıyla hayalleri doğrultusunda sınırlarını genişletmek amacıyla girdiği Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup devletler tarafında yer alınca emellerini gerçekleştirilememiş ve savaş sonrası dönemde revizyonist bir politika gütmeye başlamıştı.

1929 Ekonomik Buhranının daha da zorlaştırdığı ekonomik koşullar Balkan ülkelerini dışa bağımlı hâle getiriyordu. Uluslararası arenada bir taraftan bağımsız bir devlet olarak var olmaya çalışırken, diğer taraftan Almanya, İngiltere, Fransa gibi

ülkelere ekonomik açıdan bağımlı hale gelmeleri bölge ülkelerini rahatsız etmekteydi.

Bu noktada Türkiye'nin içinde bulunduğu durum ve taşıdığı endişe de diğer Balkan ülkelerinden farksızdı. Birinci Dünya Savaşı ve hemen ardından gerçekleştirilen İstiklal Savaşı'ndan sonra yıkılan imparatorluğun büyük varisi olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti, politikalarını savaş sonrasında oluşan yeni düzene göre şekillendirmekteydi. Henüz kurulmuş olan Türkiye'nin de temel amacı, mevcudiyetini kabul ettirerek devamlılığını sağlamaktı. Öztürk'ün de ifade ettiği üzere Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasını takip eden dönemde Türk Dış Politikası, tespit edilen sınırlar dahilinde kurulan devletin varlığını ve bağımsızlığını korumaya, devleti “ayakta tutmaya” odaklanmıştı (Öztürk 2001, 6). “Yurtta sulh, cihanda sulh” olarak sloganlaştırılan bu amaç, büyük zorluklarla elde edilen bağımsızlığın uluslararası statüko içinde devamının sağlanması ve toprak bütünlüğünün muhafazasına dayanmakta idi (Sander 2007, 101). Ancak 1930'lara gelindiğinde, Almanya ile İtalya'nın yayılcı politikalarının kendini hissettirmesi ve benzeri emeller taşıyan Bulgaristan'ın bundan faydalanabileceği düşüncesi, Türkiye'nin algıladığı güvenlik tehdidini artırmakta idi. Özellikle İtalya'nın Akdeniz'den “mare nostrum (bizim deniz)” diye söz edişi ve Oniki Ada'nın durumu Türkiye tarafından açık bir tehdit olarak algılanmaktaydı. Nitekim Mustafa Türkeş'e göre de, Türkiye'nin askeri anlamda endişeli olduğu iki bölge vardı: Doğu Trakya ve Akdeniz. Akdeniz yani İtalyan tehdidini üzerinde hisseden Türkiye için (1994, 130), Lozan anlaşmasıyla Boğazlarda ve Trakya sınırında oluşturulan askerden arındırılmış iki bölgede ciddi bir savunma zaafı söz konusu idi. Türkiye'ye karşı Balkanlar'dan gelebilecek askeri bir saldırı halinde, Türkiye'nin Trakya'ya asker sevk etmesinin bir haftayı bulacağı ve hem Balkanlar'dan hem de Akdeniz'den aynı anda bir saldırı

halinde de Türkiye'nin çok zor bir durumda kalacak olması, Türk hükümetini Balkanlarda yapılacak yeni bir iş birliğine yönlendirmişti (Türkeş 1998, 133).

İtalya'nın bu “mare nostrum” söyleminin Türk kamuoyunda büyük yankı uyandırdığı bilinen bir husustur. Türk hükümetinin uluslararası arenadaki çabaları fikri planda kendine yer bulmaktan geri kalmıyor, karşıt söylemler de geliştirilmeye çalışılıyordu. Dönem içinde bunun örneklerinden biri gezi yazıları ve hatıraları ile tanıdığımız Falih Rıfkı Atay'ın *Bizim Akdeniz* adlı eseridir. Cumhuriyet Türkiye'sinin fikri altyapısının oluşmasında önemli bir yeri olan ve bir tür devlet sözcüsü gibi algılanan Falih Rıfkı'nın ilgili eseri 1934 yılında yayımlanmıştır. Falih Rıfkı bu eserinde Afyon'dan başlayıp Isparta, Burdur ve Antalya'yı kapsayan gezilerine ait intibalarını paylaşıyor. Coğrafi ve tarihî arka planı ile dikkati çeken bu metinler aslına bakılırsa, bir tür gezi yazısı niteliği taşırlar. Falih Rıfkı Atay gezdiği şehirlerin, ekonomik ve sosyal durumları hakkında bilgi verirken, bir taraftan da buraların gelişmesi için neler yapılması lâzım geldiğini ortaya koyar. Ancak kitabın asıl dikkat edilmesi gereken yanı, onu bir seyahatname olmanın ötesine taşıyan son bölümleridir. “Bu yazılarda, Türk Akdenizi'nin bir parçası sessiz ve cansız bir şerit gibi geçti” denilerek başlanan son bölümde Falih Rıfkı'nın söyledikleri, İtalya'nın “mare nostrum” söylemine karşı geliştirilmiş bir uyarı niteliği taşımaktadır:

Biraz daha konuşalım: Akdeniz kıyıları, Anadolu dağlarını siper almış olan milletin öz malı idi, ve öyle kalacaktır. Bu dağların önüne yerleşmeye özenen her istilacı, bir gün, mermerleri kafasında parçalanarak, sökülüp atılmıştır.

[...]

Bu kıyıların saadeti, iç toprağın, sarp ve yalçın dağların zahmetini çeken insanlara ait olmalıdır. İç toprak bu kıyılarda teneffüs eder ve buradan tazyik

gördüğü zaman, boğazına basılan bir dev gibi dağlarını yuvarlıyarak, çölleri akıtarak, tarihin görmediği kahramanlık destanlarını yaratır. (1934, 45)

İşte bu cümleler, dış tehdidi algılayan ülke ve yönetimine güç takviyesinde bulunurken, dışarda Akdeniz egemenliği hayaliyle Türk topraklarına göz diken İtalya için de bir nevi meydan okuma denemesine dönüşürler.

Fakat bir güvenlik sorunu doğduğunda, Türkiye'nin öncedelediği bölge gene de Balkanlar olmaktadır. Bu önemi Şimşir (2003, 329) şu sözlerle ifade etmektedir:

Balkanlar Türkiye'nin savunma kalkanı gibidir. Cumhuriyet Türkiye'si için de önemini korumaktadır. [...] Batı'dan gelebilecek saldırılara karşı Türkiye'nin adeta bir savunma kalkanı durumundadır. 1930'larda Faşist İtalya'dan ve Almanya'dan Türkiye'ye karşı tehdit ihtimali belirince Atatürk, Balkan Antantı'nın kurulmasına öncülük etmiştir. Türkiye, bir yandan Bulgaristan ile dostluk ilişkilerini geliştirmeye çalışmış; diğer yandan Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile birlikte 1934 yılında Balkan Antantı'nı kurmuştur.

1930'larda Türkiye'nin bölgeden algıladığı tehdit o kadar büyüktür ki devlet buna karşı özel bir dikkat geliştirmiş, herhangi bir saldırı ve savaş ihtimaline karşı tedbirler almaya çalışmıştır. Bu yıllarda özellikle Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Dairesi gibi devlet kuruluşların bölgeyi mevcut hâli ve tarihî olarak tanımaya yönelik yayınlar yaptığı görülmektedir⁵. Balkanlar'ın güvenliğinin Türkiye'nin emniyeti için

⁵ Bu noktada zikredilebilecek eserler şunlardır: Uzdil, Mahmut Beliş. 1929. *Balkan Harbinde Mürettep 1. Kolordunun Harekatı*. İstanbul: Askeri Matbaa., Ahmet Suat. 1930. *Büyük Harpte Galiçya Cephesinde 15. Türk Kolordusu*. İstanbul: Askeri Matbaa., Ramis, O. ve Y. Teofanidis. 1930. *Türk ve Yunan Deniz Harbi Hatıratı ve 1909-1913 Yunan Bahri Tarihi*. Çeviren Lûtfi. İstanbul : Büyük Erkânı Harbiye Reisliği XII. Deniz Şubesi Deniz Matbaası., Necati Salim. 1931. *Varna, [1444] : Türk Ordusunun Eski Harp Tarihlerinden Bir İmha Muharebesi*. İstanbul: Askeri Matbaa., Kosova, 1389 : *Türk Ordusunun Eski Harp Tarihlerinden Bir İmha Muharebesi*. 1931. İstanbul: Askeri Matbaa., Hristoff, A. 1932. *Büyükharbe Tarihi Bir Bakış ve Bulgaristan Harbe İştiraki*. İstanbul: Askeri Matbaa., Necati Salim. 1932. *İkinci Kosova, 1448*. İstanbul: Askeri Matbaa. Emir, Ali Haydar. 1932. *Balkan Harbinde Türk Filosu*. İstanbul : Deniz Harp Akademisi., Gürman,

ne kadar önemli olduğunu Falih Rıfıkı, daha 1930'lu yıllarda dile getirmekte idi. *Tuna Kıyıları* adlı eserinde, Osmanlı'nın Yugoslav Tuna'sından yıkılmaya başladığına, bu bölgenin istikrarının bütün Balkanların selâmeti demek olduğuna vurgulayan Falih Rıfıkı (1938, 76) Türkiye'nin güvenlik endişelerini Yugoslavya'nın sağlam kalması ile aşabileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

Yugoslavya'nın kendini müdafaa edebilmek kudreti, yalnız ona değil, Balkan milletlerinin hepsine ait bir menfaattir. Biz Türkler Yugoslavlar'la yaklaşmanın ve anlaşmanın faydalarını herkesten daha iyi takdir etmeliyiz. Nihayet bütün tecavüz plânlarının gayesi değilsek de yolu üstündeyiz. Yugoslavya millî müdafaası bu yolun en ehemmiyetli geçit noktasını tutuyor. Osmanlı imparatorluğu Tuna boyunun emniyetine ne kadar bel bağlamışsa, yeni Türkiye Cumhuriyeti bugün aynı emniyeti korumakta onlara her türlü müzaheretleri ile bağlı kalmalıdır.

1929 ekonomik buhranının tesirinin devam ettiği dönemde, ekonomileri zaten kötü olan Balkan Devletleri için bir Balkan Antantı düşüncesi hem komşularıyla ortak bir çatı altında birleşmek, hem de gerek siyasi gerek askeri ya da ekonomik açıdan kendilerini güvende hissederek, uluslararası planda yalnızlıktan kurtulmaları için yeni bir umut oluşturmuştur (Sakin-Salep 2012, 17).

Abdurrahman Nafiz. 1933. *1912-1913 Balkan Harbinde İşkodra Müdafaası*. İstanbul : Askeri Matbaa., Mehmet Murat. 1933. *1912-1913 Balkan Harbinde Kırcalı Kolorusunu'nun Hareketleri*. İstanbul : Askeri Matbaa., İ. Halil. 1935. *1876-1878 Osmanlı-Sırp Seferi*. İstanbul : Askeri Matbaa., Uzdil, Mahmut Beliş. 1936. *Bulgar Komitalarının Tarihi ve Balkan Harbinde Yaptıkları*. İstanbul : Askeri Matbaa., *Bulgar ordusu 1934-1935*. 1936. Ankara : Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Şubesi Askeri Matbaa., Sedes, İ. Halil. 1936. *1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı*. İstanbul : Askeri Matbaa., Tacan, Necati. 1936. *Akıncılar ve Mehmed II., Bayazıt II. Zamanlarında Akınlar*. İstanbul : Askeri Matbaa., İvanof, N. 1937. *Balkan harbi 1912-1913 : 2. Ordunun Harekatı, Edirne Kalesinin Muhasarası ve Kaleye Hücum*. Çeviren M. Murat. İstanbul : Genelkurmay askeri Matbaası., Yiğitgüden, Remzi. 1938. *1912-1913 Balkan Harbinde Edirne Kale Muhasaraları*. İstanbul : Askeri Matbaa., Ersü, Hüsnü. 1938. *1912-1913 Balkan Harbinde Şarköy Çıkarması ve Bulayır Muharebeleri*. İstanbul : Askeri Matbaa., Bütjak. 1939. *1918-1922 Yunan Ordusunun Seferleri*. Çeviren. İbrahim Kemal. İstanbul : Askeri Matbaa.

Buna benzer sebeplerle Balkanlar’da işbirliği fikri daha 1926 yılında, Bükreş Türk Elçiliği’nde görevli Hüseyin Ragıp Baydur tarafından dile getirilmişti. Baydur, Romanya Dışişleri Bakanı Duca’ya, altı Balkan ülkesini (Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan, Arnavutluk) kapsayacak bir Balkan paktı oluşturulması fikrini açar. Yine Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras da, “Balkanlar Balkan halklarına aittir” prensibinden hareketle, bir Balkan paktının kurulması fikrini savunmakta idi (Ertem 2010, 15).

Yukarıda ifade edildiği üzere henüz çok genç olan Balkan devletleri, tarihte olduğu gibi büyük devletlerin bölgeye müdahalesinden ve kendi arzuları dışında bölge politikaları üzerinde etkili olmalarından rahatsızdırlar. Zaten onlar da kendi bağımsız politikalarını aynen Türkiye gibi, “Balkanlar Balkan halklarına aittir” gibi sloganlarla dile getirmekte idiler. “Balkanlılık” düşüncesinin hayli geliştiğini gösteren bu ifadeler, karşılıklı iş birliğinin kültürel alanlarda yayılmasının önünü açacaktır. Nitekim Türk edebiyatında 1930 sonrasında ortaya çıkan Balkan ilgisini harekete geçiren toplumsal hafızanın, üstüne kurulu olduğu düşünce işte bu “Balkanlılık” algısıdır. Toplumsal hafıza buna bir de tarihî perspektif ve derinlik yüklemekten geri kalmayacaktır.

Balkan Birliğinin kuruluşunu sağlayan ilk somut adım 1929 yılında atılır. 6-10 Ekim tarihlerinde Milletlerarası Barış Bürosu’nun Atina’da düzenlediği Evrensel Barış Kongresi’nde, Yunanistan’ın eski başbakanı Papanastasiou, bir Balkan Birliği kurulmasını teklif eder (Türkeş 1994, 132). Bunun üzerine de Balkan ülkeleri arasında bir konferans toplanması kararlaştırılır.

Bu çerçevede ilk Balkan Konferansı 5 Ekim 1930 tarihinde Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya ve Arnavutluk’un katılımıyla Atina’da

gerçekleştirilir. Konferans boyunca katılımcı ülke temsilcilerinin verdiği demeçlerde, devletler arasında savaşı ortadan kaldıracı bir birlik temennisi göze çarpmaktadır. Mevcut siyasi sorunlardan bayağı uzak, ikinci derecedeki konuların görüşüldüğü konferansta, “Balkanlık” düşüncesinin etkili olduğunu da söylemek mümkündür. Zira konferansta tam bağımsızlık yolunun, “ekonomik açıdan kendi kendine yeterlilik”e dayandığı vurgulanmakta ve Balkanların büyük güçlerin etkisinden uzak, ortak işbirliği vasıtasıyla gelişebileceği üzerinde durulmakta idi (Barlas 1999, 362). Konferans sonunda her yıl Dışişleri Bakanları seviyesinde toplantılar yapılması, pakt hazırlıklarının sürdürülmesi ve Balkan milletleri arasında siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yakınlaşmayı sağlayacak daimi bir sekreteryanın kurulması kararlaştırılır (İvgen 2007, 81). Balkan devletleri arasında işbirliğinin yürütülmesi amacıyla, altı devletin temsilcilerinden oluşacak “Balkan Konferansı”nın bir konseyi, bürosu ve sekreterliği bulunacak, ayrıca ortak bir bayrak ve marş hazırlanması da hedeflenecektir.

İkinci Balkan Konferansı ise 20-26 Ekim 1931 tarihleri arasında İstanbul’da toplandı⁶. Üçüncü Konferans ise 23-26 Ekim 1932 tarihleri arasında Bükreş’te gerçekleştirildi. Bulgaristan’ın azınlık sorunlarını katı bir tavırla gündemde tutmaya çalışması sonuç vermeyince, Bulgar heyeti süreçten çekildiğini ve toplantılarda sırf gözlemci olarak bulunduğunu açıkladı. Arnavutluk ise bu yıllarda yoğun olarak İtalyan baskısı altına girmiş bulunuyordu. Bu sebeple bağımsız hareket etmesi ve konferans için olumlu katkı üretmesi çok da mümkün görülüyordu.

Henüz daha dördüncü Balkan Konferansı gerçekleşmeden, katılımcı ülkelerin tavır ve talepleri iyice belirginleşmişti. Bu doğrultuda ülkeler arası ikili anlaşmalar

⁶ Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı 2. Balkan Konferansı’nın program içeriği ile Türkiye’den ve diğer, Balkan ülkelerinden katılacak heyetlerin yer aldığı bir broşür kitabın basıldığı da görülmektedir: *2nci Balkan konferansı 20-26 Birinci Teşrin*. 1931. İstanbul. 40 s.

imza edilmeye başlandı. 14 Eylül 1933'te Türk-Yunan Misakı'nın imzalanmasının ardından, 17 Ekim 1933 tarihinde Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık ve Hakem Antlaşması gerçekleştirildi. 5-11 Kasım arasında da dördüncü konferans Selanik'te toplandı⁷. Yine 27 Kasım 1933 tarihinde Türkiye-Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık ve Hakem Antlaşması imzalandı.

Gerçekleşen konferanslar ve imzalanan ikili anlaşmaların ardından Balkan Antantı Yunanistan, Türkiye, Romanya ve Yugoslavya tarafından 9 Şubat 1934 tarihinde Atina'da imzalandı. Antanta göre, taraflar birbirlerine sınırlar konusunda güvence veriyor, çıkarlarına yönelik herhangi bir tehdit durumunda da birbirleriyle görüşmeyi taahhüt ediyorlardı (Sander 2007, 103). Aynı zamanda antant metninde Bulgaristan ve Arnavutluk işaret edilerek, anlaşmanın her Balkan devletine açık olduğu da belirtilmektedir⁸.

1930 yılında başlayan görüşmeler her yıl Balkan Konferansları adı altında gerçekleştiriliyor, bu buluşmalara siyasi heyetler ve resmi görevlilerin yanı sıra, önemli gazeteci ve yazarlardan oluşan geniş çaplı heyetler de gönderiliyordu. Abdülhak Şinasi Hisar, Ruşen Eşref Ünaydın, Yahya Kemal Beyatlı, Asım Us, Necmettin Sadak, Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu bu konferanslara katılan isimlerden bazılarıdır. Fazıl Ahmet Aykaç'ın da 1933'teki Balkan Konferansı Türk Delagasyonu'nda yer aldığı bilinmektedir (Çoruk 2008, 62). Heyetlerde yer alan murahhasların Balkanlara ait izlenimleri, gazete ve dergilerde köşe yazıları

⁷ Dördüncü konferansa katılan Türk heyetinde kimlerin bulunduğunu Cumhuriyet gazetesi 3 Teşrinisani 1933 tarihli sayısında haber veriyor: Türk Milli Reisi Hasan Bey, Balkan Birliği İstanbul Şube Müdürü Tahir Bey, Üniversite Profesörlerinden İbrahim Fazıl Bey, Türk Heyeti Umumi Katibi Ruşen Eşref Bey, Milletvekillerinden Nazım İzzet, Fazıl Ahmet, Reşit Saffet, Cevat Abbas, Zeki Mesut, Vasfi Raşit, Akil Muhtar, Ahmet Mithat, Ali Muzaffer, Abdülhak Şinasi, Belediye Reis Muavini Hamit Bey, İş Bankası Umumi Katibi Baki Bey ve Efzaiş Suat Hanım, Meclis Umumi Katibi Veysel Bey.

⁸ Antant'ın Fransızca ve Türkçe orijinal metnini için bkz. Sakin, Serdar ve Mustafa Salep. 2012. *Balkanlarda Güvenlik Arzusu ve Balkan Paktı*. Ankara: Berikan Yayınevi. s. 37-41.

şeklinde yayımlanıyordu. Bu hususta Ruşen Eşref'in ardından Balkan Birliği umumi kâatibi olarak görevlendirilen Abdülhak Şinasi Hisar'ın yazıları zikredilmeye değer bir nitelik arz etmektedir⁹. Bu gelip gitmeler sırasında heyetlerin nasıl bir dostluk havası ile karşılandığını ve bundan duyulan memnuniyeti, 31 teşrinievvel 1930 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan "Gazi Hazretleri Misafir Yunan Gazetecilerine Beyanatta Bulundurlar" başlıklı haberde de görmek mümkündür:

Matbuat, hükümetlerin siyaseti üzerinde vâsi mikyasta icray-ı tesir eden büyük bir kuvvettir. Atina'da Balkan Konferansına giden Türk murahhasları avdetlerinde Yunan ahalisi ve matbuatı tarafından ne kadar hararetle bir istikbâle mazhar olduklarını bana söylediler. Memleketinize avdet ettiğiniz zaman burada gördüğünüz Türk milletinin hissiyatı ve Türk milleti tarafından Yunan murahhaslarına yapılan hüsn-ü kabul ve hüsn-ü istikbal hakkındaki intibâlarınızı yazmanızı rica ederim. İki millet arasında vâsi bir teşrik-i mesâi sahası vardır. Ben şahsen bu iki millet arasında teşrik-i mesâiye tamamen taraftarım. Nasıl ki siz de bizzat buna şahit oldunuz. Türk milleti de aynı arzu ve telâkkiye iştirak etmektedir.

Bu ifadeler Balkan Antantı çatısı altında oluşturulmaya çalışılan dostluğun sırf devlet adamlarının gayretiyle sınırlı kalamayacağını, bu noktada basın yapacağı

⁹ Hisar'ın *Varlık* dergisinde bu nitelikte 7 yazısı yayımlanmıştır: Hisar, Abdülhak Şinasi. 1934. "Seyahat Notları: Atinaya Dönerken." *Varlık* 15 II. Teşrin 1934 2(33): 132-133; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1934. "Seyahat Notları: Atinaya Dönüş." *Varlık* 1 Birincikânun 1934 2(34): 146-148; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1934. "Seyahat Notları: Atina Duyguları." *Varlık* 15 Birincikânun 1934 2(35): 166-168; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1935. "Atina Akşamları." *Varlık* 1 İkincikânun 1935 2(36): 178-179.; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1935. "Seyahat Notları: Atina Duyguları." *Varlık* 1 Mart 1935 2(40): 242-244; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1935. "Bükreş Duyguları." *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 6-7; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1935. "Seyahat Notları: Rumen Kokteyli." *Varlık* 1 Ağustos 1935 3(50): 20-21.

Hisar'ın bu konuda *Ağaç* dergisinde ise 3 yazısı tespit edilmiştir: Hisar, Abdülhak Şinasi. 1936. "Seyahat Notları: Benzeyişlerimiz." *Ağaç* 14 Mar 1936, 1: 5-6; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1936. "Seyahat Notları: Gene Benzeyişlerimiz." *Ağaç* 28 Mart 1936, 3: 5-6; Hisar, Abdülhak Şinasi. 1936. "Seyahat Notları: Birleşmiyen Çalgılar." *Ağaç* 4 Nisan 1936, 4: 5-6.

katkıların önemini de vurgulamaktadır. Buradan yola çıkılarak rahatlıkla söylenebilir ki, Balkanları hedef alan sanatsal ve kültürel yönelme, Mustafa Kemal başta olmak üzere devletin siyasi-resmî kadrolarınca da teşvik edilmektedir. 1932 yılında Hariciye Vekâleti Matbaası tarafından yayımlanan *Romanya Matbuatı* adlı küçük bir kitap, bu teşvikin somut bir karşılığı olarak gösterilebilir. Konferansların başlaması ve gidip gelişlerin artmasıyla birlikte, ülkelerin birbirlerini ticari, iktisadi, sosyal, kültürel ve tarihî alanlarda tanıma arzusunun depreştiğini görmek mümkündür¹⁰. Yine konferanslara resmi heyetlerin yanı sıra gazeteci ve yazarların da gönderilmesi, Türkiye'nin Balkanlı komşular için dostluk duyguları geliştirmeyi arzu ettiğini göstermesi açısından yeterli bir delildir. Ayrıca zamanın kadroları, uzun süreli barış ve huzur ortamının devamı için, sosyal kurumların önemli rol oynayacağını farkındadırlar.

Resmi ziyaretler ve konferansların bilâhère sosyal, ticari ve kültürel hemen her alanda karşılık bulduğu ve işbirliğinin bütün bu alanları kapsadığı dikkati çekecektir. Özellikle ekonomik ortaklığın geliştirilmesi adına, Ticaret bakanlıkları arasında karşılıklı tanışma seyahatleri gerçekleştirilecektir.

Bunların yanı sıra spor ve turizm de, bu birlikteliğin diğer bir ayağını oluşturmaktaydı. Bu amaçla tertip edilen Balkan Oyunları'nda atletizm, futbol, güreş gibi çeşitli dallarda müsabakalar düzenlendiği, folklor ekiplerinin karşılıklı

¹⁰ Bu çerçevede yayımlanan sosyal, kültürel, iktisadi, ticari nitelikli yayınlar arasında şunlar bilhassa dikkati çekmektedir: Taner, Ali Haydar. 1931. *Bulgaristan Maarifi*. İstanbul: Maarif Vekaleti Devlet Matbaası., Etem, Muhlis. 1933. *Balkan İktisadiyatı: Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk İktisadî Bünye ve Münasebetler*. İstanbul: Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Ahmet Sait Matbaası., Aybar, M. Celâl. 1935. *Bulgaristan Nüfusu*. İstatistik Umum Müdürlüğü, İstanbul: Devlet Matbaası., Ahmed Esad. 1937. *Balkan ve Orta Avrupa Gümrüklerinde Müşahade ve Tetkikler*. İstanbul: Gümrük Rehberi Basımevi., Danailof. 1937. *Bulgaristan Nüfus İstatistiklerine Ait Tetkikler*. Ankara: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü., *Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan Arasında: "Tütün Kıymetlendirme Anlaşması"nın Lüzum ve Faydaları*. 1938. Ankara : Ziraat Vekâleti., *IV ncü Balkan Tıp Haftası, 7-13 Teşrinievvel 1936*. İstanbul., *V inci Balkan Tıp Haftası, 7-14 Eylül 1938*. İstanbul., Bayraktareviç, Fehmi. 1937. *Türk-Yugoslav Kültür Münasebeti*. Bırhaneddin Basımevi. Karagöz, Âdem Ruhi. 1945. *Bulgaristan Türk Basını : 1879-1945*. İstanbul: Üniversite Matbaası.

gösterilerinin izlendiği bilinen bir husustur. Nitekim 1930 yılında başlayan Balkan Oyunları, 1930-1933 arasında Atina'da, 1934'te Zagreb'te, 1935'te İstanbul'da, 1936'da Atina'da, 1937'de Bükreş'te, 1938'de Belgrad'ta, 1939 Atina ve 1940'ta İstanbul'da yapılır (Güven ve Ünlü 2006, 1157). 1933'e kadar Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya'nın katıldığı Balkan Oyunları'na 1933 yılından itibaren Arnavutluk da iştirak eder. Türkiye'nin arzu ve ısrarıyla 1932 yılında Balkan Güreşleri turnuvaları başlatılır. Her yıl düzenlenen Balkan güreşlerini tanıtmak amacıyla, Türkiye Güreş Federasyonu tarafından yayımlanan kitapçıklar, yine "Balkan Oyunları" adı altında gerçekleştirilen sportif faaliyetleri yansıtan broşür ve tanıtım kitapları, üzerinde durulması gereken çalışmalar arasındadır¹¹. Aynı şekilde 1935 yılında, *İstanbul Balkan Oyunları* adı altında altı sayılık bir bülten de çıkarılmıştır. Yayımlanan tanıtım kitaplarına ek olarak bütün bu faaliyetler gün gün gazete ve dergilere yansıyor, halkın hafızasında zaten mevcut olan tarihî Rumeli nostaljisinin yeni baştan nüksetmesine vesile teşkil ediyordu.

Bu süreçte dönemin önemli edebiyatçılarının, Balkan ülkelerine büyükelçi sıfatıyla gönderilmeleri de bilhassa dikkati çekmektedir. Mart 1934'te Tiran büyükelçiliğine atanan Ruşen Eşref Ünaydın, aynı yılın sonlarında Yakup Kadri'nin tayin edilmesiyle Atina'ya geçmiş, Kasım 1934'ten Temmuz 1939'a kadar orada büyükelçilik görevinde bulunmuştur. Yine Hamdullah Suphi Tanrıöver, 1931 yılında Bükreş'te başladığı büyükelçilik görevini 13 yıl boyunca sürdürmüştür. Bu arada Balkan Birliği düşüncesinin mimarlarından olan gazeteci diplomat Hüseyin Ragıp Baydur da, 1924'ten 1929'da Moskova Büyükelçiliğine atanıncaya kadar Bükreş

¹¹ Bu amaçla yayımlanan çalışmalar: *I. Balkan Greko-Romen Güreşleri*. 1932. İstanbul: Devlet Matbaası (İstanbul, 3-5 Ekim 1932), *VI. Balkan Oyunları*. 1935. İstanbul: 19 Mayıs Matbaası. (İstanbul, 21-22-29 Eylül 1935), *V. Balkan Güreşleri*. 1937. İstanbul: Nümune Matbaası (İzmir, 17-18-19-20 Eylül 1937), *Onuncu Balkan Oyunları*. 1939. (Atina, 1-8 Birinciteşrin 1939 - *Beden Terbiyesi ve Spor* mecmuasının eki olarak yayınlanıyor.), *VI. Balkan Güreşleri*. 1940. İstanbul: Tan Matbaası. (2-3-4 Mart 1940), *VI. Balkan Güreşleri*. 1940. Ankara: Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü, *XI. Balkan Oyunları*. 1940. İstanbul.

birinci sınıf elçiliğinde bulunmuştur. Dolayısıyla Türk fikir ve sanat hayatına katkıda bulunan önemli isimlerin Balkanlarla olan bağlantılarının, Türkiye'deki Balkan ilgisini tetikleyen adımlardan birini teşkil ettiğini özellikle kaydetmek gerekecektir.

Balkan kökenli siyasetçi, devlet adamı ve yazarların da bu ilginin perçinlenmesinde etkili bir unsur olduğu kolaylıkla ifade edilebilir. Gerek büyük Balkan göçleri, gerekse Antant tasarıları sırasında gündemden düşmeyen Rumeli meselesinin, bu bakımdan Türk düşünce ve kültür hayatına katkı veren Balkan orijinli sanatçılar için, geçmiş tarihî hatıraların yeniden canlanmasına da fırsat vereceği tabiidir. Çocukluk ve gençlik yıllarını Balkanlarda geçirmiş, dolayısıyla kişiliğini bu coğrafyalarda kazanmış veya göçmen bir ailenin çocuğu olarak Rumeli hatıralarıyla büyümüş nice aydın ve sanatçının, Türkiye'de esen yeni Balkan rüzgârına kendilerini kaptırmamaları mümkün olamazdı. Yahya Kemal Beyatlı, Yaşar Nabi Nayır, Osman Nuri Peremeci, Osman Şevki Uludağ, Türker Acaroğlu, Ömer Lütfi Barkan, Mustafa Şerif Alyanak, Orhan Şaik Gökyay, Mahmut Necmettin Deliorman¹², Mehmet Behçet Perim, Enver Esenkova, Mehmet Faruk Gürtunca, Mehmet Süleymanpaşacı, Mahmut Ragıp Gazimihal, M. Uluğ Turanlıoğlu, Şerif Baykurt, Arif Necip Kaskatı gibi pek çok aydın, yazar ve şairin Balkanlara yönelik yeni bir edebiyatın nüksetmesinde öncü rolü oynadıklarını unutmamak gerekir.

Bu bilgi ve düşüncelerden hareketle, 1930'dan önce yok denecek kadar azalmış olan Balkan duyarlılığının, bu tarihlerden sonra adeta patlamaya dönüşmesini, ifade

¹² Mahmut Necmettin Deliorman, 1897 Razgrad doğumlu olup 1934 yılında Türkiye'ye göç etmiştir. 1949 ile 1960 yılları arasında 14 sayılı *Rumeli Balkan Postası* dergisini çıkarır. Balkan göçmenlerine yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme amacı güttüğü bu dergide, yazıların yanı sıra Türk edebiyatından da örnekler yayımlar. Balkan göçmenlerinin ezberlemesi gereken şiirler adıyla Mehmet Akif'in *İstiklal Marşı*, Orhan Şaik Gökyay'ın *Bu Vatan Kimin*, Hakkı Cengiz Alpay'ın *Bizimdir* gibi şiirlerine yer veren Deliorman, muhacirleri anavatana adapte etmeye çalışır. *Rumeli Balkan Postası*, aynı zamanda göçmenlerin sesi olma noktasında da önemli bir niteliğe sahiptir. Dönemin başbakanına yönelik yazdığı açık mektupları ve diğer metinleri ile Balkan göçmenlerinin sıkıntılarını ve beklentilerini dile getirir.

edilen siyasal ve sosyal gelişmeler bağlamında değerlendirmek gerekmektedir. Oluşturulması düşünülen Balkan Antantı tasarılarının görüşüldüğü ve Balkanlardan gelen muhacir nüfusların sürekli gündemde olduğu bu süreç, toplumsal hafızada yer tutmuş eski hatıraların canlanmasına, gönül köprülerinin yeniden kurulmasına adeta imkân sağlamış gibidir.

Kaldı ki dış ve iç siyasi gelişmelerin edebiyat ve sanatı etkilemesi, Türk edebiyatının hiç de yabancı olmadığı bir durumdur. Daha önce Tanzimat, Meşrutiyet yahut Cumhuriyet'in ilanı sırasında gördüğümüz gibi, toplumsal hayatta bir tür değişiklik meydana getiren gelişmeler, edebiyatın atmosferini şekillendirmektedir. Aynı şekilde, geçtiğimiz yıllarda Balkan Savaşlarının 100. yıldönümü vesilesiyle fikir ve sanat dünyamızda yaşanan aktiviteleri de hatırlamak gerekir. 100. yıl dolayısıyla Balkan savaşlarını ele alan çeşitli sempozyum ve konferanslar gerçekleştirilmiş, dergiler konuyla ilgili özel sayılar hazırlamış, antoloji kitapları yayımlanmış; gerek akademik gerekse sanat bağlamında bölgeye ve tarihe yönelik alâkalar üst bir noktaya taşınmıştır. Bu bakımdan Balkan Antantı'nın kurulması ve Balkan ülkeleri arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması cinsinden gelişmelerin, sanatçıların ilgisini peyderpey çekmeye başlayacağı kabul edilebilir bir durumdur.

Bu noktadan hareketle çalışmamızda, Balkanlara yönelik edebiyatın hangi seviyelere ulaştığını tespit edebilmek için, 1930'larla İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllar arasında kalan döneme özellikle odaklanılmıştır. Çalışmanın bu tarihleri kapsamasının sebebi, baştan beri açıklanmaya çalışıldığı gibi, Balkanlara dönük ilginin 1930 başlarından itibaren yaşanan gelişmelerle doğrudan ilgisidir. Ancak mevcut siyasi konjonktür devam etmemiş, Balkan ülkeleri kendilerini yeni bir Dünya savaşının sarmalı arasında bulmuş, dolayısıyla da ilgili paktın faaliyetleri kesintiye

uğramıştır. Fakat Balkanları derinden etkileyen İkinci Dünya Savaşı her ne kadar Balkan Antantı'nı fiili olarak sonlandırmış olsa bile, edebiyat alanında ortaya çıkan alâkanın gerek İkinci Dünya Savaşı yıllarında, gerekse savaş sonrasında aynen devam ettiği özellikle dikkati çekmektedir. Bu sebeple tez kapsamının 1930'lu yıllarla sınırlandırılmayarak ve süreci de bütünüyle takip maksadıyla, Türkiye'de çok partili hayatın başlangıç yıllarına kadar genişletilmesi lüzumlu görülmüştür.

Tez üzerine eğildiğimiz diğer bir husus da, 1930'lu yıllarda Balkanlara dönük edebiyatın ulaştığı boyutlar ve savaş sırasında ve sonrasında oluşan ortamla bu edebiyatın kurduğu ilişkiler ve geçirdiği her türlü evrelerin tespitidir. Daha önce 1912-1913 Balkan Savaşı yıllarında oluşan edebiyatın bir tür savaş edebiyatı olduğu ve o dönem eserlerinde milli duyguların hâkim olduğu ifade edilmişti. Bu bakımdan 1930'larda başlayan dostluk rüzgârları ortaya çıkan eserlerin niteliği ve bunların savaş yılları ve sonrasında içerik değişmesine uğrayıp uğramadığı da önemli bir soru işaretidir. Bu amaçla öncelikle 1930'larla İkinci Dünya Savaşı ve sonrası yıllar arasında yayımlanan edebiyat eserleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak, yine bu yıllarda çıkmış edebiyat dergileri bir bir taranmaya tabi tutulmuş, Balkanlarla ilgili yayımlanmış her türlü şiir, hikâye, roman, makale ve çeviriler tespit edilmeye çalışılmıştır¹³.

¹³ Çalışmamız sırasında baştan sona taradığımız dergiler şunlardır: *Ağaç* (1936, 17 sayı), *Akademi* (1930-1933, 22 sayı), *Altok* (1933-1936, 26 sayfa), *Atsız Mecmua* (1931-1932, 17 sayı), *Ayda Bir* (1935-1937, 15 sayı), *Batı Yolu* (1935-1936, 8 sayı), *Bilgi Yurdu* (1936-1943, 57 sayı), *Birlik* (Milli Türk Talebe Birliği, 1933-1934, 14 sayı), *Boğaziçi* (1936-1938, 18 sayı), *Bozkurt* (1939-1941, 12 sayı), *Bütün* (1934, 5 sayı), *Büyük Doğu* (1943-1944, 30 sayı; 1945-1948, 87 sayı; 1949, 25 sayı), *Çığır* (1933-1948, 193 sayı), *Çınaraltı* (1941-1944, 146 sayı; 1948, 11 sayı), *Damla* (1942-1958, 111 sayı), *Değirmen* (1942-1943, 10 sayı), *Divan* (1944-1945, 7 sayı), *Doğu* (1933-1934, 14 sayı), *Edebiyat Alemi* (1949, 34 sayı), *Edebiyat Dünyası* (1948-1950, 26 sayı), *Ergenekon* (1938-1939, 3 sayı), *Folklor Postası* (1944-1946, 19 sayı), *Gençlik* (1938-1940), *Gündüz* (1936-1939, 41 sayı), *Halk Bilgisi Haberleri* (1929-1947, 125 sayı), *Hareket* (1939-1943, 12 sayı; 1947-1949, 28 sayı), *Her Ay* (1937-1938, 7 sayı), *İnkılap, İnkılapçı Gençlik* (1941-1942, 49 sayı), *İnsan* (1938-1943, 25 sayı), *İstanbul* (1943-1946, 75 sayı; 1947, 12 sayı; 1948, 12 sayı), *İstanbul Balkan Oyunları* (1935, 6 sayı), *İstanbul Darülfünun Hukuk Fakültesi Mecmuası* (1916-1943), *Kadro* (1932-1934, 36 sayı), *Kalem* (1938-1939, 13 sayı), *Kaynak* (1933-1946, 167 sayı), *Kızılma* (1947-1948, 16 sayı), *Kopuz*

(1939-1940, 9 sayı; 1943-1944, 13 sayı), *Kovan* (1943-1947, 36 sayı), *Kültür Haftası* (1936, 21 sayı), *Marmara* (1936-1938, 21 sayı), *Millet* (1942-1944, 24 sayı), *Modern Türkiye Mecmuası* (1938-1939, 50 sayı), *Musiki Mecmuası* (1948-1995, 451 sayı), *Mülkiye Mektebi Mecmuası* (1931-1955), *Müzik ve Sanat Hareketleri* (1934-1935, 11 sayı), *Oluş* (1939, 36 sayı), *Orhun* (1933-1934, 9; 1943-1944, 7), *Özleyiş* (1946-1947, 7 sayı), *Resimli Ay* (1929-1930, 12 sayı; 1930, 11 sayı; 1936-1938, 25 sayı), *Resimli Hafta* (1938-1939, 52 sayı), *Resimli Şark* (1931-1934, 48 sayı), *Rumeli Balkan Postası*, *Sanat ve Edebiyat* (1947, 50 sayı), *Savaş* (1940-1945, 72 sayı), *Seçilmiş Hikâyeler* (1947-1951, 47 sayı), *Şadırvan* (1949, 35 sayı), *Şark Yolu*, *Şiirler* (1947-1948, 27 sayı), *Tanrıdağ* (1942, 18 sayı), *Taşpınar* (1932-1950, 161 sayı), *Tercüme* (1940-1966, 87 sayı), *Toprak* (İstanbul), *Toprak* (Adana, 1945-47, 24 sayı), *Türk Musiki Dergisi* (1947-1948, 3 sayı), *Türk Sazı* (1943, 1 sayı), *Türk Tiyatrosu* (1930-1980, 427 sayı), *Türke Doğru* (1934-1947), *Türklük* (1939-1940, 15 sayı), *Türklük Ruhu*, *Ufuk* (1946, 25 sayı), *Uludağ* (1935-1950, 102 sayı), *Ülkü* (1931-1941, 102 sayı; 1941-1946, 126 sayı, 1947-1950, 44 sayı), *Varlık* (1933-2000, 1119 sayı), *Yarım Ay* (1935-1943, 180 sayı), *Yedi Gün* (1933-1947, 725 sayı), *Yeni Adam* (1934-1978, 928 sayı), *Yeni Çağ* (1946, 17 sayı), *Yeni Gün* (1939, 27 sayı), *Yeni Mecmua* (1939-1942, 141 sayı), *Yeni Türk Mecmuası* (1932-1943, 125 sayı), *Yurd* (1941-1949, 58 sayı), *Yurt ve Dünya* (1941-1944, 42 sayı), *Yücel* (1935-1956, 158 sayı), *Yürüyüş* (1941-1943, 18 sayı).

BÖLÜM II

TÜRK EDEBİYATINDA BALKANLARI KONU EDİLEN

MAKALE VE İNCELEMELER

1930 sonrasında Türkiye’de güncel siyaset ve toplumsal gelişmeler hakkında verilen bilgilerde de görüldüğü üzere, Balkan ülkeleri arasında oluşmaya başlayan dostluk havası ve ardından gelen Balkan Antantı’nın yanı sıra Rumeli’den yapılan kütleli göçler, Türkiye kamuoyunu ziyadesiyle meşgul eden konuların başında geliyordu. Ayrıca gündemdeki bu gelişmelerin gazete ve dergi yayınlarını hemen etkilediği görülmektedir. Bu dönemde ülkeler arasında vuku bulan karşılıklı seyahatler, imzalanan protokoller gazetelerde derhal yer bulmakta, bu ilişkilerin Türkiye’ye sağlayacağı sayısız faydalar üzerine makaleler kaleme alınmaktadır. Siyasi amaçlı bu yazılar, Balkan ülkelerinin zamanla birbirini tanması ile daha da çeşitlenir. Nitekim Balkan ülkelerini siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yönleriyle ele alan yazıların ardından fikir ve edebiyatlarını da tanımaya dönük makaleler yayımlanmaya başlanır. Çalışmamızın bu bölümünde, gazete ve dergilerde konuya ilişkin yayımlanmış haber, makale ve inceleme tarzı yazılar, genel tasnifler halinde ele alınmaya gayret edilecektir.

Balkanlara yönelik ilgi çerçevesinde ortaya çıkan yazılar genel bir tasnife tabi tutulduğunda, ilk olarak ele alınması gerekenler siyasi içerikli haber ve makalelerdir. Bunlardan sonra yine gündemle alâkalı olmak kaydıyla, Balkanları ve Balkan Türklerini, Balkan Antantını ve Balkan göçlerini ele alan yazılar gelir. Üçüncü bir çerçeveyi ise tarihî nitelikteki makaleler oluşturmaktadır. Dönemin tarih araştırmacıları tarafından kaleme alınan bu tür yazılarda, bilhassa Balkan tarihi üzerine yoğunlaşır. Balkanlarla ilgili makalelerin odaklandığı bir diğer nokta da,

Balkan ülkelerini kültürel ve edebî yönleriyle inceleyen metinler olur. Bu yıllarda Yunan, Romen, Yugoslav ve Bulgar edebiyatına dair pek çok incelemenin yayımlandığı görülmektedir. Bir başka bölümü de Balkanlara dönük edebiyatın konu edinildiği yazılar teşkil eder. Son olarak da Balkanlarla ilgili yeni çıkmış kitaplar üzerine yazılmış tanıtım ve eleştiri yazıları gelir ki, bunlar da ayrıca değerlendirilmelidir.

1930'lu yıllarda Türkiye gündeminde Balkanların ne derecede bir yer tuttuğunu anlamak için, siyasi içerikli haber metinlerine bakmak yeterli olabilecektir. Bu yıllarda yayımlanan *Cumhuriyet*, *Ulus*, *Vakit (Kurun)*, *Tan*, *Akşam* gibi gazetelerin hemen her sayısında, Balkanlarla ilgili yeni yeni haberlerle karşılaşmaktadır. Balkan ülkeleri arasında vuku bulan resmi ziyaretler, imzalanan dostluk anlaşmaları, Balkan konferansları, bu ülkelere gelip giden gazeteci heyetleri, spor müsabakaları gazetelerin sayfalarını ziyadesiyle işgal etmekte idi. Bundan ayrı olarak *Ülkü*, *Varlık*, *Resimli Ay*, *Azerbaycan Yurt Bilgisi*, *Resimli Şark*, *Kızılçelma*, *İstanbul*, *Darülfünun Hukuk Mecmuası* ve *Taşpınar* gibi dergilerde, Balkanlara yönelik gelişmelerle ilgili bol bol haber ve makaleler yer almaktaydı.

Bu hususla ilgili bir diğer mesele de, Balkanlara ve Balkan Türklerine yönelik, Türkiye'nin bakış açısını ortaya koymaya çalışan makalelerdir. O yıllarda yaşanan siyasi gelişmeler ve göçler dolayısıyla, Türk halkının gözü ve gönlü, Balkanlara ve Balkanlarda yaşayan soydaşlara çevrilmiş durumdaydı. Bu sebeple ülkeler arasında cereyan eden gelişmeler Türk yazarı sınıfları tarafından değerlendirilerek, oluşan dostluk havasının Türkiye üzerindeki etkileri, Balkan Türklerinin durumu, göçler çerçevesinde yapılması gereken hazırlıklar üzerine çok çeşitli makaleler kaleme alınıyordu.

Bu tür yayınlarda öncülüğü, *Varlık* dergisi sahibi Yaşar Nabi Nayır'ın yaptığı rahatlıkla söylenebilir. Kendisi Balkan kökenli bir yazar olması itibariyle Rumeli Türklerinin durumunu iyi bilen ve tahlil edebilen Yaşar Nabi, adeta onların Türkiye'deki sesi mesabesinde bir rol üstlenmektedir. Nitekim *Varlık*'ta yazdığı "Türk Kültürü ve Türkçe"¹⁴ başlıklı makalesinde, Balkan Türklerinin ilgili ülkelerdeki azınlık konumuna değinirken, onlarla İstanbul levantenleri arasında karşılaştırmalara başvurması bilhassa dikkat çekicidir. "Balkanlarda Sevgi ve Kardeşlik Tezahürleri"¹⁵ başlıklı bir başka yazısı ise, dönem içinde oluşmaya başlayan Balkan merkezli edebiyatın dinamiklerini ortaya koyması bakımından son derece önemlidir. Yaşar Nabi ilgili yazısında, Balkan konferansları çerçevesinde oluşmaya başlayan dostluk havasından memnuniyetini dile getirmekte, Balkan ülkeleri arasında tesis edilmeye çalışılan kardeşlik düşüncesinin önemine dikkat çekmektedir. Yaşar Nabi, kurulan dostlukların yalnız siyasi temelli olmadığını, ortak kültürel ve tarihî bağların da önemli olduğunu vurgulayarak şunları dile getirir (1938, 705):

Balkan milletlerini birbirlerine sokulmaya, dayanışmaya ve sevişmeye sevkeden sebepler, yalnız büyük devletlerin emperyalist hırsları karşısında müşterek bir cephe kurmak endişesinden ibaret değildir. Kötü propagandaların yaratmış olduğu zahirî atmosferin zıddına olarak, Balkan milletlerini birbirine bağlayan dil, zevk, zihniyet ve kan bağlarının tabii bir neticesi olan milletten millete sempatilerin de, bu anlaşma ve sevişmede oynayacağı rol büyüktür.

¹⁴ Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Türk Kültürü ve Türkçe." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 97-98.

¹⁵ Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Balkanlarda Sevgi ve Kardeşlik Tezahürleri." *Varlık* 15 Mayıs 1938 5(117): 705-706.

Yaşar Nabi burada ve diğer pek çok yazısında olduğu gibi, Balkan ülkeleriyle kurulmaya çalışılan dostluğun siyasi sahalardan taşarak fikrî bir muhteva kazanmaması gerektiğini ve bu noktada matbuatın taşıdığı sorumluluğun altını çizerek: “Balkan milletlerinin bu kültürel sahada birbirlerini daha yakından tanımalarına hizmet etmek, bugün, bütün Balkan entellektüelleri için, ehemmiyetli bir vazife olarak ortada durmaktadır” (1938, 705) der. Artık Balkan ülkeleri velev tarihî yaşanmışlıklar yoluyla olsun, velev barındırdıkları azınlıklar dolayısıyla birbirlerini itham edici yayınlar yapmaktan vazgeçmelidirler diyen Yaşar Nabi, ülkelerin birbirlerinin edebiyatlarını tanınmasının öncelikli olduğuna özellikle işaret eder.

Yaşar Nabi Nayır’ın Balkanları konu alan makalelerinin odaklandığı bir diğer nokta da Balkan göçleridir. *Balkanlar ve Türklük*¹⁶ adlı eserini kendi dergisi *Varlık*’ta tefrika şeklinde yayımlamış olan yazar, gerek bu eserinde gerekse ayrı ayrı başlıklarla yayımladığı metinlerde Balkan Türklerinin çektiği sıkıntılara ve göç ettirilmesi hususunda dikkat edilmesi gereken noktalara aralıksız dikkat çeker. “Balkan Türkleri ve Göç”¹⁷, “Göç Yeniden Başlarken”¹⁸, “Mutsuz Kardeşlerimizin Kafa Açlığı”¹⁹ başlıklı makaleleri bu noktadaki yayınlarından sadece birkaçıdır.

Yaşar Nabi gibi dönemin pek çok yazarı da Balkan Türklerine ve göçmenlere dair yazılar yayımlamışlardır. Osman Şevki Uludağ’ın (1889-1964) “Göçmenler Arasında”²⁰, Cihat Hikmet’in “Bulgaristan’daki Türklerin Vaziyeti”²¹, Eşref Özen’in

¹⁶ *Balkanlar ve Türklük* (1936): Bu eser “Balkan Seyahatnameleri” bölümünde ayrıca ele alınacaktır.

¹⁷ Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Balkan Türkleri ve Göç.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 97-98.

¹⁸ Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Göç Yeniden Başlarken.” *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 305.

¹⁹ Nayır, Yaşar Nabi. “Öz Türkçe: Mutsuz Kardeşlerimizin Kafa Açlığı.” *Varlık* 15 İkincikânun 1935 2(37): 193.

²⁰ Uludağ, Osman Şevki. “Göçmenler Arasında.” *Varlık* 15 İkinciteşrin 1936 4(81): 135-136.

²¹ Cihat Hikmet. “Bulgaristan’daki Türklerin Vaziyeti.” *Doğu* 1 Şubat 1934 14: 8-11

“Besarabya’da Yaşayan Gagavuz Türkleri”²², Muhlis Eruñ’un “Kültür ve Dil: Balkanlarda Türk Dilinin Hâkimiyeti”²³ gibi yazıları bu noktada örnek gösterilebilecek makalelerden bazılarıdır.

Bu dönemde Balkanlarla ilgili yazıların bir kısmını da tarihî makaleler oluşturur. 1930’lu yıllarda ortaya çıkan Balkan ilgisi, Türk halkı ve aydınlarının Rumeli’ye dönük hatıralarını harekete geçirirken, Balkan tarihinin arka planına dair de bir merak uyandırmış gibi gözüküyor. Böyle bir ihtiyaçtan hareketle, aynı yıllarda Balkanlarla ilgili Türk tarihi hakkında veya Balkan milletlerinin kendi tarihleri hakkında makaleler yayımlandığı da görülmektedir. Bu alanda en fazla çalışan, araştırma yapanlardan biri tarihçi Hüseyin Namık Orkun’dur (1902-1956). Onun *Ülkü* ve *Yücel* dergilerinde yayımladığı çalışmaları genellikle Bulgar tarihi, Tuna boylarında tarihî Türk hâkimiyeti, Avrupa fatihi Attila gibi konularla alâkalıdır. 1933 yılında, Osmanlı öncesi Türk tarihi ile ilgili *Atilla ve Oğulları* ile *Peçenekler* adlı iki araştırmasını bilhassa önemlidir. Onun dışında Ahmet Ekrem’in “Balkanlarda İlk Muhaceretler”²⁴, Mehmet Şeref’in “Sırp Sındığı”²⁵ gibi makaleleri, Osmanlıların Balkanları fethini ve tarihî Türk akıncılarını ele alan yazılardır. Arif Necip Kaskatı’nın (1903-1950) *Damla* dergisinde yayımladığı “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar” yazı serisi ise, doğrudan Balkan Savaşları ile ilgilidir.

Abdülhamit döneminde Bulgarlara karşı, bir tür “Balkan İttifakı” oluşturmakla görevlendirilmiş Salih Münir Çorlu (1859-1939) da, edindiği birikimi aynı dönemin dergi ve gazetelerinde yayınlar. 1930’larda Balkan Birliği düşüncesinin doğduğu ortamda, konunun arka planı hakkında bilgi verebilecek nadir kişilerden biri olan

²² Özen, Eşref. “Besarabya’da Yaşayan Gagavuz Türkleri.” *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 3.

²³ Eruñ, Muhlis. “Konuşmalar: Kültür ve Dil/ Balkanlarda Türk Dilinin Hakimiyeti.” *Varlık* 15 İlkteşrin 1937 5(103): 481-482.

²⁴ Ahmet Ekrem. “Türk Tarihi: Balkanlarda İlk Muhaceretler.” *Yeni Türk Mecmuası* Haziran-Temmuz 1934 1(23-24): 1534-1536.

²⁵ Mehmet Şeref. “Sırp Sındığı.” *Ülkü* Nisan 1933 1(3): 231-233.

Salih Münir, *Yeni Türk Mecmuası*'nda "Geçmiş Zamanlara ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi"²⁶ başlığı altında, üç seri olarak Osmanlı'nın son yıllarında ortaya çıkan Makedonya sorununun sebepleri üzerinde durmaktadır. Salih Münir Çorlu'nun yine *Yarım Ay* dergisinde dört sayı devam eden "Geçmişte Büyük Diploması Hatalarımız: Yunanistan"²⁷ başlıklı incelemesi de Türk tarihine yönelik önemli makaleler arasında yer almaktadır.

Bu yıllarda dikkati çeken önemli bir isim de Mahmut Ragıp Gazimihal'dir (1900-1961). Mahmut Ragıp'ın Mayıs 1943'e kadar yayımladığı yazılarında soy ismi Kösemihal olarak geçmektedir. Ancak Haziran 1943'ten itibaren Gazimihal soyadını kullanmaya başladığı görülür. Araştırmacı, tarihçi ve aynı zamanda müzikolog olan Mahmut Ragıp ilgili yıllarda, son derece muhtevalı yazılar yayımlamaktadır. Yaptığımız dergi ve gazete taramaları sırasında, Mahmut Ragıp'ın Türk tarihi ve Balkanlar'da Türk müziği ile ilgili otuz altı adet yazısı ile karşılaşma imkânı bulduk. Bu arada yazarın *Varlık* dergisinde yayımladığı makaleleri ise 1940 ve 1941 yıllarına aittir. Mahmut Ragıp Gazimihal ilgili yazılarında "M. R." müstearını veya "Kösemihal" soyadını kullanmaktadır. Onun Rumeli akıncılarından Gazimihalbey ve Mihaloğullarıyla ilgili tetkiklerini içeren sekiz yazısının yanı sıra, Gagavuz Türklerini ele aldığı makaleleri de dikkat çekicidir. Peyami Safa'nın yayımladığı dönemin önemli dergilerinden *Kültür Haftası*'nda 1936 yılında "Göçmen

²⁶ Çorlu, Salih Münir. "Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi I." *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1936 4(37): 3-13; Çorlu, Salih Münir. "Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi II." *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1936 4(38): 52-61; Çorlu, Salih Münir. "Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi III." *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1936 4(39): 117-126.

²⁷ Çorlu, Salih Münir. "Geçmişte Büyük Diploması Hatalarımız: Yunanistan I." *Yarım Ay* 15 Şubat 1936 2(25): 16-17; Çorlu, Salih Münir. "Geçmişte Büyük Diploması Hatalarımız: Yunanistan II." *Yarım Ay* 1 Mart 1936 2(26): 18-21; Çorlu, Salih Münir. "Geçmişte Büyük Diploması Hatalarımız: Yunanistan III." *Yarım Ay* 15 Mart 1936 2(27): 30-31; Çorlu, Salih Münir. "Geçmişte Büyük Diploması Hatalarımız: Yunanistan IV." *Yarım Ay* 1 Nisan 1936 2(28): 20-23.

Mûsikiciler²⁸ ve yine *Damla* dergisinde Mihalbeyoğulları ile Akıncı Malkoçları üzerine yazıları bulunur. 1943 ile 1948 yılları arasında tespit edebildiğimiz on sekiz adet yazısının hemen tamamının *Damla* dergisinde yayımlandığını da hatırlatalım.

İşaret edilen bütün bu yazılar üzeri örtülmüş, unutulmuş bir tarihi açığa çıkarırken, öbür yandan da Osmanlı çağlarını yeni baştan ihyayı amaçlamaktadırlar. Dönemin zihniyeti göz önüne alındığında alışık olmadığımız bir tablo ortaya koyan bu tutum, Türk-Osmanlı kültürünün, medeniyetinin, dilinin genişliği duygusunu üretmekte son derece başarılıdırlar. Yine aynı yıllarda yayımlanan makalelerden bir kısmı da, dışarıdaki Türk varlığına dikkati çeken ve onlara dönük bir sorumluluk şuuru ortaya koymaya çalışan yazılar olmaktadır.

Bu dönemde tarih ilgisi, sırf dergi ve gazetelerdeki makalelerle de sınırlı değildir. Nitekim Balkanlar Türk tarihi ile ilgili olarak çeşitli tarih kitaplarının yayımlandığı görülmektedir. Bunları, Osmanlı öncesi Balkanlarda tarihî Türk varlığını esas alan araştırmaların yanı sıra, Osmanlı Balkanlarını ele alan kitaplar da oluşturur. Hâmit Zübeyr Koşay'ın *Bulgar Türklerinin Eski Tarihi* (1932), Kemalettin Şükrü Orbay'ın *Plevne* (1932), Ahmet Refik Altınay'ın *Türk İdaresinde Bulgaristan 973-1255* (1933), Reşad Ekrem Koçu'nun *Atilla ve Hunlar* (1933), Hüseyin Namık Orkun'un *Atilla ve Oğulları* ile *Peçenekler* (1933), dönem içinde Edirne milletvekili olan Mehmet Şeref Aykut'un *Bulgarlar ve Bulgar Devleti* (1934), Geza Feher'in 1937 İkinci Türk Tarih Kongresi çerçevesinde ele aldığı *Bulgar, Macar ve Bunlara Akraba Olan Milletlerin Kültürü: Türk Kültürünün Avrupaya Tesiri* (1937), meşhur Macar tarihçisi László Rásonyi'nin *Macar Arkeolojisinde Hunlar, Avarlar, Macarlar* (1938) ve *Tuna Havzasında Kumanlar* (1940), İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın *Meşhur*

²⁸ Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Göçmen Musikiciler I." *Kültür Haftası* 4 Mart 1936 8: 148.; Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Göçmen Musikiciler II." *Kültür Haftası* 11 Mart 1936 9.

Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa (1942), Osman Nuri Peremeci'nin *Tuna Boyu Tarihi* (1942), Halil İnalçık'ın *Tanzimat ve Bulgar Meselesi* (1943), Necmettin Deliorman'ın *Balkan Türklerinin Tarihi* (1943), Hilmi Yücebaş'ın *Gazi Osman Paşa ve Plevne* (1943), Türker Acaroğlu'nun Bogomilizm konusunu çalışan V. Beşevliyev'den çevirdiği *Proto - Bulgar Dini* (1945), Halil Sedes'in *1875-1878 Osmanlı Ordusu Savaşları: 1875-1876 Bosna-Hersek ve Bulgaristan İhtilâlleri ve Siyasî Olaylar* (1946) gibi çalışmaları, dönem içinde Balkanları ele alan tarihî eserlerden bazılarıdır. Bu çalışmaların kapsamı ve sayısı göz önüne alındığında, Balkan yöneliminin Türkiye'de hangi seviyelere ulaştığını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla bu seviyedeki bir ilginin, sanat ve edebiyat alanına dönük yansımalarını şimdiden düşünmek gerekmektedir. Nitekim Balkanlara dönük Türkiye ilgisinin edebî eserlere olan yansımaları, ileriki bölümlerde genişliğine tahlil edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca 1930 öncesi yıllara bakıldığında ilgili alanlara yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmıyor olması, yeni Balkan dalgasının doğurduğu bu tür eserler, bilhassa özel ve değerli kılmaktadır.

Yaşar Nabi Nayır'ın ve dönemin pek çok aydınının vurguladığı gibi Balkan Antantı'nın meydana getirdiği olumlu hava içerisinde, üzerinde durulan en önemli meselelerden birini edebiyat ve sanat konusu oluşturur. Bu yıllarda Türkiye kamuoyunda Balkan edebiyatlarını yakından tanımak noktasında büyük bir açıklık söz konusu idi. Bu yüzdendir ki edebiyat ve sanat dergilerinde, Balkan edebiyatlarını ele alan pek çok telif makale ve çeviri yayımlanır. Bu ilginin bir başka tezahürü ise Balkan dillerinden yapılan edebî çevirilerdir. Konunun bu kısmı "Balkan Dillerinden Türkçeye Yapılan Tercümeleler" başlığı altında ele alınacağı için, burada yalnızca Balkan edebiyatları ile ilgili inceleme nitelikli yazılar üzerinde durulacaktır.

Dergilerde yayımlanan edebiyata dönük makalelerin çoğu Yunan, Romen, Yugoslav ve Bulgar edebiyatları ile ilgilidir. Yunan edebiyatı ile ilgili makaleleri Avram N. Papazoğlu, Romen edebiyatı ile ilgili olanları Cavit Yamaç ve Enver Esenkova'nın kaleme aldıkları görülür. Yine Yugoslav edebiyatı ile ilgili olan makaleleri Mehmet Süleymanpaşic yazarken, Bulgar edebiyatı ile ilgili olanlar da Türker Acaroğlu'nun kaleminden çıkmışlardır.

Avram N. Papazoğlu (1910-1941), İstanbullu bir Rum olması itibariyle, hem Yunan hem de Türk edebiyatına ziyadesiyle vakıf birisidir. Yunanistan'da "Türkçü" vasfıyla suçlanacak kadar Türkiye sevdalısı biri olan Papazoğlu'nun yaşadığı dönem içinde Türk edebiyatının Yunanistan'da, Yunan edebiyatının da Türkiye'de tanınması noktasında pek çok katkıları söz konusudur. "Balkan Dillerinden Türkçeye Yapılan Tercüme" bölümünde ayrıca ele alınacak çevirilerinin yanı sıra, Papazoğlu'nun Yunan dili ve edebiyatını konu edinen yazıları da mevcuttur. *Varlık*'ın yanı sıra, dönemin tanınmış Anadoluocular'ı arasında bulunan Hıfzı Oğuz Bekata'nın çıkardığı *Çığır* dergisinde yayımlanmış yazıları ise şunlardır: "Yunanistan'da Fikir Hayatı", "Yunan Yazıcıları: Angelos Sikelyanos'la Bir Görüşme", "Yunan Dilinin Tekâmülü", "Bir Kitap", "Yunanistan'da Sanat Himayesi", "Türkiye ve Yunanistan Arasında Fikri Münasebetler", "Ortodoks Kilisesinde Musiki" gibi²⁹. Papazoğlu bu yazılarında genellikle Yunan dili ve edebiyatı hakkında bilgiler vermekte, iki ülke arasında oluşturulması gereken dostlukla ilgili, sanatçı ve edebiyatçıların üstlenmesi gereken role dikkat

²⁹ Papazoğlu, Avr. N. "Yunanistanda Fikir Hayatı." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 106-107; Papazoğlu, A. N. "Yunan Yazıcıları: Angelos Sikelyanos'la Bir Görüşme." *Varlık* 1 İlkânın 1936 4(82): 150-151; Papazoğlu, Avr. N. "Dil: Yunan Dilinin Tekamülü." *Çığır* Birinciteşrin 1937 99-100; Papazoğlu, Avr. N. "Bir Kitap." *Varlık* 1 Mayıs 1938 5(116): 699-700; Papazoğlu, Avr. N. "Yunanistanda Sanat Himayesi." *Varlık* 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 85; Papazoğlu, Avram N. "Türkiye ve Yunanistan Arasında Fikri Münasebetler." *Varlık* 1 Temmuz 1939 7(144): 395-397; Papazoğlu, Avr. N. "Ortodoks Kilisesinde Musiki." *Yürüyüş* 5 Temmuz 1941 1: 10-16.

çekmektedir. Ona göre devlet adamlarının açtığı yeni yolun uzun ve işlevsel olması, Türk ve Yunan aydınlarının sorumluluğuna bağlıdır. Bunun için her iki ülkenin sanat ve edebiyat adamları birbirini tanımaya, anlamaya çalışmalı, ihtiyaç duyulan ortak zeminleri meydana çıkarmalıdır. Papazoğlu'nun yazılarında, Yunan edebiyatını veya bir Yunan yazarını Türkiye kamuoyuna tanıtırken buna çok dikkat ettiği görülmektedir. Onun tanımlamaları daha ziyade “Yunanistan’ın Hüseyin Rahmisi, Yunan edebiyatının Nazım Hikmet’i” gibi müştereklikler yakalamaya dayalıdır. Ayrıca Avram Papazoğlu bu noktada çaba gösteren hemen herkesi takdir eder. *Varlık*’ın ve Yaşar Nabi’nin uğraşlarını da, bu yolda atılmış önemli adımlar olarak kabul eder. Onun önemseydiği bir başka isim ise Mahmut Ragıp Kösemihal’dir. “Bir Kitap” isimli yazısında, Kösemihal’in *Balkanlarda Musiki İlerleyişi* adıyla yayımlanan kitabını, Balkan halkları arasındaki yakınlığı meydana çıkaran nadide eserlerden biri olarak ziyadesiyle takdir eder. “Bu, yeni kurulan Balkan medeniyeti binasının, ilk temel taşı olduğu gibi, muharririn de geniş fikir ve görüşünün bir örneğidir” (1938, 700) demekten geri kalmaz. Papazoğlu’nun bu ifadeleri, 1930’lu yıllarda ortaya çıkmaya başlayan Balkanlık fikrinin ne derecede yankı bulmuş olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Yine Papazoğlu, Türkiye üzerine Yunanistan’da yapılan yayınlarla ilgili de bilgiler verir. Bu dönemde farklı farklı Yunanistan dergilerinde Türkiye ve Türk edebiyatı ile ilgili yazılar yayımladığını bildiğimiz Papazoğlu, Atina’da çıkan *Nea Estia*, Selanik’te yayımlanan *Makedonikes İmeres* dergisiyle *Makedonya* gazetesinin değişik sayılarında sık sık Türk edebiyatından çeviriler yayımladığını, “Güllü Ev” hikâyesinin sonuna kaydettiği bir nottan öğreniyoruz (1937, 364). İki ülkede de yapılan karşılıklı yayınların aradaki dostluğu sağlamlaştıracağını, “Türkiye ile

Yunanistan Arasında Fikrî Münasebetler” başlıklı yazısında (1939, 397) şu sözlerle vurgulamaktadır:

Şüphe yok ki, iki millet arasında mevcut dostluk bağlarını, diplomatlardan ve devlet adamlarından fazla, münevverler ve muharrirlerin çalışmaları, teşriki mesâileri ve birbirlerini anlamak uğrunda sarf ettikleri gayret ve hüsnüniyet çoğaltacaktır. Biz iki dost ve komşu memleketin münevverleri, üzerimize düşen bu mukaddes ve yüksek vazifeyi deruhte ederek, milletimize en büyük ve değerli borcu ifa etmekle iftihar etmeliyiz.

1930’lu yıllarda edebiyata dair yapılan yayınlar arasında, Romen edebiyatıyla ilgili olanları kaleme alan iki isim bilhassa dikkat çekmektedir: Cavit Yamaç ve Enver Esenkova. 1920 Silistre doğumlu olan Cavit Yamaç’ın tespit edilebilen yazıları İstanbul Şehir Tiyatroları’nın yayın organı olan *Türk Tiyatrosu*, Hilmi Ziya Ülken’in *İnsan* ve İstanbul Halkevleri’nin çıkardığı *İstanbul* gibi dergilerde yayımlanmaktadır. 1940 ile 1944 arasına ait olan yazıları “Rumen Tiyatro Müellifleri”³⁰, “Modern Romen Edebiyatı”³¹ ve “Romen Edebiyatında Türkler”³² başlıklarını taşımaktadır. Seri halinde yayımlanan bu yazılarında Yamaç, Romen edebiyatının genel çerçevesini çizerek Türk okuyucusunu bilgilendirmeye çalışmaktadır. Atina temsilciliği ve Başbakanlık Basın Danışmanlığı görevlerinde de bulunan Yamaç, basın ve edebiyat dünyasına bayağı hâkim bir yazardır. Romence’den yaptığı çevirileri de aynı yıllarda yayımlanır. Modern Romen edebiyatı tarihini tetkik etmekle birlikte, bu edebiyat üzerindeki Türk tesirlerine bilhassa önem

³⁰ Yamaç, Cavit. “Rumen Tiyatro Müellifleri I.” *Türk Tiyatrosu* 15 İkincikanun 1940 111: 6; Yamaç, Cavit. “Rumen Tiyatro Müellifleri II.” *Türk Tiyatrosu* 1 Şubat 1940 112: 3; Yamaç, Cavit. “Rumen Tiyatro Müellifleri III.” *Türk Tiyatrosu* 15 Şubat 1940 113: 4-7; Yamaç, Cavit. “Rumen Tiyatro Müellifleri IV.” *Türk Tiyatrosu* 15 Mart 1940 114: 5-12.

³¹ Yamaç, Cavit. “Modern Romen Edebiyatı I.” *İnsan* 1 Ağustos 1941 15-17: 34-37.; Yamaç, Cavit. “Modern Romen Edebiyatı.” *İnsan* Birinciteşrin 1941 18-19: 34-37.

³² Yamaç, Cavit. “Romen Edebiyatında Türkler.” *İstanbul* 1 Eylül 1944, 2(19) : 7-8.

verdiği görülür. Uzun yıllar bir arada yaşamış olmaları bakımından, gündelik Romen hayatında ve folklorunda Türklerin büyük etkileri bulunduğunu fark eder ve bu etkinin edebiyat eserleri üzerinden izlerini sürmeye çalışır. Romen yazarlardan ve eserlerinden örnekler vererek, bu eserlerde Türk sevgisinin ve kültürünün nasıl ele alındığını inceler, açığa çıkarır.

Türkiye’de Romen edebiyatını tanıtan bir başka isim ise Enver Esenkova’dır. Silistre doğumlu olup Türkiye’ye göç etmiş muhacirlerden biri olan Esenkova’nın, tespit edilebilen yazıları 1945 yılından itibaren başlıyor. Fransızca eğitim görmüş, aynı zamanda Romenceden de çeviriler yapabilen Enver Esenkova, Romen edebiyatı ile ilgili makalelerini *İstanbul*, *Yücel* ve *Yurd* gibi dergilerde yayımlıyor. Daha sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Umum Müdürlüğü görevinde bulunacak olan Esenkova’nın, “Romen Edebiyatından Örnekler”, “Romen Şairi Alecsandri ve İstanbul”, “Boğazın Çiçekleri”, “Mustafa Kemal ve Romen Yazarı Martinescu”, “Romen Edebiyatında Mehmetçik” başlıklarını taşıyan bu nitelikteki yazılarında³³, Romen edebiyatında karşılaştığı tarihî Türk izlerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Balkan edebiyatları içinde Yugoslavya ile ilgili olarak da birçok yazı yayımlanmıştır. Bu dönemde Yugoslav edebiyatı ile ilgili yazılar yazan isim ise Mehmet Süleymanpasiç’tir. Behçet Necatigil, “Balkan Ülkeleri Edebiyatlarından Türkçeye Çeviriler” başlıklı makalesinde, 1943 yılında vefat eden Süleymanpasiç’in bir ara Ankara’da basın ateşesi olarak görev yaptığını belirtmektedir. Makedonya Türklerinden Fahri Kaya da “Boşnak Edebiyatı” başlıklı makalesinde, onun

³³ Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatından Örnekler.” *İstanbul* 15 Ağustos 1945, 4(42): 5; Esenkova, Enver. “Romen Şairi Alecsandri ve İstanbul.” *İstanbul* 1 Eylül 1945, 4(43): 4-6; Esenkova, Enver. “Boğazın Çiçekleri.” *İstanbul* 1 Ekim 1945, 4(45): 10-11; Esenkova, Enver. “Mustafa Kemal ve Romen Yazarı Martinescu.” *Yücel* Aralık 1945 110: 126-127; Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatında Mehmetçik.” *Yurd* Mart 1946 7(1): 6-7, 14.

Ankara’da Yugoslav büyükelçiliğinde kültür ateşesi olarak görev yaptığı sırada, Yaşar Nabi’nin isteğiyle *Varlık* dergisinde yazılar yazdığı bilgisini verir (2015, 155).

1939 ile 1941 yılları arasında otuz civarında yazısı yayımlanan Mehmet Süleymanpaşic’in metinleri, o döneme ait Yugoslav edebiyatı hakkında ilk elden kaynaklardır. Yugoslav kültürü ve edebiyatı, bu edebiyat içinde Boşnakların yeri, Türk edebiyatının Balkan ülkelerindeki tanınırlığı ve tanınırlığa imkân sağlayan edipler, Bosna Hersek’te halen devam eden gündelik hayat ve kültüründe Osmanlı izleri, Mustafa Kemal ve Türkiye’nin Yugoslavya’da algılanışı gibi konularda Türkiye kamuoyunu bilgilendirmeye çalışır.

Aynı dönemde Türkiye’de Balkan Antantına dahil olmamakla birlikte, ortaya çıkan Balkanlık düşüncesi etrafında Bulgaristan’a yönelik ilginin de arttığı görülür. Bunda hem Bulgaristan’ın ilerleyen süreçte Antant’a dahil olacağına dair bir inanç, hem Balkan Türklerinin büyük çoğunluğunun bu ülkede yaşıyor olmasının payı büyüktür. Bu sebeple 1930’lu yıllarda Bulgaristan da, Balkan dostluğu çatısı altında değerlendirilmek istenmiştir. Bu dönemde hem Bulgarcadan yaptığı çeviriler, hem de Bulgar edebiyatı üzerine yazdığı makalelerle ön plana çıkan isim Türker Acaroğlu’dur. Türker Acaroğlu (1915-2016) Razgrat doğumlu olup, sonradan Türkiye’ye göç etmiş önemli bir isimdir. Derlemecilik ve kütüphanecilik alanında kendine önemli bir yer edinmiş olan Acaroğlu, aynı zamanda Türk edebiyatına çeşitli açılardan hizmet etmiş bir isimdir. Araştırma, inceleme yazılarının yanı sıra antoloji, sözlük ve bibliyografya çalışmaları da vardır. 1930’lu yıllarda on beş civarındaki yazısıyla Bulgar edebiyatını Türkiye’ye tanıtan bir kalem olarak dikkati çekmektedir. Acaroğlu, Bulgar edebiyatına dönük yazılarını *Varlık*, *Ülkü* ve *Yücel* dergilerinde yayımlamıştır. Modern Bulgar edebiyatı üzerine yazı serileri hazırlayan Acaroğlu,

Bulgar edebiyatındaki Türk imgesini de araştırır. Yine Türklerle alâkalı Bulgarca neşriyat hakkında da yeni bilgiler ürettiği görülür.

1930'lu yıllarda yayımlanan Balkanlar konulu makalelerin bir yanını da, Türk edebiyatında Balkan temaları oluşturur. Bu konu üzerinde en çok yazı yayımlayanın Türker Acaroğlu olduğu görülmektedir. “93 Harbi ve Edebiyatımız” adıyla *Ülkü*'de yayımladığı bir yazısında 93 Harbi ve sonrasında yaşananları anlatan Acaroğlu, bu savaşın Türk edebiyatında kimler tarafından ve ne surette işlendiğini araştırır. Yine *Yücel*'de çıkan “Tesalya Harbinin Edebi Yankıları”³⁴ adıyla beş sayı devam eden yazısında, 1897 Türk Yunan Harbini ele alan eserlerden örnekler verir.

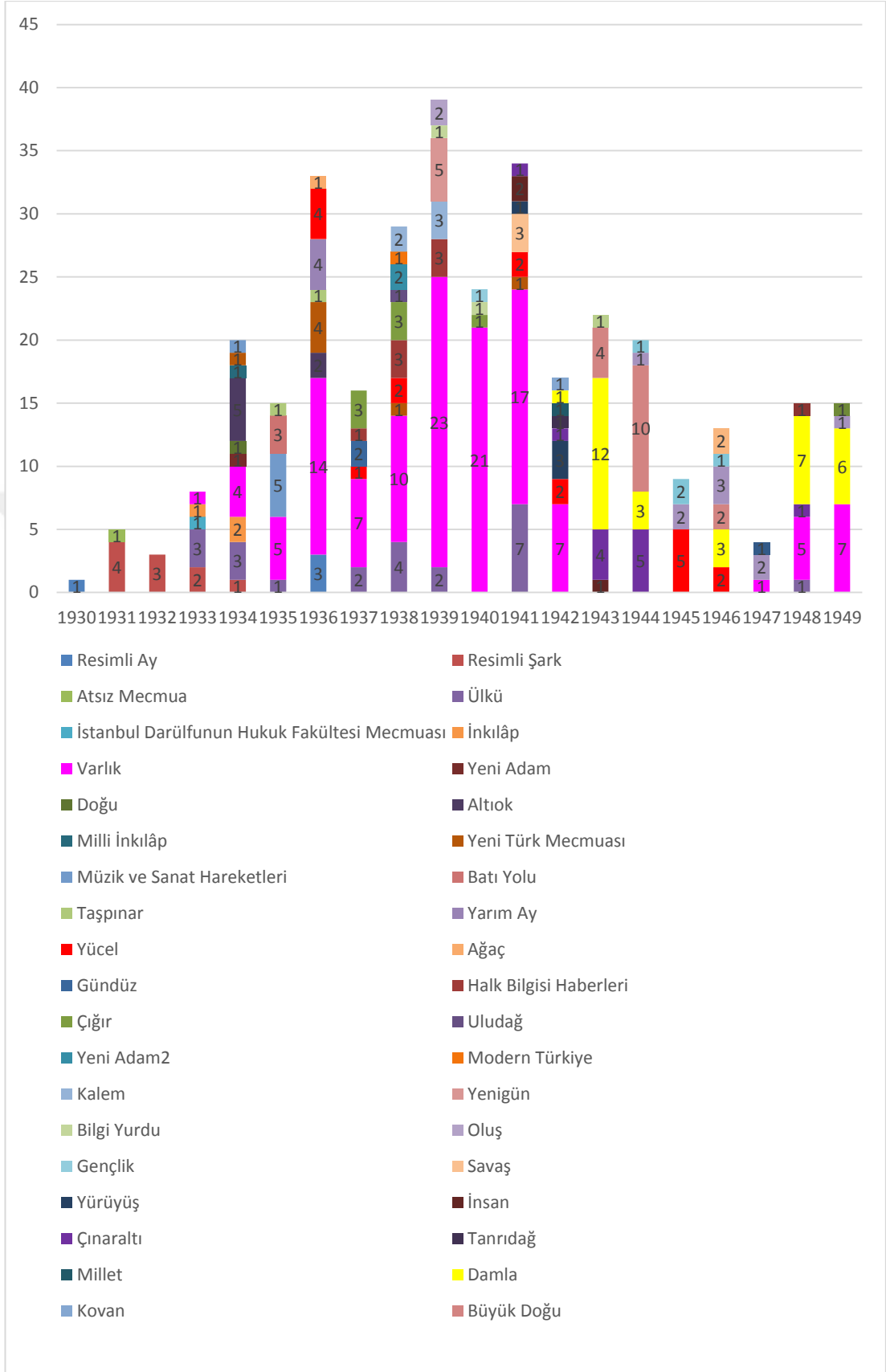
Görüldüğü üzere Cumhuriyet Türkiyesinin 1930 sonrası gündeminde, Balkanlar son derece büyük bir yer işgal etmektedir. Gazete ve dergilerde yer alan Balkan ülkeleriyle ilgili her türlü haber ve gelişmeler, kamuoyunda bölgeye yönelik ilginin artmasına sebep olmuş, Rumeli ile alâkalı hatıralar hafızalarda yeniden canlanma imkânı bulmuştur. Bölgeyi çeşitli açılardan tanıma arzusunun şiddetini artırması dolayısıyla, bölgeye yönelik çok sayıda makale ve eserler yayımlanmıştır. Bu makalelerin, ülkenin nabzını elinde tutan dönemin önemli gazete ve dergilerinde yayımlanmış olmaları da tesirlerini daha bir artırıcı olmuştur.

Bu makaleler kendi başına önemli olmakla birlikte, 1930 sonrasında Balkanlara yönelik Türk edebiyatını harekete geçirici bir nitelik taşımaları noktasında da ciddi bir kıymete sahiptirler. Zira uzun suskunluk dönemlerinin ardından yeniden ortaya çıkan Balkan ilgisi, kamuoyunun bölgeye yönelik meraklarını da canlandırmış bulunuyordu. Balkanlardan çekilişin ardından kurulan devletler, Balkan halkların

³⁴ Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi'nin Edebî Yankıları I.” *Yücel* Haziran 1945 18(104): 137-140; Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi'nin Edebî Yankıları II.” *Yücel* Temmuz 1945 18(105): 167-172; Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi'nin Edebî Yankıları III.” *Yücel* Kasım 1945 109: 92-96; Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi'nin Edebî Yankıları IV.” *Yücel* Ocak 1946 111: 174-175; Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi'nin Edebî Yankıları V.” *Yücel* Şubat 1946 112: 204-208.

durumu, oralarda kalan nüfuslar, Türk halkının dikkat noktalarını oluşturuyordu. İşte dergi ve gazetelerde yayımlanan bu tür makaleler, Türkiye kamuoyunun Balkanlar noktasındaki bilgi açlığını karşılamaktaydı.

Grafik 2.1. Balkanları Konu Edinen Makale ve İncelemelerin Yıllara Göre Dergilerde Dağılımı

BÖLÜM III

BALKAN DİLLERİNDEN TÜRKÇEYE YAPILAN

TERCÜMELER

Türkiye’de 1940 başlarında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde dünya edebiyatlarından tercüme başlatılmış Alman, Rus, Fransız, İngiliz klasikleri Türkçeye kazandırılmıştı. Bir program dahilinde yapılan, edebiyat-sanat ve düşünce hayatında büyük yankılar uyandıran bu faaliyetler sırasında bakanlığın bir de *Tercüme* dergisi yayımladığı görülmektedir. Mayıs 1940 ile Ağustos 1966 yılları arasında seksen yedi sayı devam eden *Tercüme* dergisi, iki ayda bir yayımlanmakta idi. Dergide, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından başlatılan çalışmalar bölümler halinde yayımlandığı gibi, tercümelemin nasıl yapılması, nelere dikkat edilmesi ya da eksik veya hatalı tercümelemin redaksiyonu hususunda bazı çerçeve metinlere de yer verilmekte idi. İşte Cumhuriyet döneminde 1940’tan itibaren başlatılan bu kapsamlı tercüme faaliyeti, dünya edebiyatlarının Türkiye’de tanınması bakımından önemli bir yere sahiptir.

İlgili tercüme programının kıymeti ortada olmakla birlikte, 1940’lardan önce de bu kadar kapsamlı olmasa bile gene de bilinçli bir çeviri faaliyetinin varlığı söz konusudur. Bu bakımdan 1930’lardan itibaren başlatılan yeni bazı tercüme çalışmalarını da göz ardı etmemek gerekir. Nitekim onlar da ağırlıklı olarak Balkan edebiyatlarından yapılan tercümelere dayanır. Daha ziyade de belli başlı bazı dergilerin ve yayınevlerinin üstlendiği bu tercüme faaliyeti, Balkan Antantı’nın kültürel derinliği göz önünde bulundurularak anlamlandırılabilir.

1930 sonrasında Balkan edebiyatlarından yapılan tercümelere, ülkelerin birbirlerini daha iyi tanıma arzusunun bir ürünüdür. Balkan Antantı'na imza atan ülkeler bunun yalnız siyasi bir teşebbüs olarak kalmaması sosyal, kültürel, fikrî boyutlarının da bulunması gerektiğinde hemfikir idiler. Ayrıca bu alanları da kapsayacak bir dostluğun Antant'ın uzun ömürlü olmasına hizmet edeceğinin bilincinde olarak, bu tür çalışmalara ziyadesiyle önem verilmekte idi. Böyle bir farkındalıktan hareketle, Türkiye'de doğrudan devlet eliyle olmasa bile, Balkan davasına hizmeti amaç edinmiş bazı dergi ve yayınevlerinin kalem sahiplerinin Balkan edebiyatlarından yapılan tercümelere büyük bir önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Bu dönemde Balkanlarla ilgili tercümelere üç grupta toplandığı görülmektedir. Bunlardan ilki eski Yunan ve Latin edebiyatlarından yapılan tercümelere aittir. O dönem boyunca ortaya çıkan Balkan ilgisinin ilk başlangıç noktasını, komşu ülke Yunanistan oluşturmaktaydı. Antant'ın kurulması noktasında Yunanistan ve Türkiye'nin birlikte hareket ederek yol açıcı bir rol üstlenmeleri dolayısıyla, iki ülke arasında adeta yüksek bir dayanışma söz konusu idi. Bu sebeple diğer Balkan ülkelerinden farklı olarak Yunanistan'ın yalnızca bugünüyle değil, eski edebiyat ve felsefe zamanları ile de tanışmak ihtiyacı duyulmuş olabileceği ihtimal dahilindedir. Ayrıca Batı medeniyetinin dayandığı esaslardan birine sahip olması dolayısıyla, Yunanistan'ın hem felsefi hem edebî birikimi Türkiye için ciddi bir önem arz etmekte idi. Bu tür sebeplerle Türkiye'de bazı dergilerin, eski Yunan klasiklerinin tercümesi üzerine ziyadesiyle yoğunlaştığı söylenebilir. Abdülhak Şinasi Hisar'ın 1931'de *Muhit*'te yayımladığı bir yazısından, Türk Ocakları İlim ve Sanat Heyeti'nin aynı yıllarda klasik eserler serisi başlattığını öğreniyoruz. Heyet, bu seri çerçevesinde Virgilius'ten, Ovidius'tan Theokritos'tan, Horatius'tan, Herodot'tan, Epiktetos'tan, Aristo'dan tercümelere neşretmektedir (Hisar 2009, 273).

1930 sonrasında Eski Yunan ve Latin edebiyatlarından yapılan tercümelere özellikle *Resimli Şark*, *Oluş*, *Divan*, *Kalem* ve *İnsan* dergilerinin önem verdiği görülmektedir. Bu tercümelere bazıları dergilerde tefrika halinde yayımlanan metinlerdir. *Oluş* dergisinde sosyolog Nurettin Şazi Kösemihal'in (1909-1972) çevirdiği Eflatun'un *Protagonas* adlı eseri 2-19, İsmail Hikmet Ertaylan'ın (1889-1967) Pierre Audiat'tan çevirdiği *Tanrılar Zamanında Grek Dünyası* çevirileri, 7 ile 21. sayılar arasında devam etmektedir. Yine *Divan* dergisinde Salih Zeki Aktay'ın (1896-1971) "Latin Edebiyatından", Vedia Moray'ın da "Eski Yunan Edebiyatından" başlığı altında tercüme metinler yayımladığı görülmektedir.

Balkan edebiyatlarından yapılan tercümelelerin odaklandığı bir diğer nokta ise, Balkanlar üzerine yazılmış, yabancı makale ve kitap çevirileridir. Bu yıllarda dergilerde, Balkan ülkelerini siyasi, kültürel, tarihî ve edebî açılarından ele alan yazıların yayımlanması oldukça yaygın bir faaliyet alanıdır. "Türk Edebiyatında Balkanları Konu Edinen Makale ve İncelemeler" bölümünde ele alınan bu tür yazıların yanı sıra, Balkanlar üzerine bilgi üreten yabancı yazarların eserleri de çevrilerek dergilerde yayımlanmaktadır. Örneğin M. Niyazi Erenbilge, sahibi olduğu *Bilgi Yurdu* dergisinde, Balkan memleketlerine dair hem kendi çalışmalarını yayımlamış hem de bölge ile ilgili yabancı yazarlardan tercüme yapmıştır. *Avrupa Memleketleri Coğrafyası Balkanlar* (1940) adlı eserin de yazarı olan Erenbilge, Haziran 1938 tarihli "Balkan Memleketlerine Dair 1: Yugoslavya'da Kültür" başlıklı yazısının dipnotunda buradaki amacını şu sözlerle açıklamaktadır:

Komşumuz ve müttefikimiz olan Balkan memleketlerine dair halkımızın esaslı bir fikir edinmesi için bu memleketleri yakından tanıyan bilginlerin yazmış oldukları eserlerden bazı bahisleri bu nüshadan itibaren tercüme edip dergimize koyuyoruz. Bu bahisler o memleketlerin yalnız kültürüne münhasır olmayıp

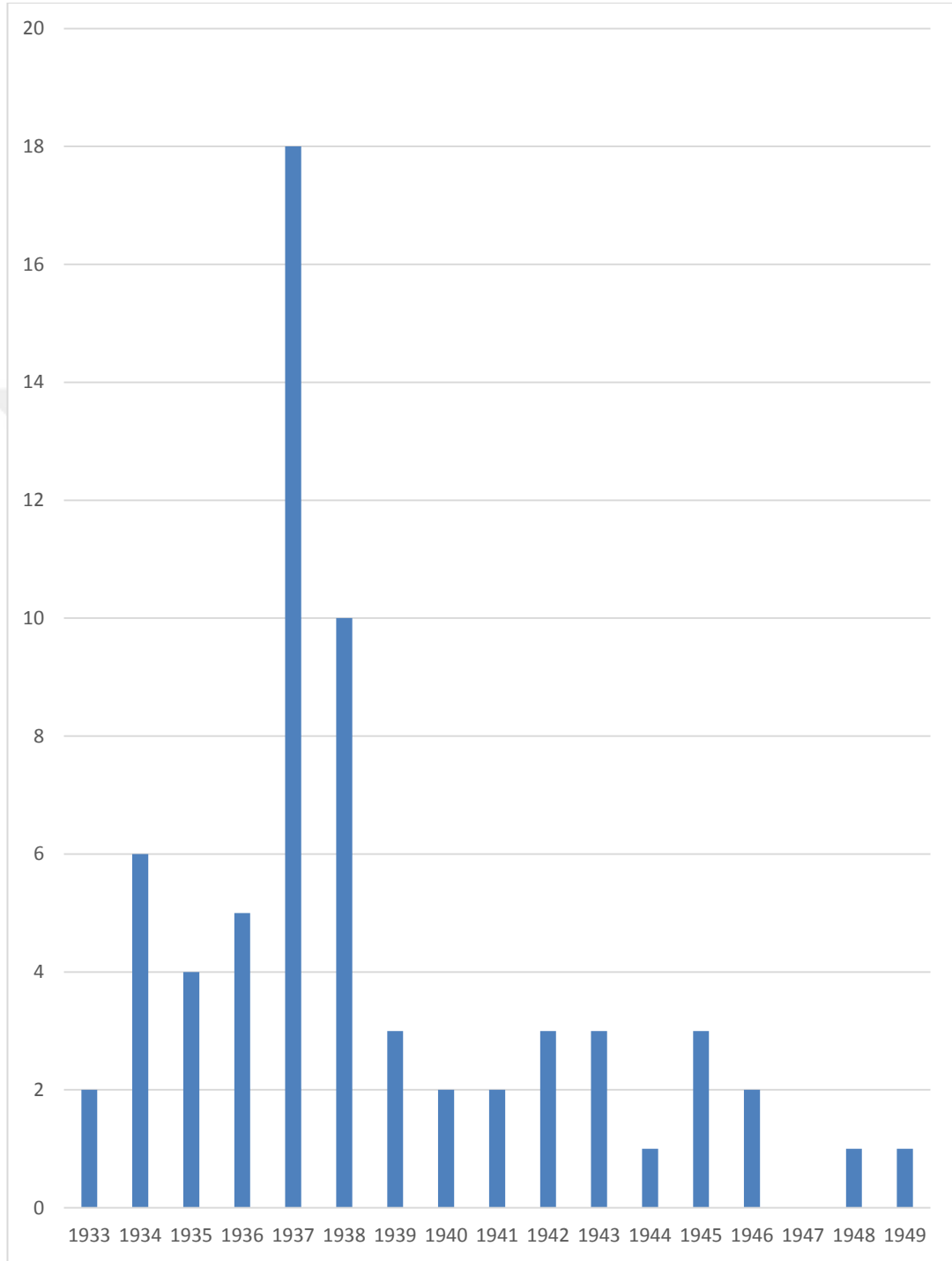
aynı zamanda nüfuslarına, ekonomik durumlarına ve ordu teşkilatlarına da şâildir. (1938, 369)

Balkanlar'la ilgili makale çevirilerinin bir başka yanını da, Türkiye ve Türk edebiyatı üzerine çeşitli Balkan ülkelerinde yayımlanmış yazılar oluşturmaktadır. Belgrat Üniversitesi'nden Türkiye'ye gelen, çeşitli fikir adamı ve edebiyatçılarla görüşen Aloise Schmaus dönüşünde, Belgrat'ta çıkan *Politika* gazetesinde Türkiye hakkındaki izlenimlerini yayımlamıştır. Bu gelişmeyi yakından izleyen *Varlık* dergisi, ilgili yazıyı tercüme ederek 15 Nisan 1939 tarihli sayısında neşretmektedir. Schmaus, yazısında, Türk edebiyatına dair genel bilgiler verdikten sonra Sadri Ertem, Yaşar Nabi ve Necip Fazıl gibi sanatçılarla yaptığı görüşmeleri nakletmektedir. Mülâkatlarda Sadri Ertem ve Yaşar Nabi, Türk edebiyatının realizme yakın bir seyir takip ettiğini, modern devletin öncelikleri doğrultusunda entelektüel bir gelişme kaydedildiğini, bu hususta ananeye dayanmanın önemli bir nokta olduğunu ifade ederler (276-277).

Çeşitli Balkan ülkelerine yönelik tercüme faaliyetlerinin üçüncü ve en önemli ayağını ise, modern Balkan edebiyatlarından yapılan şiir ve hikâye çevirileri teşkil etmektedir.

Doksana yakın dergi üzerinde yaptığımız incelemeler sırasında, modern Balkan edebiyatlarından çok sayıda hikâye ve şiir çevirisi yapıldığı görülmektedir. Araştırmalarımız sonucunda, altmışın üzerinde edebî metin tercümesi tespit edilmiştir. Bu tür çevirilerin 1933 yılından itibaren başladığı ve 1947 senesi hariç olmak üzere, hemen her yıl düzenli olarak sürdürüldüğü görülmektedir. Dergilerde tespit edilebilen edebî metin çevirilerin yıllara göre dağılımı şu şekildedir: 1933'te iki, 1934'te altı, 1935'te dört, 1936'da beş, 1937'de on sekiz, 1938'de on, 1939'da

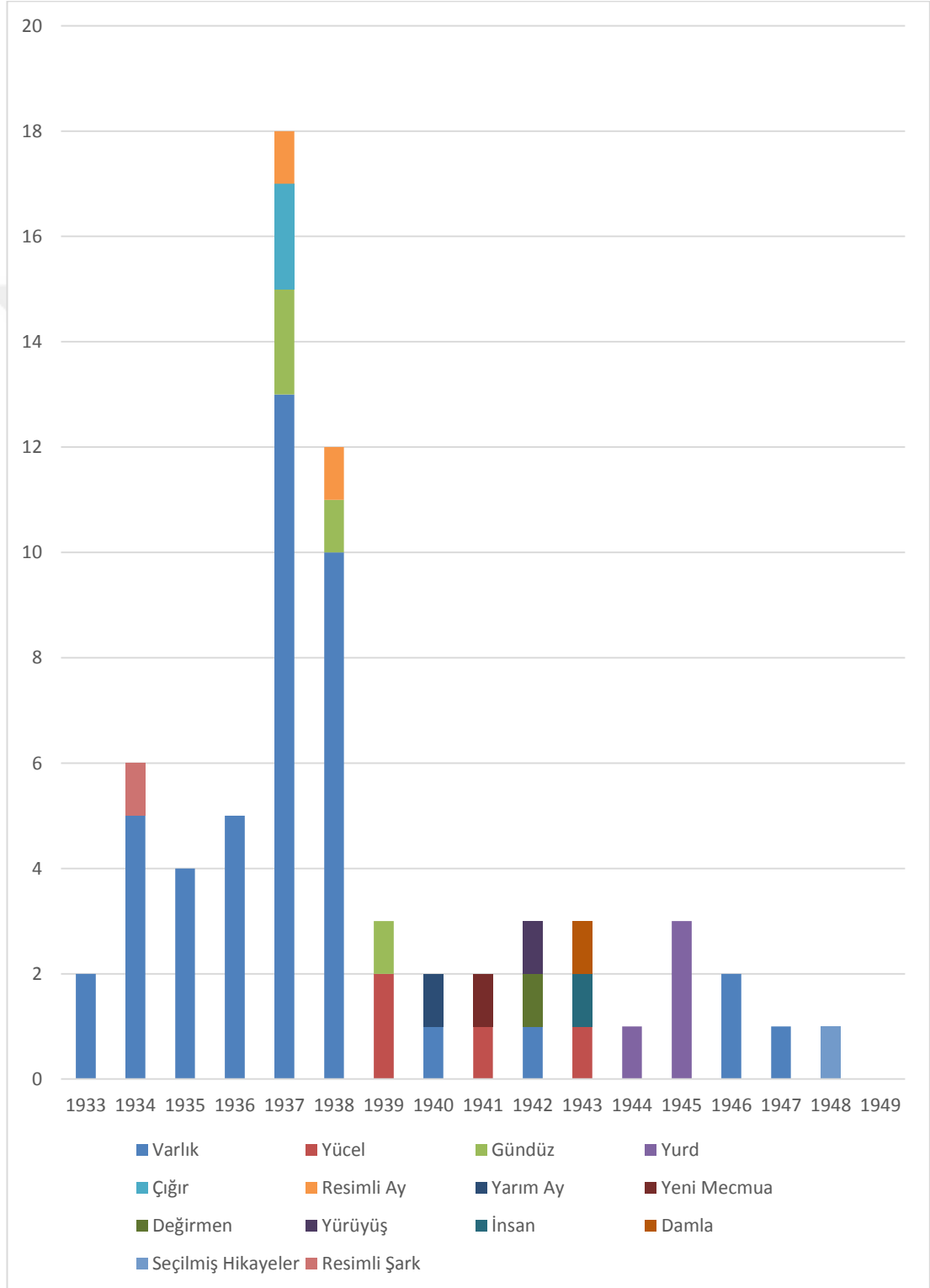
üç, 1940'da iki, 1941'de iki, 1942'de üç, 1943'te üç, 1944'de bir, 1945'te üç, 1946'da iki, 1948'de bir ve 1949'da bir.

Grafik 3.1. Yıllara Göre Dergilerde Yayımlanan Hikâye ve Şiir Tercümelerinin Sayısı

Bu verilere bakıldığında, 1933-1949 arasında devam etmekle birlikte, tercümelerin özellikle 1933-1939 yılları arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu

tarikhler, çeviri faaliyetine fırsat veren Balkan Antantı'nın yürürlükte bulunduğu yıllar olması bakımından dikkate değer bir nitelik arz etmektedir.

Grafik 3.2. Balkan Dillerinden Yapılan Tercümelemin Yıllara Göre Dergilerdeki Dağılımı

Yapılan tercüme dergi bazında değerlendirildiğinde, on dört farklı dergide Balkan edebiyatlarından çeviriler yapılmış olduğu görülecektir. Bunların arasında tercüme işini bilinçli ve yoğun bir faaliyet olarak sürdüren dergi, kırk iki edebî metin çevirisi ile Yaşar Nabi'nin *Varlık* dergisidir. Dergide Yunan, Bulgar ve Romen edebiyatlarından yapılan çeviriler, 1933 ile 1938 yılları arasında oldukça sistemli bir şekilde yürütülür. Nitekim Yaşar Nabi “Balkanlarda Sevgi ve Kardeşlik Tezahürleri” başlıklı yazısında, Balkan konferansları bağlamında oluşan dostluğun kıymetini ortaya koyar ve *Varlık* dergisinin bu dostluğun en büyük destekçisi olduğunu ifade eder. Bu desteğin bir yönünü de çevirilerin meydana getirdiğini şu şekilde açıklar:

Balkanlılar arasında birlik ve yakınlaşmanın en samimi bir taraftarı olan, bu temayülünü de sayfalarında kardeş memleketler edebiyatına geniş bir yer ayırmakla ispat eden mecmuamız, büyük bir idealin tahakkuku yolunda şahit olduğu bu kuvvetli cereyan karşısında ancak en samimi bir sevinç duyabilir.
(1938, 705)

Bu arada *Varlık* dergisinde yayımlanan çevirilerin, yirmi iki hikâye ile en fazla Yunan edebiyatından yapıldığı görülmektedir. Bunu on beş hikâye ile Bulgar edebiyatı ve beş hikâye ile de Romen edebiyatı takip etmektedir. Bu verilere bakıldığında Yugoslav edebiyatından herhangi bir edebî metin tercümesi yapılmazken, Balkan Antantı'na mesafeli davrandığı bilinen Bulgar edebiyatından çok sayıda tercümenin yapılmış olması bayağı bir dikkati çekmektedir.

Bulgar edebiyatından yapılmış çevirilerin çokluğunu Behçet Necatigil, “Balkan Ülkeleri Edebiyatından Türkçeye Çeviriler”³⁵ başlıklı makalesinde şu şekilde açıklamaktadır:

Bu yaygınlığın oluşmasında iki ülke arasındaki çeşitli bağların payı olduğu bir gerçektir. Komşu kapısı Bulgaristan'a gidip gelen edebiyatçılarımızın çokluğu, Bulgaristan'da Bulgarca ve Türkçe basılan Türkiye edebiyat ürünlerinin diğer Balkan ülkelerinde olduğundan daha kabarık sayıda bulunuşu, Bulgar edebiyatından Türkçeye çevirilerin de çoğalmasına yol açıyor diyebiliriz. (1978, 128)

Yugoslav edebiyatından yapılan çeviriler Behçet Necatigil'in de işaret ettiği üzere, çok daha sonraki yıllarda 1950'lerin ortalarından itibaren başlar (1978, 142). Balkanlara ilginin yoğunlaştığı böyle bir ortamda, Antant üyesi Yugoslavya'dan herhangi bir çeviri yapılmamış olması, Sırpça'ya yeteri derecede vakıf kişilerin mevcut olmamasından ileri geldiği düşünülebilir. Zira ileride ele alınacağı üzere, bu yıllarda Balkan edebiyatlarından tercüme yapan kişilerin isimleri sayıca fazla değildir. Dergilerde yayımlanan çevirilerin belli diller ve bu dillerden çeviri yapan belli başlı isimlerle sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durumda Yugoslav edebiyatından bu tür çeviriler yapabilecek kalifiye mütercimlerin bulunamamış olması, ortaya çıkan boşluğun sebebi olarak düşünülebilir. Bu sebeple Yugoslav edebiyatına dair bilgiler, kendisi de bir Boşnak olan Mehmet Süleymanpaşic'in *Varlık* dergisinde yayımladığı inceleme yazıları ile sınırlı kalmaktadır denilebilir. Nitekim onun da herhangi bir hikâye çevirisine tesadüf edilememiştir.

³⁵ Behçet Necatigil'in 1978 yılında, *Türki Dili* dergisinin *Çeviri Sorunları Özel Sayısı*'nda yayımladığı bu yazısı, daha sonra *Düzyazılar 2: Konuşmalar, Konferanslar* (1999, YKY) kitabına dahil edilmiştir.

Varlık dergisi 1939 yılından sonra da tercüme hikâyeler yayımlamaya devam etmekle birlikte, bu çevirilerin daha aralıklı ve sayıca sınırlı olduğu görülür. *Varlık* dergisinden sonra çeviri işine önem veren dergiler *Yücel*, *Yurd* ve *Gündüz* gibi dergilerdir. *Resimli Şark*, *Resimli Ay*, *Çığır*, *Yarım Ay*, *Yeni Mecmua*, *Değirmen*, *Yürüyüş*, *İnsan*, *Damla*, *Seçilmiş Hikâyeler* gibi diğerler ise, dönemin modasına uyarak birkaç çeviri ile yetinmek durumunda kalmışlardır.

Gündüz dergisinde yayımlanan tercümelerin tamamı 1937, 1938 ve 1939 yıllarında Yunan edebiyatından yapılmıştır. *Yücel* dergisi ise 1939'dan sonra başladığı tercüme işini Yunan, Romen ve Bulgar edebiyatlarından gerçekleştirir. *Yurd* dergisi de 1944 ve 1945 yıllarında Enver Esenkova'nın Romen edebiyatından yaptığı tercümelere yer verir.

Toplamda bakıldığında Yunan edebiyatından yirmi sekiz, Bulgar edebiyatından yirmi ve Romen edebiyatından on beş civarında hikâye metninin tercüme edildiği görülmektedir.

3.1. Yunan Edebiyatından Tercüme

Bu dönemde Yunancadan yapılan çevirilerin yirmi altısı Avram N. Papazoğlu'na aittir. Diğer ikisinin birini A. Nevzat Hotko *Gündüz*'de, birini de Üner Y. Cemil *Damla*'da yayımlamışlardır.

1910 ile 1941 yılları arasında yaşamış olan Avram N. Papazoğlu'nun, İstanbullu bir Rum olduğu daha önce belirtilmişti. Otuz bir yıllık kısa ömründe Yunancadan Türkçeye, Türkçeden Yunancaya ilk çevirileri gerçekleştirilmiş olan Papazoğlu, bu edebiyatın Türkiye'de tanınmasında çok önemli bir yere sahiptir. Yunancadan yaptığı yirmi altı çeviriyle, Balkan dillerinden tercüme yapan kişiler arasında ilk

sırada yer almaktadır. Ona Yunanca metin tercümesinde adeta bir tekel nazarıyla bakılabilir. Yukarıda da izah edildiği gibi, Yunancadan yapılan yirmi sekiz tercümenin yirmi altısını Papazoğlu yapmış, diğer ikisini ise A. Nevzat Hotko ile Üner Y. Cemil 1939 ve 1943 yıllarında gerçekleştirmişlerdir. Papazoğlu'nun çevirileri ise 1933 yılında başlamaktadır. Araştırmamız sırasında, gözden geçirdiğimiz dergiler arasında *Varlık*, *Yücel* ve *Gündüz* dergilerinde tercümeleri tespit edilmiştir. Gene Papazoğlu'nun çevirileri, 1933 ile 1939 yılları arasında yoğunlaşmaktadır.

Behçet Necatigil, onun ilk çevirisinin Stratis Mirivilis'in *Mezarda Hayat* romanının bir bölümü olduğunu ve *Varlık* dergisinin dokuzuncu sayısında yayımlandığına işaret eder (1978, 149). Nitekim Necatigil'in işaret ettiği romanın bölümü, *Varlık*'ta *Asker Anaları* başlığı altında yayımlanmıştır. Necatigil ilgili yazısında Papazoğlu'nun her ne kadar yirmiye yakın çevirisinin olduğunu söylese de; yaptığımız dergi tetkikleri sırasında ulaştığımız tercüme metin sayısının bu rakamın çok çok üzerine çıktığı görülmektedir.

Avram N. Papazoğlu, Traso Kastakinas'tan "Dansöz Kontesina Felicita", "Ana" (hikâye) ve Yorgo Vafopulos'tan "Keman", "Mükâfat" (hikâye-şiiir) ikişer tane olmak üzere Strati Mirivilis'ten "Asker Anaları" (hikâye), Grigoryos Ksenopulos'tan "Ölüm Karşısında" (tiyatro), Tationa Stavru'dan "Ne Hale Gelmişti?" (hikâye), Aleksandros Baras'tan "Yüzük" (hikâye), Lukianos'tan "Rüya" (hikâye), Katina Papa'dan "Dünya" (hikâye), Kostis Bastyas'tan "Deniz" (deneme), Petros Haris'ten "Beklenilmeyen Kitap" (hikâye), K. Kavafis'ten "Üç Şiiir" (hikâye), Dimostenis Vutiros'tan "Hırsız" (hikâye), Glafkos Alitersis'ten "Cellat" (hikâye), Yanis Sfakanakis'ten "Güllü Ev" (hikâye), Angelos Terzakis'ten "Ferdî Çavuşun Nöbetçiliği" (hikâye), Satos Hondropulos'tan "Deli" (hikâye), İlias Venezis'ten

“1934 Senesinin Masalı” (hikâye), Stratis Dukas’tan “Maymunun Ağzından” (hikâye), Lilika Naku’dan “Analık” (hikâye), Georgiyos Dorsinis’ten “Çirkin Kız” (hikâye), Andras Karkavisas’tan “Deniz” (hikâye), Kostas Kristalis’ten “Muallime” (hikâye), Eli Aleksiou Daskalaki’den “Üç Kardeş” (hikâye) ve Yanopulos’tan “Bir Küçük Şehirde Üç Genç Kız” (hikâye) çevirilerini gerçekleştirilmiştir.

Papazoğlu bu çevirilerinden 1933’te birini, 1934’te beşini, 1935’te dördünü, 1936’da üçünü, 1937’de dördünü ve 1938’de beşini *Varlık*’ta; 1937’de ikisini, 1938’de birini *Gündüz* dergisinde ve 1939’da birini *Yücel* dergisinde yayımlar. Avram Papazoğlu, yaptığı çevirilere başlamadan önce yazarlar hakkında tanıtıcı kısa bilgiler vermeyi de ihmal etmemektedir. Yazarların kısa hayat hikâyesi, önemli eserleri, Yunan edebiyatındaki yeri üzerine özet değerlendirmeler yaparak, çevirilerinin okurun zihninde yer etmesini istediği anlaşılmaktadır.

Bu mütercimın Türk edebiyatına hizmeti, sırf Yunancadan yaptığı çevirilerle de sınırlı kalmamaktadır. Çünkü Papazoğlu’nun Yunancadan olduğu kadar, Türkçeden Yunancaya da tercümesi bulunmaktadır. Hakan Özkan bir yazısında onun Yaşar Nabi, Peyami Safa, Ahmet Haşim, Ruşen Eşref, Nazım Hikmet, Necip Fazıl gibi isimlerden Yunancaya tercümesi yaptığı, ilgili nâsir ve şairler üzerine yazdığı değerlendirmeleri Yunan dergilerinde de yayımladığı bilgisini verir (Özkan 2012, 110-112). Nitekim Papazoğlu *Varlık* dergisinde yayımladığı bir tercümesinin ardından, bu durumu şu sözleriyle doğrulamaktadır:

Atina’daki *Nea Estia* ve Selanik’teki *Nea Pinoi* ve *Palmos* mecmualarında, her ay Türk edebiyatı ve fikir hayatına dair yazı yazmağa başladım. Türkiyeli muharrir arkadaşlardan, kitapları için Yunanistan’da yazı yazılmasını isteyenler, adresime birer nüsha gönderirlerse memnun olurum. (1937, 364)

Bu haberin altında Papazoğlu'nun verdiği adres Yunanistan'a aittir. Yazarın İstanbullu olduğu not edilirken, onun Yunanistan'da yaşadığına dair herhangi bir kayıta rastlanmaz. Ancak bu nottan yazarın Yunanistan'a ne zaman gittiği çıkarılamamakla birlikte, ilgili tarihlerde Selanik'te yaşadığı varsayılabilir. Onun 1930-33 yılları arasında İstanbul'da *Filologiki Protoxronia* isimli bir dergi çıkarıyor olması, 1933'ten sonraki bir tarihte Selanik'e gittiğini düşündürülebilir.

Papazoğlu ayrıca Yunanistan'daki Türk ilgisi hakkında da bilgiler veriyor. "Türkiye ile Yunanistan Arasında Fikrî Münasebetler" başlıklı yazısında, Türk yazar ve şairlerinden yapılan çevirilerin, Yunanistan'da büyük bir ilgiyle karşılandığını haber veriyor. Atina büyükelçisi Ruşen Eşref'in önemli eseri *Damla Damla*'yı bizzat kendisinin tercüme ettiğini ve üç bin nüsha olarak bastırıldığını, bu nüshaların iki ay içinde de tükendiğini söylemektedir. Yine Papazoğlu ilgili yazısında, şair arkadaşı Vasil Kaspakis'in, Ahmet Haşim'in şiirlerinden Yunanca bir antoloji çıkardığını bildirmektedir. Atina'nın önde gelen yayınevlerinden Andonopulos'un da, dokuz formalık bir Türk Edebiyatı antolojisi bastırıldığını haber verir. Atina'daki birçok yayınevinin Papazoğlu'na, Türkçe'den çeviriler sipariş ettiğini de kaydeder. Özellikle de *Tursun Bey Tarihi*, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi* tercüme etmesi beklenen eserler arasındadır. Papazoğlu, Mimar Sinan hakkındaki bir etüdünün de Yunan diliyle yayımlanmakta olduğunu kaydeder (1939, 397).

Mart 1940'da yayımlanan *Varlık* dergisinin yüz altmışıncı sayısında da benzeri bir haber dikkati çekmektedir. "Yunanca Bir Türk Şiir Antolojisi" başlığıyla yayımlanan haberde, "dost ve kardeş Yunanistan'da" Profesör Silve Mayopulos'un *Yeni Türkiye'nin Şairleri* adıyla bir antoloji yayımladığı bildirilmektedir. Türk edebiyatı tarihi hakkında genel bir girişin ve çeşitli şair biyografilerinin yer aldığı antoloji, 1919'dan 1939'a kadar olan dönemin öncü Türk şairlerinden yapılan seçmelerden

oluşmaktadır. *Varlık*'ın haberinde ismi verilen şairler grubu: Hasan Ali Yücel, Faruk Nafiz, Nazım Hikmet, Kemalettin Kâmi, Necmettin Halil, Ali Mümtaz, Şükûfe Nihal, Halide Nusret, Salih Zeki, Ahmed Hamdi, Ahmed Kutsi, Necip Fazıl, Ömer Bedrettin, Sabri Esat, Yaşar Nabi, Ercümen Behzad, Sabahattin Ali, İsmail Safa, Cevdet Kudret, Behçet Kemal, Feridun Fazıl, Ahmet Muhib, Ziya Osman ve Cahid Sıtkı'dan meydana gelmektedir (1940, 416).

3.2. Bulgar Edebiyatından Tercümelere

Yunan dilinden yapılan tercümelere karşılık, Bulgarcadan yapılan çeviriler daha geniş bir mütercim ağına sahiptir. Burada karşılaşılan en önemli isim ise Türker Acaroğlu'dur. Bulgar edebiyatından yapılan çevirilerin dokuzunu Türker Acaroğlu, üçünü Hayri Rüştü Akyürek, üçünü de Mustafa Şerif Alyanak yapar. Bulgarcadan diğer çevirileri ise Adem Şakar (2), Ali Haydar (1), Rüştü Şardağ (1), Behçet Necatigil (1) ve Oğuz Peltek (1) yaparlar.

Bu durumda Avram Papazoğlu'ndan sonra en çok çeviri gerçekleştiren kişi Türker Acaroğlu olur. Razgrad doğumlu Mehmet Türker Acaroğlu'nun, *Yarım Ay* ve *Yücel* dergilerinde birer tane olmak üzere *Varlık*'ta yedi edebî tercümesi, 1936-1943 yılları arasında yayımlamıştır. Acaroğlu, hikâye ve şiir tercümelerini Panço Mihaylov, V. L. Azov, G. P. Domuşçiev, Konstantin N. Pektanov, Stamatov, Hristo Botef, Lüdmir Stonayof, Elin Pelin ve Yordan Yovkov'dan³⁶ yapmıştır.

³⁶ Acaroğlu, çevirisinde Yordan Yovkov üzerine notlar da düşüyor. Hayatı ve eğitimi hakkında bilgi verdiği Yordan Yovkov'un Dobruca doğumlu birisi olduğunu kaydediyor. "Asiye" başlıklı hikâyesinin yazarın büyüdüğü Çıftıköy'de geçtiğini ve Rumeli Türklerinin hayatını anlattığını ifade ediyor. Yovkov, Yordan. "Hikâye: Asiye." *Yücel*. Çeviren Türker Acaroğlu. İkincikânun/ Şubat 1943 16(95-96): 158-163.

Türker Acaroğlu'nun çevirilerinin diğer bir yanı da hikâye dışı, bilgi verici metinler olmalarıdır. Acaroğlu'nun bu alanda yaptığı tercümeleler *Kaynak*, *Ülkü* ve *Varlık* dergilerinde yayımlanır. 1940 yılında *Ülkü* dergisinde iki sayı olarak yayımladığı tarihî bir etüd, bu çevrilerin iyi bir örnek teşkil eder. “Deliorman Türkleri Hakkında” başlığını taşıyan bu eser, Prof. S. S. Bobçev tarafından hazırlanmış küçük bir etüttür. Acaroğlu, çeviriden önce yazar ve eserleri hakkında küçük, tanıtıcı bilgiler de vermektedir. Buna göre Sofya Üniversitesi'nin kurucularından olan Prof. Bobçev, Türkler hakkında sıcak, dostane duygulara sahip bir Bulgar tarihçisidir. Bu eserde Deliorman bölgesinin coğrafi şartları, burada yaşayan Türklerin etnik hususiyetleri dil, din ve adetleri anlatılmaktadır. Acaroğlu'nun bir diğer çevirisi de yine *Ülkü*'de yayımlanır. Yordan Trifanov'dan yaptığı bu tercüme, tarihî bilgi ve rivayetler bakımından Mihalbey oğullarını tahlili nitelikli bir metindir.

Burada işaret edilmesi gereken önemli bir tercüme de, *Varlık* dergisinde on dokuz sayı devam eden tarihî ve etnolojik bir başka etüttür. Varna'da yaşayan Atanas Manof adlı bir araştırmacı tarafından kaleme alınan etüt, Yaşar Nabi Nayır'ın talebi üzerine, Türker Acaroğlu tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Eserin *Varlık*'taki yayını Ağustos 1939'dan Nisan 1940'a kadar devam eder. Acaroğlu bu eserin çeviri serüvenini şöyle anlatıyor:

1939 yılı ortalarında, Bükreş Büyükelçimiz rahmetli Hamdullah Suphi Tanrıöver durumları ve yazgılarıyla yakından ilgilendiği Hristiyan Gagavuz Türklerine ilişkin Bulgarca bir kitap göndermiş Nayır'a; bunun dilimize çevrilip dergide tefrika edilmesini, daha sonra kitap biçiminde de yayımlanmasını rica etmiş; kitapların çoğunu da kendisinin satın alacağını, ilgililere ve yetkililere parasız dağıtacağını sözlerine eklemiş. O sırada dergide

Bulgarcadan çeviriler yapan tek kişi olduğumdan, Nayır bu işi bana “yükledi”. İlk kendisi bunun değerli bir yapıt olduğunu tanıtan bir yazı yayımladı, sonra tefrika bir yıl sürdü. (Acaroğlu 2010, 409)

Yaşar Nabi Nayır, eserin tefrikasına başlamadan önce, iki sayfalık bir yazıyla tercümeyi kamuoyuna takdirle haber verir. “Gagavuzlara Dair Kıymetli Bir Eser” başlığıyla yayımladığı makalesinde kendisinin de *Balkanlar ve Türklük* adlı eserinde bu konuya değindiğini, fakat bu tercüme ile okuyucuların Gagavuzlar hakkında daha etraflı bir bilgi edinebileceğine işaret eder (1939, 374). Nayır’ın son derece önem verdiği ve okuyuculara hararetle tavsiye ettiği Gagavuzlar hakkındaki eser iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda Gagavuzların etnik kökeni ve tarihleri hakkında ileri sürülen tezler karşılaştırılarak, makul bilgilerden sentez yoluyla bir yoruma ulaşılır. İkinci bölümde ise Gagavuzların dili, edebiyatı, gelenek ve görenekleri, müzikleri hakkındaki bilgiler çeşitli örneklerle pekiştirilir.

1890 yılında Vidin’de doğan Mustafa Şerif Alyanak ise, Bulgar edebiyatından tercüme yapan diğer bir isimdir. 1930’lu yıllarda Türkiye’ye hicret eden şair, gazetecilik ve öğretmenlik yapmaktadır. Bulgaristan Türklerinden olması itibarıyla Bulgarcayı çok iyi bilen Mustafa Şerif *Varlık*, *Çığır* ve *Resimli Ay* dergilerinde Bulgar edebiyatından çeviriler yapmıştır. Şair Tzonka Slavkova Nikolova ve Elin Pelin’den yaptığı tercümelemleri 1937, 1938 ve 1940 yıllarında yayımlanmıştır³⁷.

Dönem içinde Bulgar edebiyatından çeviri yapan bir diğer isim ise Hayri Rüştü Akyürek’tir. Akyürek’in 1937 yılında *Varlık* dergisinde üç ayrı tercümesi yayımlanmıştır. Yazar bu tercümelemleri Dobri Demirof, Kostantin Kostantinof ve Elin

³⁷ Nikolova, Tzanka Slavkova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Yemin.” *Çığır* Çeviren Mustafa Şerif Alyanak İlkânun 1937 5(57-60): 95.; Nikolova, Tzanka Slavkova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Serseri.” *Resimli Ay* Çeviren Mustafa Şerif Alyanak Şubat 1938 24: 52-54.; Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: Cinayet.” *Varlık* Çeviren Mustafa Şerif 1 Eylül 1940 11(172): 93-96.

Pelin'den yapmıştır³⁸. Bunların yanında bir de, Bulgar edebiyatı konulu makale tercümesi bulunmaktadır. Boyan Penev'den yaptığı çeviri, Bulgar edebiyatında realizm meselesi üzerinde durmaktadır.

Bulgarcadan yapılan diğer tercümeleri ise Ali Haydar, Rüştü Şardağ, Behçet Necatigil, Adem Şakar ve Oğuz Peltek gibi isimler yapar. Ali Haydar'ın 1933 yılındaki çevirisi, modern Balkan edebiyatlarından yapılan tercümeler arasında bir ilk olma özelliği göstermektedir³⁹. Rüştü Şardağ 1938 yılında *Varlık*'ta, Behçet Necatigil 1942'de *Değirmen*'de, Adem Şakar 1946'da *Varlık*'ta ve Oğuz Peltek⁴⁰ de 1949'da *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde çevirilerini yayımlamışlardır⁴¹.

3.3. Romen Edebiyatından Tercümeler

1930 sonrasında Romen edebiyatından çevirilerin de yine çeşitli isimler tarafından yapıldığı görülmektedir. Bunların başında da beş çevirisi ile Enver Esenkova gelmektedir. Esenkova'yı, dört tercümesi ile Zahit Boztuna takip eder. Diğerlerini ise Saliha Reşit, Rıdvan Nafiz, Salah Birsnel, Cavit Yamaç ve Yaşar Nabi Nayır birer tercüme ile yetinmişlerdir.

³⁸ Penev, Boyan. "Komşu Memleketlerde: Bulgar Edebiyatında Realizm." *Varlık* Çeviren Hayri Rüştü Akyürek 1 İkincikânun 1937 4(84): 188-189.; Pelin, Elin. "Bulgar Hikâyesi: İhtiyar Öküz." *Varlık* Çeviren Hayri Rüştü Akyürek 1 İkincikânun 1937 4(84): 190-191.; Kostantinof, Kostantin. "Bulgar Hikâyesi: Vukuat." *Varlık* Çeviren Hayri Rüştü Akyürek 15 Mart 1937 4(89): 269-272.; Nemirof, Dobri. "Bulgar Hikâyesi: En Fakir." *Varlık* Çeviren Hayri Rüştü Akyürek 15 Mayıs 1937 4(93): 332.

³⁹ Nikolova, L. "Kurban." *Varlık*. Çeviren Ali Haydar. 15 1. Teşrin 1933, 1(7): 108-110(12-14). (Bulgar Hikayesi)

⁴⁰ Mustafa Halim Oğuz Peltek, 1908'de Bulgaristan'ın Rodop şehrinde doğmuştur. Eğitimine Kırcaali'de başlayan Peltek, 1925'te Türkiye'ye göç etmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu, 1940 yılında kurulan Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda da çalıştı.

⁴¹ Valdas. 1938. "Bulgar Hikâyesi: Bir Misafir." *Varlık* Çeviren Rüştü Şardağ. 15 Mayıs 1938 5(117): 717.; Minkov, Svetoslov. 1942. "Bir Bulgar Hikayesi: Kaknüs" *Değirmen* Çeviren Behçet Necatigil Temmuz 1942 2(10): 122-123.; Pelin, Elin. 1946. "Bulgar Edebiyatı: Yaban Gülü." *Varlık* Çeviren Âdem Şakar Temmuz 1946 312: 9.; Pelin, Elin. 1946. "Bulgar Edebiyatı: Küçük Hikâye." *Varlık* Çeviren Âdem Şakar Aralık 1946 317: 8.; Pelin, Elin. 1949. "Andreşko." *Seçilmiş Hikâyeler* Çeviren Oğuz Peltek 2(13-14): 70-80.

Romen edebiyatından yapılan tercümeleler 1934 yılında Saliha Reşit'in *Resimli Şark*'ta yayımladığı "Leylâ" hikâyesiyle başlar. Bunu 1937 ve 1938 yıllarında Zahit Boztuna'nın *Varlık*'ta yayımladığı çeviriler takip eder. Zahit Boztuna'nın Romence'den yaptığı çeviriler Çezar Petresko, İ. Adnan ve N. Filimon'un hikâye ve romanlarından bazı bölümler olmaktadır. *Varlık* dergisinde Romenceden yapılan çevirilerin, Zahit Boztuna ile başladığını da kaydetmemiz gerekir. Dergi, Zahit Boztuna'nın ilk tercümesi üzerine yayımladığı sunuş metninde, Balkan edebiyatlarından yapılan tercümelelerin bilinçli bir faaliyet olduğu özellikle vurgulanır: "Komşu Balkan milletlerinin edebiyatlarını okurlarına tanıtmayı vazife bilen *Varlık*, bu sefer de Rumen edebiyatının yüksek şöhretlerinden birini takdim ediyor" (1937, 332).

Zahit Boztuna bu tercümelelerinin yanında *Varlık*'ta, Gagavuz Halk edebiyatından bazı örnekler de sunmaktadır. *Varlık* dergisi onun Besarabya'nın Komrat şehrine, Hristiyan Türk çocuklarına Türkçe öğretmek amacıyla gittiğini söylemekte ve Boztuna'nın oradan derlediği halk edebiyatı örneklerini yayına hazırladığı bilgisini vermektedir. 1937 yılında *Varlık*'ta yayımlanan bu derlemelerde, Gagavuz türküleri ve manilerinden örnekler verilmektedir⁴².

Yine *Çığır*'da Rıdvan Nafiz 1937'de, Şevket Rado 1941'de *Yeni Mecmua*'da ve Salah Birsal 1942'de *Yürüyüş* dergisinde Romen edebiyatından metinler yayımlarlar⁴³. Bunlardan ayrı olarak, Romence çevirilerin bir diğere önemli ismi ise Enver Esenkova'dır. Romanoloji mezunu olan Enver Esenkova'nın çevirileri 1941'de *Yücel*'de, 1944 ve 1945 yıllarında "üniversiteliler dergisi" olarak kendini

⁴² Boztuna, Zahit. 1937. "Gagavuz Halk Edebiyatından Örnekler." *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 472.

⁴³ "Romen Edebiyatından: Yolcu." *Çığır* Çeviren Rıdvan Nafiz Şubat 1937 4(47): 99-100.; Terville. "Haydut Aşkı." *Yeni Mecmua*. Çeviren Şevket Rado. 24 İkincikânun 1941 5(91): 12-13.; İstrati, Panait. "Baraga'nın Devedikenleri." *Yürüyüş* Çeviren Salâh Birsal 5 Sonteşrin 1942 10: 20-22.

takdim eden *Yurd* dergisinde yayımlanır. Lucian Blaga'dan şiir ve Viktor Eftimiu'dan hikâye çevirileri yapan Esenkova, *Yurd* dergisinde “Şimali Şarkî Bulgaristan'da ve Dobruca'da Türk Unsurunun Eskiliği” ve “Besarabya Toponomisinde Türk Unsurları” adlı iki makalenin de çevirisinin sahibidir.

Bu noktada 1941 yılında yayına başlayan *Yurd* dergisinin, tercüme faaliyetlerine oldukça önem verdiği görülmektedir. Mart 1949'a kadar elli sekiz sayı devam eden *Yurd*'un, Enver Esenkova'nın tercümelerine özellikle yer verdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer dergilerden farklı olarak *Yurd*, her sayının bir sayfasını çeviriye ayırır. Ancak bu çeviriler Türkçeye değil, Türkçeden başka dillere yapılan tercüme olarak dikkati çekerler: “Türk edebiyatını dünyaya tanıtmayı amaçladığını ifade eden dergi, her sayısında çeşitli Türk yazarlarının eserlerinden seçme bölümleri farklı farklı dillere çevirerek yayımlamaktadır. “Lisan bilen arkadaşların yazılarını bekleriz” notunu düşmeyi de ihmal etmeyen dergi, ilgili sayfalarda Yahya Kemal, Refik Halit, Ahmet Haşim, Namık Kemal gibi isimlerden tercüme parçalar neşretmektedir⁴⁴.

Varlık dergisinin 1942 yılı Birinci kanununda haber verdiğine göre, Romence'den Türkçeye iki eser daha çevrilmiştir. Livin Rebreanu tarafından yazılan *Asılmışlar Ormanı*'nın, İnsel Yayınevi'nin “Cihan Edebiyatı Serisi” arasından bilgisi haber verilir (219-220). Eserin çevirisini Romanyalı Türklerden Ziya Yamaç yapmıştır. Yine Romen edebiyatından dilimize çevrilen bir başka eser de, *Söz Müdafanın* isimli romandır. Fransızca olarak yazılan ve Panait İstrati'nin önsözüyle yayımlanan

⁴⁴ Kanipe, E. M. 1945. “Culture et Litterature Turque dans le Mandé.” *Yurd* Kasım 1945 6(3): 9-10.; Kanipe, E. M. 1945. “Culture et Litterature Turque dans le Mandé.” *Yurd* Kasım 1945 6(5): 7.; Kanipe, E. M. 1946. “Culture et Litterature Turque dans le Mandé.” *Yurd* Mart 1946 7(1): 9.; Kanipe, E. M. 1946. “Culture et Litterature Turque dans le Mandé.” *Yurd* Mayıs 1946 7(3): 9.; Kanipe, E. M. 1947. “Culture et Litterature Turque dans le Mandé.” *Yurd* 31 Mart 1947 9(1/49): 10.

eserin müellifi Petre Bellu'dur. Eseri Fransızcadan Türkçeye Fikret Adil çevirmiş, gene İnel Yayınevi tarafından basılmıştır (1942, 220).

Görüldüğü üzere yapılan çevirilerin sayısı ve kapsamı dikkate alındığında, bu faaliyetin bir tesadüf eseri olmadığı açıktır. Burada sayısız kişinin, bu işe önem veren siyasi sınıfların ve Balkanlar etrafında oluşan atmosferin verdiği motivasyon, Türkiye'nin tarihen ilişkili olduğu Balkan açılımına öncülük eden fikir adamı, sanatçı, yayıncı ve entelektüel kadroların topluca rolü bulunmaktadır. Ayrıca bunca tercüme faaliyeti de kendisiyle sınırlı değildir.

Onun için Balkanlara yönelik her türlü yerli teliflerin, bilgi ve dayanışmayı önceleyen düşünce metinlerinin; şiir, hikâye ve roman tarzı anlatıların; tercüme metinlere oranla mukayese edilmeyecek derecede fazla bir yekûn teşkil edeceğini tahmin etmek zor değildir. İlgili konunun tez seviyesinde ele alınmasının altında yatan asıl husus da, Balkanlara yönelik bu tür verimlerin sayıca fazlalığı olmaktadır.

3.4. Panait İstrati Çevirileri

Romen edebiyatından tercüme söz konusu edildiğinde, hatıra gelmesi gereken ilk isim Panait İstrati olmaktadır. Romen bir anne ile Rum bir babanın çocuğu olan Panait İstrati, ünlü Fransız edibi Romain Rolland'ın keşfi ile edebiyat dünyasına girmiş, on beş yıllık sanat hayatında da yirmi bir eser ortaya koymuştur. Eserlerini Fransızca yazdığı için Fransız edebiyatına mensup addedilmekle birlikte, Yaşar Nabi'nin ifadesiyle “şarklı bir Balkanlı” olan İstrati'nin, hiç kuşkusuz Romen edebiyatçısı olarak değerlendirilmesi icap eder.

1930 sonrasında Balkan edebiyatlarından çok sayıda çeviriler yapılmış olmakla birlikte, onlar daha ziyade dergi ve gazete sayfalarında kalmış, kitaba dönüşmemiş

müstakil hikâyeler, romanlardan seçilmiş parçalar ve şiir örnekleri niteliğinde tercümelerdir. Bu bakımdan Panait İstrati'den yapılan çeviriler, Balkan edebiyatlarından kitap olarak yapılmış ilk tercüme yayınlar olmak niteliğini taşımaktadırlar. Bu bakımdan 1939 yılında *Kira Kiralina* ile İstrati'den başlayan tercüme öncü olarak kabul edilebilir. Üstelik birer yıl arayla eserlerinin hemen çoğunun çevrilmiş olması, Panait İstrati üzerine yoğunlaşan ilginin açık bir göstergesidir.

Yayımlandığı andan itibaren Türk okuyucuları arasında büyük bir ilgi gören Panait İstrati'nin eserlerini Yaşar Nabi Nayır'ın tercüme ettiği görülmektedir. 1939 yılında *Kira Kiralina* romanıyla işe başlayan Yaşar Nabi, sırasıyla *Angel Dayı* (1940), *Akdeniz* (1942), *Baraganın Dikenleri* (1943), *Minka Abla* (1945), *Sünger Avcısı* (1946), *Kodin* (1946), *Sokak Kızı* (1948), *Mihail (Arkadaş)* (1949), *Hayat Yollarında* (1950), *Uşak* (1951), *İş Bulma Kurumu* (1952), *Perlmutter Ailesi* (1953) gibi eserlerini peyderpey tercüme ederek yayımlar. Sistemli tercümeleriyle İstrati'nin Türk edebiyatında tanınırlığını sağlayan Nayır'ın, *Kodin*'e kadar yaptığı tercüme Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. Daha sonra Varlık yayınevini kuran Yaşar Nabi, *Kodin* ve sonrakileri kendi yayınevinden çıkarır. Ayrıca *Varlık* dergisinde İstrati'nin romanlarının çıkışıyla ilgili çeşitli duyurulara da yer verir. Bazen de Yaşar Nabi yaptığı çevirilerden bölümler aktararak, *Varlık*'ta ilgili eserin yakında basılacağını haberini duyurmaktan geri kalmaz.

İlgili yıllarda edebiyat dünyasında büyük ilgi gören İstrati ve eserleri hakkında çeşitli dergilerde eleştiri yazıları da yayımlanır. Rüştü Şardağ, Ceyhun Atuf Kansu, Osman Turgut Pamirli, İstrati üzerine değerlendirme yazıları yayımlayan kalemlerden yalnızca birkaçıdır. Öyle ki çeşitli ülkelerde İstrati hakkında yazılmış yazılar da dergilerde yayımlanır. Ceyhun Atuf Kansu, *Varlık*'ta yayımladığı "Dostum

Adriyen Zografi” başlıklı yazısında, İstrati’nin insan sevgisine ve dostluğa verdiği öneme değinir.

Bu arada yazarın çeşitli eserlerinde öne çıkan Adriyen Zografi, Panait İstrati’nin doğrudan kendisidir. Romain Rolland’ın teşvikiyle kendi yaşadıklarını ve hayatını kaleme alan İstrati, bu durumu saklama gereği de duymamıştır. Bu yüzden Yaşar Nabi, edebiyat tarihçilerinin, onun eserlerinin tasnifi noktasında ciddi sorunlar yaşayacağını; ne tam bir hatıra ne de tam bir hikâye veya roman sayılması noktasında tereddüte düşeceklerini, buna karşılık ilgili eserlerin hayat dolu oluşunun, onların en büyük meziyetini teşkil ettiğini belirtir. “Panait İstrati’ye Dair” adı altında yayımladığı bir yazısında Yaşar Nabi, onun Türkiye’de bu derece sevilmesinin sebeplerini şöyle açıklamaktadır:

İstrati’nin diğer Batılı yazarlara nazaran bize daha yakın, daha candan gelişinin sebebi, anlattığı vakaların ve yerlerin kendi hayatımıza ve üzerinde yaşadığımız yerlere şaşılacak derecede benzeyişidir, ama neden şaşmalı? Bütün o yerler, daha yakın bir tarihe kadar müşterek bir imparatorluğun, bizim imparatorluğumuzun muhtelif vilâyetlerinden başka bir şeymiydi ki! Onun için, o eserleri biz, hayatları bizden çok farklı olan Garplilerden daha iyi anlıyor ve seviyoruz.” (1947, 10)

Yine 1942 yılında İstrati’nin *Akdeniz*’inin çıkışını haber verdiği bir duyuruda eserin muhtevası hakkında bilgi veren Yaşar Nabi, onun büyük bir kısmının Osmanlı imparatorluğunun eski parçalarında geçmesi bakımından alâkamızı çekecek bir eser olduğunu kaydeder (Nayır 1942, 159)

Bu yazısında Yaşar Nabi, İstrati’nin başarısının, romanın nasıl yazılması gerektiği hususu üzerine düşünmeden, kendi içinden geldiği şekilde yazmasından

kaynaklandığı tespitini yapar. Sanatın toplum için mi yoksa sanat için mi olduğunu düşünmeden, her iki ciheti de tatmin edecek eserler ortaya koyduğunu ileri sürer (1947, 9).

Panait İstrati ile ilgili değerlendirmeler bunlarla da sınırlı kalmaz. 1948 ve 1949 yıllarında *Varlık*'ın hemen birçok sayısında, "Panait İstrati'den Düşünceler" başlıklı bir köşeye yer verilir. Bu köşede yazarın eserlerinden fikrî, edebî bazı alıntılar seçilerek yayımlanır. Bunlar genellikle İstrati'nin sanatı ve yazma tutumu ile ilgili pasajlardan oluşur.

Bu dönemde İstrati'den tercümeler yapan bir isim daha vardır: Salah Birsal (1919-1999). 1942 yılının son aylarında *Yürüyüş* dergisinde, önce İstrati üzerine değerlendirmeler yayımlayan Salah Birsal, daha sonra "Baraganın Devedikenleri" adlı eserinden bir bölüm tercüme eder. 1943 yılının başında A. B. Neşriyat adına aynı eserin tamamını yayımlar. Fahri Önger'in *İnsan* dergisinde yayımladığı tanıtma yazısında, övgü ile bahsettiği bu tercüme üzerine Yaşar Nabi de bir eleştiri yazısı kaleme alır. 19 İkincikanun 1943'te *Tercüme* dergisinde yayımladığı yazısında Yaşar Nabi, Salah Birsal'in tercümesindeki hataları ele alır. Örnekler üzerinden gösterdiği hataların fahiş boyutlara ulaştığını ve tercüme işinin ehil kişilere bırakılması gerektiğinin altını çizer (Nayır 1943, 362). Yaşar Nabi'nin yazısından öğrendiğimize göre Salah Birsal, ilgili eseri Yaşar Nabi'den daha önce yayımlamıştır. Nitekim Nayır da *Baraganın Dikenleri*'ni aynı yıl içinde yayımlayacaktır.

Bu arada Silistre doğumlu Ziya Yamaç da, Panait İstrati'nin *Dünyaya ve İnsanlara Dair* aldığını eserini, 1945 yılında Türkçe'ye tercüme ederek Yokuş Kitabevi'nde yayımlamıştır. 1914 doğumlu olan ve ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç eden Ziya Yamaç'ın, aynı zamanda çevirmen Cavit Yamaç'ın kardeşi olduğunu da

hatırlamak gerekir. Ziya Yamaç eseri, başına koyduğu sunuş yazısında şu sözlerle tanıtılmaktadır:

Tercümesini yaptığımız makaleler, Panait İstrati'nin din, vicdan, hak, vazife, namus gibi umumi mevzulardaki fikirlerini belirtmektedir. Bunların her birinde İstrati boydan boya dolaştığı ve herkesten çok tanıdığı dünyayı ve insanları anlatmaktadır.

Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, Türkiye'de Balkan Antantı çalışmalarının başladığı 1930'lu yıllardan sonra, Balkan edebiyatlarını tanıtmak ve tanımak amacıyla çeşitli tercüme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. 1930'lardan itibaren, Balkanları etkisi altına alan yayımcı Alman, İtalyan ve Bulgar politikalarına karşı bir tür savunma zaruretinden doğan Balkan Antantı, bu çerçevede de sınırlı kalmamış, Türk ve çeşitli Balkan milletlerinin birbirini tanımaları amacıyla da ilişkilerin artırılması, karşılıklı ziyaretlerin teşviki ve kültür-sanat faaliyetlerinin önünün açılması yoluna gitmişlerdi. Balkan Antantı'nın her bir Balkan ülkesindeki yankılarının şimdilik bütünüyle takibi mümkün olmasa bile, Türkiye'de oluşan atmosferi yakinen bilmekteyiz. İşte bu atmosferin önemli açılımlarından birini teşkil eden tercüme kimisi zaman eski klasik edebiyat dönemlerinden, kimi zaman ilgili ülkeler üzerine hazırlanmış eserlerden yapıldığı gibi, en önemli kısmını da Balkan edebiyatlarının modern zamanlarına ait çeviriler teşkil etmektedir. Dergilerde parça parça yayımlanan hikâye ve şiir tercümelerinin yanı sıra, kitap olarak çeviriler yapıldığı da görülmektedir. Bu anlamda Balkan edebiyatlarından eserleri Türkçeye topluca çevrilen isim Panait İstrati'dir. Türkiye'de tercüme faaliyetlerinin geçirdiği tarihe bakıldığında, Cumhuriyet döneminde kapsamlı ve sistemli çevirilerin ilkinin 1930'lu yılları kaplayan Balkan Antantı dönemine denk düştüğü tespit edilebilmektedir. 1940'lı yıllarda Hasan Ali Yücel'in başlattığı tercüme programı

bundan daha kapsamlı olmakla birlikte, Balkan edebiyatı çevirilerinden daha sonra gerçekleştiği de unutulamaz.

BÖLÜM IV

BALKAN SEYAHATNAMELERİ

1930 sonrasında Balkanlara yönelik Cumhuriyet dönemi edebiyatının önemli açılımlarından biri de seyahat metinleridir. Balkan Antantı'nın imzalanması ve Rumeli'den yapılan göçlerin çok büyük rakamlara ulaşması, Türkiye'de Balkanlara yönelik yeni bir ilginin başlamasına sebep olmuştur. Siyasi ve uluslararası alanda yaşanan bu gelişmeler, gazete ve dergilerde çıkan haberler, makaleler yoluyla Türk halkının gündemini bütünüyle meşgul eder hale gelmişti.

Aynı şekilde Antant'ın kuruluş aşamasında ve sonrasında, Balkan ülkeleri arasında gerçekleştirilen ziyaretlerin resmi heyetlerle sınırlı kalmadığı görülmektedir. Birbirlerini bütün yönleriyle tanımayı ve sosyo-kültürel manada uzun süreli bir dostluğu hedefleyen Balkan ülkeleri, bunun için sıkı bir temas ve ziyaret programları da oluşturmuşlardı. Bu ziyaretlere devletin resmi görevlilerinin yanı sıra gazeteci, yazar ve sanatçılardan oluşan heyetler de iştirak etmekteydi. Hatta resmi ziyaretlerin yapılmadığı durumlarda bile gazeteci-yazar heyetlerinin, Balkan ülkelerine bir-iki haftalık seyahat programları düzenlediği bilinmektedir. Nitekim Balkan Antantı bağlamında gerçekleştirilen festival, anma günleri ve “matbuat konferansları” gibi değişik vesilelerle Balkan ülkelerine giden yazarlar, seyahatleri sırasında edindikleri izlenimlerini dönüşlerinde kendi gazete ve dergilerinde yayımlıyorlardı. Bu intibalardan bazıları siyasi ve güncel gelişmelere ilişkin haber metinleri şeklinde olurken, bir kısmı da ziyaret edilen ülkelerin coğrafi, tarihî ve toplumsal niteliklerinin tahlilinin yapıldığı önemli seyahat metinleri olabilmektedir.

Bu noktada Balkan seyahatleri ile ilgili metinlerin, sayısız fotoğraf malzemelerinin de yardımıyla Türk halkının ilgisini Balkanlara dönük hale getirdiği bilinen bir husustur. Çünkü 1930'lara kadar Batılı ülkelere ait hayat ve uygarlık görüntüleri dışında, doğuya ve Ortadoğu'ya ya da eski Osmanlı zamanlarımıza adeta kapalı yaşayan Türkiye halkı için Balkanlara açılma, sanki yeni bir dünyanın keşfi gibi bir mana ifade ediyordu. Bu yüzden Balkanlarla ilgili haber yazıları ve makaleler vasıtasıyla yeni gelişmelerden haberdar olabilen Türk halkının merak ve ilgisini harekete geçiren yeni verimler işte bu seyahat yazıları olmaktadır. Balkan Savaşları'ndan bu yana oralara ilk defa giden Anadolu'lu yazarların hasret ve hüznle kaleme aldıkları bu seyahat metinlerinin, 1930 sonrası dönemde hemen birkaç yıl içinde ardarda yayımlanmaları edebiyat dünyasında yeni bir alanın oluşmasına da yol açtı. Gerek dergiler ve gazetelerde "seyahat notları" biçiminde, gerekse müstakil kitap olarak yayımlanan Balkan gezilerinin Türkiye'de ilgiyle takibinin, halkın Balkanlara dönük ilgisini daha bir harekete geçirdiği muhakkaktır. Türk halkı, bir zamanlar kendi ülkelerinin bir parçası olan bu coğrafyaların bugünkü vaziyetini okuyup öğrendikçe, Rumeli acılarının ruhlarda yeni baştan nüksetmeye başlaması tabii karşılanması gereken bir durumdur. Öyle ki oraları ziyaret eden yazarlar eserlerinde, ister istemez hep o eski geçmişi hatırlamakta ve bu iştiaqla da yazılarını yazmaktadırlar. Yazarların tarihî bir silüete ardından bakıyormuş gibi kaleme aldığı izlenimleri, okurların üzerinde de benzeri bir etki bırakmış olabileceği şüphesizdir. Bu sebeple dönemin gazete ve dergilerinde çıkan haber ve makalelerin yanı sıra, Balkanları ziyaret eden yazarların izlenimlerini aktardıkları gezi yazılarının da, eski Rumeli hatıralarını canlandıran ve Türkiye kamuoyunun bilinçaltını adeta harekete geçiren bir vasıtaya dönüştüğünü kabul etmek gerekir.

Bu dönemde Balkan ülkeleri arasındaki dostluk ilişkilerini hemen her alanda geliştirmek ve sürdürmek amacıyla, heyetler halinde veya bireysel olarak bu coğrafyalara giderek intibalarını kaleme almaya çalışan pek çok isimle karşılaşmaktadır. Bu isimler başta Abdülhak Şinasi Hisar (1887-1963) olmak üzere, Falih Rıfki Atay (1894-1971), İsmail Habib Sevük (1892-1954), Sadri Ertem (1898-1943), Asım Us (1884-1967) gibi, Cumhuriyet döneminin fikir ve sanat alanındaki öncü isimleri olabilmektedir.

Balkanlara yönelik gezi edebiyatı örneklerinin bazılarını Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Ağaoğlu ve Türker Acaroğlu gibi kalemlerin tuttuğu ve dergilerde yayımlanan metinleri oluştururken, bir kısmı da müstakil eserler olarak karşımıza çıkan eserlerdir. İsmail Habib Sevük'ün *Tunadan Batıya* (1935), Yaşar Nabi Nayır'ın *Balkanlar ve Türklük* (1936), Asım Us'un *Yugoslavya'da Seyahat Notları* (1936), Sadri Ertem'in *Ankara-Bükreş* (1937) ve Falih Rıfki Atay'ın *Faşist Roma, Kemalist Turan ve Kaybolmuş Makedonya* (1931) ile *Tuna Kıyıları* (1938) ve Ziya Emiroğlu'nun *Atina Mektupları* (1938) bu alanda ele alınabilecek eserler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

4.1. Dergi ve Gazetelere Yansıyan Balkan Seyahatleri

Bu noktada Abdülhak Şinasi Hisar'ın, Yaşar Nabi'nin *Varlık*'i⁴⁵ ile Necip Fazıl'ın *Ağaç* dergilerinde yayımladığı seyahat yazıları ilk elde dikkati çeken denemelerdir.

⁴⁵ Cumhuriyet'in onuncu yılında, 15 Temmuz 1933'te Nahit Sırrı Örik ve Sabri Esat Siyavuşgil tarafından yayınlanmaya başlayan sanat ve fikir dergisidir. Bir süre sonra bütün sorumluluğunu Yaşar Nabi Nayır'ın üstlendiği dergi on beş günde bir çıkar. Bu sıralarda her sayı düzenli sürdürdüğü yazıları ve reklam temini ile Yaşar Nabi'nin en büyük destekçisi Abdülhak Şinasi Hisar olur. Yayınlanmaya başladığı günden itibaren yeni sanatın en önemli temsilcilerinden biri haline gelir. *Varlık* dergisi, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan Balkan ilgisinin ve bu çerçevede gelişen Balkan merkezli edebiyatın en ciddi temsilcisi ve bir anlamda öncü kuvveti durumundadır. Yaşar Nabi Nayır'ın üstün gayretleriyle dergide, Balkanlar konusuna eğilen onlarca makalenin yanı sıra şiirler, hikâyeler ve Balkan dillerinden yapılmış tercümelemler hemen her sayıda yer verildiği görülür.

Hatırlamak gerekir ki Abdülhak Şinasi Hisar, 1931 yılında Hamdullah Suphi'nin ısrarıyla İstanbul'dan Ankara'ya gelince ona Balkan Birliği kâtib-i umûmiliği görevi verilmişti (Turinay 1993, 76). Başkanlığını Hasan Saka'nın yaptığı Balkan Birliği komitesindeki görevi nedeniyle çok kereler Balkan ülkelerine seyahat eden Hisar'ın, Balkan şehirlerine ve ülkelerine ait izlenimlerini kendine has estetik üslubuyla kaleme aldığı görülür. Bunlardan 1934 ve 1935 yıllarına ait olan metinlerin yedisi *Varlık* dergisinde, 1936 yılına ait seyahatlerini kapsayan üç yazısı ise Necip Fazıl'ın *Ağaç* dergisinde yayımlanır. Abdülhak Şinasi'nin *Varlık* dergisinde çıkan yazıları şunlardır: “Seyahat Notları: Atina'ya Dönerken”, “Seyahat Notları: Atina'ya Dönüş”, “Seyahat Notları: Atina Duyguları”, “Atina Akşamları”, “Seyahat Notları: Atina Duyguları”, “Bükreş Duyguları” ve “Seyahat Notları: Rumen Kokteyli”.

Burada dikkat çeken husus, Hisar'ın Atina'ya olan yolculuğunu bir “dönüş” olarak ifade etmesidir. Bunun sebebini yazının ilerleyen bölümlerinden çıkarabiliyoruz. Abdülhak Şinasi “Atina'ya Dönerken” adlı yazısında, Atina yolculuğuna çıkmadan önce geçirdiği bir iç mülâhaza ile bu yolculuğa hazır olup olmadığını, Atina'da kendini nelerin beklediğini düşünmekte ve bu tür karmaşık duygularını uzun uzun tahlil etmektedir. Zira o, daha önce Atina'da bulunduğunu söylemekte, ancak bu bulunmanın sevdiği bir kız ile bir yangın göçü sırasında tanışmış bir adamın hali gibi, kendini maddi kaygılarla dolu bir zaman aralığında hissettiğini ifade etmektedir. Bu yüzden yazar yeterince şehri “dinleyememiş”, hissen tetkik edememiştir. Şu durumda Atina'ya gidecek olmak, onun için sanki bir geri dönüş gibidir ve bu buluşma için son derece heyecanlıdır. Hisar'ın Atina seyahatini bir “dönüş” olarak telakki etmesi, bir bakıma Türk tarihine yönelik bir atıf gibi de düşünülebilir. Abdülhak Şinasi Atina'ya bir zamanlar hâkimi olduğu, ancak terk edip gelmek zorunda kaldığı eski bir vatan parçasına tekrar avdet eden bir Türk gibi

gitmektedir. Bu yönüyle onun Atina seyahati, o eski vatan toprağına yeni baştan hicret etmek gibi bir anlam taşımaktadır.

Abdülhak Şinasi Hisar “Atina’ya Dönüş” başlıklı yazısında, şehre varışından itibaren kendinde canlanan duygu ve düşüncelerini anlatır. Şehir yazarın zihninde, etrafında gördüğü hemen her şeyi daha önceden görmüş gibi bir hisle, eski bir dost hatırasına dönüşmektedir. Bindiğı taksinin şoförü Ankara’dakilere benzer; Pire’de Galata’yı hatırlar; ayrıca oteldeki garsonların hepsi Türkçe konuşmaktadır. Sanki Balkan Harbi öncelerinden bu yana hiç zaman geçmemiş gibidir, yani her şey yerli yerinde gibi bir his duymaktadır. Abdülhak Şinasi devam ediyor: “Biraz parkta dolaşım. Bu bana dün gezmiş olduğum yollara bir dönüş gibi geldi. Güya ayağımın altında kayarak yerlerini değıştirmiş çakıl taşları bile hâlâ yerli yerlerinde” (1934, 146) diyen Hisar, daha önce ne zaman ve ne vesile ile buralara geldiğinin tafsilatını vermiyor. Ancak bunun hüzünlü bir mazi gibi, anışından çok daha uzunca bir süre önce gerçekleştiğı anlaşılmaktadır. Yazar, Atina’nın eskiye göre çok değıştiğini düşünürken de, şehirde gördüğü eski aşinalıklardan gene de memnundur.

Ancak Abdülhak Şinasi, Atina’da bulunduğu zamanı istediğı gibi değerlendiremediğinden yakınır. Anlattıklarından çıkarılabileceğı gibi bütün zamanı kendine ait olan yazar, dolu ve keyifli bir gün geçirmek için çıktığı Atina sokaklarında adeta bir avare gibi gezinmektedir. Yani Hisar bu metinlerinde bize bol bol şehir görüntüleri, şehir fotoğrafları aktarmaktan ziyade, onların kendinde doğurduğu imajları, mülâhazaları imgesel bir dile dönüştürerek nakletmekten yana gözükmüyor. Kuşkusuz böyle bir dil kullanımı onun şair tabiatının bir gereğı olmalıdır diye düşünmek makul bir yorum olacaktır.

Bir diğerk yazısı olan “Atina Duyguları”nda ise, Atina’nın güzelliğinin sebeplerini araştırıyor. Ona göre bir şehrin güzel olması için ya denizinin bulunması ya da içinden bir nehrin geçmesi gerekir. Ayrıca yazarın Rumeli Hisarı ve Boğaziçi hatıralarından çıkıp gelen bu düşüncelerini anlamak mümkündür. Ancak Hisar (1934, 166-167) Atina’nın bu tür hususiyetlere sahip olmamasına rağmen, iki sebeple güzel addedilebileceğini ileri sürüyor:

Lâkin Atina’da şehir güzelliğinin diğerk iki unsuru olan tabiatla ağaçların güzelliği ve tarihî sanat eserlerinin güzelliği vardır. Gayet cazibeli olan bu iki varlık şehirde gözleri daima okşuyor. Atinalılar şehirlerindeki ağaçlara hürmet etmişler ve bunları yetiştirmişler, bir. Ecdatlarından kalma ve biz Türklerden devralmış oldukları âsârı atıkayı açmışlar ve muhafaza etmişler, iki.

Beğenisini bu yola dile getiren Hisar, Atina’nın bir şehir olarak kendinde uyandırdığı hisleri de “Atina bana tarihi kuvvetli, ruhu şarklı, hayatı pratik bir şehir tesiri yapıyor ve Atina akşamları fikirden yana hep sanata, felsefeye karışan ve nizamını bulamayan bir arayış, bir kollayıştta geçiyordu” (1935, 178) cümlesiyle ifade eder.

1934 yılının son aylarında ve 1935’in Ocak ayında yayımlanan bu yazıların ardından Abdülhak Şinasi, 1935 yılı içinde muhtemelen Şubat-Mart aylarında Bükreş’e gitmiş olsa gerektir. Zira Mart 1935’ten itibaren yayımladığı yazıları Bükreş ile ilgilidir. Ancak yazılarında, Türkiye’ye dönerek mi Bükreş’e gittiğine yahut Atina’dan mı oraya geçtiğine dair herhangi bir işaret bulunmuyor. Yazar “azar azar tattığı” Bükreş’ten, her gelişinde ayrı bir memnuniyet duyduğunu söylüyor. Atina’nın güzelliğine ve sanatsal duruşuna rağmen bir türlü vaktini istediği gibi ayarlayamayan ve şehrin görünüşünden çok iç mülâhazalarla yüklü yazılar kaleme

alan Abdülhak Şinasi'nin tavrı nedense Bükreş'te değişmektedir. Bükreş'le ilgili olan yazılarında Hisar'ın üslubu daha canlı ve coşkulu bir hâle bürünmektedir. Bu yazılarında adeta, gurbette içine girdiği bir evde kendini, yuvasındaymış gibi hissetmenin verdiği bir heyecan okunuyor. Atina'da uzaktan bir gözlemci gibi sırf şehri, sokakları, gündüzü ve geceyi anlatan, orada gördüğü küçük ayrıntılardan hareketle daha ziyade kendi hislerini, hatıralarını yazmaya çalışan Hisar, Bükreş'i daha içten bir duyuşla kaleme almaktadır. Atina insanıyla ilgili çok az ve dışardan birkaç cümle yazmasına karşın, Bükreş ile ilgili seyahat notlarında hep Romen insanını ve onda kendini, Türk insanını buluşunu öne çıkarır. "Bükreş Duyguları" adlı yazısında geçen şu cümleler Hisar'ın bu dikkatini ortaya koyar (1935, 7):

Bütün bunlar, etraftaki bütün bu halk, yirmi beş, otuz sene evvel, Tepebaşı yahut Taksim bahçesine gittiğim akşamlar dolaştığını gördüğüm Beyoğlu ahalisine benziyor ve bu hareketleri gözlerimde âdeta o halkın âdetlerine bir nazire oluyordu.

Yazar Atina'da Türk ve Osmanlı geçmişinden hiç bahsetmezken, Bükreş'te gördükleri onu son derece mütehassis kılar ve duyduğu yakınlığın ortak yaşanmış bir tarihten ileri geldiğini "Rumen Kokteyli" yazısındaki gibi çok kereler tekrar eder durur:

Rumenler bugün tahminlerinden çok ziyade şarklıdırlar ve kendilerinde tahminlerinden çok ziyade Türk kanı vardır. Ve dillerinde de bildiklerinden çok ziyade Türkçe kelimeler bulunur.

...

Osmanlı imparatorluğu da sanki kocaman bir kazanda kocaman bir kepçe gibi, asırlarca bu ırkları, bu milletleri birbirine karıştırmış. "Balkanlı" bir milletin

mevcudiyetini tasavvur edebilmek bugün doğru olur. Fizyonomilere bakın; hiçbir yabancılik göremezsiniz. (1935, 20)

Abdülhak Şinasi Hisar'ın bu iki şehirde duyduğu hislerin farklılığını ve bunun sebeplerini şu iki yazısında da görmek mümkündür. Yazar “Atina Akşamları”nda şehir için:

Atina'nın Akropol gibi yüksek tepelerinde, manevî zirvelerinde canlı ve mahallî bülbüllerin sular gibi şakıdığını duydum. Ben yabancı gönlümle, bu sesleri toplayamaz ve onlarda ruhuma lâzım olan musikileri bulamazdım. Zira bizi ömrümüz boyunca bağlayan sesleri sunacak bülbüller ancak öz topraklarımızda öten millî bülbüllerdir! (1935, 179)

ifadelerini kullanır. Anlaşıldığı üzere Hisar kendini Atina'da, kısmen yabancı ve gurbette hissetmektedir. Ancak “Bükreş Duyguları” yazısında geçen şu cümlelerinden anlaşıldığı üzere burası için daha farklı düşüncelere sahiptir:

Fakat Bükreş'e asıl neden teşekkür borçlu olduğumu, onun bana verdiği zevkin ve benim ona duyduğum minnetin sebebini belki şimdi tahlil ediyorum ve buluyorum: bu şehir bana geçmiş bir zamanın daha hemen solmamış ve uçmamış olduğu bir muhiti göstererek beni bir an sanki ona yaklaştırmış, bana içinde biraz eski zaman bulunan bir kadeh sunmuş oldu. (1935, 7)

Bu ifadeler işte “geçmiş zaman yazarı” Abdülhak Şinasi, dedirtiyor insana. O Boğaziçi'ni, yalıları, köşkleri, Çamlıca'yı anlatırken duyduğu hazzı Bükreş'te de kısmen bulmuş olmalı ki duyusu ve yazışı bir anda değişebiliyor.

Bu hal Hisar'ın 1936 yılında *Ağaç*⁴⁶ dergisinde yayımlanan yazılarında da devam eder. Bu dergide “Seyahat Notları: Benzeyişlerimiz”, “Seyahat Notları: Gene Benzeyişlerimiz” ve “Seyahat Notları: Birleşmiyen Çalgılar” adıyla üç yazısı çıkan Hisar, Bükreş seyahatine dair tecrübe ve izlenimlerini paylaşmaya devam eder. Bu yazılarda daha ziyade Romen şehrinin Türk şehirlerine ve Romen yaşantısının Türklerin hayatına benzerliği üzerinde durmaktadır. “Benzeyişlerimiz”de şu ifadeleri kullanır: “Aramızdaki benzeyişlerin tam bir listesini tutmak çok uzun sürer. Bir akrabalık, bir şarklılık, bir köylülük, bir umumi kültür seviyesi, bir hayatı duyuş ve düşünüş, bir aynı medeniyet havzasına ait oluş benzeyişlerimiz var.” (1936, 5-6)

Abdülhak Şinasi, yazılarında sıraladığı benzeyişlerin bugünden ziyade düne ait olduğuna özellikle dikkati çeker. Giyim kuşamdan, hal ve tavırlardan yola çıkarak yaptığı yorumlar, Hisar'ı eski tarihî birlikteliklere doğru sevk etmektedir. Bir “akrabalık benzeyişi” dediği hâl, Abdülhak Şinasi'yi son derece memnun eder. Sokakta yürürken adeta İstanbul insanını gördüğünü, kendini İstanbul'da zannettiğini dile getirir. O kadar ki kafede gördüğü birinin, Halit Fahri'nin kendisinden daha çok Halit Fahri'ye benzediğini iddia eder. Bir geçmiş zaman yazarı olan ve hatıralara değer veren Abdülhak Şinasi Hisar, bu benzeyişlerin kendisinde uyandırdığı duyguyu “Birleşmeyen Çalgılar”da şu cümlelerle ifade etmektedir:

[B]irer akraba benzeyişiyle hep birbirini hatırlatan bu şeyler o kadar rikkatimize dokunur ki onları kendi mayamızdan sanırız. Ve bu ihtişamlı ve hisli tabiatın, hüznüne dalarak biz de kendimizi bütün bu muhite kök salmış, geniş ve yumuşak bir kalbe sahip olmuş oluruz. (1936, 5)

⁴⁶ Necip Fazıl Kısakürek tarafından 17 sayı çıkarılan *Ağaç* dergisinin yayını Mart 1936'dan Ağustos 1936'ya kadar sürmüştür. Ahmet Hamdi Tanpınar, Saîd Faik Abasıyanık, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Ahmet Muhip Dranas, Sabahattin Ali gibi önemli bazı kalemlerin dergide hikâye ve şiirleri bulunmaktadır.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın seyahat yazılarıyla ilgili bu bilgiler, onun yazılarının mufassal bir yorumu anlamına gelmez. Çünkü Hisar'ın yazıları bir gezi yazısına indirgenemeyecek kadar derin iç mülâhazaların, hatıra ve hislerin terkiibine dayanmaktadır.

Hisar'ın Balkan seyahatleriyle ilgili yayımladığı yazıları bunlar olmakla birlikte, bir de kendisi hayatta iken yayımlamadığı, daha sonra özel notları arasında çıkan metinleri bulunmaktadır. Bunlar yayına hazır metinler olmaktan ziyade, henüz tashih bile edilmemiş gezi notları biçimindedir. Ancak içerik olarak Abdülhak Şinasi'nin Balkan seyahatleri sırasında neler düşündüğünü, neler hissettiğini anlamak açısından son derece faydalıdır. Bunlar yazarın Pire'ye, Selanik'e dair tuttuğu özel notlarıdır. Nitekim "Balkanlar" (2005, 99) yazısında Hisar, seyahatlerinin kendi açısından anlamını ve amacını şöyle açıklamaktadır:

Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu hudutlarında tevessü etmiş olduğu zamanlarda ecdadımızın yaşadığı yerlerde, onlardan kalan hatıraları kalbimle toplamak, kalbimde duymak ve hissetmek; buna yaramış oluyor. Bir daha başka gözlerin artık takdir edemeyecekleri solan, dağılan çiçekler seyretmeye geldim. Balkanlarda çiçekler açıyor. Bunların kokuları kalbimizde bir daüssıla, bir eski zaman daüssılası ile ancak bizim duyup toplayabileceğimiz kokulardı.

Hisar'ın Balkan Antantı umumi kâtibi olarak yaptığı bu gezilerde, görev bilinci ile sanatçı ruhunun karşı karşıya geldiğini görmek mümkündür. Selanik'te bulunduğu sırada yazdığı "Türk-Yunan Mukareneti" adlı notunda, "Bu mukareneti temin ile milletlerin muvacehesinde, karşısında büyük bir şey yapmış olduk. Yaptığımız büyük bir eserdir" (2005, 101) diyerek, Antant bağlamında kurulan dostluğun önemine dikkat çekerken, bir taraftan da eski hatıraları aklından çıkaramadığını itiraf eder.

İlişkilerin olumlu havası ile şimdi dost telakki edilen Yunanlıların, daha birkaç yıl önce Anadolu'nun içlerine kadar gelip işgal faaliyetlerine giriştiğini de hafızasının bir köşesinde mahfuz tutar.

Pire'de Türkçe kullanımının yoğunluğuna dikkat eden yazar, Selanik'te de benzeri bir durumla karşılaşır. Gezdiği yerlerde muhatap olduğu herkesle Türkçe konuşabildiğini görür. Yazarın üzerinde durduğu hususlardan biri de mübadiller meselesidir. Seyahati sırasında Türkiye'den gelmiş pek çok kişiyle karşılaşır ve onların asıl vatanı diye gönderildikleri bu şehirdeki garip ve mahzun hallerini, yabancı kalışlarını anlatırken son derece buruk bir dil kullanır.

Balkan seyahatleri ile ilgili ele alınması gereken bir başka yazı da, Samet Ağaoğlu'nun 1934 yılında *Varlık*'ta yayımlanan "Tuna" başlıklı metnidir. Viyana'ya gitmek için vapurla beş günlük bir Tuna yolculuğuna çıkan Ağaoğlu, bu esnada hissettiklerini *Varlık* okurlarına aktarmaktadır. Tuna'yı ilk defa gece yarısı Rusçuk'ta gördüğü notunu düşen yazar, onun gecedен bile koyu siyah rengini, *İlahi Komedya*'da şairin simsiyah katrandan bir nehir üzerinde kayıkla gidişine benzetir. Vapurun içinde Bulgar, Romen, Alman ve Macar yolcular bulunmaktadır. Yazının bundan sonraki kısımları ise Samet Ağaoğlu'nun hislerine odaklanmaktadır. Tuna'dan geçtiği süre içinde geçmiş zamanlar, tarihî isim ve mekânlar ruhunu doldurmaktadır. Gurur ve hüznü bir arada duyan yazar, bu hatırlamaların verdiği bir hisle Yahya Kemal'in "Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı ilerle/ Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle" mısraını iradesi dışında tekrar etmeye başlar.

Ancak içindeki hislerin yanında gözleriyle gördüğü ve mecburen kabullendiği bir gerçeklik de vardır. Artık vapurdaki yolculara ait olan "bu nehir, ova şimdi yalnız şiirin elindedir" cümlesiyle ifade ettiği bu gerçeklik, kaburga kemiklerinin arasında

sıkışarak ona acı vermektedir. Ağaoğlu (1934, 361) etrafına baktıkça, hatıralarla yüklü eski hayal âlemlerine dalmaktan kendini alamaz:

Bütün bu günlerce geçtiğimiz yerlerin bir zamanlar Türk vatanı olduğunu bilmek, eğer yalnız olsaydım, etrafımda bu toprakların ve bu suyun bugünkü sahipleri olmasaydı, bana en büyük zevki verecekti. Kendimi o zaman eski bir Türk askeri gibi tahayyül edecektim ve bu geniş ovalarda at koşturduğumu, cirit attığımı, yay gerdiğimi düşünecektim.

Anlaşıyor ki mazinin ağırlığı Ağaoğlu'nun omuzlarına da binmiş gibidir. O bunları düşünürken, vapurda bulunanlardan bir Bulgar'ın gelip karşı sahilleri göstererek, “Nasıl, vatanımız güzel değil mi?” demesi, yazarın yükünü daha bir artırır. Bu sözü bir imayla söylediğini düşünür ve daha sonra Tuna'nın yeni sahiplerinin müzik eşliğinde dans ederek eğlenmesi, ona kavuşma heyecanını bastırarak derecede bir üzüntü verir. Tuna'nın yeni haline ne kadar yabancı olduğunu görerek de, yolculuğunun bir an önce bitmesini arzu eder.

Türker Acaroğlu'nun 1938'de, Sofya seyahati üzerine kaleme aldığı “Sofya'da” yazısı da Balkan odaklı seyahat metinleri anlamında değerlendirilmelidir. 1915 Razgrad doğumlu olan Türker Acaroğlu, Balkan Türklüğünün önemli isimlerinden Mahmut Necmettin Deliorman'ın gazetesinde bir süre çalıştıktan sonra, 1930'larda Türkiye'ye göç etmiş birisidir. Aldığı eğitimi tamamladıktan sonra öğretmenlik yapmaya başlayan Acaroğlu, Yaşar Nabi ile tanışmasının ardından *Varlık* dergisinin önemli yazarları arasında yer almaya başlar. *Varlık*'ta onun Bulgarcadan yaptığı tercüme ve Balkanlara yönelik makaleleri yayımlanır.

Türker Acaroğlu, “Sofya'da” başlıklı yazısında, Rumeli seyahatine neden çıktığı ile ilgili bir bilgi vermez. Dergi tarafından gönderildiğine dair de bir ipucu

çıkarılmamaktadır. Rumeli seyahatlerinin kendisine zevk verdiğini söyleyen yazar, oralarda kendini vatanında hissetmektedir. Yol boyunca gördüğü manzaraları, köylüleri, tarlaları anlatır durur. Bu gördükleri onda eski günleri, Sofya'nın bir "Türk şehri" olduğu zamanları hatırlatır. Ardından şöyle der: "Hangi Türk Sofya'da bütün bunları aramak ve bulmak istemez? Fakat bugün hissediyorum ki, şu kadar yıllar geçtikten sonra bu mümkün değildir" (1938, 57).

Yalnız Acaroğlu bir kafa karışıklığı içinde imiş gibi, oralarda hem Osmanlı izlerini arayıp bulup onları yüceltirken, şehrin modernleşerek değişen yeni havasının güzelliğinden de dem vurmaktadır. Bir taraftan geometrik nizam üzere çizilmiş binaları överken, o bir yandan da Sofya'da Osmanlı bakiyesi minarelerin yıkılmasından, camilerin kapatılmasından duyduğu üzüntüyü dile getirir. Sözün burasında büyük şair Yahya Kemal'in de kulaklarını çınlatarak, onun on yedi sene evvel Balkanlara yaptığı bir seyahatte Sofya'nın değişmiş olduğunu, Türk hâkimiyetinin son yıllarındaki bataklık ve izbe manzaralardan eser kalmadığını, ama şehrin büründüğü yeni haliyle de güzelleşemediğini söylediği yazısına atıf yapar. Kendisi yenilik taraftarı biri olduğu için de yapılan her yeniliği beğendiğini tekrar dile getirir.

Bundan sonra da Bulgaristan'daki Türk nüfusunun ve eski Osmanlı izlerinin çokluğunu örnekler göstererek nakleder:

Bütün bu yerlerin medeniyet eserlerine bakılsın: Türk mimar ve ustalarının yüzlerce eseri ayakta dipdiri duruyor. Ev inşa tarzlarında ise Türk üslûbu apâşikâr ve itiraz götürmez delillerle doludur. Zevkler hâlâ Türk zevki, Türk yemekleri, Türk kahvesi ve Türk hamamları.. Bulgar köylüsünün yaşayış ve giyinişleri Türk köylüsünden hemen farksız gibidir. Ya diller? Osmanlı

Türklerinin Türk dili gibi güzel, temiz ve akıcı bir dili büyük bir temsil aleti olarak kullandığını söylemeliyiz. (1938, 57)

Acaroğlu yazısında, Türklük gururuna ağır gelen iki hususu okuyucusuyla paylaşıyor. Biri, arkadaşının tiyatro davetini geri çevirmesidir ki, sebebi Türkler aleyhine bir piyesin sahnelenmesidir. Bir diğeri de, Bulgar Milli kütüphanesine gittiğinde duvarda gördüğü bir haritadır. “Kaybettiğimiz topraklar” ibaresiyle resmedilen harita, Bulgarların ezeli hayali olan “Büyük Bulgaristan”ı göstermekte, daha önemlisi de bu çizim Trakya ve İstanbul’u da içine almaktadır.

Varlık ve Ağaç’ta çıkan bu yazılar, Türkiye’den Balkanlara giden yazarların nelere dikkat ettikleri, ne tür bir bakış açısına sahip olduklarını görmesi açısından faydalı metinlerdir. Gerek Abdülhak Şinasi gerek Ahmet Ağaoğlu, gerekse Türker Acaroğlu’nun metinlerinde bugünkü atmosferin yanı sıra, Balkanlar’ın eski Türk geçmişine ait hatıraları da görmek mümkündür. Bu yazarlar yeni modern Türkiye’nin vatandaşı olarak yola çıkmakla birlikte, eski Osmanlı mirasını da hatıralarında taşımaktadırlar. Dergilerde yayımlanan bu tür gezi yazılarının yanında, yaptığı seyahatleri doğrudan kitaba dönüştürenler de yok değildir. Dönem edebiyatına ayrı bir renk katan ve yazıldığı dönem içinde toplumun ve aydınların ufkunu açan bu seyahatnameler her bakımdan önem arz etmektedir. Nitekim 1930 öncesi Türk edebiyatında Falih Rıfkı dışında, bu edebî türe önem verildiği söylenemez. Onun için 1930 sonrasında, Balkan Antantı’nın sağladığı imkânlarla Balkan ülkelerini, Tuna boylarını gezip dolaşan gazeteci ve yazarların intibalarını okumak, ne tür şeylere dikkat ettiklerini öğrenmek, dönemin ruhunu kavramak bakımından büyük bir imkân barındırmaktadır. Çünkü sanat ve edebiyat çevreleri kadar çoğu gazeteci sınıfları da Balkanlar’a ilk defa gitmekte, orada gördükleri de, en başta kendi üzerlerinde şaşırtıcı tesirler bırakmaktadır. Oralardaki huzursuz Türk varlığı, halen konuşulan

Türkçe ve daha önemlisi de, Balkanlar'da geride bıraktığımız Osmanlı izleri ile karşılaştıkça sevinen, üzülen, yeri geldikçe de derin bir tarih nostaljisi yaşayan yazarların intibaları her açıdan önemlidir. Dolayısıyla hepsi birbirinden farklı bir dikkatin sahibi olduğu görülen İsmail Habib Sevük, Falih Rıfkı Atay, Sadri Ertem, Asım Us ve Ziya Emiroğlu gibi önemli yazarların kaleme aldığı seyahatnamelerin, ayrı ayrı değerlendirmelerinin yapılması lüzumlu görülmektedir.

4.2. Müstakil Seyahatnameler

4.2.a. Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya (1931)

Cumhuriyet döneminin önemli kalemlerinden Falih Rıfkı Atay'ın da, aynı dönemde gezi yazısı türünde pek çok eser verdiği görülmektedir. *Denizaşırı* (1931), *Bizim Akdeniz* (1934), *Taymis Kıyıları* (1934), *Hind* (1944), *Gezerek Gördüklerimiz* (1970) Falih Rıfkı'nın bu tür eserlerinden bazılarıdır. O yazdıklarıyla hem Cumhuriyet döneminin altyapısını oluşturmuş sanatçılardan biri, hem de anılarıyla yaşadığı dönemin içini doldurmuş önemli yazarlar arasındadır.

O *Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya* ile *Tuna Kıyıları* adlı eserlerinde, Balkan coğrafyalarına yaptığı seyahatlere dair intibalarına yer vermektedir. *Tuna Kıyıları* 1938 yılında yayımlanması dolayısıyla, kronolojik esasa uyularak ilerleyen sayfalarda ayrıca ele alınacaktır.

Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya, 1931 yılında Hâkimiyet-i Milliye Matbaası tarafından basılmış bir eserdir. Altmış yedi sayfadan oluşan kitabın ilk elli üç sayfalık bölümünün İtalya intibalarına ayrıldığı görülmektedir. Geriye kalan kısımda ise yazar “Arnavutluk”, “Kruya”, “Makedonya” ve “Selanik” başlıkları altında Balkan coğrafyasına yönelik seyahatlerini anlatmaktadır. “Selanik”

bölümü hariç olmak üzere, kitapta yer alan diğer üç bölümün, daha sonra yayımlanan *Gezerek Gördüklerim*'e de dahil edildiği görülmektedir.

Eserin önsözünde Falih Rıfki'nın, 1931 Mayısında Roma'da bulunduğu dair ifadeler yer alıyor. Bundan sonra gelen genişçe kısımda anlatılacak olan İtalya izlenimleri, işte bu tarihte yapılan seyahatin ürünüdürler. Yine “Arnavutluk” bölümünün başında yazar, İtalya'nın Adriyatik sahillerinde bulunan liman kenti Bari'den Arnavutluk'un Draç kentine vapurla geçtiklerini söylemektedir. Bu ifadelerden Falih Rıfki'nın, İtalya seyahatinin ardından Arnavutluk'a geçtiği anlaşılıyor. Ancak bu üç yazının, daha sonra yayımlanan *Gezerek Gördüklerim*'de işgal ettiği sayfaların altında 1928 tarihi dikkati çekmektedir. Falih Rıfki'nın 1931'de yaptığı bu seyahate dair hatıralarının, ne sebeple 1928 olarak tarihlendirildiği meçhul kalan bir husustur. Fakat yazarın 1928 ve 1931 tarihlerinde iki ayrı zamanda İtalya'ya gitmiş olabileceğini de hesaba katmak gerekebilir.

Yazarın Arnavutluk'a indiğinde ilk tespiti, bu toprakların henüz yirmi yıl öncesine kadar Osmanlı imparatorluğunun bir ucu, parçası olduğu gerçeğidir. Buradan Tiran'a hareket eden Falih Rıfki, daha önce köy olarak bıraktığımız Tiran'ı modern bir şehir vaziyetinde bulmanın hayreti içindedir. Biri Arnavutluk kralı Zogo'nun, diğeri de İtalyan lideri Mussolini'nin adını taşıyan iki bulvar ve modern devlet binaları, Tiran'ın görünümünü son derece değiştirmiştir. Bu değişime rağmen iş başında bulunan hemen herkesin Türkçe konuşuyor olması yazarın bilhassa dikkatini celbetmiştir. O kadar ki Falih Rıfki kendini ziyarete gelen mebuslarla bile Türkçe konuşurlar. Yani o yıllarda Arnavutluk'un başşehri Tiran'da Türkçe hâlâ daha en hâkim dil durumundadır.

Falih Rıfki eserinde, Arnavutluk'un nüfusu, siyasi ve ekonomik durumu hakkında da bilgiler verir. Ülkedeki İtalyan tesirine de işaret eder ve buradan gelen ekonomik yardımın, İtalyanların isteği doğrultusunda orduya ve yollara harcandığını belirtir. Türkiye'nin Arnavutluk'ta nasıl algılandığı ile ilgili bilgiler veren yazar, Türk inkılâplarının takdir gördüğüne, Arnavutların da Türkiye'nin gelişimini örnek aldığına özellikle işaret eder.

Falih Rıfki'nın bu bölümün sonunda verdiği bilgiye göre, bu sırada Arnavutluk'ta bir Balkan haftası düzenlenmiş ve onlar da buna resmî olarak iştirak etmişler. Balkan haftası etkinliklerinde Türkiye'den başka Yunanistan'ın da bulunduğunu, ancak Romanya ve Yugoslavya'nın son anda mazeret göstererek törenlere katılmadıklarını ifade eder. Romanya'nın geri duruşu hususunda herhangi bir fikrinin olmadığını söyleyen yazar, Yugoslavya'nın bazı azınlık meseleleri dolayısıyla katılmaktan vazgeçmiş olabileceği yorumunda bulunur.

Falih Rıfki'nın Arnavutluk'taki bir başka durağı ise, Arnavut lider İskender Bey ile Fatih Sultan Mehmet'in çarpışmalarına sahne olan Kruya şehridir. Falih Rıfki ve beraberindekiler diğer Balkanlı heyetle birlikte Kruya'da bir Bektaşî tekkesini ziyaret eder ve orada misafir olurlar.

Türk ve Bulgar murahhaslardan oluşan dört kişilik bir ekiple seyahatine devam ettiğini kaydeden yazar, yolculuk boyunca Ohri Gölü, Görice ve İşkodra'ya da uğrar. Uğradığı şehirlerde Osmanlı zamanlarını hatırlayan ve giderek kaybolmakta olan Türkçeyi yâd ederken, her adımda "kırık bir kalp bıraktığını" itiraftan kendini alamaz (Atay 1931, 64):

Florina artık Türk değildir. Şuradan buradan, Türk evinin bir duvar parçası, bir kerpiç penceresi, kirli çamaşırlar gibi sarkıyor. Arap harfli Florina badana

edilerek Rumcası yazılmış. Yeni yazının çerçevesi altında eski yazının badanası, akmış bir kan gibi kurumuştur. Rumeli'yi unutamam.

Eserin Selanik bölümü ise mübadiller üzerine yoğunlaşır. “Şimdi bu topraklara Anadolu'dan sökülmiş insanlar dikiliyor” diyerek başladığı yazısında, Türk asıllı Hristiyan oldukları için Anadolu'dan göç ettirilen muhacir nüfusların buradaki yabancılıkları kendine tesir etmiş görünüyor. Bir tür Avrupa havasına bürünmüş Atina'da ve Pire'de gördüğü Türk dostluğu ona tesir etmiş olsa bile yüreğinde duyduğu hüznü ve umutsuz çaresizlikler onu şu satırları yazmaya sevk etmekten geri durmaz: “Hüzünler, hasretler ve nostaljiler geçecektir. Eski tarih, bir masal gibi uzaklaşmış, eski devrin rüyaları edebiyat bile olmaktan çıkmıştır. Hakikatin sert ve doğru sözünü dinleyelim” (Atay 1931, 67).

Yazarın içindeki büyük hüznü ele veren bu satırlar, önce İtalya'yı ve ardından büyük bir değişimler geçirdiğini fark ettiği Balkan şehirlerini görmesi üzerine ilk elde hissettikleridir, denilebilir. Zira bundan birkaç yıl sonra Balkan Antantı münasebetiyle yaptığı seyahatler üzerine kaleme alacağı *Tuna Kıyıları*'nda, Balkan ülkelerinin yeni hallerini içine sindirmekle birlikte, oralarda Türk tesirlerinin hiç de kaybolup gitmediğini farketmiş olmanın verdiği bir heyecan okunmaktadır.

4.2.b. Tunadan Batıya (1935)

1892 Edremit doğumlu olan İsmail Habib Sevük öğretmenlik, milli eğitim müdürlüğü ve milletvekilliği yapmış birisidir. Türk edebiyatı üzerine yaptığı nitelikli değerlendirmelerini *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi* (1925), *Edebi Yeniliğimiz* (1931-1932), *Avrupa Edebiyatı ve Biz* (1940-1941) gibi eserlerinde aktaran Sevük, aynı zamanda önemli bir seyahat yazarıdır. *Tunadan Batıya* (1935) ve 1947'de

yayımladığı *Yurttan Yazılar* gibi eserleri, onun edebî birikiminin estetik bir anlatımla bulunduğu seyahat kitaplarıdır.

Tunadan Batıya, İsmail Habib'in 1934 yılı yazında gezip dolaştığı ve *Cumhuriyet* gazetesinde "Avrupa Yolundan Notlar" adıyla 21 Temmuz 1934 ile 4 Temmuz 1935 tarihleri arasında yayımladığı Balkanlar'a ve Avrupa'ya ait gözlem ve intibalarını kaleme aldığı notlardan oluşmaktadır. Bu gezi aslında Sevük'ün Balkanlara ikinci seyahatidir. İlki 1925 yılında, aralarında Halide Nusret Zorlutuna'nın da bulunduğu yirmi beş kişilik bir öğretmen heyetinin başkanı olarak Bulgaristan'a yaptığı gezidir. Yazar ikinci seyahatine İstanbul Boğazı'ndan hareket ederek Varna, Bükreş, Rusçuk, Belgrad, Mohaç, Budapeşte, Viyana, Berlin, Paris, Marsilya, Nis, Napoli, Atina ve Çanakkale üzerinden yine İstanbul'a dönmüştür.

Eserin isminin "Tuna'dan Batı'ya" olması da, bu güzergâhın kendine verdiği bir ilhamla olmalıdır. Yolculuğun Berlin'e kadar olan kısmı Tuna üzerinden gerçekleşmiştir. Bununla birlikte son derece milli bir duyarlığın aksettiği yazılarına bu ismi vermesini, eserinde sık sık değindiği Türk tarihiyle de ilişkilendirmek mümkün görünüyor. Türklerin batıya ve kuzeye yönelik olarak gerçekleştirdiği fetihlerin hem somut bir sınırı hem de aracı olan Tuna, bu özelliğiyle Türkün gönlünde her zaman ayrı bir yere sahip olmuştur. Tuna yoluyla ulaştığı hedefleri birer birer fetheden Osmanlılar, onu adeta bir kızılma olarak telâkki etmişlerdir. İsmail Habib Sevük'ün tarihî geçmişten hareketle eserine böyle bir isim vermiş olması, seyahat notları okununca daha bir kuvvet kazanıyor.

İsmail Habib Sevük'ün kimi zaman çevre tasvirlerine, kimi zaman tarihî anlatılara yer verdiği *Tunadan Batıya*'sı "Tuna'dan Önce", "Tuna Yolunda", "Tuna'dan Sonra" ve "Dönüş" bölümlerinden oluşmaktadır. Yaptığı bölümlerden de anlaşıldığı

gibi, İsmail Habib'in eserinin merkez noktasını daima Tuna idare etmektedir denilebilir.

Sevük'ün dili kullanmadaki başarısına ve secili, şiirli üslubuna şahit olduğumuz bu eseri, yalnız bir gezi metni değil aynı zamanda milli bir tarih yorumu olarak da okunabilmektedir. Çünkü İsmail Habib sadece gördüklerini ve gördüklerinin kendisinde uyandırdığı duyguları yazmakla kalmaz, her adımında yüzyıllar öncesinden milli tarihe ait kesitler aktarır. O adeta tarihi yaşayarak dolaşır. Öyle bir bakış ki, sanki Sevük'ün önünde görünenleri ikiye ayıran bir perde var gibidir. Perdenin bir tarafına bakınca bugünü, öbür tarafına bakınca geçmiş zamanları yani tarihi görüyor. Hatta tarih tarafı daha bir ağır basmaktadır. İsmail Habib'in, "Göze görünen yok, hafızaya görünen var. Tarih kefende değilmiş. Hatıraların diriliği içindeyiz." (1935, 44) cümleleri, onun bakış açısının şifresini oluşturmaktadır.

Tarihî romanlarıyla tanıdığımız M. Turhan Tan, ilgili eserin çıkışı üzerine *Cumhuriyet* gazetesinde yayımladığı "Tuna'dan Batı'ya: İsmail Habib" başlıklı yazısında, esere dönük takdirlerini şu cümlelerle dile getirmektedir:

Göz ile gördüklerini, ruhuyla duyduklarını, kafasında kümelenen geniş bilgiyi karıştırmış, kalemini yüreğine batırarak yazmış, gelişigüzel bir seyyah olmaktan daima uzak kalarak bütün gezi devresinde sanatkârlığını bırakmamış... (1935, 1).

Tunadan Batıya'da Sevük'ün en dikkati çeken yanı onun tarihe olan ilgisidir. O sıradan bir seyyah gibi dolaşmaz. Gördüğü her yerin eskiden vatan toprağı olduğunu bilerek ve Türklük bilincinin verdiği bir imkânla dolaşır. Kitap, Sami Akyol'a, "atını şahlatıp Tuna'dan geçen Türkün destanı okunuyor" (Akyol 1935, 201) dedirtecek kadar Türklük ve tarih vurguları ile doludur. Varna ovasına baktığında İkinci

Murat'ın Varna savaşını, Mohaç'ta Kanuni Sultan Süleyman'ın Macaristan'ı fethini, Plevne'de Gazi Osman Paşa'nın, Budin'de Kara Mehmed Paşa'nın dehaları ile karşı karşıya gelir.

Vapurun pervanesi suya değil, tarihin böğrüne vuruyor ve eski beldeler, yeni binaları iğreti elbiseler gibi atmış, kendilerinden eser kalmayan o heybetli burę barularını göstererek hale diz çöktürmüş bir mazi ağırlılığıyla yükseliyorlar. (Sevük 1935, 44)

İsmail Habip Varna'dan ayrılırken, büyük kilisenin kendisine utancından kızarak baktığını sanır ve "Hakkı var!" demek durumunda kalır. Zira o kilise Türk'ün Varna'daki zaferine ve büyüklüğüne şahit olmuş bir yapıdır. Yazarın çağrışımlarla yüklü imgeli dili, öz şiir dönemi şairlerini aratmayan bu tür sanatlı ifadeleri eserin hemen her sayfasında göze çarpar.

Tunadan Batıya yazarı, "bizim Türk Budin" dediği tepeye çıktığında da hatırlamalarına devam eder. Bu kez de İkinci Viyana kuşatmasının başarısız kalmasının ardından Budin'i geri almak için saldırı düzenleyen Nemse ordularına karşı göğüs geren Kara Mehmed Paşa'yı ve onun yaptığı tarihî savunmayı, adeta bir destana dönüştürerek anlatır. Onun son nefesine kadar Budin'i savunduğunu ve destansı kahramanlıklar gösterdiğini anlattıktan sonra şehrin Nemselilere verilmediğini, düştüğünü söyler. Kaldı ki ona göre almak ve girmek farklı farklı şeylerdir:

[D]üşman girdi, kale düştü; fakat biz vermedik, verildiğini gören yoktur. [...] verilmeyen alınmaz; ölen vermeyendir; can verdik, kale değil; alamadılar; alınacak diri yoktu; sadece girdiler. Nazlı Budin düşmesin diye toprağa düşmüştük. Girdikleri yer kale değil şehitliktir. (1935, 81)

Tarihi ve ecdadı selâmladığı bu cümleleri ile gittiği her yerde “benim”, “bizim” diye düşündüğü halde bunu söyleyememenin verdiği hüznle dopdolu olan bu eserin, 1930 ortalarının okurunu derinden sarsacağı muhakkaktır. “Tarih denen şeyin göğsüme demir bir kütle gibi çöktüğünü duyuyorum.” (Sevük 1935, 35) diyen yazar, Tuna’ya veda ederken ondan ayrılmanın verdiği hüznü de şöyle dile getiriyor:

Tuna, Tuna insan olarak verdiği zevkler ne kadar sonsuz, fakat Türk olarak...
Sen o kadar güzel olmasan hatıraların bu kadar yakıcı olmayacaktı. Bırakmanın azabı görmenin zevkinden çok üstün. Gözlerimde en haşmetli güzelliğe bakmanın pırlıtısı var; fakat içimde kıvrılan bu hiçkırık neye? (1935, 47)

Sevük’ün bu duyuş tarzı, Agâh Sırrı Levend’in de gözünden kaçmaz. Kitabın çıkışı üzerine *Yeni Türk Mecmuası*’na yazdığı bir tahlilinde Agah Sırrı şu değerlendirmelerde bulunur:

Bu suretle İsmail Habip, gezdiği ve gördüğü yerleri bize tanıtmaya çalışan bir seyyah değil, kendini geçmişteki hatıralara kaptıran ve parça parça tedailerle bize tehassüslerini anlatan sanatkâr olarak görünmüştür.

Bazı kere tarihî hatıralar onu o kadar kaplıyor ki, bu tehassüsler arasında şehir kayboluyor, ve biz orasını hakikî manzarasile tanıyamıyoruz. Meselâ Mehoc’tan [Mohaç] geçerken, artık Mohaç yok, yalnız tarih ve hatıralar vardır. (Levend 1936, 210)

Agâh Sırrı bu tespitlerde bulunurken, Sevük’ün tavrını bir eksiklik olarak addetmez. Bilakis bu ifadeleriyle bir yandan onun bakış açısını tespite çalışırken, öbür yandan da yazış biçimini yani üslubunu ortaya koymaya gayret eder.

İsmail Habib, *Tunadan Batıya*'da zaman zaman dünü, maaziyi kötileyen tutumlara karşı da düşüncelerini dile getiriyor. Bu açıdan *Tunadan Batıya* okunduğunda, 1930'ların resmi tarih tezine ters düşecek ifadelerle karşılaşabiliyor. Osmanlı geçmişinin göz ardı edildiği yıllarda İsmail Habib, eserinin hemen her sayfasında eski büyük fetihlere vurgu yapıyor. Bu ifadelerden anlaşılıyor ki, onun nazarında eleştirilmesi gereken Osmanlı tarihi veya eski sultanlar değil, ulema yani medrese zihniyetidir. Yazar tarih okumaları sırasında, fetihlerin yapıldığı dönemlerle sonraki basiretsiz yılları birbirinden ayırıyor ve geçmişi görmezden gelmek gibi tavırlara karşı kısa ama etkili uyarılarda bulunuyor: “Dünüm yoksa günüm yok; hızım hızlarımdan geliyor!” (1935, 87) diyen yazar, bugün bir şeyler yapmanın ancak geçmişten kuvvet alınarak mümkün olabileceğini vurguluyor. Yine Viyana seyahati sırasında, orada Türklerden kurtuluşun bir bayram gibi kutlanmasını yadırgayarak, asıl övüncün Türklere ait olması gerektiğini ama bunun görmezden gelindiğini eleştirmekten geri durmuyor:

Övünmek mi, anmıyoruz bile. Dünden gelmeyen gün yarına gitmiyor. Başkaları dünün habbelerini güne kubbe olarak getirirken en büyük kubbelerimizi habbe gibi bırakmak: Burada unuttuğumuz tarihi orada şahlanırken gördüm! (1935, 89)

“Burada unuttuğumuz” ifadeleri ile Sevük'ün, 1930'lar Türkiyesini ve Türkiye'de yürürlükte olan yeni tarih müfredatını kastedtiği açıktır.

İsmail Habib Sevük'ün gezileri sırasında fark ettiği hususlardan biri de Türkçe'nin Balkanlar'daki yaygın kullanımınıdır. Varna rıhtımına çıktığında, her liman gibi kozmopolit dediği bu şehirde Türkçe'nin beynelmilel bir dil olduğunu, hemen her kesimden insanların işlerini halletmek için Türkçe konuştuklarını görür:

Bulgarlar, beş asır elimizde kalan Varna'da mazinin bütün hatıralarını silmişler; ne dört köşesinde dört büyük burç yükselen heybetli kalesinden bir parça, ne kırk bir camiinden bir kubbe, ne beyaz minarelerinden kalma nurlu bir sütun; fakat ne zarar Türkçe işte altmış yıllık hâkim bayrağa rağmen, Bulgarcanın bile üstünde, bir abide gibi bağdaş kurup oturuyor! (Sevük 1935, 13)

Yine Bükreş'te hiç Romence bilmediği halde, Türkçe konuşarak derdini anlatabildiğini söylüyor:

Bükreş'te, ilkönce, kendi kendime gittiğim lokantada, hiçbir kelimesini bilmediğim Rumence bir listeden yemeklerimi kolayca seçtim ve Rumenceden başka bir kelime bilmeyen garsona seçtiğim yemekleri pekâlâ anlattım. Türkçeyi burada Rumencenin içine saklamak istemişler, fakat Türkçenin gizlisi de açığı gibi işe yarıyor! (Sevük 1935, 22)

İsmail Habib bununla da kalmıyor, Romenlerin eve dair her kelimeyi Türkçeden edindiğini, yemek isimlerinin çoğunun Türkçe olduğunu bu itibarla Romence'deki Türkçe kelimelerin en az beş bin civarında bulunduğunu söylüyor. Ancak bunlara rağmen Romenlerin asırlarca Türk hâkimiyetinde kalmayı kendileri için bir ayıp sayarak unutmaya ve unutturmaya çalıştıklarını da gözlemliyor. Romen tarih kitaplarının Türklere karşı kazanılan zaferlerle dolu olduğunu, çocuklarına yalan bir tarih öğrettiklerine özellikle işaret ediyor.

Yazarın seyahati sırasında, o zaman Bükreş büyükelçisi bulunan Hamdullah Suphi Tanrıöver'i de ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Elçilik yıllarında Romanya'daki Gagavuzlarla yakından ilgilenen tarihlerini, kültürlerini araştıran Hamdullah Suphi'nin büyükçe bir Gagavuz klasörü olduğunu da buradan öğreniyoruz.

Sevük'ün dikkat ettiği noktalardan biri de, bu toprakların gelişmişlik seviyesi ile ilgilidir. O yıllarda Türkiye'nin en büyük amaçlarından biri nüfusu artırmaktı. 1930'larda Türkiye'de büyük devlet olmanın yüksek nüfus oranıyla paralellik gösterdiği düşünülüyordu. Bu sebeple Bükreş'in nüfusunun İstanbul nüfusundan iki yüz bin daha fazla olduğunu takdirle dile getiren yazar, "Yarım asır altı asrı nasıl da geçivermiş!" demekten kendini alamaz.

Yine şehirdeki kütüphanelerin, konferans salonlarının, tiyatroların çokluğuna ve büyüklüğüne inanamaz. "Bu memleket altmış yıl önce eyaletimizdi!" diyerek kendilerini ne kadar geliştirdiklerine işaret eder. Ancak yazar, bu hayranlık duygusundan hemen sıyrılır. Zira bu durumu kendisine yakıştıramaz ve bu görünüş karşısında bıkkınlığa düşmeyeceğini, Türklerin bu coğrafyalarda kimsenin yapmayacağı şeyleri yaptığını ve yapmaya devam edeceklerini belirtir ve "yendiğimiz dünün yanında yenmeyeceğimiz hiçbir yarın yok." diyerek Türklüğe olan inancını tekrar tekrar dile getirir.

4.2.c. Balkanlar ve Türklük (1936)

Balkanlar ve Türklük, 1930 sonrası Türkiye'sinde yeniden canlanan Balkan merkezli yaklaşımların öncü isimlerinden kabul edilen Yaşar Nabi Nayır'ın en dikkate değer eserlerinden biridir. Edebiyatın şiir, hikâye, çeviri, oyun, eleştiri gibi çeşitli alanlarında temayüz etmiş biri olan Yaşar Nabi Nayır, 1908 Üsküp doğumludur. Çocukluğunun büyük bir kısmını, Osmanlı nüfuzunun ziyadesiyle hissedildiği Balkan şehirlerinden Üsküp'te geçirmiş olan yazar, gerek vatanî bağları sebebiyle gerekse 1930 sonrasında gündemi işgal eden Balkan mevzuları sebebiyle, 1935 yılında Rumeli'ye bir tetkik seyahati düzenler. Dönüşünde de 1935 yılı Aralık

ayından itibaren kendi adıyla bütünleşmiş *Varlık* dergisinde “Balkanlar ve Türklük” başlığı altında peyderpey gözlemlerini yayımlamaya başlar. Büyük çoğunluğu *Varlık*’ta tefrika edilen eser, daha sonra 1936 yılında Ulus Basımevi’nde kitap olarak da yayımlanır.

Yaşar Nabi’nin eserini yayımlandığı 1936 yılı içinde, edebiyat ve basın camiasında büyük ilgi görür. O dönemin hemen her gazete ve dergisi, Nabi’nin eseriyle alâkalı değerlendirme yazıları yayımlar ve okurlarına hararetle tavsiye eder. *Cumhuriyet*, *Ulus*, *Açıksöz*, *Yücel*, *Yedigün*, *Gündüz*, *Ülkü*, *Çığır* gibi gazete ve dergiler başta olmak üzere, 1930’ların hatırı sayılır nice süreli yayınında *Balkanlar ve Türklük* hakkında eleştiri tanıtma ve yazıları yayımlanır. Reşat Ekrem Koçu, Enis Bülent Yedek, Hüseyin Namık Orkun, Ömer Lütfi Barkan gibi dönemin önde gelen aydınları tarafından yapılan bu yayınlar, eserin çıktığı yıllarda ne kadar büyük bir yankı uyandırdığının açık bir göstergesidir. Enis Bülent Yedek’in ifadesiyle Yaşar Nabi, “şimdiye kadar bomboş duran bir sahada ilk ve kuvvetli bir eser” neşretmiştir (1937, 253).

256 sayfa olarak hazırlanan *Balkanlar ve Türklük*, bir önsözün ardından gelen “Giriş” bölümü ile “Romanyada Türklük”, “Bulgaristanda Türklük”, “Yugoslavyada Türklük”, “Yunanistanda Türklük”, “Göç Meselesi” ve “Sonsöz” bölümlerinden oluşmaktadır. Kendisi de bir Balkanlı olması dolayısıyla hem Türkiye’ye göç edenlerin acısını, hem de hâlâ Balkanlarda bulunan Türklerin mazlumiyetini yakından gözlemlediğini ifade eden Yaşar Nabi, kitabı yazmasındaki amacını şu cümlelerle ifade ediyor:

Balkan ülkelerinde kalmış ve henüz anayurda kavuşmamış milyonlarca Türkün bugünkü hallerine ve ne şartlar içinde yaşadıklarına dair Türk okurlarına kısaca

malûmat vermek ve bu münasebetle de, türlü safhalarını ve etrafında gözûme ilişen neşriyatı daima dikkatle takip etmiş olduğum bu mevzu üzerindeki düşünce ve kanaatlerimin Türklükle alakalı taraflarını hulâsa etmek... İşte beni bu eseri yazmaya sevketmiş olan sebep. (1936, 8-9)

Bu sebep-i telif'in ardından gelen otuz dokuz sayfalık "Giriş", Yaşar Nabi'nin birikimi ve zekâsıyla işlenmiş bir nevi tarihî tetkik olarak kabul edilebilir. Balkan ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanma aşamasında geliştirdikleri milliyetçiliğin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan Türk düşmanlığının halen devam etmekte olduğunu gören Yaşar Nabi, bu tavrın ülkeler arasında kurulmak istenen dostluğa zarar verici bir nitelik arzettiğini belirtmektedir. Buradan hareketle yazar, bağımsızlıklarını kazanma aşamasında Türk zulmüne ve Balkan halklarının bu zulüm altındaki ezilmişliklerine vurgu yapan Balkan resmi tarihlerinin, safsataya dayalı bu tarih anlayışının, 1930'lu yıllarda hâlâ daha okutulmaya devam etmesinin garabetini açıkça eleştirir. Ancak bu yanlışlığın karşısında duran ve Osmanlı döneminin anlatılardan farklı bir hürriyet zamanı olduğunu ileri süren Balkanlı tarihçi ve devlet adamlarının varlığını da unutmaz. Nayır iddia edildiği gibi, altı yüzyıllık bir tahakküm döneminin ardından bugünkü Balkanlarda Hristiyanlığın hâlâ daha hâkim bir din olmasını ve Bulgarca, Sırpça, Yunanca, Arnavutça, Boşnakça, Rumence dillerinin konuşulup yazılıyor olmasını, Osmanlı'nın Balkan halklarına dönük herhangi bir jenosit politikası uygulamadığının delili olarak ileri sürer.

Yaşar Nabi'nin gelişmeleri berrak bir biçimde algılayan zekâsının ve tahlil kabiliyetinin yüksekliğini ortaya koyan asıl kısım, "Giriş" bölümünde "Kaçırılan Fırsat" başlığı altında ortaya koyduğu düşüncelerdir. Burada yazar okurlarını üç şık halinde üç farklı düşünmeye yönlendirir. Her biri tarihi yeni baştan yazma denemesi kabul edilebilecek bu üç şık, Osmanlı'nın Balkanları fethinden sonra uygulaması

düşünülebilecek üç farklı politikadır. Yaşar Nabi birinci şık olarak, Yavuz Sultan Selim'in doğuya değil de batıya sefer yaparak, Balkanlarda fethettiği toprakları Müslümanlaştırma amacı taşıması ihtimali üzerine kurgular. Böyle bir durumda bütün dinî ve ırkî farklılıkların İslam potası içinde eriyeceğini bu durumda bölgenin on dokuzuncu yüzyılın milliyetçilik politikalarından etkilenmeyeceğini, böylece toprak kaybı da yaşamayacağı için bugün Avrupa haritasının şekli de daha farklı olabilecekti.

İkinci bir ihtimal olarak, Osmanlı'nın Hristiyan bir devlet olması ve Balkanları böyle bir kimlikle fethetmesi varsayımı üzerinde duran yazar, Yavuz gibi hareketli bir padişahın Papalığın nüfuzunu ele geçirmeden duramayacağını ve dolayısıyla bugün bambaşka bir tarih okunuyor olabileceği ihtimali üzerinde durur. Son olarak da Ortodoksların hamiliğini Partikhane'ye devretmek yerine bir Türk kilisesi kurup başına da Türk bir ruhani lider ataması durumunda Hristiyan unsurların bu kez de Türkleşeceğini, ayin ve ibadetlerini Türkçe olarak gerçekleştirmek durumunda kalacaklarını kurgular. Bütün bunlar ihtimal dâhilinde iken, Osmanlı'nın Balkanlar bağlamında takip ettiği hoşgörü politikasının zulümle alâkasının olamayacağını söyleyen Yaşar Nabi, bugün Balkan Türklerinin yaşadığı sorunların temelini de bu politikada arar. Nayır'ın tetkiklerindeki başarısını Hüseyin Namık Orkun "Hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim ki bu giriş şimdiye kadar tarihle uğraşan bilim adamlarımızın söyleyemediği, yazamadığı veya yapamadığı birçok hakikatleri ihtiva etmektedir." (1937, 218) demektedir.

Devamında Osmanlı döneminde yapılan hataları da ele alan yazar, İttihat Terakki döneminde Balkanları ve devleti kurtarmak adına önemli bir politika geliştirilemediğini ileri sürer. Bu yıllarda ortaya çıkan isyanlar karşısında devletin çoğu zaman basiretsiz davrandığını, ayaklanmayı bastırmak adına ordu

gönderdiğinde de Avrupalı devletlerin Osmanlı'nın bölgede kıyım yaptığı iddiasında bulunduğunu belirtir:

Fakat ellerinde silahlarla devlete karşı koyan, jandarma karakollarına baskınlar veren, Müslüman köylerini yakan eli kanlı haydutlarla onlara yataklık ve casusluk eden vatan hainlerine karşı, meşru olan her imha ve şiddet hareketi, Avrupa gazetelerine masum Hıristiyanların hain ve zalim Müslümanlar tarafından kılıçtan geçirildikleri tarzında aksediyor, bütün Avrupa nefret ve tikslenme ürpemeleri geçiriyor, zavallı ve mağdur kardeşlere niçin yardım edilmediğini soruyordu. (Nayır 1936, 40)

Balkanlarda ayaklanma çıkaran ve halka zulmeden komitacılara destek verip bir taraftan da onları mağdur gibi gösteren Avrupa devletlerinin bu ikiyüzlü tavrı karşısında, Yaşar Nabi Nayır Balkanlı tarihçilerin tanıklığına başvurur.

Yaptığı yorumların Balkanların kaybedilmesini kabullenememekten kaynaklanmadığını, bilâkis geçmişin iyi incelenerek aynı hataların tekrarlanmaması için bunları yazdığının altını çizer. Yaşar Nabi'nin amacı gelinen noktada, Balkan ülkeleriyle kurulmaya çalışılan dostluk çatısının daha iyi ve sağlam olabilmesi için, bu tarihî hakikatlerin farkında olunarak hareket edilmesinin gerekliliği yatmaktadır. Balkan Anlaşmasının verimli sonuçlar üretebilmesinin, kötü niyetli propagandalara prim verilmemesi ve tarihin doğru olarak okunması yoluyla sağlanabileceğini özellikle vurgular. Bundan sonra yapılacaklar ise her Balkanlı ülkenin, kendi topraklarında bulunan azınlıklara daha müsamahalı davranması ve yalnız siyasi değil, kültürel ve ekonomik alanlarda da işbirliğine fırsat vermeleridir. Bu hususta 1936 yılında ilk defa gerçekleştirilen "Balkan Haftası" etkinliklerinin öncü rolüne ve bu tarz faaliyetlerin artırılması gereğine işaret eder. Yaşar Nabi'nin Balkan

Antantı'nın kültürel boyutu üzerine geliştirdiği bir önerisi de, karşılıklı olarak Balkan edebiyatlarının keşfedilmesi gerektiğidir. Bu işin gümrük duvarlarını kaldırmak kadar önemli olduğunu söyleyen yazar üniversitelerin, kültür ve edebiyat muhitlerinin bu noktada yol açıcı olması gerektiğine işaret eder.

Bu aydınlatıcı ve geniş girişin ardından Yaşar Nabi'nin ilgisi Romanya'dan başlayarak Türklerin o günkü vaziyetleri ve onlar için yapılması gerekenler üzerine odaklanır. Romanya'da ilk uğrak yeri Gagavuz köyleri olan Yaşar Nabi, Hamdullah Suphi ile birlikte, Türkiye kamuoyunda bu Hristiyan Türk topluluğunun tanıtılması hususunda öncü rol oynadığı muhakkaktır. İlk defa bir Türk büyükelçisinin Gagavuzları ziyareti ile tanınan bu topluluk hakkında etnik ve kültürel tahliller yapan Nayır, bu noktada pek çok kişiden alıntılar yaparak, Gagavuzların Türklükleri hakkında en ufak bir şüphe duyulamayacağını belirtir. Türkçe konuşan ve Hristiyan olmalarına rağmen Türk ve Müslüman ananelerini yaşatmaya devam eden bu halkın kültürü, oyunları, edebiyatları, dilleri, ekonomik faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgiler verir. Onlarla ilgili elinin altında daha çok belge olduğunu söyler ve Gagavuzların Türkiye'ye ve Atatürk'e çok büyük bir sevgi beslediklerinin altını çizer. Buradan hareketle Yaşar Nabi'nin esas amacı, Türklüklerinde ve milli duygularında şüphe bulunmayan bu halkın Türkiye'ye göç ettirilmesine izin verilmesidir. Görüldüğü gibi Yaşar Nabi'nin asıl düşüncesi Türkiye'nin nüfusunu arttırmak ve bunun için de Balkanlar'daki Türk nüfusların anavatana hicretini sağlamaya çalışmaktır.

Yazar, Gagavuzlardan sonra Romanya'daki Müslüman Türklerin durumu hakkında da bilgiler verir. Romanya Türklerinin diğer Balkan ülkelerine nazaran görece rahat durumlarının Türk hükümetini yanıltmaması gerektiği, her halükârda azınlık durumunda olan Türklerin türlü zorluklarla mücadele ettiğini örneklerle

açıklamaya çalışır. Romanya ve Türkiye arasında imzalanan göç anlaşmasına rağmen muhacirlerin Romanya'daki arsa ve evlerini yok pahasına satmak zorunda kalmaları bile bunun bir ispatıdır.

Yazarın bundan sonraki durağı ise Bulgaristan'dır. Kitap boyunca anlattığı Balkan Türkleri arasında en zor şartlarda yaşayanlar Bulgaristan Türkleridir. Yaşar Nabi'nin ifadesiyle “ölmedikleri için yaşayan” bu insanlar, bir taraftan tarihî iftiralara göğüs germeye çalışırken bir taraftan da işsizlik, mektepsizlik ve Bulgarların tecavüzleriyle boğuşmaktadırlar. Müslüman Pomakların durumu da Türklerden farklı değildir. Yaşar Nabi, Bulgaristan'daki Türklerin de bir an önce Türkiye'ye göç ettirilmesinin aciliyetine vurgu yapar.

Yugoslavya'da da durum bundan farklı değildir. Fakat yazarın Türkler, Arnavutlar ve Boşnaklar hakkındaki intibaları da önemlidir. Buradaki Arnavut ve Boşnakların Türklerden ayrı tutulmayarak göç ettirilmesi gereğini ifade eden yazar, bu toplulukları iyi bir eğitimden geçirildikten ve Türkçe öğretildikten sonra Müslüman Türklerden hiçbir farklarının kalmayacağını ileri sürer.

“Yunanistandaki Türkler” bahsinde ise, Batı Trakya'daki Türkler ile İstanbul Rumları arasında bir karşılaştırmaya giden Yaşar Nabi, İstanbul Rumlarının zenginliğine karşılık Batı Trakya Türklerinin birçok noktadaki mahrumiyetini gözler önüne serer.

“Göç Meselesi” başlıklı son bölüm, yazarın Balkan Türklerinin anavatana göç ettirilmesindeki faydaları ve bunun planlanması hususundaki önerilerini kapsar. Plansız programsız göç ettirilen Türklerin ülke için büyük sorunlar ortaya çıkardığını, ancak sistematik biçimde yapılacak göçlerin ise, Türkiye için büyük kazanç olacağını ifade eder. Yaşar Nabi, göçlerin Türkiye'nin büyümesi noktasında

faydalı olacağı kadar, Balkan ülkeleriyle ilişkilerin sorunsuz seyretmesine de yarar sağlayacağı görüşündedir. Bu bölümün, 1930'lar boyunca devam eden kitlesel göçlerin önünü açan, yol gösterici bir mahiyet arz ettiği düşünülmektedir.

Yaşar Nabi'nin kitabının yayını üzerine, Balkan Türkleri ve özellikle Gagavuzlar üzerine emek sarfeden Hamdullah Suphi'nin 22 Eylül 1933 tarihinde, Bükreş'ten yazara gönderdiği mektubu da buraya aktarmak faydalı olacaktır:

İki Gözüm Yaşar Nabi Bey,

Mektubunuzu ve kitabınızı aldım. Balkanlardan şimdiye kadar geçen sayısız Türk muharrirleri bir defa akıllarına gelip Türk ekalliyetlerini içinde yaşadıkları binbir ızdırap ve felaket ortasında tetkik etmeyi hatırlarından bile geçirmedi. Ara sıra bu zavallılarla temas eden olmadı değil. Fakat yazılarının esas mevzuu Balkan Türkleri değildi.

Bize ilk defa bu aziz mevzu etrafında bir kitap veren sizsiniz. Bu ne hayırlı bir başlangıçtır.

Bugün hâlâ adetleri iki milyona yakın olan Türkler birinci defa kendilerini tetkik edilmeye, yazılmaya layık gören bir Türk kalem adamına tesadüf ediyorlar.

Sizi bu kitaptan dolayı ne kadar daha fazla sevdiğimi tahmin edemezsiniz. Memleket gazetelerinde bu Türklere ait yazıları senelerdir hasretle ararım. Kalem adamlarımız bu cihete yanaşmazlar, onların ellerinde başka mevzular var. Bu hasret hissi iledir ki sizin kitabınızı cidden tarifi müşkil garip bir his içinde okudum.

Hemen hemen henüz çocuk olduğum bir yaştan bugüne kadar milli hudutların dışında yaşayan 35 milyona yakın Türk'ün dertlerini duymuş olduğum için, sizi, bu avare milyonların sevgisini duyan, onlara kalbinden dimağından, böyle bir şefkat ve alâka eseri çıkarıp uzatan, gönlüme çok yakın ve bana burdaki işlerimde lutufkâr bir elle yardım eden bir dost gibi bir daha sevdim ve beğendim. (2010, 287-289)

Hamdullah Suphi mektubunun devamında, Yaşar Nabi'nin kitabını Hariciye vekâletine tavsiye edeceğini bildiriyor. Mektup hem Hamdullah Suphi'nin konuya olan dikkatini hem de kitabın yayımlandığı dönemde ne büyük bir önem arz ettiğini göstermektedir.

4.2.ç. Yugoslavya'da Seyahat Notları (1936)

Balkan Antantı'nın oluşturduğu dostluk ortamında ülkelerin devlet adamlarının birbirlerini sık sık ziyaret ettikleri ve bu ziyaretler sırasında gazeteci, yazar ve sanatçılardan oluşan heyetlerin siyasetçilere eşlik ettiği daha önce ifade edilmişti. İşte bu durumun bir örneği olarak, 1927-1950 yılları arasında milletvekilliği yapmış olan gazeteci Asım Us'un seyahat notları karşımıza çıkıyor. 1936 yılında yayımlanan *Yugoslavya'ya Seyahat Notları* 107 sayfalık bir kitap olup Vakit Matbaası tarafından basılmıştır⁴⁷.

Asım Us, kitabının 15 ilkteşrin 1936 tarihini taşıyan giriş bölümünde, bu notların ne vesileyle kaleme alındığı hakkında açıklayıcı bilgiler veriyor. Bir gazeteci dikkatinin ürünü olan bu tafsilat, eserin sıradan bir gezi kitabı olarak addedilmesinin önüne geçiyor. Burada verdiği bilgiye göre Asım Us'un eserinin ortaya çıkış sebebi,

⁴⁷Vakit gazetesi, Ahmet Emin Yalman'la birlikte Asım Us tarafından 1917 yılında çıkarılmaya başlanıyor. Yazıların yayımlandığı yıllarda ise adı *Kurun* (1934-1938) olarak değiştirilmişti.

Yugoslavya başvekili Stoyadinoviç'in davetiyle, küçük kral İkinci Piyer'in 14. doğum yıldönümü şenliklerine katılmak için oluşturulan gazetecilerden mürekkep bir heyetin içinde bulunmasıdır. Asım Us'un verdiği bilgiye göre heyette kendinden başka Falih Rıfki Atay, Kâzım Şinasi⁴⁸, Ahmet Emin Yalman, Ercüment Ekrem Talu da bulunmaktadır. İşte *Yugoslavya'da Seyahat Notları*'nı oluşturan bu yazılar, Asım Us'un iki hafta süren Yugoslavya seyahati dolayısıyla gazetesi *Kurun*'a gün gün gönderdiği ve yayımladığı mektuplardan meydana gelmektedir. Eğer Asım Us kitabı hakkında bu bilgileri vermese idi, dikkatsiz okuyucular eseri, herhangi bir seyahat kitabı olarak kabul edebilirdi. Fakat Asım Us'un yaptığı bilgilendirmeye birlikte kitabın yazılışında etkili olan siyasi süreçleri anlamak daha bir kolaylaşıyor. Aynı şekilde Balkan Antantı'nın ortaya çıkardığı dostluk ortamının edebiyata olan etkisini de somut bir biçimde ortaya koyuyor. Kendisi de, kitabının "Türk-Yugoslavya dostluğunun bir hatırası olarak" yayımlandığını dile getirerek, tuttuğu notların önemine dikkat çekmektedir. Daha sonra yazdığı *1930-1950 Atatürk İnönü İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları*'nda, kitabının basılması üzerine Yugoslav Krallığı'nın kendisine bir nişan gönderdiğini söyleyen Asım Us (1966, 132) eserinin müttefik ülke Yugoslavya'yı son derece memnun ettiği kanaatindedir.

Asım Us'un gezisi ve mektupları 6-20 Eylül 1936 tarihleri arasında kapsamaktadır. 6 Eylül'de ilk olarak Belgrat'a inen heyet, eski kral ve Balkan Antantı'nın kurucularından Aleksandır'ın oğlu Piyer'in on dördüncü yaş günü münasebetiyle düzenlenen programlara katılırlar. Burada intizamlı Yugoslavya ordusunun resmi

⁴⁸Kâzım Şinasi Dersan. 1888 Girit doğumlu olan gazeteci Kâzım Şinasi, Sorbonne Üniversitesi Sosyal İlimler Akademisi'ni bitirmiştir. 1918'de Necmettin Sadak, Falih Rıfki Atay ve Ali Naci Karacan ile birlikte *Akşam* gazetesini kurmuş, 1957'ye kadar da gazetenin başında bulunmuştur.

geçitinden aldığı tesirleri dile getiren Asım Us, Yugoslav hükümetinin ve meslektaşlarının kendilerine karşı gösterdiği misafirperverliği anlatır.

Asım Us'un yazılarında Antant'ın kültürel etkilerinin izlerini görmek de mümkündür. Kendileriyle ilgilenen Yugoslav yazar ve gazetecilerle çokça sohbet imkânı bulan heyet, bu vesile ile Yugoslav matbuat idaresinin faaliyetlerinden de haberdar olur. Buna göre Yugoslavlar Türkiye'yi, ülke kamuoyuna tanıtmak için bazı kitap tercümelemleri de yapıyormuş. İkinci olarak kendi yazarlarını Türkiye'ye gönderip, onların intibalarını da kitaplaştırmak gayesi içinde imişler (Us 1936, 6-7). Sırf bu bilgiler bile Balkan Antantı'na bağlı ülkelerin uzun vadeli fikir birliği içinde olduklarının ve uğraşlarının siyasi, ekonomik bir amaç taşıdığı kadar, sosyal ve kültürel bir boyuta da sahip olduğunun bir göstergesidir. Asım Us da bu çabayı takdirle karşılamaktadır:

Herhalde Türkiye ile Yugoslavya arasında siyasî münasebetler kadar fikrî münasebetleri arttırmakta her iki tarafın menfaati olduğu açıktır. Bu itibarla Yugoslavların gösterdikleri arzu çok yerindedir. (1936, 7)

Asım Us'un tam bir gazeteci dikkati ve üslubuyla kaleme aldığı notlar, görünenin aktarımından ötesinde edebî bir değer taşımaz. Bu hususa, yurtdışı gezi kitapları üzerine yaptığı bir çalışmada Yasemin Dinç Kurt da işaret eder:

Kitabın edebî değerinin dil ve anlatımı itibarıyla güçlü olduğu söylenemez. Asım Us sade bir dil kullanmış bunun dışında kelimelerin ahenginden yararlanmak için bir gayret göstermemiş, kendi duygu ve düşüncelerine fazla yer vermemiştir. Oysa bir gezi sırasında, görülen şeylerin yazarın ruh ve duygu dünyasında yarattığı izler, esere ayrı bir değer katmaktadır. (2015, 453-454)

Asım Us'un mesleği ve birikimi itibariyle son derece olağan karşılanması gereken bu durum yazılarına farklı bir yön de katmaktadır. İsmail Habib Sevük'ten bu anlamda ayrılan Asım Us'un notları, tarihe değil bugüne ışık tutan yazılardır. Yugoslav hükümetinin hazırladığı iki haftalık program sırasında gördüğü her şeyi nakleden yazar, zaman zaman Türkiye ile karşılaştırmalara da gitmiş, bazen de iki ülke arasındaki ilişkilerin sürmesi noktasındaki görüşlerini bildirmiştir. Ona göre Türkiye ve Yugoslavya ilişkileri siyasi alanlarla sınırlı kalmamalı, esasen ziraatçı olan iki ülkenin bu anlamda işbirliği içinde bulunması ve rakip piyasalara karşı birbirlerini korumaları gerekmektedir (1936, 10).

Bu arada Asım Us Zagreb, Lubliyan, Bled, Adriyatik, Dubrovnik, Karadağ, Saraybosna ve Niş boyunca devam eden gezileri sırasında, ülkenin ekonomik kaynakları hakkında da tafsilatlı bilgiler verir. Adriyatik sahillerindeki limanlardan, buraların turizm gelirlerinden, Yugoslav ormanlarının bolluğu sebebiyle gelişen ormancılık ve kerestecilik faaliyetlerinden, ziraat ürünlerinden, fabrikalardan söz eder. Yugoslavya'nın turizmi canlandırmak amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetleri takdirle karşılayan Asım Us ayrıca temennisini de dile getirir: "İşte böyle Adriyatik sahillerini gezerken Marmara'nın, Akdeniz'in ve Karadeniz'in sahillerini göz önüne getiriyorum. Buralarda bir turizm hayatı uyandırmak için, memleketimizi bekleyen vazifeleri düşünüyorum" (1936, 36).

Asım Us dolaştığı veya ziyaret ettiği yerlerde, Osmanlı tarihine dair ilk yorumunu programın ilerleyen günlerinde Karadağ'a vardıklarında yapıyor. Dağların çetin şartlarından ve bu sebeple Osmanlı'nın buralarda tam bir hâkimiyet kuramadığından yakınıyor. Saray Bosna'ya vardığında ise, gördüğü manzara karşısında günü birlik kaygılardan son derece uzak bir anlatıma girişiyor. Sokaklarda dolaşan fesli, peçeli insanlar, kadınların otuz sene evvelki Türk kadın kıyafetlerini andıran giyinişleri

yazarın hemen dikkatini çekiyor ve: “(Saray Bosna) ya ilk varan bir Türk, kendisini tarihin eski bir devri içerisine dönmüş sanıyor.” demekten kendini alamıyor (1936, 69).

Saray Bosna'nın camili, minareli görünüşü, çarşı pazarları, evleri ve dükkânlarıyla eski İzmir'i, Bursa'yı hatırlattığını ve insanda Türkçe konuşmak hissini uyandırdığını fakat bunun mümkün olmadığını, Osmanlı zamanını görmüş kişiler haricinde kimsenin Türkçe bilmediği tespitini yapıyor. Buna rağmen de dikkatini çeken şey, bir Bosnalıya milliyetinin ne olduğu sorulduğunda “Elhamdulillah Türküm” cevabı alındığını, burada Müslümanlıkla Türklüğün aynı anlamda kullanıldığını ifade etmekten geri kalmıyor.

Asım Us ve arkadaşları, *Samoprava* gazetesi yazarlarından Bay Tokin ve Basın Direktörlüğünde ecnebi matbuat kısmının şefi olan Stefan Lukaçević'in ev sahipliğinde gerçekleştirdikleri gezi boyunca, gittikleri her şehirde gazeteci-yazar gruplarınca karşılanmış ve samimi bir hava içinde ağırlanmışlardır. Kendileri şerefine düzenlenen yemekler, çay saatleri ve kokteyller sırasında, bir araya geldikleri kalem sahipleri ile ne kadar verimli sohbetler gerçekleştirdikleri de tuttuğu notlar arasında yer alıyor.

Mektupların bitiminde, kitabına eklediği diğer yazılarda Türkçe ve Sırpça arasındaki ortak kelimelerden örnekler veren yazar, iki ülkenin ortak ananelere de sahip olduğunu, bunun aynı idare altında bulunmuş olmaktan ileri geldiğini düşünüyor. Asım Us'un bu ifadesinde dikkati çeken husus, onun baştan beri sürdürdüğü tavrın açıklaması olarak da düşünülebilir. Zira bu cümlelerden de anlaşılıyor ki Asım Us, Yugoslavya'ya bir Osmanlı torunu olarak, Osmanlı'nın izlerini yâd etmek gibi bir ihtiyaç ile gitmemiştir. Mensubu bulunduğu Türkiye'yi ve

ziyaret ettiği Yugoslavya'yı aynı idare altında bulunmuş iki devlet olarak görmekte, bu idarenin bir Türk idaresi olduğunu söylemeden de meseleyi kapatmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla da kendini İsmail Habib Sevük'ün ve Yaşar Nabi'nin algılamalarından oldukça farklı bir noktada konumlanmaktadır. Gösterdiği bu tavır onun hem bir siyasetçi, hem de günü birlik gelişmeleri takip eden bir gazeteci olması ile izah edilebilir. Ayrıca o günkü Türkiye'nin içinde bulunduğu ve yürüttüğü politikalar çerçevesinde hareket ettiğinin de bir işaretidir.

4.2.d. Ankara-Bükreş (1937)

Çıkrıklar Durunca (1931), *Silindir Şapka Giyen Köylü* (1933), *Bacayı İndir Bacayı Kaldır* (1933) gibi roman ve hikâyeleriyle tanınan Sadri Ertem, 1937 yılında yaptığı Bükreş seyahatiyle ilgili de bir kitap yayımlar. Çeşitli gazetelerde hikâye ve roman tefrikaları, makaleler yayımlayan yazar, kitabının çıkışı ile ilgili herhangi bir bilgi vermez. Ancak *Varlık* dergisinde eserin çıkışı ile ilgili yayımlanan kısa bir duyuru metninde, Sadri Ertem'in 1936 yılında düzenlenen Balkanlararası Basın Birliği konferansının ilk toplantısı vesilesiyle Bükreş'e gidişi, eserin yayımına gerekçe olarak gösteriliyor.

“Çocukluğumuzun Hayalindeki Vapur” bölümüyle, herhangi bir önsöze veya girişe lüzum görmeksizin başlayan eserin yazılmasına vesile olan seyahatin ne olduğuna, ne zaman yapıldığına dair de herhangi bir bilgi bulunmuyor. Öyle ki, ilk sayfalardan eserin bir gezi kitabı olduğunu düşünmek bile güç. Yazar içinde mi, yoksa dışında mı olduğu belli olmayan bir vapuru anlatmaya, ona dair hatırlarını sıralamakla işe başlıyor. Bu sayfalar bir anı, hatta hikâye türüne yakın cümlelerle

doludur. Bir süre sonra vapurun içinden canlı görüntüler anlatmaya başlayan yazarın, nihayet bir vapurda olduğu ve yeni bir seyahate başladığı anlaşılabilir.

Gündüz dergisinde Mihri Devrimsel, Sadri Ertem'in kitabının çıkışı üzerine iki sayfalık bir değerlendirme yayımlamıştır. Devrimsel yazısında, Türkiye'deki devrim havasının bir türlü edebiyat ile buluşamamasından yakılarak, inkılapçı kafaların okuyacak kitap bulamadığını ileri sürer. Ona göre *Ankara-Bükreş*, bu yokluğa bir ilaç gibi gelmiştir. Devrimsel "Ben Bay Ertemi fıkracı bir edip sanırdım; meğer o, edip bir fıkracıymış" diyerek, beğenisini dile getirmekten geri kalmaz (1937, 16-17).

"Tarih Dekorü İçinde Romanya" başlıklı bölümde, yazarın Romanya ve Romenler hakkında tarihî bilgiler vermeye başladığı görülür. Bu bilgilendirme notları Sadri Ertem'in, anlatacağı gezi ile ilgili okurunda bir altyapı oluşturmak, Romanya intibalarını okur nezdinde daha bir anlamlı kılmak çabasından ileri geldiği düşünülebilir. Bu tarihî anlatıya kurulum vermeyen şey ise, Ertem'in sürekli olarak Romen toplumunun iç dinamiklerine, din ve kültür anlayışına dair bilgiler vermesidir. Böylece Sadri Ertem, gezisini salt coğrafi bir anlatıma teslim etmeyerek, ona hem bilgilendirici tarihî bir yön ekliyor, hem de insani bir tavır ortaya koymuş oluyor.

Bu haliyle de eserin geneline yazarın gazeteci sıfatından ziyade dost ziyaretine gitmiş gibi bir havanın hâkim olduğu dikkati çeker. Bir ülkeyi dıştan tasvirlerle yetinmeyerek, onu içinden anlatmaya daha bir önem verdiği anlaşılıyor. Zira Sadri Ertem Romanya'yı, tura katılmış biri gibi anlatmanın çok ötesinde bir dil kullanıyor. Karşısında gördüğü mekânları tasvir eder, bilgiler verir, ama turistik yerlerden daha çok Romanya sokaklarına yöneldiği, doğrudan Romen insanının hayatına karıştığı görülmektedir. Mesela Bükreş'te buluşacağı bir dostunun tramvay macerası

üzerinden, henüz yenice tanıştığı insanlarla gece hayatına katılması günlük ve bir o kadar da özel maceralarını nakletmesi, daha önce hiçbir seyahatnamede karşılaşmadığımız bir durumdur.

Sadri Ertem'in Romanya ve Romenler üzerine verdiği bilgiler, işte bu tür tahkiyeli bir anlatımla ayrı bir renk kazanır. Arkadaşının geç kalması üzerine aralarında geçen şu konuşmayı not ederken, aslında Romenlerin plansız yaşadıklarını, randevu saatlerine dikkat etmediklerini ve rahat mizaçlarını anlatmış oluyor:

Paleoğlardan birini bekliyordum. Çünkü Romanya'da bilhassa Bükreş'te pek çok paleoloğ vardır. Nasıl Arabistan'da Şerifler, İran'da Seyitler varsa. Bizans şehzadesi gülümseyerek odaya girdi:

- "Canım, dedi, çok bekledin değil mi?"
- "Eh, dedim, sen bana Bükreş saatini tatbik ettin" yaz saati, kış saati, şimdi bir de Bükreş saati öğrendim.

Paleoloğ gene gülümsedi:

- Doğru dedi, Bükreş güzel tesadüfler, harikülâdelikler şehridir. Güzel tesadüfler, harikülâdelikler önünde hayatı, saatin yelkovanına bağlamaya imkân var mıdır? (Ertem 1937, 29)

Yine Romenler arasında keyif denen şeyin ne manaya geldiğini kendi cümleleriyle değil, arkadaşı vasıtasıyla tanıştığı bir Romen hanımın ağzından aktarır. Böylece okur Romanya'yı ve Romenleri öğrenmiş değil bir nevi yazarla birlikte yaşamış olur. Romanya hakkındaki bilgisini de, yazarın naklettiği diyaloglardan kendisi üretir.

Yazarın Bükreş'te dikkatini çeken hususlardan biri de, Romenlerin ruhundaki Paris sevdasıdır. Romenlerin on sekizinci yüzyıldan itibaren Paris'i ve Fransız

kültürünü keşfettiği bilgisini veren Ertem, onların bu sevgisinin izlerinin her tarafı sarmış olduğunu söyler:

Halâ Bükreş çarşısında en mutena dükkânların isimleri Fransız adlarını taşıyor. Yerli malı Romen eşyasının üstünde bile Fransız markalarını görürsünüz. Bunun sebebini ancak Fransız daüsilası izah eder. Zafer takı da bunun kütleleşmiş, millete mal olmuş bir ifadesidir. (1937, 53)

Sadri Ertem, Romenlerin müzelere ve müzeciliğe çok önem verdiği de altını çizer. Ona göre, genç ve modern burjuva kültürüne sahip bir millet için bu olağan bir durumdur. Kendini tanıması ve tanıtması için tarihi, kültürü anlatan müzelerin bulunması gerektiğini söyler: “Romen milleti biraz da bu müzelere bağlı bir hadisedir. Nasyonalizm kuvvetini müzelerin izbelerinde gizlenen acı bir rutubet kokusundan alıyor. Müzeler ciddî surette birçok ilim adamlarını meşgul ediyor ve millî Romen ilmi müzeler ve laboratuvarlardan doğuyor.” (1937, 55)

Abdülhak Şinasi'nin, İsmail Habib'in, Asım Us'un işaret ettiği Türkçe meselesi Sadri Ertem'in de dikkatini çeken hususlar arasında yer alıyor. O bu durumu açık bir bilgi olarak vermez ama kendine has tavrıyla yine bir diyalog üzerinden aktarır:

Bir kadın söylüyor:

- Çorba.

Biri cevap veriyor:

- Siz ne iyi Türkçe biliyorsunuz?

- Hayır siz ne iyi Romence söylüyorsunuz? Domates, büber, musakka, imambayıldı, baklava... Hep Romence.

- Türkçe... (Ertem 1937, 60)

İki kişi arasında cereyan eden bu komik diyalog, daha önceki yazarların defalarca dikkati çektiği dil ve kùltür ortaklığının ne kadar yoğun olduğunu ortaya koymaktadır.

Sadri Ertem bundan sonra daha siyasi ve güncel meselelere eğilerek, Romanya'nın iktisadi durumu ve siyasi yönelimi hakkında bilgi verir. Romenlerin Fransa'ya yakın olan duruşu, Almanya ve İtalya'dan algıladığı tehditler sebebiyle Küçük Antant'a ve Balkan Antantı'na ne kadar önem verdiğini geniş geniş izah eder.

Romen köylüsü üzerine de eğilen yazar, köylünün ekonomik durumu hakkında çeşitli bilgiler verir. "İkonaların Gölgesinde" adlı bölümde ise Romenlerin Ortodoksluk inancına ne kadar değer verdiklerini, ikonaların ve dinî anlatıların hayatlarını ne derecede etkilemiş olduğunu hayretle dile getirir. Bunlardan ayrı olarak Rumenler arasında yaygın olan birkaç hikâyeyi de kitabına kaydeder.

Romanya'nın en önemli yer altı kaynağı olan petrol hakkında da bilgiler veren Ertem, ülkedeki petrol sermayesinin yüzde sekseninin yabancılara ait olduğu tespitini yapar. Buradan ayrı olarak büyük devletlerin petrol hisselerini, kendi aralarındaki rekabeti, ayrıca da Romanya üzerindeki emellerini geniş geniş izah eder.

Son olarak da Gagavuzlar arasında bulunuşuna dair anlarını paylaşan yazar, bu insanların kendilerini bu derece koruyabilmiş olmalarını inatçı ve mutaassıp olmalarına bağlıyor.

4.2.e. Tuna Kıyıları (1938)

1938 yılında yayımlanan *Tuna Kıyıları*, Falih Rıfki'nın 1936 Eylülünde Asım Us'larla birlikte yaptığı iki haftalık gezi üzerine şekillenmiştir. *Kalem* dergisi 15 Ağustos 1938 tarihli sayısında, eserin Remzi kitabevinden çıkacağını haber verir ve

“Başlangıç” bölümünü ayrıca yayımlar. Böylece çıkacak kitabın içeriğine dair bilgi verilerek eser tanıtılmış olur.

Beş gazeteciden oluşan Türk heyeti, Kral Piyer’in on dördüncü yıldönümü münasebetiyle düzenlenen törenlere katılmak üzere Belgrat’a gitmiş, ardından da özel olarak ayarlanan on beş günlük bir Yugoslavya turuna çıkmışlardır. Türk gazeteci heyetinin gidişinden itibaren gün gün neler yaptıklarını ve Belgrat’taki törenleri sayfalarına taşıyan *Ulus* gazetesi, 9 Eylül tarihli haberinde, bu ziyaretle ilgili olarak Falih Rıfki’nin Yugoslav radyosunda konuşma yaptığına yer verir.

Yugoslavya mektuplarını *Ulus* gazetesine gönderen Falih Rıfki’nin yazıları birinci sayfadan okurla buluşuyordu. Bazen birkaç gün ara verilerek yayımlanan mektupların ilki, 10 Eylül tarihini gösterir. Bu ilk mektubun sonunda Falih Rıfki, Yugoslavya notlarını okurlarıyla buluşturacağını haber verir:

Yugoslav dostlarımız bizim için zengin bir seyahat programı hazırlamışlardır. Bosna-Hersek’i, Dalmaçya sahillerini, Eski Karadağ’ı yani hemen hemen bütün memleketi dolaşacağız. On beş günde bitecek olan böyle bir devir ciddi bir tetkik için müsaid bir fırsat addedilemez. Fakat birkaç senedenberi tanımağa çalıştığımız dost memleket hakkındaki malûmatımızdan istifade ederek, *Ulus* okuyucularını bu güzel gezintide günügününe benimle beraber bulundurmağa çalışacağım.⁴⁹

Ancak kitap ile *Ulus*’taki yazılar karşılaştırıldığında basım sırasında bazı tasarruflara gidildiği görülmektedir. Yapılan seyahatten iki yıl sonra yayımlanan eser, yalnızca bu gazete yazılarından oluşmaz. Hem Atay’ın farklı zamanlarda gerçekleştirdiği seyahatlerden parçaları, hem de “Biraz Tarih”, “Sırbistan”,

⁴⁹ Falih Rıfki, *Ulus*’taki mektubunun bu bölümüne kitapta yer vermemiştir. Atay, Falih Rıfki. 1936. “Yugoslavya’da.” *Ulus* 10 Eylül 1936.

“Yugoslavya”, “Yeni Rejim” başlıkları altında seyahat notlarından ziyade tarih ve dış politika bilgilerini içeren bölümler ihtiva eder. Gazetede yazılar çoğu zaman sırası karıştırılmış, daha sonraki gezilere dair notlarla birleştirilmiş bir halde “Gazeteye Mektuplar” bölümüne girer. Bu sebeple 1936 yılındaki gezi notları bu kitabın ortaya çıkmasında temel teşkil etmekle birlikte, yalnız bunlardan da ibaret değildir.

Mektupları ihtiva eden bölümden önceki sayfalarda yazar, Yugoslavya’nın Osmanlı’dan önceki tarihini, Slavların ilk defa bu coğrafyaya yerleşmesinden başlayarak anlatır. Daha sonra Osmanlı fetihleri ve Osmanlı’nın son zamanları ile ayrılıkçı ayaklanmalar sırasında yaşananlar hakkında detaylı bilgiler verir. Bundan sonra bugünkü Yugoslavya’yı teşkil eden etnik unsurlar ve onların toplumsal, kültürel vaziyetlerinden bahseder. Balkan Antantı’nın kurucularından ve Kral Aleksandır’ın despotik yönetimi onun vefatının ardından, gezileri sırasında başvekil olan Stoyadinoviç dönemindeki faaliyetleri anlatır. Böylece okur, Falih Rıfki’nin kalemiyle gezeceği yerlerin tarihi, gelenekleri, toplumsal ve siyasi durumları, ekonomisi hakkında bilgi sahibi olmuş olur.

Gezi yazılarına Belgrat’ı anlatmakla başlayan Falih Rıfki, önce şehrin Osmanlı tarihindeki öneminden bahis açar. Sonrasında Kral onuruna düzenlenen törenleri anlatarak, orada bulunmanın memnuniyetini dile getirir: “Bu dost millete misafir olmak zevkini anlatabilmek için, en eski ve en çok tekrar olunan bir ifadeyi kullanacağım: Dündenberi kendimizi öz memleketimizde hissediyoruz.” (Atay 1938, 81)

Falih Rıfki’nin burada yer alan yazılarından bir kısmı 1937 Ocak ayına aittir. O sırada Yugoslavya’ya giden Başbakan İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras’la birlikte Falih Rıfki’nin da, aynı heyet içinde olduğu anlaşılıyor. Bu yazılarda

başbakan ve dışişleri bakanının onuruna düzenlenen yemeklerden, kokteyllerden söz eden Falih Rıfki, bu sırada Belgrat büyükelçimiz olan Haydar Aktay'ın buralarda hâsıl ettiği cazibeye de işaret eder. Büyükelçinin Yugoslav hükümeti ve eşrafi tarafından saygıyla karşılandığını dile getirerek, Haydar beyin başarılı diplomatlığını tekrar tekrar över.

Yine notlarında Belgrat'ta açılan bir Türk sergisinden bahseden Atay, kralın dahi sergiye iştirak ettiğini haber verir. Büyük ilgi gören sergide Türk matbuatından örnekler, Türkiye'de yayımlanan kitaplarla tezhip ve cilt işlerinden nünuneler yer aldığını öğrenmekteyiz. Atay'ın notlarından öğrendiğimiz sergi, Balkan ülkelerinin birbirlerini tanıma noktasındaki istek ve uğraşlarının somut göstergelerinden biri olarak karşımızda durmaktadır.

Balkanları dolaşan her seyyah gibi Falih Rıfki'nin da dikkati, günlük hayatta veya hemen her yerde karşılarına çıkan Türkçe kelimeler üzerine toplanır. Sokakta, meydana hemen her yerin Türkçe kelimelerle adlandırıldığını gören yazar, “adeta bir Arnavut yolcusunun İstanbul'da adres verdiğini zannedeceksiniz.” der. (Atay 1938, 79)

Belgrat'ın ardından Zagreb'e giden yazar, burada en çok Hırvatlar hakkında bilgiler verir ve Hırvat-Sırp farklılaşmasındaki sebeplere değinir. Lubliana da ise en çok ilgisini çeken ormanların göz dolduruculuğu ve bunun ekonomik olarak değerlendirildiği hususudur. Adriyatik kıyılarında, Yugoslav hükümetinin turizm sahasındaki yatırımlarını, inşa edilen otelleri ve plajları büyük bir zevkle izleyen Falih Rıfki, Türkiye'nin de bu alanlara yönelik yatırımlar yapmasını temenni eder.

Tuna Kıyıları'nın sonunda yer alan “Rakamlarla Yugoslavya” bölümü ise yazarın okuru sıkmamak ve metni rakamlarla boğmamak adına, yazıların içinde yer

vermediği sayısal bilgileri içerir. Bu bölümde coğrafya, ziraat, sanayi, ticaret, nakliyat, maarif ve turizm alanına dair, Yugoslavya verilerini sistematik bir biçimde aktarılmaktadır.

4.2.f. Atina Mektupları (1938)

Resimli Medeniyet Tarihi kitabının yazarı olan Ziya Emiroğlu'nun 1938 yılında yayımladığı *Atina Mektupları*'nın da, Balkanları konu edinen seyahat eserleri arasında adının anılması gerekir. Hilmi Kitabevi tarafından basılan kitap, kırk dört sayfadan ibarettir. Daha önce ele alınan seyahat kitaplarından oldukça farklı özellikler taşıyan bu küçük eser, Ziya Emiroğlu'nun Atina'da bulunduğu zamanlara ait gözlem ve düşüncelerini içermektedir. Eseri farklı kılan, yazarın Atina'da bulunduğu sırada gittiği yerler ve gördüğü durumlar üzerine zihninde uyanan düşünceleri felsefi bir boyuta aktararak yazmasından ileri gelir.

Buraya kadar incelenen her seyahat eserinin ve yazarının kendine has, birbirlerini tekrar etmeyen tutumları, Emiroğlu'nun eserinde daha da başkalaşmış görünüyor. Yunan felsefesinin ve filozoflarının bugün de kabul gören büyüklüğü ortada iken eski Yunan medeniyetinin önemli şehirlerinden Atina'ya yapılan bir ziyaret dolayısıyla ortaya çıkan metinlerin felsefi bir nitelik taşıması son derece tabiidir.

Her biri iki-üç sayfalık yazılardan oluşan *Atina Mektupları*'nın bölümleri, Atina'nın başka başka yerleri ve bu yerlerin hususiyetiyle zihinde canlanan düşünceleri içerir. Bu sebeple Ziya Emiroğlu'nun kitabında, Yunanistan'ın başkenti Atina'nın her bir köşesinde Yunan tarihi ve medeniyeti yeniden canlanır. Yazarın anlatımı Yunan toplumunun ve medeniyetinin geçmişten beri biriktirdiği verileri mekân ile özdeşleştirmeye dayalı bir tutum sergiler. Zapyon Millet Bahçesi'nde

Yunan milletinin şahsi girişime yatkınlığını ve şehire verdikleri önemi, Olemp’de medeniyetin bir boyutunun da spor olduğunu, Akropol’de ise eski Yunan medeniyetinin yeni zevklere nasıl evrildiğini düşünür ve yazar.

Zapyon Millet Bahçesi’ne geldiğinde, oranın büyüklüğü ve güzelliği karşısında hayran olan ve bahçenin devlet tarafından değil de özel bir şahıs tarafından yapıldığını hayretle aktaran Emiroğlu’nun hatırında şu tür fikirler uyanıyor:

Niçin biz Türkler yaşadığımız şehre karşı kâfi derecede alâka göstermiyoruz. Filvaki vaktiyle cami ve çeşme yaptıranlar olmuş. Fakat bunlar şehirden ziyade dinî düşünce ile hareket etmişlerdir. Sebebini aradım. Bulduğumu yazıyorum: İmparatorluk devrinde canın, malın kıymeti yoktu, hepsi padişahın sayılırdı. [...] Bu zihniyet hâkim olduğu müddetçe fertlerin oturdukları şehirleri benimsemeleri akla gelmezdi. (Emiroğlu 1938, 9)

Atina’daki bir bahçeden yola çıkarak böyle bir yoruma ulaşan Emiroğlu’na göre Cumhuriyet’in eski zihniyeti değiştirmesine rağmen her şeyi devletten bekleme alışkanlığının hâlâ daha devam ettiği görüşündedir.

Emiroğlu kitabında, Yunan medeniyeti ile ilgili bölümlere de yer veriyor. Yunan filozofları Sokrates ve Eflatun’un hayatları, felsefî öğretileri hakkında bilgiler veren ve bu konulara ilişkin yorumlarını dile getiren yazar, ardından Homeros’u ve Truva efsanesini anlatır. Yunan köylüsünün sıradan bir çiftçi iken, yön değiştirip denizciliğe başlamasının, Yunan medeniyetinin oluşmasına fırsat tanıdığını söyler. Emiroğlu’na göre Yunanlılar denizciliğe başlamasaydı, Yunan mucizesi de ortaya çıkmayacak demektir.

Ziya Emiroğlu, seyahati sırasında Atina büyükelçisi Ruşen Eşref Ünaydın ile de görüşür. Elçilikte verilen Cumhuriyet bayramı davetine katılan yazar salonun,

Atina'nın yerli ve yabancı kibar halkıyla dolu olduğunu söyler. Burada Ruşen Eşref ve eşinin Atinalılara kendisini ne derecede sevdirdiğine şahit olan Emiroğlu, diplomatik hayatta çok da eski bir geleneklerinin bulunmadığını düşünerek, Ruşen Eşref'in bu yoldaki gayretlerini takdirle karşılar. Bu esnada yanına gelen Yunanlı bir kadının söyledikleri, Emiroğlu'nun düşüncesini doğrular niteliktedir:

Biz Atinalılar Türk inkılâbına hayran oluyoruz. Az zaman zarfında o kadar terakki ettiniz ki gözlerimize inanamıyoruz. Bu gün şehrimizin en yüksek sosyetesine ancak sizin elçilikte tesadüf ediyoruz. Tertip eylediğiniz toplantılardaki muvaffakiyetinize hiçbir diyecek yoktur. Türk diplomatları diğer devletlerin diplomatlarını bastırırlar. (Emiroğlu 1938, 17)

Yazar'ın bir dikkati de, Yunan hükümetinin turizmi geliştirmek için yaptığı örnek uygulamalardır. Antik bir kent olan Sünyon'a gittiğinde gördükleri, Yunanlıların turizm işini geliştirmek üzere turizm vekâleti kurduklarına dikkati çeken Emiroğlu, buradan hareketle de Türkiye'ye yönelik temennilerini dile getirir:

İstanbul'un civarında cennet gibi yerler var. Oralara da turizm pavyonları yapılırsa kim bilir ne kadar rağbet görecektir. Cumhuriyet hükümetimiz muhakkak bir gün turizm işlerine nizam verecektir. Bu tatlı ümit ile Sünyondan ayrıldım. (Emiroğlu 1938, 40)

1930'larda Balkanların içine düştüğü tehlikeli durumun itmesiyle ortaya çıkan Balkan Antantı, belirli bir aşamadan sonra kültür-sanat alanlarına da nüfuz etmiştir. Bu hususta dönemin siyasetçileri ve yazarlarının da dostluğun uzun süreli olması

adına bu alandaki faaliyetleri teşvik ettiği daha önce de dile getirilmişti. İşte bu vesileyle Türkiye'nin Balkanlara açılması döneminde, Türk aydın ve halk tabakaları üzerinde beklenmeyen bir durum da doğdu. O güne kadar sadece Batıya gidip gelen ve Batıyı tanıyan Türk entelektüel sınıfları Balkanlara açıldıkça, sırf Balkan halklarını ve kültürlerini tanımakla kalmadı, adeta kendi kendisi ile de yüz yüze kaldılar. Yani Balkan gerçeği Türkiye için bir ayna rolü oynadı. Orada kendi dilini konuşan sınıfları keşfetti. İkincisi de Türkiye'de ihmale uğramış Osmanlı gerçeğinin, Balkanlardaki reel karşılıkları ile yüzyüze kalarak, tarihî realiteden kaçılmayacağını ve onunla birlikte yaşamak zaruretini duydular. Balkanların büyük fetih tarihi ile Balkanlardan geri çekilişin ızdırabını bir arada hatırladı. Yani bu yıllar Türkiye için acılı bir tarih nostaljisine kapıldı bile demek mümkündür. Bu durumun İsmail Habib'in eserinin bütününe ve Falih Rıfkı, Sadri Ertem ve Yaşar Nabi'nin değişik sayfalarına yansıdığı görülür.

Görüldüğü üzere Balkanlara yönelik gezi türü eserlerin yayımlanma aralığı 1931 ile 1938 yılları arasındır. 1930 yılında başlayan Antant girişimlerinin hemen ardından başlayan seyahatler, 1938 yılına kadar aralıksız olarak devam etmiş ve yukarıda üzerinde durulan eserler yayımlanmıştır. Ancak 1938'den sonra bu tür eserlerin arkasının kesildiği görülmektedir. Bu kesintinin ortaya çıkmasında birbiriyle bağlantılı iki sebebin bulunduğu düşünülebilir. Öncelikli sebep, 1939 yılında patlak veren İkinci Dünya Savaşı'dır ki, bu yıllardan itibaren Balkanların ve Avrupa'nın gündemi tamamiyle değişir. Türkiye'nin Trakya sınırının bile tehdit altında olduğu bu dönemde, Balkanların da içinde bulunduğu savaş ortamında herhangi bir güvenlikten söz etmek mümkün olmadığı gibi, bu coğrafyaları gezip dolaşmak gibi bir arzunun da ortaya çıkması söz konusu değildir.

1938 sonrasında Balkan merkezli seyahat eserlerinin yayımlanmamasının bir diğere sebebi de, Balkan Antantı'nın fiili olarak ortadan kalkmış olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı bir ortamda, olası bir savaşı ve işgalleri önlemek amacıyla kurulan birliğin işlerliğini yitirmesi sebebiyle, seyahatler ve ardından doğan edebiyat da adeta itici unsurunu kaybetmiş gibidir. Daha önce de ifade edildiği üzere, bu dönemde Balkanlara yapılan seyahatlerin hemen çoğu Balkan Birliği çerçevesinde gerçekleştiriliyordu. Bu gezilerin yaşanan siyasi gelişmeler sebebiyle sona ermesi, bu yönde ortaya çıkan edebiyat verimlerinin de kesintiye uğramasına sebep olmuştur denilebilir.

Fakat bu husustaki tespitimiz daha ziyade seyahat türündeki eserlerle sınırlı kalmaktadır. Çünkü 1930'larda ortaya çıkan dürtülere uygun şekilde, şiir, roman ve hikâyeye alanındaki verimlerin aralıksız devam ettiği görülebilmektedir. Bu yıllarda yayımlanan seyahat eserlerinin yukarıda da ifade edildiği gibi unutulmuş bir tarihin yeni baştan hatırlanması ve tıpkı Balkanlar noktasında yayımlanan makale ve tercümeleer gibi harekete geçirici bir yönünün olduğunu vurgulamak gerekir. Balkanlar'a giden seyyahların intibalarını okuyan Türkiye kamuoyunda benzer duyguların ve Balkanlar'daki Türk tarihine dair hatıraların canlanması, bu alanda çeşitli edebî türlerde eserler verilmesinin de önünü açmıştır. Bu yeni atmosferde makaleleer, tercümeleer ve seyahatnameler devam ederken bir taraftan da şiir, hikâyeye, roman türünde eserleer de verilmeye başlanmıştır. Yani bu dönemde siyasi zaruretlere dayalı gelişmeler, edebiyatın hemen her alanında eserleer doğuracak bir tesir alanına kavuşmuştur.

BÖLÜM V

ŞİİR

1930 sonrası kültür ve sanat hayatı gözden geçirilirken siyasi ve sosyal çerçevede ortaya çıkan Balkanlara yönelik alâkanın edebiyat verimlerine de yansıdığı ve Rumeli temalı eserlerin yayımlanmaya başladığı ifade edilmişti. Makale, hikâye, şiir, roman, seyahat yazısı ve çeviri gibi pek çok türlerde karşımıza çıkan bu eserler, dönem edebiyatının önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu hususta incelemeyi gerektiren önemli alanlardan ilki şiir türünde verilen eserlerdir. İlk bölümde de işaret edildiği üzere Balkan merkezli olarak gelişen edebiyat ve şiirler daha çok Balkan Harbi'nin sürdüğü 1912-1913 yıllarında ve ardından gelen birkaç yıl içinde görülmüş olup daha ziyade de savaş odaklı bir nitelik arz etmekte idi. Ancak daha sonra bölgeye yönelik ilginin azalmasıyla birlikte, bu tür şiirlerin de yazılmamaya başladığı görülmektedir. Balkan merkezli Türk edebiyatı ile ilgili yapılan çalışmalarda da bundan sonraki döneme dair herhangi bir şiir incelemelerinin yapılmamış olması ve ilgili çalışmaların daha çok Savaş yıllarında çıkan şiirlere odaklanması bu tür şiirlerin yokluğu ile açıklanmaktadır.

Cumhuriyet yıllarının edebiyat alanındaki yönelimlerine bakıldığında, Tanzimat döneminden itibaren başlayan yenileşme hareketinin yaşanan gelişmelerle bir hayli değiştiği görülür. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise daha farklı bir edebî döneme girilmiş olur. Bu yıllardaki edebiyat araştırmacılar tarafından çeşitli başlıklar altında incelenmekle birlikte, belli başlı bazı edebi çevrelerden de söz etmek mümkündür. Bunlardan ilkini “öz şiir” oluşturur. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal çizgisini devam ettirerek estetik bir tavrı önceleyen Necip Fazıl, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü, Ziya

Osman Saba, Asaf Halet Çelebi gibi şairlerin temsilciliğini yaptığı öz şiir cereyanı, dönem edebiyatının hâkim karakterini oluşturmaktaydı.

Bunun yanı sıra Şerif Aktaş'ın da ifade ettiği üzere, Nazım Hikmet'in başını çektiği toplumu merkez alan, toplum karşısında ve içinde yaşayan insan üzerine yoğunlaşan ve memleket gerçeklerini dile getiren bir grup da vardı (Aktaş 2012, 24). Yine dönem edebiyatında dikkati çeken bir başka husus, yurt ve memleket sevgisini ele alan şâirlerdir. İnci Enginün'ün *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı eserinde 1923-1940 arası dönemi üçe ayırarak “eskiler”, “öz şiirciler” ve “memleket edebiyatı” başlıkları altında gruplandığı bu tabloda Ahmet Kutsi, Necmettin Halil Onan, Arif Nihat Asya, Behçet Kemal Çağlar, Ömer Bedrettin Uşaklı, Halide Nusret Zorlutuna, Kemâlettin Kamu gibi şairler memleket sevdasını dile getiren şiirler kaleme almaktaydılar.

İşte böyle bir ortamda, siyasi ve sosyal gelişmelerin de tesiriyle şairlerin dikkatinin kademe kademe Balkanlara yöneldiği görülmektedir. Siyasi, tarihi, toplumsal nitelikler arz eden bu ilgi, yeni şiir duygusunu harekete geçirmeye başlamış ve buradan da bir tür bilinç patlaması zuhur etmiştir. 1930'lu yıllarda ülkeler arasında imzalanan dostluk anlaşmalarını göç protokolleri takip etmiş ve beraberinde Balkanlar'dan Anadolu'ya kitlesel göçler başlamıştı. Yine aynı süreçte Balkan ülkeleri arasında kurulması düşünülen antant sebebiyle, çok yönlü ziyaret haberleri gündemi sık meşgul eder hâle gelmişti. Böyle bir ortamda Türk halkının Rumeli'ye dönük hatıralarının harekete geçmemiş olması beklenemez. Nitekim gazete ve dergilerde Balkanlarla ilgili haber ve makalelerin artması, kamuoyunun ilgisini bölgeye yönlendiren önemli bir etken olmuştur. Bunun yanı sıra Balkan ülkelerinin birbirini tanıma arzusuyla gazetecilerden oluşan karşılıklı heyetler göndermeleri, giden heyetlerdeki yazarların ilgili ülkelere dair izlenimlerini

yayımlamaları da Türkiye’de Balkan ilgisini artıran, eski günlerin hatırlanmasına vesile olan bir diğer sebeptir. Böylece hem Türk halkının bölgeye yönelik alâkası artmış, hem de Balkan merkezli edebiyatın ilk ürünleri yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Haber, makale ve değerlendirme metinlerinin yanında ortaya çıkan gezi yazısı türünde eserler, Balkan merkezli edebiyatın hareket noktasını ve ilk ürünlerini oluştururken şiir sahasında da hemen bir hareketlenmenin başladığı göze çarpar. 1930 başlarından itibaren ortaya çıkan bu tür bir hareketlenme, bir bakıma gezi yazılarıyla birlikte Rumeli ilgisinin ilk ürünlerini teşkil ederler. Cumhuriyet döneminde Balkan merkezli edebiyatın mihenk noktasını oluşturan bu nitelikteki şiirler, tespit edilebilen iki yüz civarındaki sayısıyla, bu temayülün önemli göstergelerinden biri haline gelirler.

Balkanlara dönük şiirlerle ilgili olarak, 1930 ile İkinci Dünya Savaşı’nın hemen arkası yıllar arasında yayımlanmış edebiyat ve kültür-sanat dergilerinden bazılarının konuyu son derece önemseydiği, o kadar ki hemen her sayısında Balkanlarla ilgili şiirlere yer verdikleri görülmektedir. Yaşar Nabi’nin çıkardığı *Varlık*, Halkevleri’nin yayın organı *Ülkü*, Kırklareli Halkevi tarafından yayımlanan *Batı Yolu*, 1935’in şubat ayında yayım hayatına giren *Yücel*, Fethi Tevetoğlu’nun 1939 yılında dokuz sayı, 1943 yılında 12 sayı olarak yayımladığı birinci ve ikinci dönem *Kopuz* dergileri ile *Gençlik*, *Yeni Türk Mecmuası*, *Savaş*, *Çınaraltı*, *Bozkurt*, *Damla*, *Kızılelma*, *Şadırvan*, *Edebiyat Âlemi*, *Tanrıdağ*, *Resimli Şark*, *Yarım Ay*, *Oluş*, *Çığır*, *Uludağ*, *Toprak*, *İstanbul*, *Taşpınar*, *Millet*, *Bilgi Yurdu* ve *Yurd* gibi dergilerin Balkan temalı şiirlere sık sık yer verdiği görülür. Balkanlarla ilgili şiirlerin bazı dergilerde yoğunluk kazanması, bazılarında ise daha az sayıda yer verilmesine rağmen, dergi çeşitliliği açısından oldukça geniş bir yelpazeye sahip olduğu ilk bakışta fark edilir. Bu geniş yelpaze, ilgili dönemde yayımlanan edebiyat, kültür-sanat dergilerinin

önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu da Balkanlara yönelik ilginin dönem içerisinde ne kadar canlı ve yaygın olduğunu gösterir. Ayrıca şiirlerin yayımlandığı dergilerin tasnifi yapıldığında, ilk olarak akla gelebilecek şekilde yalnızca Türkçü dergilerin konuya ilgi göstermediği de fark edilir. Bunların arasında batıcı, laik, sosyal demokrat dergiler bulunduğu gibi; milliyetçi, halkçı, muhafazakâr nitelikli dergiler de bulunabilmektedir. 1939-1944 yılları arasında Türkçü dergilerin yayınında meydana gelen patlama⁵⁰ ile bağlantılı olarak, ilgili şiirlerin daha ziyade bu tür dergilerde ağırlık kazandığı bir gerçektir. Nitekim Türkçülük gibi bir ideoloji takip etmeyen birçok derginin de Balkanlara ilgisi rahatlıkla tesbit edilebilmektedir. Nitekim *Varlık*, *Batı Yolu*, *Ülkü*, *Yücel*, *Damla*, *Edebiyat Alemi*, *Resimli Şark*, *Çığır*, *Uludağ*, *Taşpınar* gibi dönem yönetimine bağlı veya bağımsız nitelikteki dergilerde gözlenen Rumeli havası bu iddiayı bayağı güçlendirmektedir.

Balkanları sayfalarına taşıyan dergilerin tahlilinde dikkat edilmesi gereken bir başka husus da *Batı Yolu*, *Ülkü*, *Taşpınar*, *Damla* vs. gibi dergilerin halkevlerinin yayın organı olmalarıdır. Bir nevi devletin kurumsal yayın organları olan ve doğrudan resmî ideolojiyi temsil eden bu tarz dergilerde, Balkanlara yönelik şiirlerin sık sık yer bulması, daha önce de ifade edildiği üzere hükümetin bu dönem politikası ile doğrudan ilgilidir.

Balkanlara yönelik eser veren şairler ve konuya olan ilgi düzeyleri de üzerinde durulması gereken diğer bir husustur. Bu açıdan 1930 sonrası yıllarda Balkanlara

⁵⁰ 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapatılmasının ardından geri plana itilen Türkçülük düşüncesi, Hitler'in Almanya'da iktidara gelerek ırk temelinde bir söylem geliştirmesi ve İtalya'nın faşizan tutumu, yeni bir ırk tartışmasını gündeme getirmiştir. Bu noktada özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle, Türkçülük düşüncesinin Türkiye'de yeniden ön plana çıktığı görülmektedir. Hüseyin Nihal Atsız'ın 1931-1932 yıllarında çıkardığı *Atsız Mecmua*'nın bu noktada öncü rol oynadığını ifade etmek gerekir (Ercan 2011, 95). Ancak Türkçü yayınlardaki asıl patlama savaşın başlamasından sonraki yıllara tekabül eder. 1930'ların sonunda ve 1940'ların başında Reha Oğuz Türkkân'ın *Ergenekon*, *Bozkurt*, *Gök-Börü*; Dr. Rıza Nur'un *Tanrıdağ*; Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya'nın *Çınaraltı*; Ahmet Caferoğlu'nun *Türk Amacı*; Fethi Tevetoğlu'nun *Kopuz*; Remzi Oğuz Arık'ın *Millet* dergileri bu arada zikredilebilir.

yönelik şiir üreten şairlerin kimler olduğu, bu şairlerin edebî zevk ve seviyelerinin niteliği de diğer bir dikkat noktasını oluşturur. Burada değerlendirilmesi gereken hususlardan bir başkası da, Rumeli'ye ilgi duyan şairlerin gerek kökenleri, gerekse hayatlarının bir döneminde o bölgede bulunup bulunmamaları yönünden de ele alınmaları ihtiyacıdır. Zira Balkan kökenli bazı şairlerin ilgili dönemde şiir vermeleri vatanî duyguların tezahürü gibi bir gerekçeyle ve gündemden bağımsız olarak açıklanabilecekken, Anadolu doğumlu oldukları halde çoğu şairin Rumeli özlemi ile dopdolu şiirler yazmasını dönemin genel havası ile ilintilendirmek gerekir.

Bu arada 1930'larla Savaş sonrası yıllar arasında bu tür şiirler kaleme alan sanatçıların kimler olduğuna bakıldığında Halide Nusret Zorlutuna, Behçet Kemal Çağlar, M. Uluğ Turanlıoğlu, Hamit Macit Selekler, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Kemalettin Kamu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Edip Ayel, Mehmet Necati Öngay, Nurettin Artam, Basri Gocul, Ceyhun Atuf Kansu, Atilla İlhan, Yusuf Ziya Ortaç, Fethi Tevetoğlu, Cemal Oğuz Öcal, M. Faruk Gürtunca, Oğuz Kâzım Atok, Şerif Baykurt gibi isimler karşımıza çıkmaktadır. Bu şairlerden çoğunun 1930 sonrası dönemin takdir gören, saygı duyulan, dahası beğenilen sanatçıları olduğu ortadadır. İlerleyen sayfalarda da görüleceği üzere, bu isimlerin Balkanlara dönük ilgileri bir defaya mahsus da değildir. Çünkü çeşitli dergilerde, farklı farklı şiirleriyle karşımıza çıkan bu isimlerin eserlerinin hem dergilerde mükerreren yayımlandığı, hem de bu şiirlerin sonraki yıllarda çıkan şiir kitaplarına da dâhil edildiği bilinmektedir. Buradan Balkanlar konusuna ilgi göstermiş ve bu noktada eserler vermiş nice şairlerin dönem edebiyatına ayrı bir renk kattığı, yeni bir eğilim ortaya koydukları, dahası yer yer de etkili oldukları sonucuna varılmaktadır.

Rumeli merkezli şiir veren şairler, Balkan doğumlu olup olmamaları bakımından değerlendirildiğinde ise genel-geçer bir yargıda bulunmanın mümkün olmadığını

ifade etmek gerekir. Zira bunlar arasında Yahya Kemal Beyatlı (Üsküp), Şerif Baykurt (Drama) gibi Balkan kökenli ve Uluğ Turanlıoğlu (Kırklareli), M. Faruk Gürtunca (Edirne), Basri Gocul (Tekirdağ) gibi Rumeli havasına tanıdık şairler olduğu gibi, ne şecere bakımından ne de herhangi bir seyahat vesilesiyle bu coğrafyalara uğramamış birçok şair bulunmaktadır. Hatta genel ağırlığın bu tür sanatçılarda toplandığı rahatlıkla ifade edilebilir. Bu da ilgili dönemler boyunca ülkede esmekte olan Rumeli havasının ne derece etkili olduğunu düşünmeye iten önemli bir göstergedir.

Bu arada dönem içinde ortaya çıkan şiirleri incelerken, mümkün olduğunca kronolojik bir sıra takip etmenin yararlı olacağı aşikârdır. Zira 1930 ile 1950 yılları arasında kalan yirmi yıllık süre her ne kadar kısa gibi görünse bile, bu dönemde önemli bazı olayların ve bunun sonucunda ortaya çıkan siyasî ve toplumsal kırılmaların yaşanmış olması bakımından kendi içinde parçalı bir yapı arz ettiğini hatırlamak gerekir. Bu nedenle gerek yaşanan tarihî olaylar ve dönem şartları, gerekse Türk şiirinin geçirdiği önemli evreler göz önüne alınarak, kronoloji esasına dayalı bir değerlendirmenin faydalı olacağı aşikârdır. Nitekim bir bütün olarak dönem şiiri gözden geçirildiğinde, kronolojik seyrin şairlerin duygu dünyasındaki değişimlerle paralellik arz ettiği gözlemlenecektir. Bu bakımdan dönem şartlarının ürünü olarak ortaya çıkan Balkanlara yönelik edebiyat, yine dönem şartlarının değişimine paralel olarak farklılaşabilmektedir.

Öyle ki bu tür şiirlerin yazılmasını harekete geçiren duygu dünyasındaki değişimler, şiirin merkezinde yer alan imgelerin de farklılaşmasına sebep olabilmektedir. Böyle bir farkındalıkla şiirleri incelerken, kesin sınırlar çizilmese bile, onların dönemle bağlarını iyi kurmak adına belli başlı bazı tarihleri de not etmek gerekebilecektir.

Bu hususta, 1930'lerden itibaren izlemeye başladığımız Balkan merkezli edebiyatın ilk merhalesini, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar olan süre teşkil edecektir. İlgili şiirler incelenmeye başlandığında bu süre zarfında yazılmış ve yayımlanmış şiirlerin, savaş şartlarında ortaya çıkan şiirlerle imge ve içerik bakımından farklılıklar arz ettiği görülecektir. Dolayısıyla şiirlerin incelenmesi noktasında, ikinci bir dönemi de 1940-1944 yılları arası teşkil edecektir. Yani bu bölümde savaş dönemi şiirleri üzerinde durulmaya çalışılacaktır. 1944 yılına gelindiğinde, artık savaşın galip ve mağlup taraflarının belli olmaya başladığı bilinen bir husustur. Buradan hareketle de ülkelerin yeni politikalar benimsediği, Türkiye'nin de bu anlamda tarafını belirleyerek dışta olduğu kadar içeride de politikalarını, savaşın sonuca uygun çerçevede şekillendirdiği ortadadır. Burada önemli olan bir diğer husus ise, 3 Mayıs 1944 tarihinde Türkçülerin tutuklanması hadisesidir. İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle 1939'dan itibaren güç kazanan Türkçülük düşüncesi, bu yıllarda gerek fikrî gerek edebî alanda oldukça hareketli ve yoğun bir faaliyet dönemine girmiş, hükümet tarafından da herhangi bir engellemeye maruz kalmamıştı. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın Rusya'nın da içinde bulunduğu Müttefikler tarafından kazanılacağı kesinleşince, Türkiye şartları yeni baştan gözden geçirmek mecburiyetinde kalmış ve o yıllarda Almanya'nın politikalarını destekler nitelikte yayınlar yaptığı düşünülebilecek olan Türkçü dergilerin yasaklanması kararlaştırılmıştı. İşte 1939-1944 yılları arasında gelişen ve savaş duygularıyla da beslenerek yüksek bir ivme kazanan Balkan odaklı şiirlerin, bu sebeple yeni bir değişime daha uğraması kaçınılmaz bir durum teşkil etmektedir.

Zikredilen gelişmelerin etkisiyle, 1944 sonu itibariyle başlayan üçüncü safhayı ise 1950 yılına kadar sürdürmek mümkündür. Kuşkusuz Balkan merkezi edebiyat bundan sonra da devam etmiş, özellikle de 1965-1971 ve 1980-90 yılları arasında

önemli bazı edebî eserler yayımlanmıştır. Ancak bir yüksek lisans tezinin kapsamını zorlayabileceği düşüncesiyle, dönemin 1950 yılı ile sınırlı tutulmak mecburiyetinde kalındığını belirtmek gerekir. Kaldı ki ilk bölümde de ifade edildiği üzere tezin maksadı, Cumhuriyet döneminin tamamını kapsayacak şekilde Balkan merkezli edebiyatı incelemek değildir. Tez kapsamında amaçlanan, Cumhuriyet döneminde ilk defa olarak ortaya çıkan bir edebiyatın başlangıç noktasının tesbiti, dönem ile ilintisinin kurulması ve dönem boyunca ilgili edebiyatın seyrinin takibi meselesidir. Bu sebeple Türkiye’de çok partili hayatın başlaması ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesine tekabül eden yıllar tezin son aşamasını teşkil etmektedir. Zira bu dönemden sonra Türkiye daha yeni ve farklı bir havaya bürünmüştür. Bu da Balkan merkezli edebiyatın gelişim ve değişiminin daha farklı sebeplerle açıklanmasını gerekli kılacağı için, tez kapsamının dışında mütalea edilmesi lüzumlu görülmüştür.

5.1. 1930-1939 Aralığında Balkanlara Yönelik Şiir

1930-1939 yılları arasında taranan dergilerde, çok sayıda Balkan konulu şiirlere tesadüf edilebilmektedir. Bu şiirlerin daha çok *Varlık*, *Yücel*, *Kopuz*, *Batı Yolu*, *Ülkü*, *Yeni Türk Mecmuası*, *Resimli Şark*, *Taşpınar*, *Çığır*, *Yarım Ay*, *Gençlik* ve *Oluş* dergilerinde yayımlandığı görülmektedir. Önceki bölümlerde de işaret edildiği gibi Balkan meselesine en çok önem veren dergi Yaşar Nabi Nayır yönetiminde 1933 yılında çıkmaya başlayan *Varlık* dergisidir. Dönem boyunca Balkan konulu şiir yayımlamayı sürdüren *Varlık* dergisi on beş günde bir çıkmaktadır. *Yücel* dergisi ise aylık olarak Şubat 1935 ile Mart 1956 yılında yayımlanmıştır. *Yücel*’de Behçet Kemal, Mehmet Necati Öngay, Tarık Binat, İhsan Boran, Orhan Şaik Gökyay, Osman Attila gibi isimlerin şiirlerine yer verildiği görülür. Bu dönemde en çok şiir yayımlayan dergilerden biri de *Batı Yolu*’dur. Kırklareli Halkevi tarafından çıkarılan

ve yazı işleri müdürlüğünü Halide Nusret Zorlutuna'nın yürüttüğü dergide, şairin kendisi başta olmak üzere İsmet Zorluhanlı, Uluğ Turanlıoğlu ve Celal Akgün'ün şiirleri yayımlanmaktadır. Yine Halkevleri genel merkezinin dergisi olan *Ülkü*, Fethi Tevetoğlu'nun çıkardığı *Kopuz*, Afyon Halkevi dergisi *Taşpınar*, Ankara'da Hıfzı Oğuz Bekata tarafından yayımlanan *Çığır*, 1939 yılında haftalık olarak çıkmaya başlayan *Oluş* dergileri de Balkan merkezli şiirler yayımlamaya devam etmektedirler.

Dönem şiirlerine genel itibariyle bakıldığında, bunlara bir nevi *hasret edebiyatı* demek mümkündür. Zira hemen her şiirde Balkanların kaybedilişinden doğan bir hüznün, o bölgelere karşı duyulan hasret ve eski tarihî zamanları hatırlamaya dayalı temalar hep ön plandadır.

Cumhuriyet sonrasında oluşan Balkanlara yönelik Türk şiirini, ihtiva ettiği duygular üzerinden sınıflandırmak da mümkündür. Yani bu şiirler yoğunlaştığı temalar bakımından az çok farklılık arz ederler. Bazı şiirler Tuna üzerine kurulurken, bazılarında ise geçmişe yönelme ve şanlı tarihe yapılan atıflar ön plandadır. Yine bir bölümünde ayrılık, gurbet, hasret duyguları ön plana çıkarken, diğer bir bölümünde de Osmanlı asırlarını hatırlatır bir şekilde, yeniden Batıya yönelme, açılma gibi arzuların yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu bakımdan dönem şiirini derinden okuyup kavrayabilmek için, eserlere hâkim olan merkez imgelerin tespiti ve bunların tasnifinin yapılması icap edecektir. Böyle bir tasnif çalışması ile de dönem şiirini, şu tür imgelerin etrafında toparlamak ve değerlendirmek mümkün olabilecektir.

5.1.a. Tuna Çağrışimleri

1930 ile İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar olan sürede Balkan merkezli şiirin etrafında şekillendiği en önemli unsur Tuna imgesidir. Bu dönemde yayımlanan şiirlerin yalnızca başlıklarına bakılsa bile, birçoğunun Tuna ve Tuna merkezli duygular etrafında geliştiği hemen dikkati çeker. Bu şiirlerde Tuna, geneli itibariyle Rumeli kavramının yerini tutmaktadır. Rumeli'ye karşı duyulan sevgi ve hasret Tuna üzerinden ifade edilmekte, böylece şiir duygusu daha bir somutlaştırılmaya çalışılmaktadır. Yahya Kemal'in "Türk'ün gönlünde nehir varsa Tuna'dır, dağ varsa Balkan'dır" ifadesindeki haklılığını bir kere daha ortaya koyan bu durum, şiirlerde öyle bir seviyeye ulaşır ki toplum ruhunun derinliklerinde yatan trajiği de açığa çıkarmış olur. Yahya Kemal bunu söylerken yalnız Balkanlı Türkleri kastetmediğini, "Balkan'a Seyahat" adlı yazısında şu cümlelerle ifade etmektedir:

Bir Türk gönlünde nehir varsa Tuna'dır, dağ varsa Balkan'dır. Vâkıâ Tuna'nın kıyılarından ve Balkan'ın eteklerinden ayrılalı kırk üç sene oluyor. Lâkin bilmem uzun asırlar bile o sularla o karlı tepeleri gönlümüzden silebilecek mi? Zanneder misiniz ki bu hasret yalnız Rumeli'nin çocuklarının yüreğindedir? Rumeli toprağına ömründe ayak basmamış bir Diyarbekirli bir Türk de aynı hasretle bu türküyü söylemiyor mu? (Beyatlı 2015, 146)

Fakat dönem şiirlerinde Tuna ile anlatılan duygu dünyası tek yönlü de değildir. Tuna birbiriyle ilintili olarak çok farklı yönlerden ele alınır ve bu şiirleri derinden derine besler. Bazen coşkun, güzel, neşeli olarak ifade edilen Tuna, bir başka şiirde gamlı ve yaşlı akan bir nehre dönüşebilir. Bir şiirde Tuna Türklüğü ve hâlâ daha "bizim" olması ile şiire dâhil edilirken, bir başkasında Sakarya ve Meriç'in kardeşi olarak da kullanılabilir. Onun için dönem şiirini derinden derine besleyen Tuna

imgesinin, farklı açılardan ele alınması ve bunun doğrudan şiirler üzerinden takibi lüzumlu hâle gelmektedir.

5.1.a.i. Coşkun, Güzel Tuna

Tuna imgesi özelinde yayımlanan şiirlerin bir kısmını coşkun, neşeli, kız gibi güzel olarak tasvir edildiği şiirler oluşturur. İlk şiir kitabı *Gecedен Taşan Dertler*'i 1930'da yayımlayan Halide Nusret Zorlutuna'nın 1935 yılında Kırklareli'nde yazmış olduğu *Tuna*⁵¹ başlıklı şiiri nehrin çeşitli yönlerden tasvirini içermekle birlikte, daha ziyade onun coşkunluğuna odaklanır. Bazen üçlü, dörtlü bazen de beşli bentlerle kurulmuş olan şiirde, Tuna yoğun tasvirlerle anlatılmaktadır.

Tuna mavi: gökler gibi.
Bir ufuktan bir ufka, eser gibi,
Koşuyor... Koşuyor Tuna.
Coşuyor Tuna!

mısralarından da anlaşılacağı üzere, Tuna'nın nehir olma özelliğinin de ötesine geçilerek tasvir edildiği görülür. Bütün şiir boyunca şair, Tuna'yı kendi dışında nesnelere dönüştürerek, onun etrafında yeni bir anlam dünyası kurar. Yukarıya alınan ilk bentte Tuna, renginin maviliğinden yola çıkılarak göklere benzetiliyor. Şair, nehre yansıyan gökyüzünü Tuna'nın kendisi olarak algılıyor ve gökyüzündeki bulutların hareketinin, nehrin kendi akışıyla paralellik arz etmesi bakımından onun ufuktan ufuğa koşması gibi bir anlama büründürüyor. Onun bu koşuşu ise Zorlutuna'nın gözünde Tuna'nın coşkunluğundan, kabına sığmazlığından ileri geliyor.

⁵¹ Zorlutuna, Halide Nusret. "Tuna." *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1935 1(32): 2007.

Bu şiir daha sonra şairin yayımladığı *Yayla Türküsü* (1943), *Yurdumun Dört Bucağı* (1950) ve *Ellerim Bomboş* (1967) adlı kitaplarına da dâhil edilmiştir.

Cumhuriyet döneminde memleket peyzajlarının en güzel örneklerini veren Halide Nusret, şiirinde Tuna'yı hemen her bentte farklı bir renk ile ilintilendirir ve ona, o çerçevede farklı anlamlar yükler. Meselâ şiirin ikinci bendinde Tuna'nın rengi yeşildir ve haliyle de şaire baharı anımsatır. Şairin Tuna'yı daha sonraki bentlerde kızıl ve beyaz renklerle anlatacaktır. Ancak şiirin bu bentleri daha farklı tema öbekleri etrafında şekillendiği için, bu öbekler ilgili başlıklar altında ilerleyen sayfalarda ele alınacaktır.

Şair, devam eden bentlerde daha farklı bir Tuna tasvirine geçer. Ancak ilk iki bentlerdeki benzetmelere ve imge kullanımına bakıldığında Tuna'nın coşkun akan bir nehir olmasına özellikle vurgu yapıldığı dikkati çeker. Onun taşkın hali şaire, bir ufuktan bir ufka esen rüzgârları çağrıştırır. Bu haliyle şiire sürekli bir hareketliliğin ve sürat duygusunun hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bu hareketli tablonun oluşmasında şairin kullandığı renge dayalı tasvirlerin yanı sıra, “coşuyor, akıyor, koşuyor” gibi hareket bildiren fiillerin kullanılmasının da etkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu bağlamda ele alınacak bir diğer şiir ise, Balkan odaklı şiirler arasında kıyaslama yapıldığında en güzellerinden biri sayılabilecek olan Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Tuna*⁵² adlı şiiridir. Öz şiir cereyanının önemli temsilcilerinden biri olan Fazıl Hüsni'nün yayımlanmış elli civarında şiir kitabı bulunmaktadır. Şair, gerek kullandığı imgeler ve söz sanatları gerekse duyguları ifade ediş biçimi açısından son derece estetik bir yapıya sahip olan *Tuna* şiirini ilk olarak *Birlik* dergisinin 10 Nisan 1934 tarihli onuncu sayısında yayımlamıştır. Bu eser, Dağlarca'nın ilk şiirleri arasında yer almaktadır. Zira şiirlerini 1930 başlarında

⁵² Dağlarca, Fazıl Hüsni. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna.” *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 114-115.

yayımlamaya başlayan şairin ilk kitabı, *Tuna*'nın yayınından daha sonra 1935'te yayımlanacaktır⁵³. Henüz ilk şiirlerinden biri olmasına rağmen Dağlarca'nın edebî seviyesi ve duyarlılığına ait ipuçları veren bu parça, daha sonra Fethi Tevetoğlu'nun *Kopuz*'unda *Uzaktaki Türkler İçin Şiirler* bölümünde de yayımlanacaktır.

Milliyetçi ve Türkçü duyguları ön planda tutan *Kopuz*'un ilgisi yalnızca Türkiye ile sınırlı kalmamakta, ülke dışında kalan Türkleri ve eski tarihî sınırları da kapsamaktadır. Bu sebeple dokuz sayılı ilk döneminde *Uzaktaki Türkler İçin Şiirler* başlıklı bir bölüme de sahip olan dergi, hemen her sayıda birkaç sayfasını Türkiye dışındaki Türklere ve “Türk bilinen topraklara” yönelik şiirlere ayırmaktadır. *Kopuz*, 15 Haziran tarihli sayısında bu bölümün açıklamasını şu cümlelerle yapmaktadır:

Bizden uzak kalmış kardeşlerimizin ve Türk olan varlıkların sevgisi, kalplerimizde yanan mukaddes ateşimizin özüdür. Bu iki sayfeyi Türkiyeli şairlerin bu mukaddes ateşle yazdıkları şiirlere ayırıyoruz. Böylece bir (Milli şiir antolojisi)nin tanzimine de yardım etmiş olacağız. (1939, 113)

Burada yayımlanan şiirler, Enis Behiç Koryürek'in *Miras* kitabına dâhil ettiği ve 25 Kânunu evvel 1916'da Budapeşte'de Tuna kıyılarında yazdığı bir şiir ve Halide Nusret'in 1925'te resmi bir görevle gittiği Bulgaristan'da Tuna ziyaretinin verdiği bir ilhamla kaleme aldığı *Tunada* adlı geçmiş tarihli şiirler olduğu gibi, üzerinde durduğumuz 1930 sonrası dönemde ortaya çıkan yeni bazı şiirlerden oluşmaktadır. Eski-yeni ama muhakkak Balkan coğrafyası ve çoğunlukla da Tuna ile ilgili şiirlerin bir dergide bu şekilde bir bölüm teşkil ediyor olması, derginin tutumu ile açıklanabileceği gibi, o yılların genel edebiyat atmosferinden de bağımsız sayılamaz.

Zira *Uzaktaki Türkler İçin Şiirler* başlığını taşımakla birlikte bu şiirlerin yöneldiği

⁵³ Fazıl Hüsni'nün 1935'te yayımlanan bu kitabı *Havaya Çizilen Dünya*'dır. Şair *Çocuk ve Allah* (1940), *Daha* (1943), *Çakırın Destanı* (1945), *Taş Devri* (1945), *Üç Şehitler Destanı* (1948) ve *Toprak Ana* (1950) gibi eserleri de bulunmaktadır.

kesin bir coğrafya vardır: Batı, yani Balkanlar! İleride daha ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte algılanan tehdit ve hissedilen savaş havası, Türkiye kamuoyunda kaybedilen eski vatan topraklarının yeniden ele geçirilebileceği gibi bir fırsat olarak algılanmakta idi. Bu nedenle hem bu duyguların bir ifadesi olmak üzere, hem de Türkiye kamuoyunda bu coğrafyalara yönelik ilgiyi daha da beslemek amacıyla böyle bir bölümün teşkil edilmiş olacağı rahatlıkla düşünülebilir.

İşte daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış veya şairlerin daha önce neşredilmiş ve kitaplarına da dahil edilmiş Balkan merkezli şiirlerin tekrar tekrar yayımlanması böyle bir arzunun sonucudur. Beş yıl önce (1934) *Birlik* dergisinde yayımlanmış olan Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Tuna* şiiri de böyledir. Diğer şiirlerde olduğu gibi bu şiirde de Tuna, çok çeşitli imge ve imajlarla anlatılmaya çalışılmaktadır. Şair için Tuna şanlı bir tarihin sembolü olup duyduğu üzüntü ve acıya rağmen de coşkunluğu ile Tuna'yı hatırlamakta ve dillendirmektedir.

Bir yayla rüzgârına hasretimi bağlarım;
Bir hasret şarkısıdır damarlarımdan akan.
Ben bugün Tuna gibi içinizde çağlarım;
Yarın Tuna içinde çağlar nabzımdaki kan!

dörtlüğüyle başlayan Fazıl Hüsnü'nün şiiri, içinde barındırdığı hasret duygusunun yanı sıra son derece ateşli ve hararetle bir ifadeye sahiptir. Şair, damarlarından akan kanın bir hasret şarkısına dönüştüğünü söylemektedir. Tuna'nın hasreti iliklerine kadar işlemiş ve şair adeta bu tür duygularla varlığını anlamlandırmaktadır. Ayrıca damarlarındaki kanın akışını, Tuna'nın çağlayışıyla eşleştirmektedir. Onun nazarında Tuna, şiirin diğer bir dörtlüğünde de ifade ettiği gibi, "Tarihlerden Tanrıya doğru hız alan bir su"dur ve uğultusu dağlardan dağlara yankılar yapmaktadır. Yani Fazıl Hüsnü, Tuna'nın çağıltılı, dağlardan dağlara yankılar yaparak evreni dolduran

seslerin içinde buluyor kendini. Bu o kadar derinden duyulan bir histir ki şair adeta Tuna ile kendini eşleştirmeye kadar gitmektedir.

Tuna bazan akşama dalan bir ney gibidir,
Tuna bazan bir destan, bazan... her şey gibidir.
Gün olur bir yıldırım, bir tufan derim ona;
Gün olur kuvvet verir benim sözlerim ona!

Bu mısralarda da görüldüğü üzere şair için Tuna her şeydir. Her şeyde onu görür, onu sayısız durumlarla eşleştirir. Bazen akşama dalmış bir ney kadar içli ve zarif, bazen tufan kadar hiddetli ve taşkındır. Dağlarca'nın Tuna'yı benzettiği yıldırım, tufan gibi ifadeler, içinde hareket ve coşkunluk barındırması bakımından da dikkat çekicidir. Burada şairin hüsnü talil sanatından da faydalandığı görülür. Kendi sözlerinin Tuna'ya kuvvet verdiğini, onun anlamını ortaya çıkardığını söyler. Öyle ki Tuna'nın yıldırım ve tufanlara benzeyen taşkın akışının sebebi, şairin ruh halinden onun bir yansıması olan sözlerinden güç bulmasından ileri gelmektedir. Ayrıca şiirin devamındaki;

Gün olur ki Tunanın aynaları renklenir;
Aynalarında bütün bir bahar ahenklenir.

mısraları da, Halide Nusret Zorlutuna'nın şiirindeki bahar imgesiyle paralellik arz eder. Zorlutuna, Tuna'nın baharı çağrıştırması ve Tuna'da göklerin yansımalarını görmesi gibi, Fazıl Hüsnü de bu defa Tuna'da baharın akislerini izlemektedir. Şair "Tuna'nın aynaları" imgesi ile, nehre yansıyan etrafındaki görüntüleri kastetmektedir. Yansıma olgusu için, ayna yerine o işlevi karşılayan Tuna'nın kullanılmış olması şairin derin, estetik algılamalarının açık bir tezahürüdür. Tuna'nın aynasının renklenmesine sebep olan şey ise baharın gelmesidir. Baharın bütün güzelliği Tuna'ya yansır ve Tuna adeta ahenklenir. Bir önceki mısradaki aynaya ait olan bir özellik nehre yani Tuna'ya aktarılmıştı. Burada tam tersi bir tutumla nehre

ait bir özellik olan ahenkli akış aynaya aktarılmış ve imge içinde imge doğurmak gibi ustaca bir tarz geliştirilmiştir. Yani suyun normal ahenkli akışı, bahara ait güzelliklerin Tuna'nın aynasında ahenklenmesine dönüştürülüyor. Her halükârda esas olan Tuna olmakla birlikte; burada kalınmıyor, güzel olan, güzel algılanan hemen her şey Tuna'yla yeni baştan eşleştirilerek ifade ediliyor. Buradan da şairin cezbedici hemen her şeyi Tuna içinde eriterek ve Tuna'dan yola çıkarak algıladığını görüyoruz. Böyle olması da kaçınılmaz bir durumdur. Zira şairin damarlarındaki kan bile Tuna diye akmaktadır. Nitekim Tuna şair için bir varoluş meselesine dönüşmüş bulunmaktadır. Bu yüzden Tuna ile şairi birbirinden ayrı düşünmek mümkün olmamaktadır.

Dolayısıyla 1930 sonrası dönemin dikkate değer şairlerinden Dağlarca'nın, kendini Tuna ile özdeşleştirme bayağı dikkat çekicidir. Bu özdeşleşme hâli bir yönüyle şairin kendi fikir ve duyusuyla açıklanabilse bile, diğer yönüyle de bu tür tema ve imgelerin dönem ruhunu aksettiren bir yanı bulunduğunu unutmamak gerekecektir.

Tuna öyle güçlü ve kuvvetli bir nehirdir ki, hemen her şeyin sebebi bu coşkun akışta toplanır:

Bazan böler geçilmez akışlarıyla yeri,
Bazan buz ufuklarla kilitler sahilleri...
Gün olur hızlanınca ova çeker, dağ çeker;

Çığır dergisinin Birinci teşrin 1934 tarihli sayısında yayımlanan *Tuna'da Sabah*⁵⁴ şiiri de Tuna'nın coşkunluğunu dile getiren imgelere sahip. İlgili şiir *Çığır*'da, "Şair Tunalı Nazif bey, memleketi için duyduğu millî heyecanlarını anlatan şiirlerini, "Çankaya" adlı kitabında toplamış. 25 manzume ve bir konferansı taşıyan bu

⁵⁴ Tunalı Nazif. "Tuna'da Sabah." *Çığır* Birinciteşrin 1934 2(18): 18.

heyecanlı eserden bir parçayı alıyoruz” şeklindeki bir açıklamayla sunuluyor. Milli Kütüphane kayıtlarında, Tunalı Nazif’in 1934’te İstanbul Marifet Matbaası tarafından basılmış *Çankaya* kitabının yanında, bir de 1938 yılında Ülkü yayınevinden çıkan *Her Sınır Taşını Yıkıldığı Zaman* isimli bir başka eserinin daha bulunduğunu tesbit ediyoruz.

Dörtlüklerden oluşan *Tuna’da Sabah*, vatanından ayrı düşmüş bir şairin bulunduğu yerden yani Türkiye’den, ayrılmak zorunda kaldığı asıl vatanına yani Balkanlara yönelik duyguları üzerine kuruludur. Tunalı Nazif, “şu karşı adada öten kuşların” mısraıyla başladığı şiirinde, kendini vatanından uzakta bir yerde konumlandırıyor ve aradaki mesafeleri derinleştiriyor. Okur böylece, şairin ilerleyen mısralarında vatanım dediği topraklardan ayrı kalışını derhal kavrar ve şiirin hüznü havasına ortak olur. Şair bir kıyıda karşı sahillere hasretle bakan bir kişi tablosuna dönüştürür. Devamında da karşı sahillerde başlayan asıl vatanını hem ayrılık ve hüznü duyguları ile hem de sahip olduğu güzellikleri çerçevesinde anlatmaya koyulur. “Bize ilham veren coşkun Tuna” mısraında Tuna’dan ilham aldığını, coşkunu dolayısıyla Tuna’nın herkes için bir esin kaynağı olduğunu söyler. Şair, her ne kadar asıl vatanından uzakta ağlasa, oraların hasretini çekse bile hatırdan çıkmayan Tuna’nın coşkun akışı onun için gene de bir teselli kaynağı olmaya devam etmektedir.

Tuna’da Sabah’ın dikkati çeken yanlarından biri de, şairinin Rumeli kökenli biri olmasıdır. Balkan Birliği’nin ardından oluşmaya başlayan hava, görüldüğü gibi Rumeli’ye dönük hisleri kademe kademe harekete geçirmektedir. Bir daha geri dönmek üzere Rumeli’den ayrılıp Türkiye’ye göç eden vatandaşlar da, kamuoyunda hemen her gün bir haberi çıkan asıl vatanlarının acısını ve hasretini hissetmektedirler. Gerek göçmen vatandaşlarda gerekse Anadolu’da doğmuş olup

Rumeli sevdasını içinde barındıran yerli Türklerin ruhunda harekete geçen bu tür hislerin, Balkanları ele alan şiirlerin ortaya çıkışında etkili olduğu açıkça görülmektedir.

5.1.a.ii. Gamlı, Yaslı Tuna

Tuna imgesi etrafında şekillenen şiirlerin diğer bir bölümünü de, Tuna'nın kişileştirilmesi esasına dayanan şiirler oluşturur. Bu nitelikteki şiirler dönem edebiyatında “çoşkun Tuna” imgesine göre daha fazla bir yer tutar. Burada odaklanılan merkez duygu ise Türk milletinin Rumeli'den, dolayısıyla da Tuna civarlarından çekilmesiyle “öksüz” kalan, o günden bugüne “Türkün hasretini çeken” Tuna'ya mahsus hislerdir. Bu çerçevede incelenecek şiirlerden ilki, yukarıdaki ara başlıkta da ele alınan Halide Nusret Zorlutuna'nın *Tuna* şiiridir. Şair daha sonra kaleme aldığı hatıralarında bu şiiri 1925'te, yirmi beş kişilik bir öğretmen heyetiyle Bulgaristan'a gerçekleştirdikleri seyahat sırasında hissettiği duygulardan hareketle yazdığını dile getirmektedir: “Beynim “o mâzi” ile nasıl çatlarcasına dolu idi; Allah'la ben bilirim! Yıllarca sonra toparlayıp neşrettiğim şu mısralar, o gün çoşkun gönlümde sıralanmış, mustarip kafama çakılmışlardı” (Zorlutuna 1978, 252). Şair Tuna'nın güzelliğini ve çoşkunluğunu göklere çıkararak başladığı şiirine daha hüzün yüklü mısralarla devam eder:

Tuna kızıl: kan gibi.
Duygulu bir insan gibi.
Yanıyor... İçinden yanıyor Tuna.

Anıyor Tuna
Eski güzel günleri hıçkırarak.
Tuna ak, Tuna berrak
Benim gözyaşım gibi.
Tuna dertli bugün hummalı başım gibi.

Şiirin bu bölümünde Tuna'nın rengi mavi ve yeşilden kızıla dönmeye başlamaktadır. Şairin, renklerin barındırdığı anlam dünyasını şiirinde başarılı bir şekilde kullandığı göze çarpan ilk unsurdur. Tuna'nın güzelliğini anlattığı ilk bölümde daha ferah ve iç açıcı yeşil-mavi renklerle ilişki kurarken, bu bölümde duygu değişimine yardımcı olacak şekilde kızıl rengi öne çıkarır ve onu kan ile ilişkilendirir. Kızıl ve kan kavramları, okurları Rumeli'nin kaybına yol açan savaş yıllarına götürmeye yetecek kadar yerinde ve etkili kullanımdır. Yaşanan türlü acılar, bin bir kayıp ve sonu gelmez hicretler, hepsi tek bir kelimedede birleşir. O uğurda dökülen kanlar, Tuna'nın rengini adeta kızıla döndürmüştür.

Bu bölümden itibaren Tuna kişileştirme sanatından yararlanılarak tasvir edilir. Şairin gözünde Tuna duygulu bir insandır ve için için yanmaktadır. Onun bu halinin sebebi de, eski güzel günleri hatırlamasından ileri gelmektedir. Şair Tuna'nın çağlıtlarını bir hıçkırığa benzetmektedir. Zira Türkler nasıl Tuna'yı kaybetti ise, Tuna da Türk milletini kaybetmiştir ve bu kaybın acısıyla ağlamaktadır. Tuna'nın rengi bu noktada yeniden değişime uğrar ve beyaza dönüşür. Çünkü şair kendisi gibi onun da gözyaşı döktüğünü, bu gözyaşlarının renginin de berrak olduğunu düşünür. Hem şairin hem Tuna'nın döktüğü gözyaşları kızıl rengi beyaza döndürmüş gibidir. Burada şairin, çekilen acının masumiyetini yansıtmaya çalıştığı da düşünülebilir.

Bu bölümlerde, yukarıda da ifade edildiği üzere şairin Tuna'yı kişileştirerek anlattığını görüyoruz. Ancak esas can alıcı nokta, yani şairin büyüklüğünü ortaya koyan husus, bu kişileştirmenin bir duygu aktarımı olarak yapılıyor olmasıdır. Şair kendinde ve genel anlamda Türk halkında mevcut olan duyguları Tuna'ya yüklemiştir. Daha ötede şair, kendi yasını adeta Tuna'ya tutturmaktadır. Zorlutuna, kendini Tuna'yla o kadar özdeşleştirmektedir ki onun için ne hissediyorsa, onun da aynı hasretle yandığını düşünmektedir.

Yine şiirin altına koyduğu “1935 Kırklareli” ifadesine bakarak aynı şekilde yazıldığı sonucuna ulaşabildiğimiz *Tuna’da Gece*’de⁵⁵ Zorlutuna, bu defa Tuna kıyısında rüyaya dalmış biri olarak karşımıza çıkıyor. *Çınaraltı* dergisinde 29 İkinciteşrin 1941’de yayımlanan *Tuna’da Gece*, “Tuna’nın rüyasını benimle beraber gören aziz komutana” ithafıyla, hem *Yayla Türküsü* (1943) hem de *Yurdumun Dört Bucağı* (1950) kitaplarında da kendine yer buluyor. Şair bu kez “çok sevdiğim, özlediğim diyar” olarak sözünü ettiği Tuna’yı değil Tuna’nın gecesini kişileştirmekte ve o gecenin adeta eski Türk ziyaretçileri anıp durduğunu söylemektedir:

Tuna’nın kollarında yanarak, tutuşarak
Bizi anıyor gece, bizi anıyor gece!..

Tuna’nın bu yaşlı hâlini, halk şiirinin etkisi ile yeni şiirler kaleme alan Behçet Kemal Çağlar’ın *Hey Tuna, Tuna!*⁵⁶ isimli şiirinden de takip mümkündür. “11-14 Ağustos Viyana-Ruşçuk” notuyla *Yücel* dergisinde yayımlanan bu şiir, şairin Tuna’ya seslenişi ile başlamaktadır:

Sana hiç yakışmıyor durgunluk böyle, Tuna,
Somurtma, açıl artık: ben geldim, söyle Tuna!

Coşkun, çağılıtlı akan Tuna tasvirlerinin tam tersine, Behçet Kemal’in gördüğü durgun bir Tuna’dır. Adeta bir insan gibi somurtmakta ve suskun durmaktadır. Şair Tuna’nın bu hâlini kendi yokluğuyla, Tuna’nın Türk’ten ayrı kalışıyla açıklar ve geldiğini, artık somurtmaya son vererek içini açması gerektiğini söylemektedir. Anlaşıyor ki Behçet Kemal de Halide Nusret gibi, Tuna’yı ayrılığın üzüntüsüyle

⁵⁵ Zorlutuna, Halide Nusret. “Tuna’da Gece.” *Çınaraltı* 29 İkinciteşrin 1941 17: 6.

⁵⁶ Çağlar, Behçet Kemal. “Hey Tuna, Tuna!” *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 56. Aynı şiir, daha sonra Fethi Tevetoğlu’nun *Kopuz* dergisinde *Uzaktaki Türkler İçin Şiirler* bölümünde tekrar yayımlanmıştır: Çağlar, Behçet Kemal. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Hey Tuna, Tuna!” *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 113. *Kopuz*’daki yayımında şiirin, Sadeddin Nüzhet Ergun’un *Türk Şairleri* adlı eserinin ikinci cildinden alındığına dair bir kayıt yer almaktadır.

suskunlaşmış ve üzgün görmektedir. Türk'ten ayrı düşenlerin böyle bir hâl ile ağlaması doğaldır şaire göre:

Derdine yan, buhar ol, gel boz kıra yağ, Tuna!
Bulut ol, göğümüzün üstünde ağla bu yaz,
Türkten ayrı düşenler ne yapsa avunamaz!

Görüldüğü gibi Çağlar, Türk milletinin hasretini çeken Tuna'ya, yağmur olup Anadolu topraklarına yağmasını salık vermektedir. Böylece doğal bir döngü olan nehirlerden suyun buharlaşarak yağmura dönüşmesini, Behçet Kemal hüsnü talile başvurarak Tuna'nın Türk'e kavuşması arzusuna dönüştürmüş olur. Tuna hasretle yanmakta ve bu yanmanın şiddetiyle buhara dönüşmektedir. Onun hasret buharıyla oluşan bulutlar ise, gelip Anadolu'nun kalbi üstünde ağlayacak, yani Tuna'nın gözyaşları yağmura dönüşecektir. Devamında gelen:

Bize hasret çektikçe, geldikçe dara, Tuna,
Döküldüğün denize git onu ara, Tuna:
Orda seni anlıyan, arayan Sakarya var...

mısralarını ise, şiirin sonundaki "hasretsin, yatağına dön, çarpın dövün Tuna" kullanışlarıyla birlikte düşünmek gerekmektedir. Tuna avare bir âşık gibi Türkün (sevgilinin) hasreti çekmekte ve yatağında dövüne dövüne onu aramaktadır. Şairin, Tuna'nın normal akışını bir hedefe ulaşma, sevgiliye kavuşma arzusuna dönüştüren bu imgesi, doğrudan Fuzuli'nin *Su Kasidesi*'ni hatıra getirmektedir:

Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taşa urup gezer âvâre su

beyitiyle, Behçet Kemal Çağlar'ın kurduğu imge hemen hemen aynı anlam dünyasına aittir. Fuzuli de bu beyitte Dicle'nin güneylere doğru akışını, sevgiliye yani Hz. Muhammed'in türbesine ulaşma arzusuyla avare bir şekilde, başını taştan taşa vurarak yol alması olarak ifade eder. Kişileştirme ve hüsnü talil sanatlarını ihtiva

eden bu beyitin, hemen hemen hiç değişime uğramadan hem aynı söz sanatları hem de aynı anlam dünyasıyla Behçet Kemal'in şiirine kadar uzanması, Türk şiir damarının izlenmesi bakımından enteresan bir göstergedir. Ne var ki Dicle Hz. Peygamber'e kavuşmak amacıyla yol alırken, Tuna buna karşılık Karadeniz üzerinden akışına devam ederek kardeşi Sakarya'ya kavuşacaktır.

Tuna'nın akışını arayış olarak ifade eden diğer bir imge kullanımını da Afyonlu şair Osman Attilâ'nın *Tuna*⁵⁷ şiirinde karşımıza çıkmaktadır:

Hergün hızlanarak bendinden taşar
Ay-yıldız arayıp gezermiş Tuna.

Türk şiirinde on altıncı yüzyıldan beri devam edip gelen bu imge, gerek Behçet Kemal'in gerekse Osman Attilâ'nın şiirlerinde aynı mantıktan hareket edilerek kullanılmıştır. Ne var ki özneler değişmekte ve farklılaşmaktadır. Burada âşık olarak akan Tuna, kavuşulacak sevgili ise Türkler veya Türkiye'dir. Her iki şiirde de Tuna, aşk hasretiyle avare bir şekilde akıp durmaktadır.

Mehmet Kaplan'ın sosyal ve ideolojik olmaktan uzak millî, mahallî ve halkçı şiirler yazdığını söylediği (2014, 432) Osman Attilâ, Tuna'nın üzüntülü halini aktarmaya devam eder. Ona göre Tuna "melâlle bağrını ezmekte", "vuslat acısıyla canını sıkmakta" ve "dert götürüp meram getirmekte"dir. Çünkü Tuna'nın istediği "*en büyük soy*" Türklerdir ve artık bu soydan ayrı yaşamakta, bu "ayrılık kalbini üzme"dir. Bu sebeple Tuna hep bir bekleyiş halindedir. Ayrıca şair Tuna'nın çağlayışıyla, yıllardır Türk'ün zaferlerini dile getirdiğini söylemekte ve onun Türk eli ile içiçe yaşadığı zamanlarda asıl özünü bulduğunu düşünmektedir. Şimdiki mevcut ayrılık ise Tuna'nın canını sıkmaktadır. Osman Attilâ bu durumu anlatırken Tuna'yı

⁵⁷ Attilâ, Osman. "Tuna." *Yücel* Son teşrin 8(45): 163.

yine bir âşık konumuna yükseltiyor, adeta sevgilinin yolunu gözleyen biri gibi bir tablo oluşturmayı deniyor.

Zafer türkümüze engin besteydi,
Kulağı her zaman bizim sesteydi
Akışına şimdi başka ses deydi
Geleni, geçeni süzermiş Tuna.

...

Gölgemi güneşte sezermiş Tuna...

Sevda çeken ve hasretle yanan Tuna'nın gözü yolda, kulağı kapıda bir âşık gibi anlatıldığı bu mısralar çerçevesinde, Osman Attilâ'nın diğer şairlerden farklı olarak Tuna'yı yüceltme, Tuna'dan uzak kalmış Türk'ün acısını dile getirme gibi bir tavır takınmadığı dikkati çekiyor. Genel anlamda Tuna'yı anlatan şiirlere bakıldığında, hemen hepsinin bir tür "Tuna güzellemesi"ne dönüştüğü görülür. Bu şiirlerde Tuna'nın güzelliği, acısı, Türkler için önemi vurgulanır. Yukarıda incelenen şiirlerde olduğu gibi Türk'ten ayrı kalmanın, Tuna'yı adeta öksüz ve yaslı bıraktığı duygusunun dönem şiirine hâkim olduğu bir gerçektir. Ancak bu tür şiirlerde yaslılık hâli iki taraflı ve karşılıklıdır. Denilebilir ki sevda çeken veya ayrılık acısını duyan sırf Tuna değil, bütün Türklüktür aynı zamanda. Ancak Osman Attilâ'nın *Tuna* şiirinde bu yanma ve arayışın tek taraflı olduğu göze çarpmakta ve bütün şiir Tuna'nın hasretle, "ayyıldızı araması" imgesi üzerine şekillenmektedir.

Bu arada öksüz Tuna imgesi, yukarıda üzerine eğildiğimiz Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Tuna* şiirinde de rastlanan bir kullanımdır. Bu şiirde de Tuna bir âşık gibi, "yorgun fısıltılarla, sevda çeker". Şair, Tuna'nın sakin ve durgun akışı sırasında çıkardığı sesleri fısıltıya dönüştürür. Bunu Tuna'nın yorgun, mecaliz kalışı ile izah eder.

Baktım gurbet ellerde çiçek solmuş, gül solmuş;
Baktım ki Tuna mahzun, baktım ki gönül solmuş..

Mütareke döneminde yazdığı ilk şiirleriyle adını duyuran Halide Nusret Zorlutuna'nın bu şiirleri hüznün ve keder yüklüdür. Tarihî bir imparatorluğun çöküşü ve hilafet merkezi İstanbul'un işgallinden duyduğu acılar, o dönem yazdığı hemen bütün şiirlerinde hissedilir. Onun 1919 yılında yazdığı *Git Bahar* şiiri bu hususta adı en çok anılan şiirdir. Savaş yıllarının ağır havası ile yenice gelen baharın teşkil ettiği büyük zıtlığın anlatıldığı bu şiir, yayımlandığı dönem ve sonrasında çok etkili olmuştur. Mehmet Çınarlı, gençliğin verdiği duygularla bu şiiri okuduklarında, sevgisine karşılık bulamayan bir genç kızın kaleminden çıktığı zannına kapıldıklarını, şiirin asıl mahiyetini daha sonraki zamanlarda keşfedebildiklerini itiraf eder (Çınarlı 1979, 142-143). İşte Halide Nusret, daha ilk gençlik yıllarından itibaren şiirlerini, böyle yoğun bir hüznle işlemeyi bilmekte idi. Dolayısıyla *Tunada*⁵⁸ isimli şiirinde de onun bu kuvvetli yönü görülmektedir. Tuna'nın yaşlı haline vurgu yaptığı mısralarında, Tuna geçmişi yâd ederek ağlamakta, geçmiş zamanların hasreti ile adeta şuurunu yitirmiş sarhoş gibi bir hâl almaktadır:

Geçmişi yadederken Tuna ağladı durdu,
Mazi bir içki gibi başlarımıza vurdu,

Bu şiirde hem şair, hem Tuna üzgün ve yasıdır. Ayrılmış iki eski sevgili gibi, beraber oldukları zamanların hatıralarıyla içlenmekte ve o eski mutlu günleri aramaktadırlar. Beraber ağlarken de yine birbirlerini avuturlar:

Sular biraz yükseldi, gökler biraz eğildi,
Gözlerimin yaşını Tuna rüzgârı sildi,
Gamlı dalgalar bile uzun uzun güldüler...

Bu arada Tuna'nın hasretle acı çeken hali, ilk defa 1930 ortalarında ortaya çıkmış bir durum değildir. Balkan Savaşı yıllarında, Rumeli'nin kaybı üzerine sığacağı

⁵⁸ Zorlutuna, Halide Nusret. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tunada." *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 150. Bu şiir daha sonra şairin *Geceden Taşan Dertler* (1930) adlı eserine de dâhil edilmiştir.

sıcağına yazılan şiirlerde de benzeri hisler dile getirilmekte idi. Bu noktada Mehmet Fuat Köprülü'nün *Akıncı Türküleri*'ni hatırlamak yeterli olacaktır. Bu şiirinde Köprülü,

Tuna boyunda sıra serviler
Tan yeri estikçe sessiz ağlarmış;
Gül bahçelerinde baykuşlar öter...
Şu vîrânelikler eski bağlarmış!

diyerek, eskiden güllük-gülistanlık olan güzel diyarların şimdi işgal altındaa viraneye döndüğünü ve oralarda artık baykuşların öttüğünü söylemenin yanı sıra, bize Tuna'nın hazin durumundan haberler vermektedir. Tuna'nın ağlayışının sebebini şair şu mısralarla ifade ediyor: “Tuna ağlıyormuş bazı geceler/ Göğsünde kefensiz şehitler varmış!” Buradan anlaşılmaktadır ki Tuna, kendi civarında cereyan eden savaşlar sırasında şehit düşmüş, kendilerine kefen bile biçilememiş, adeta unutulup gitmiş eski akıncı torunlarının hâlâ daha yasını tutmaktadır. Onun bu yası, ağlamaklı hâli, Tuna'yı bizden biri seviyesine yükseltmektedir. Dolayısıyla ilk örneklerini Fuat Köprüle'de gördüğümüz, bizden biri imiş gibi, bizim adımıza acı çeken, Türklüğe hasret yaşayan Tuna imgesi 1930'lar döneminde alabildiğine yaygınlaştı ve adeta yeni bir şuur altı patlamasına yol açtı denilse yeridir.

5.1.a.iii. Türk Tuna: Bizim Eller

Tuna merkezli şiirlerin bir kısmını da Tuna'nın Türklüğüne vurgu yapan şiirler oluşturmaktadır. Bu şiirlerdeki genel algıya göre, Rumeli her ne kadar Türkiye sınırları dışında kalmış olsa bile hiçbir zaman Türk'e yabancı bir diyar değildir. Geçmiş tarihte ne yaşanlar ne olursa olsun, Tuna hangi topraklarda akarsa aksın, hâlâ daha oralar Türklüğünü muhafaza etmektedir.

Bu yönde ilgili coğrafyaların bize yabancı olmadığı duygusunu işleyen şairlerden biri, *Yücel* ve *Kopuz* dergilerinde ismine rastladığımız İhsan Boran adı şairdir.⁵⁹ Eylül 1936 tarihli *Yücel*'de yayımlanan *Bir Rumen Atasözü*⁶⁰ başlıklı şiirinde geçen:

Bulursun, her geçtiği yerde Türkü ara
Şekli elinse ruhu bizim, bugün (de) yarın da.
Nasıl gurbet diyeyim Tunaya, Karparlara?
Ben dilimle konuştum Prut kıyılarında.

Dörtlüğü, şairin her şeye rağmen Rumeli topraklarının vatan olarak kabul ettiğinin işaretidir. Ona göre “diliyle konuştuğu” hiçbir yer gurbet sayılamaz. Uzaklarda kalmış olsa, “şekli elin” olsa bile, bir kere “ruhu bizim” olan Tuna'nın geçtiği topraklar ruhen Türktür ve Türk olmaya devam edecektir. Burada “Şekli elinse ruhu bizim, bugün (de) yarın da” mısraının Üsküp doğumlu büyük şair Yahya Kemal'in *Kaybolan Şehir*⁶¹ şiirinde, “Yalnız bizimdi, çehre ve rûhuyla biz'di o” biçimiyle karşımıza çıkması şaşırtıcı değildir. Aynı neviden düşünceleri Yahya Kemal'in *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım* adlı eserinde de bulmak mümkündür (2015, 46):

Bu şehir Fâtih devrinin rûhânî bir mezarlığıydı. Her köşesinde bir evliyâ yatardı. Halkı rivâyet ederdi ki ya Bağdat'ta bir evliyâ fazla imiş yâhud da Üsküp'de; ulemâ henüz bu bahsi halledememiş. Lâkin Üsküp'ün evliyâları hep cengâverdirler. Türbelerinin duvarlarında bir insanın taşıyamıyacağı kadar ağır ve büyük paslı kılıçlar, kalkanlar, zincirler asılı dururdu.

Yine Yahya Kemal, “Üsküp o kadar eski ve o kadar Türktü ki İstanbul'dan ve Selanik'den gelen yeni kelimeleri, yeni eşyâyı hatta yeni şarkıları alafranga telâkkî

⁵⁹ İhsan Boran'ın *Efendimizle Bir Konuşma* (1937, Yücel Neşriyat), *Köyün Camları* (1942, Ahmed İhsan Basımevi), *Afrodite Uyanıyor* (1947, Vakıf Basımevi) adlı eserleri bulunmaktadır. Ayrıca Balzac'tan *Altın Gözlü Kız*'ı çevirerek yayımlamıştır.

⁶⁰ Boran, İhsan. “Bir Rumen Atasözü.” *Yücel* Eylül 1936 4(19): 15.

⁶¹ Beyatlı, Yahya Kemal. “Kaybolan Şehir.” *Resimli Hayat* Eylül 1952 1(5): 3.

ederdi” (2015, 47) demekle, Üsküp’ün ve dolayısıyla Balkanların Türklüğünün derinliğine işaret etmektedir.

Behçet Kemal Çağlar da Tuna’ya “Türksün” demekte, onun Türklüğüyle övünmesini salık vermekte idi:

Bize hasret çektikçe, geldikçe dara Tuna,
Döküldüğün denize git, onu ara Tuna:
Orda seni anlıyan, arayan Sakarya var...
Siz Türksünüz dünyanın sonu gelene kadar!
Hasretsin, yatağında dön, çarpın dövün Tuna.
Türkü gördükçe seslen, Türklükle övün Tuna!⁶²

Gene aynı dönemlerde yayımlanan Orhan Şaik Gökyay’ın *Budin Türküsü*⁶³ adlı şiirini de hatırlamak gerekir. 1938 yılında *Ülkü* dergisinde yayımladığı *Bu Vatan Kimin* şiiriyle özdeşleşmiş olan Gökyay, bir yönüyle hamasî duyguların şairi olarak bilinir. “Nehirler gazidir, dağlar kahraman/ Her taşı bir yakut olan bu vatan/ Can verme sırrına erenlerindir” ifadelerini kullanarak, vatan topraklarının her yönüyle Türk ve Türk’e ait olduğunu vurguladığı *Bu Vatan Kimin* şiirinde olduğu gibi, *Budin Türküsü*’nde de okurunu benzer imgelerle karşılar. Bu şiirde Gökyay’ın bu kez Türkçe üzerinden yeni bir Türklük vurgusu yaptığı görülüyor. Şairin, Budin’in yücelerine çıkararak tarihe baktığı ve o anda Budin kuşlarının hâlâ daha Türkçe şakımlarına şahit olduğu görülmektedir:

Ne hoş Türkçe öter kuşu Budin’in.

Yalnızca insanı değil dağı taşı, kuşu bile Türkçe olarak ses veren bir coğrafya! Şair öyle bir tablo çizmektedir ki, Budin’in Türklüğü şüphe götürmeyecek bir hale gelir.

⁶² Çağlar, Behçet Kemal. “Hey Tuna, Tuna!” *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 56.

⁶³ Gökyay, Orhan Şaik. “Tarihten Akisler: Budin Türküsü.” *Yücel* Temmuz 1938 7(41): 174. Bu şiir daha sonra *Bozkurt* dergisinde de yayımlanacaktır: Gökyay, Orhan Şaik. “Eski Şiirlerden: Budin Türküsü.” *Bozkurt* Haziran 1941 10: 228.

Yine Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Tuna*'sında da aynı imgeye yer verildiği görülür. Şair, yukarıda işaret edilen mısralarında, Tuna'nın coşkunluk ve güzelliğine, tarihteki önemli yerine işaret ettikten sonra, Tuna'dan ayrı kalmanın verdiği ızdırabı ve aynı ızdırabın Tuna üzerindeki tesirlerini anlatmakta idi. Şiirin devam eden bölümünde ise bu ayrı kalmışlığın, bir yabancılik hissi doğurmadığını şu mısralarla dile getirir:

Tuna'm yine benimsin, benimsin yine Tuna'm
Benim kanım gölgedir, senin rengine Tuna'm!
Belki biraz çağlarsın bir tarihin kışında;
Tuna'm yine benimdir ismin de akışın da!
İçindeki uğultu milletimin sesidir.

5.1.a.iii. Tuna, Meriç, Tunca ve Sakarya Eşleştirmeleri

Balkanlara yönelik eserlerin can damarını oluşturduğunu söyleyebileceğimiz Tuna şiirlerinin en dikkat çekici yanlarından birini, nehirlerin kardeşliğine yapılan atıflar oluşturmaktadır. Türkler tarih boyunca çok fazla yer değiştirmiş ve farklı farklı coğrafyaları vatan edinmişlerdi. Gelip yerleştiği, oturduğu bölgedeki dağları, ovaları, nehirleri bir önceki yurtlarının dağları, ovaları ve nehirleriyle bir tutmuşlar, eski hatıralarını yeni coğrafyalarda yaşatmaya devam etmişlerdir. Bunu yeni geldikleri ülkelere, eski yurtlarındaki yer isimlerini vermelerinden de çıkarabiliriz. Bunun yanı sıra Türklerin hayatında nehirlerin ikiliği, kardeşliği fikri süregelen bir algılamadır ve bu durum şiirlere de yansımaktadır. Nitekim Balkanlara yönelik edebiyat bağlamında, Tuna ile Anadolu'daki nehirlerin birbiriyle eşleştirilerek kullanıldığı görülür. Bu kimi zaman iki nehrin birliği ve kardeşliği üzerinden yapılırken, kimi zaman da birini görüp diğerini hatırlama şeklinde ifade edilir. Nitekim *Tarih*⁶⁴

⁶⁴ Bu şiir Seleklerin, 1944 yılında yayımladığı *Sulh ve Diğer Şiirler* adlı kitabında da yer almaktadır.

başlıklı şiirinde, eski asırlarda bize ait olan Tuna'yı ve Rumeli'yi hatırlayan Hamit Macit Selekler⁶⁵ içindeki yangını şöyle dile getirmektedir:

Günlerce içim yanar, kor olur.
Bir istek tutuşur dudaklarımda.
Sonra parça parça dağılır tasam,
İçim Sakarya'dan teselli bulur.

Şairin ayrı kaldığı diyarlar için duyduğu tasayı dağıtan Sakarya ırmağı veya zaferidir. Sakarya hem bir zaferin sembolü olduğu için şanlı tarihi hatırlatmakta, hem de şairin geride bırakıp geldiği diyarlardaki nehirleri, güzel Tuna'yı Sakarya'da görmekte ve bundan teselli bulmaktadır.

“Ben gurbette değilim/ Gurbet benim içimde” mısralarıyla tanınan ve “gurbet şairi” olarak bilinen Kemalettin Kamu'nun da Rumeli merkezli bazı şiirler yazdığı bilinmektedir. *Sınırdaki Sular*⁶⁶ şiirinde kendini at üstünde bir akıncı gibi hisseden şair, o sırada bir engelle karşılaşır:

Ne o dur diyen mi, yol kesen mi var?
Kim bu silâhlılar, kimin bu sular?

Meriç kıyılarında
Başını büktü atım:
Bulgar kurşun atımı
Yunan sekiz on adım!

Balkanlara geçmek için sınıra varıp dayanan şair, Bulgar'a ve Yunan'a o kadar yakındır ki birkaç adım atsa orada olacak ama o gene de Meriç'in kıyısında kalmıştır.

Atı da o engeli fark etmiş gibi başını bükümüştür:

Dur atım, sorgu gibi
Boynunda bükülüşün,
Sapsarı Tunca'ya bak,
Yeşil Tuna'yı düşün!

⁶⁵Hukukçu kimliği olan Hamit Macit, 1909 Antalya doğumludur. 1930 sonrası şiirin önemli isimlerinden biri olan şairin *Sulh ve Diğer Günler* (1944) ve *İyilik* (1953) adlı şiir kitapları bulunmaktadır. Şiirlerini memleketin güzelliklerini dile getiren ve tarihi anan bir anlayışla yazar.

⁶⁶Kemalettin Kamu. “Sınırdaki Sular.” *Oluş* 1 İkincikânun 1939 1(1): 6.

Sınırın bir engel teşkil etmesi ve ulaşmak istediği diyara gidemeyişi, atı da kendisi kadar üzmüştür. Şair ise Meriç kıyısında yani sınırda Tunca'ya bakmakta ama Tuna'yı düşünmektedir.

Tuna üzerinden ilinti kurulan nehirler genellikle, Trakya bölgesinde olan üç nehir Arda, Tunca ve Meriç ile, bir ölüm kalım mücadelesinin ardından Anadolu Türklüğünü kurtuluşa ulaştıran zaferin sembolü Sakarya'dır. Bu noktada özellikle Meriç ve Sakarya'nın daha sık eşleştirildiği dikkati çeker. Tunalı Nazif'in kendisini sınırda hayal ettiği *Tunada Sabah* şiirinde de şair tıpkı Kemalettin Kamu gibi Meriç kıyısındadır ve aklı hep Tuna üzerindedir.

Şimdi mehrucudur o ana Meriç
Bize ilham veren coşkun Tuna'nın

Yine *Bu Kadar Yazabildim*⁶⁷ de, her ne kadar Balkan merkezli bir şiir olmasa bile gene bu tür duyguları içinde barındırır. Tekirdağlı olan Sami Nabi Özerdim, Mustafa Kemal'in vefatı üzerine yazılmış bir ağıt olan şiirinde, üzüntüsünü tabiattaki her tür varlığın ağladığı imgesi üzerinden dile getirmektedir. Bu ağlayanlar da Türkün tarihinde yer tutmuş önemli nehirlerdir.

Başını taşlara vursun Sakarya;
Gediz, Kızılırmak yansın Ata'ya;
Bu acıyla yalnız bu sular mı ya
Vlgalar, Tunalar, Niller ağlasın.

Bu noktada Sakarya'nın Tuna ile ilişkilendirilerek imgeye dönüştürülmesi oldukça önemlidir. Zira Sakarya zaferi, İkinci Viyana kuşatmasından beri devam eden geri çekilmelerin son bulduğu ve ayrıca büyük bir zafere dönüştüğü bir savaş olarak Cumhuriyet tarihinde önemli bir yer tutar. Uzun süre sonra ve çok kritik bir

⁶⁷ Özerdim, Sami N. "Bu Kadar Yazabildim!." *Yeni Türk Mecmuası* Birincikânun 1938 6(72): 540-541. 1933 yılından itibaren makale ve araştırmalarını dönemin önemli dergi ve gazetelerinde yayımlayan Sami Nabi Özerdim, Macar edebiyatından yaptığı çevirilerle de tanınmaktadır.

dönemde savaşı kazanan Türkiye için Sakarya hem bir başarı hem bir teselli kaynağı olarak dönem şiirlerinde oldukça sık yer bulur kendine. Şairler Sakarya'ya baktıkları anda, tarihî Balkan fetihlerinin timsali Tuna'yı hatırlar. Bu iki nehri, birbirine kavuşmayı arzu eden iki kardeş veya âşık olarak resmederler. Bu hususla ilgili olarak Behçet Kemal Çağlar'ın *Hey Tuna, Tuna!* şiiri de oldukça önemli göstergeler barındırır.

Bize hasret çektikçe, geldikçe dara, Tuna,
Döküldüğün denize git onu ara, Tuna:
Orda seni anlayan, arayan Sakarya var...
Siz Türksünüz dünyanın sonu gelene kadar!
Hasretsin, yatağında dön, çarpın, dövün Tuna
Türkü gördükçe seslen, Türklükle övün Tuna!

Tuna'nın Türk'e hasret, hep onu arar şekilde akışının anlatıldığı şiirde, şair Tuna'ya bir de tavsiyede bulunmaktadır. Döküldüğü Karadeniz'e ulaşarak, orada Sakarya'nın suları ile buluşması. Burada şairin yine hüsnü ta'lil sanatına başvurduğu görülür. Zira her iki nehir zaten Karadeniz'e dökülmektedir, ancak şair bu olağan hali, iki nehrin birbirini aramasına ve kavuşma arzusuna bağlar. Bu açıdan şiirde "Hasretsin, yatağında dön, çarpın, dövün Tuna" mısraı özellikle dikkati çekmektedir. Mısradaki "dövün Tuna" ibaresini, Necip Fazıl Kısakürek'in 1949 yılında yayımladığı *Sakarya Türkü'sü*'nde geçen "Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu ân" mısraıyla birlikte düşünmemek için hiçbir sebep bulunmamaktadır. Çünkü her iki şair de nehirleri kişileştirerek, onlara belli misyonlar yüklemektedirler. Necip Fazıl'ın şiirinin daha sonraki bir tarihte yayımlanması itibariyle, onun bu tür bir imgeyi Behçet Kemal'den transfer etmiş olabileceği gibi kesin bir yoruma gitmek kuşkusuz aşırı bir iddia olur. Ancak şairlerin nehirleri duyuş ve algılayışlarındaki benzerlik, dönem içinde ortak bir imge havuzunun oluşmaya başladığında bir işaretidir. Dolayısıyla bu noktada önemli bazı benzerliklerin oluştuğu da bir

gerçektir. Necip Fazıl şiirinde, Sakarya'nın Karadeniz'e doğru akışını, bir amaç uğruna zorunlu bir yolculuk olduğunu düşünmektedir:

Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;
Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?
Rabbim isterse, sular büklüm büklüm burulur,
Sırtına Sakaryanın, Türk tarihi vurulur.
Eyvah, eyvah Sakaryam, sana mı düştü bu yük?
Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük! ..

Şiirin devamında gelen:

Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?

mısraları da, Rumeli akıncılarını ve Tuna'yı anımsatması bakımından önemlidir.

Halil Nihat Boztepe'nin de 1940'da *Milli Mücadele Destanı* adıyla yayımladığı eserinde geçen:

Ara yanık kalpleri, git Türk'üm uzaklara,
De ki: Kartal ilk defa eğdi mağrur başını.
İçimde Tunalaşan kederli ırmaklara,
Ulaştır seher vakti zehirli gözyaşımı...

mısralarında da ırmakların şairin ruhunda Tunalaştığını ifade etmesi, bütün nehirlerin şaire Tuna'yı hatırlattığını düşündürmektedir. Şiirde geçen "Tunalaşmak" ifadesi, Tuna'yı diğer nehirlere üstün tutmak gibi önemli bir tavrın da göstergesidir. Şair bu ifadeyle Tuna'yı yüceltip büyüklüğünü dile getirirken, gönlündeki en üstün derecenin de ona ait olduğunu ortaya koymaktadır.

5.1.b. Tarihi Yeniden Keşif Denemeleri

Balkanlara yönelik şiirlerin büyük bir bölümünü, yukarıda da işaret edildiği gibi Tuna üzerine yoğunlaşan şiirler oluşturmaktadır. Ancak Rumeli merkezli şiirlerde yoğunlaşan imgeler oldukça çeşitlidir. Bunlardan biri de tarihin ve tarihteki akınların yüceltildiği şiirler olmaktadır. Bu dönem şiirinde şairlerin, Rumeli’yi fetih günleriyle birlikte hatırladıkları, bunun yanı sıra zafer kazanılan toprakları şiirlerinde bol bol işledikleri görülür.

1930 yılı Nisan’ında yayımlanan *Kızıl Elma*⁶⁸, bu anlamda yayımlanan parçalardan ilkidir. “Atılâ” imzasıyla yayımlanan şiirin merkez imgesi, tarih boyunca Türklerin ulaşmak istedikleri hedefi anlatan bir sembol olan “Kızıl Elma”dır ve şiir bütünüyle bu imge etrafında şekillenmektedir.

Bir zamanlar peşinden koştuk... yorulduk durduk,
Garba doğru yürüdük, yolunda tahtlar kurduk;
Atımızın nalları, çiğnedi Karpatları...
Önümüzde eğildi Avrupa kartalları.

Kızıl Elma’nın yönünün Batı’da olduğuna işaret eden bu mısralarda şair, eski fetih günlerini hatırlamaktadır. “Atların nallarının Karpatları çiğnemesi” ve “Avrupa kartallarının önlerinde eğilmesi” gibi ifadeler hep geçmiş zamanlara atıf maksadıyla kullanılmaktadır. Yine,

Atlarımız kişnedi, kalplerimiz titredi,
Naramız Roma’ların göbeğinde inledi..

mısralarında atlara vurgu yapan şairin, bu imge üzerinden zafer dolu günleri anlattığı görülür. Nallar altında çiğnenen topraklar ve atların kişnemesinin kalpleri titretmesi, akıncı ruhları harekete geçiren ifadelerdir. Ve bu akın daima “Kızıl Elma”ya doğrudur. Kızıl Elma’nın batıda bulunduğunu ilk mısralarda dile getiren şair,

⁶⁸ Atılâ. “Kızıl Elma.” *Resimli Şark* Ağustos 8: 19.

bilâhare bu düşüncesini örneklendirmektedir. Karpatlar'ın ve Roma'nın yanı sıra “bayrağın Pirene'nin başında, Frank ellerinde, Atlasların bağrında yükselmesi” şeklindeki ifadeler de Kızıl Elma idealizminin varlığına işaret etmektedir.

Kafiyelere özen gösterilerek dörtlüklerle ve hece veznine bağlı kalınarak yazılan şiirde dikkati çeken husus, şairin şiir kurgusunu tahkiye üzerine bina etmiş olmasıdır. Belirgin bir tarihî vurgu yapmadan geçmiş zamanlardaki zaferlerin, Rumeli'den başlayarak Avrupa içlerine doğru açılmaların “taliin tersine dönmesiyle” kesintiye uğradığını anlatan şair, bize adeta bir hikâye nakleder gibidir. “Kılıncımız şakradı Feodaller boynunda/ Namımız çalkalandı tarihlerin koynunda” şeklindeki kahramanca ifadelerin yer aldığı ilk dörtlüklerde “koştuk, yorulduk, yürüdük, kurduk, çiğnedi, eğildi, gördük, uzattık, yola koyulduk, girmektir” gibi hareket bildiren fiillerin sıkça kullanıldığı dikkati çeker. Şiirin ilk bölümlerdeki dinamizmine katkı sağlayan bu ifadeler, anlatının değişmesine paralel olarak sonraki mısralarda kademeli şekilde ortadan kalkmaktadır.

1938 yılında yayımlandığı sırada edebiyat ortamında geniş yankılar uyandıran *Akıncı Türküleri*'inde, “tarihî Türk akınları”nın yüceliğini dile getirir. *Han Duvarları* şairi olarak bilinen Faruk Nafiz Çamlıbel dönemin ruhuna uygun olarak tarihteki başarılar etrafında döner dolaşır. “Kara Cehennem” şiirinde yer alan:

Kim görse korkardı bu fırtınayı,
Bunlardı aşanlar güzel Tuna'yı
Kuşatan bunlardı tâ Viyana'yı...
Koskoca yeryüzü bunlara dardı.

“Bir Türk kışlasıydı koca “Rumeli” mısraları bayağı dikkat çekicidir. Beş Hececiler olarak bilinen grubun arasında yer alan Faruk Nafiz, 1918'den itibaren adını duyurduğu edebî alanda Anadolu'yu merkeze alan şiirler yazmaktaydı. İnci Enginün,

“Bir yanıyla Mehmet Emin Yurdakul’dan gelen memleketi anlatma amacıyla, bir yandan Millî Mücadele’den sonraki zafer heyecanıyla Anadolu coğrafyası, insanı, tarihi ve yaşayışı ile yeniden keşfedilirken, Faruk Nafiz de Anadolu’dan ses getiren şairler arasında yerini almıştır” (2010, 40) dediği şairin olgunluk devrinin, 1924 ile 1938 yılları arasına denk düştüğü ifade edilir. İşte bu olgunluk döneminin ürünü olan *Akıncı Türküleri*, şairin millî duyuş tarzının mahsulü olan örneklerden meydana gelir.

Türklerin kazandığı zaferlerle “tarihin çalkalanması” imgesi, M. Uluğ Turanlıoğlu’nun *Akmak İstiyor!*⁶⁹ şiirinde de karşımıza çıkmaktadır. Şair,

Acuna hız veren ışıktan seldim,
En mağrur krallar diz çöktü bana.
Yükselen başımla gökleri deldim,
Yaptığım her savaş ündü vatana.

derken, kazandığı zaferlerin, fethettiği toprakların gururunu hala daha içinde taşıdığı anlaşılmaktadır.

Aynı tarih vurgusunu bu dönemde yazılan çoğu şiirde de görmek mümkün oluyor. Geçmişin zaferlerle hatırlanması ve bu hatırlamaların gelecek için umut vermesi İsmet Zorluhanlızı’nın, *Batı Yolu* dergisinin ilk sayısında yayımlanan yine aynı başlıklı şiirinde de kullanılır. Bu şiir, ilgili derginin çıkış amacı ve edebî mesleğinin lirik bir ifadesi olarak da okunabilir. Zira “Batı Yolunun Sayın Yolcularına”⁷⁰

⁶⁹ Turanlıoğlu, M. Uluğ. “Akmak İstiyor!” *Batı Yolu* 23 Nisan 1935 1: 4.

Bu şiir Turanlıoğlu’nun iki şiir kitabına birden giriyor. Biri, 1935’te yayımladığı *Meriç Kıyıları* adıyla Halide Nusret Zorlutuna’ya armağan ettiği eseri (*Meriç Kıyıları*nda. Edirne: Sühulet Basımevi. 1935), diğeri ise 1942’de yayımlanan *Meriç Konuşuyor* adlı eseri (*Meriç Konuşuyor*. Edirne: Vilayet Matbaası. 1942).

Bu şiir, her iki kitapta da “Tunaya Hasret” adıyla yayımlanıyor. Ayrıca *Meriç Konuşuyor*’daki yayınında şiire iki dördlük daha eklendiği görülüyor:

Tuna Tuna, gelin Tuna,	Tuna Tuna serin Tuna,
Sihir dolu yelin Tuna,	Derdin pek çok derin Tuna,
Gel gönlüme dökül artık	Yaklaş bana, katıl bana
Bana kevser selin Tuna.	Kalbim senin yerin Tuna.

⁷⁰ Zorluhanlızı, İsmet. “Batı Yolu.” *Batı Yolu* 23 Nisan 1935 1: 2.

başlığıyla ve Arif Necip Kaskatı imzasıyla yayımlanan sunuş niteliğindeki kısa metin şu şekildedir:

ATATÜRKÜN ulusal devrimini yanık bağrımıza basmaktan ötürü sizin kaynağınız başına gelmiş birer göçmeniz. Anayurttan yarım yüzyıl önce kopan doğduğumuz topraklar Batı yolunun üstünde bulunur. Biz orada bizim gibi duyan, bizim gibi gören ve inliyen yarım milyona yakın soydaş gönül bıraktık. Onlar düşlerini engin TUNA'DA, ihtisaslarını çılgın KARADENİZ'DE yıkayan tarihî akıncıların öz torunlarıdır.

Batı Yolu'nun ilk sayısını çıkarmak bize nasipmiş. Ne kadar da uğur üstüne düşmüşüz! Tarihin bildiği o yollarda biz de birer benektik. Biz, o yolu bekleyen bekçilerin özlü örnekleriyiz.

Size gönül kaynaklarımızdan taşan tatlı sevgiler ve sonsuz saygılar sunuyoruz. Bizi sayan saygınıza sığınarak size sürgün ömür dileriz.

Özdilek: Arif Necip Kaskatı

Alıntılanan metinden de anlaşıldığı üzere, derginin çıkışında etkili olan unsur Balkanlara duyulan alâkadır. “Batı yolu”, dedelerin fetih yoludur ve yol da, hedef de Rumeli'dir. İşte derginin yazı işleri müdürü Halide Nusret Zorlutuna'nın kız kardeşi olan İsmet Zorluhankızı'nın⁷¹ *Batı Yolu* isimli şiiri de tarihî Rumeli fetihlerinin gururunun ve gelecekte buralara doğru vuku bulacak yönelimin bir arada işlendiği bir parçadır.

Bu yol... Batıya giden yol: Batı yolu!
Bu yol senin
Dedelerinin kemikleriyle dolu

⁷¹ İsmet Zorluhankızı, romancı Pınar Kür'ün annesi, İsmet Kür'dür. Öğretmenlik mesleğini sürdüren yazar, sonraları roman, öykü, anı, araştırma türlerinde eserler vermiştir.

Deden Tuna'ya, Viyana'ya
Bu yoldan aktı;
Atlarının izini bu yolda bıraktı.

Şair burada Rumeli veya Balkan tabirini kullanmamaktadır. Derginin adına ve yayın düsturuna paralel olarak “Batı yolu” ifadesi tercih edilmekte ve bu yolun “dedelerin yolu” olduğu vurgulanmaktadır. “Yolun dedelerin kemikleriyle dolu olması”, “dedelerin Tuna'ya ve Viyana'ya akması”, “yollarda atların izinin kalması” gibi imgeler etrafında oluşan şiirin bu bölümü, tarihî dönemlerin ve geçmişte bu coğrafyalara düzenlenen akınların anlatımı ile devam etmektedir.

Ancak 1930'lu yıllar göz önüne alındığında şiirde dikkati çeken bir ifadeye daha rastlanmaktadır:

Fakat arkadaş, iyi bil:
Bu yollarda yer yer
Kalan izler
Sade at nallarının izleri değil.
Bu yoldan senin
Dedelerin
Medeniyet götürdü Avrupa'ya!
Medeniyet.
Evet!

Cumhuriyet döneminde “Batı kutsaması ve Batı'nın medeniliği” fikrinin ön planda tutulduğu, “çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma” ülküsünün amaç edinildiği böyle bir dönemde yayımlanan şiirin, mevcut batılılaşma tutumunun aksine vurgular taşıdığı görülmektedir. Mevcut politikalar, medeniyet değerlerinin Batı'dan ithaline dayalı iken ve geride bıraktığımız tarihî devirler ağır suçlamalara maruz bırakılırken, şiirde ortaya çıkan bu medeniyet aktarımı düşüncesi oldukça dikkat çekicidir. Geçmişte atalarımızın Batı'ya medeniyet götürdüğünü, yani Batı'dan daha ileri bir konumda bulunduğu vurgu yapan bu mısralar, Cumhuriyetin ilk yıllarına ait okumaların ne derecede yüzeysel ve derin tahlillerden uzak olduğunu gözler önüne

sermektedir. Bu ifadeler tarihin suçlama ve aşağılama aracına dönüştürüldüğü yılların aksine, öbür taraftan da yeni bir tarih algılamasının yavaş yavaş uç vermeye başladığının bir işaretidir. İleride incelenecek şiirler sırasında da görüleceği üzere, 1932 yılında kabul edilen yeni Türk Tarih tezinden⁷² zamanla uzaklaşılacak, bu okuma biçimi 1940'lardan itibaren yeniden restore edilerek tarihi kendi gerçekliği ile okumanın yolları aranacaktır. Nitekim 1935 yılında yayımlanan yukarıdaki şiirde tarih ötekileştirilmeden, aksine şanlı ve yüce bir değer seviyesine yükseltilerek ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu tür bir tarih okuması, dönem şiirinin en belirgin göstergelerinden birini öne çıkarması bakımından ziyadesiyle dikkat çekicidir.

Tarihin kazanılmış zaferle hatırlanması ve bu zaferlerin şiirlere yansması imgeler boyutunda olduğu gibi, ilgili zaferlerin sayısız kere zikredilmesi yoluyla da yapılır. Hamit Macid'in *Tarih*⁷³ ve *Tarihi Okurken*⁷⁴ isimli iki şiiri geçmişin artık sadece ötekileştirilen bir unsur olmadığını, yâd edilerek yüceltildiğini göstermesi açısından da önemlidir. Şair bu şiirlerinde tarihi coşkun duygularla anar, zira o tarih şaire göre sayısız zaferlerle doludur. Hatırladığı bu mazi onu o kadar gururlandırır ki, bir anda kendini Budin'in beyi olarak görür:

Tuna'yı görmedim fakat tanırım,
Bir ümid önünde koştüğüm zaman,
Geçmişini anarak coştüğüm zaman
Kendimi Budin'in beyi sanırım.

Hülyamla Vistol'e dek uzanırım:
Atım eğilerek içer o sudan.
Avucumda gibidir Eflâk ve Buğdan,
Bütün o topraklar, Azak ve Kırım.

⁷² 1932 yılında Tarih kongresi tarafından oluşturulan yeni Türk tarih tezine göre, Orta Asya Türk tarihi ve Eti-Sümer tarihleri önceleniyor, Osmanlı ve Selçuklu tarihleri geri planda bırakılıyordu.

⁷³ Hâmid Macid. "Tarih." *Varlık* 1 Temmuz 1935 2(48): 370.

⁷⁴ Selekler, Hâmit Macid. "Tarihi Okurken." *Varlık* 15 İllkânun 1935 3(59): 163.

Edip Ayel'in *Mohaç*⁷⁵ şiiri de baştan sona kazanılmış zaferler üzerine kurulmuş bir niteliğe sahiptir.

İmdat umuyorken nice kâfir kuru Haç'tan,
Taç üstüne taç aldı, Atam geçti Mohaç'tan.

Yâd et büyük ecdadını, tarihini aç da:
Kof kibrini garbın yere serdikti Mohaçta!

1939 yılında yayımlanan Edip Ayel'in *Mohaç* şiiri zikir edilmişken, Yahya Kemal'in 1938 yılında kaleme aldığı ve 1939'da *Akşam* gazetesinde yayımladığı *Mohaç Türküsü*⁷⁶ adlı şiirini de unutmamak gerekir. Yazdığı şiirlerin pek çoğunda doğduğu, büyüdüğü Rumeli'ye atıflar yapan, bir Balkanlı olarak durmaksızın vatan hasretini dile getiren Beyatlı, bu şiirinde Türkün şanlı Mohaç zaferini işlemektedir. Mohaç zaferine katılan ve orada şehit düşen askerlerin dilinden aktarılan ve beyitlerle kaleme alınan şiirde, Yahya Kemal hem şanlı tarihi ve ecdadı kutsarken hem de zaferin ulviyetine vurgu yapar:

Geçtik hepimiz dört nala, cennet kapısından;
Gördük ebedî cedleri, bir anda yakından!

Zaferi, "busesi lâle olan gül yüzlü bir afete" benzeten şair, Mohaç savaşında şehit düşen askerlerin nal sesleriyle dolu bir hatıra bıraktığını söylemektedir:

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden;
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden.

Ses tonu, taşıdığı imgeler ve ahengi ile Yahya Kemal'in şiiri dönem içinde çok dikkati çekmiş, ardından da 1940 sonrasında tarih müfredatının değişmesi ile birlikte edebiyat ders kitaplarına dahil edilmiştir. Nitekim *Açık Deniz* bir tarafa, Yahya Kemal'in tarihi, şiirin mevzusu ve malzemesi haline getirmeye başladığı yıllar da bu

⁷⁵ Ayel, Edip. "Mohaç." *Gençlik* 28 Birincikânun 1939 30: 2.

⁷⁶ Beyatlı, Yahya Kemal. "Mohaç Türküsü." *Akşam* 25 Eylül 1939 nr. 7518.

döneme tesadüf etmektedir. Aynı şekilde Yahya Kemal'in en büyük şiirlerinden biri olan, ses mimarlarımızdan İtrî'nin anlatımına ve onun musiki çağrışımlarının tahliline dayalı *Itrî* şiiri de 1939 yılında yazılmış ve yayımlanmıştır. İşte bu iki örneğin ardından Yahya Kemal'in şiiri kademe kademe yeni bir döneme girmeye başlamış, İstanbul'un tabii güzelliklerinin anlatımına dayalı 1930 dönemi şiirlerine ilâve olarak daha hikemi bir şiir döneminin içine girmiştir. Kaldı ki sözü edilen değişme bu yıllar için sırf Yahya Kemal'le sınırlı kalmayacaktır. Dolayısıyla Necip Fazıl'ın, metafizik ürpertilerin anlatımını geride bırakarak daha sosyal, tarih muhasebesine dayalı yeni şiir dönemi ile Fazıl Hüsni'nün epik şiir döneminin aynı sıralarda gerçekleştiğini de unutmamak gerekir.

Hamit Macit'in, eski günlerin ateşiyle yandığını ifade ettiği şiirlerinden biri de *İşte Çamlarda Sabah*'tir⁷⁷. Şair bu şiirde kendini hasta, alevler içinde yanan birisi olarak hissediyor:

İşte çamlarda sabah, ancak ben
Hastayım, gönlüm alev, alnım ateş.
Bir yalın, kanlı çelikten kılıcın
Çizgisinden doğuyor sanki güneş.

İlk dördlükteki bu vahim durumun sebebi ikinci dördükte açıklığa kavuşturulmaktadır:

Ellerimden düşüyor şimdi kitap:
Eski bir günde uyanmış gibiyim;
Eski günler.. Tuna.. Balkan.. Nemçe..
Sanki ben Sektuvar'ın sahibiyim.

Şiirden anlaşıldığına göre şair evinde, bahçede, herhangi bir yerde elindeki kitabı okumaktadır. Ancak okuduğu kitabın onu, gündelik hayatından daha farklı zamanlara doğru taşıdığı anlaşılmaktadır. Tarihî bir hikâyeye veya roman olduğunu tahmin

⁷⁷ Selekler, Hâmit Macit. "İşte Çamlarda Sabah." *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 227.

Bu şiir, Selekler'in 1944 yılında yayımladığı *Sulh ve Diğer Şiirler* kitabında da yer almaktadır.

edebileceğimiz bu eseri okurken şair kendinden geçmiş ve kitap elinden düşmüştür. Artık o kendinden geçmiş bir halde, okuduğu metnin etkisiyle yeni bir evrende uyanmıştır. Bir rüya hali olarak ifade edebilecek bu durumda şair eski günlere gitmekte ve gözünün önünde canlananlar da Tuna, Balkanlar ve Nemçe olmaktadır. Kendini de Macaristan’da Türkler için son derece önemli bir kale olan Sektuvar’ın (Zigetvar) sahibi olarak görür. Yani şair, Türkün Balkanlarda yerleşip kök saldığı ve buraların hâkimi olduğu o kutlu zamanları yeniden yaşamaya başlamaktadır.

Bu şiirde, diğer şiirlerden farklı bir tarz kullanıldığı göze çarpmaktadır. İncelenen çoğu şiirde şairler, tarihî dönemlere atıf yapabilmek için hatırlamalardan yararlanıyorlardı. Hatırlamalar ise bugünü merkez alarak geçmişe bakma ve çoğu zaman da “ah!” etme şeklinde oluyordu. Ancak bu şiirde Hamit Macit Selekler aynı duyguyu daha farklı ve çok daha başarılı bir yolla gerçekleştiriyor. Kendini bir rüyanın içine yerleştiriyor ve geçmiş zamanları bir hatıra olarak değil bir rüya olarak karşımıza çıkarıyor. Dolayısıyla Hamit Macit’i, diğer şairlere göre daha yeni ve özgün denemeler gerçekleştiren biri olarak kabul etmek gerekecektir. Mehmet Kaplan da *Şiir Tahlilleri*’nin sonraki baskılarında Hamit Macit’e yer vermekte ve “1909 yılında doğan Selekler, 1935-1945 yılları arasında, Cahit Sıtkı-Ziya Osman Saba havasında tatlı, yumuşak tonlu, sevgi ile dolu şiirler yazmıştır” (2014, 529) diyerek beğenisini dile getirmektedir.

Balkanlarla ilgili tarihî geçmişe vurgu yapan şiirlerde dikkat çeken bir diğer imge de Rumeli fatihi Şehzade Süleyman Paşa ile ilgilidir. Hamit Macit Selekler ve Behçet Kemal Çağlar, Rumeli’ye ilk geçenlerin komutanı görevinde bulunan ve bölgede önemli fetihler gerçekleştiren Süleyman Paşa ile ilgili yeni imgeler geliştirirler. *Hey Tuna Tuna!* şiirinde Çağlar, Balkan coğrafyaları ile ilgili tarihî “akıncı sesleri” olarak algılar ve kendini Şehzade Süleyman’ın salında bulur:

Hâlâ var güllerinde, şafakında al kanım,
Suyunda batan güneş, suya düşen kalkanım,
Kıyında her fırtına bir eski akın sesi!..
Suya atılacağım kesilse çarkın sesi!
Hançerim dişlerimde, başım açık, yalnayak
Süleyman Çelebi'nin salındayım sanarak;

Şiirde görüldüğü üzere Rumeli'ye ilk geçişin, sallar üzerinde gerçekleştirildiğine dair işaret dikkat çekicidir. Ancak konuyla ilgili bir diğer yaygın kullanım ise, “suya seccade salmak” deyimi veya imgesidir. Bu inanışa göre Rumeli'ye geçen ilk akıncılar, suya seccade salmışlar ve bu seccadeler üzerinde karşıya geçmişlerdir. Hamit Macit'in *Boğazın Rumeli Yakası*⁷⁸ şiirinde de aynı imgeye rastlanır:

Suya seccade salıp geçtiğimiz toprakta
Kardeşim, gürbüz atam, şanlı dedem yatmakta.

Suya seccade salarak, başka hiçbir fiziki araç yardımı olmaksızın Rumeli yakasına geçiş imgesi, bölgenin fethine derin bir ulviyet kazandırmaktadır. Nitekim bölgeyi fethedenlerin yalnız akıncı askerler olmadığı, bunların alp-erenler ve gaziler olarak çeşitli vasıflarla anılmaları ve bu fetihlerin dinî birer gaza olarak nitelenmesi bu ulviyeti daha da pekiştirmektedir. Bu sebeple suya seccade salmak gibi tasavvufi arka planı da olan, ayrıca metafizik boyutları da bulunan Rumeli fetihlerinin toprak kazanmaktan daha ötede bir amaç taşıdığı, bölge ile Anadolu'nun bağlarını daha tanrısal bir çerçeveye oturtmaya yardımcı olduğu aşikârdır. Nitekim Fazıl Hüsnü de bunu şu mısralarla dile getirmektedir:

Onun âhengi kalmaz ben olmasam yanında
Bu böyle yazılmıştır, bir Tanrı destanında.

⁷⁸ Selekler, Hâmit Macit. “Boğazın Rumeli Yakası.” *Varlık* 15 Haziran 1937 4(95): 357.
Bu şiir Seleklerin 1944 yılında yayımladığı *Sulh ve Diğer Şiirler* kitabında “Boğazın Karşı Yakası” başlığıyla yer almaktadır.

Buradan Őu anlaŐılmaktadır ki 1930’lu yıllarda tarihî geçmiŐ, aŐırı derecede kritik edilen ya da reddedilen bir olgu olmaktan yavaş yavaş çıkmaya baŐlayarak, üzerinde dűŐnűlen hatta kutsanan, yűceltilen bir deęere dűnűŐmeye baŐlamıŐ demektir. Dolayısıyla dűnem Őiirinde gerek eski zaferlerin gerekse tarihî akıncı sınıfların duygularının hatırlanması her bakımdan űnemlidir.

5.1.c. Balkanlara Dűnűk Gurbet ve Hasret Temaları

Tarihî dűnemlerin űzlemle hatırlanması, içinde bulunulan Őartlardan memnun olmamanın verdięi bir haldir. Eski dűnemlerde bize olan ve vatan edinilen toprakların, Őimdi baŐka űlkelere ait olması kuŐkusuz űzűntű verici bir durumdur. Bu yűzden Anadolu ile Balkan toprakları arasındaki ayrılık, gurbet ve hasret duyguları, dűnem Őiirinde en yaygın kullanılan temalar arasındadır. Yahya Kemal’in *Kaybolan Őehir* Őiirinde űskűp’e yűnelik olarak kullandıęı “Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan Őehir!/ Ayrılmanın bıraktıęı hicran derindedir!” biçiminde ifade ettięi hicran, hemen her kalpte derin bir yara olarak durmaktadır. Yine aynı Őiirde ifade edildięi űzere “ok sűrse ayrılık, aradan geçse çok sene/ Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene” yolundaki mısralar, dűnemin ruhsal gerçeęini son derece doęru bir Őekilde yansıtılmaktadır. Dűnem Őiirleri incelendięinde anlaŐılacaktır ki, Rumeli’ye veda etmiŐ olmak ruhen kabullenilemeyen bir acıdır ve Balkanlar gidilip gelinmese bile, hâlâ daha bir vatan parçası hűkműndedir.

Tunalı Nazif’in *Tuna’da Sabah* Őiirindeki hâkim duygu, iŐte bu hasret ve gurbet duygusudur. Őair Anadolu’da bir sahilden karŐıya, uzaklara bakmakta ve űteki vatandan ayrı dűŐmenin verdięi acıyı hissetmektedir. Onun için “sabahlar zulmetin

kahriyle dolu”dur. Çünkü vatan artık başkalarının toprağı olup şair kendini gurbette hissederek ağlamaktadır:

Olur mu bir tadı, bilmiyorum hiç
Biz ağlarken doğan bu sabahların?

Hamit Macit de daüssıla ateşiyle yandığını ifade etmekte idi. Hamit Macit, Balkan kökenli bir şair olmamasına rağmen, onun sıla hasreti çekmesine sebep olan şey aynı durumdur. Her ne kadar kendisi Balkanlı biri olmasa bile, milleti adına büyük zaferlerin kazanıldığı o toprakları şair vatan bilmektedir. Bu sebeple şair hem bu toprakları hem de bu toprakların kazanılmasını sağlayan savaşları, daha doğru bir ifade ile de eski şanlı tarihi bütünüyle kucaklamaktadır:

Tarihi okurken diyorum ki:
“Gönlümde bu özlem, bu alev ne?”
Sarmış beni daüssılâsıyla
Niş, Kosva, Muhaç, Varna, Pilevne!..

Hamit Macid’in *Sulh ve Diğer Şiirler*’inde bulunan *Yitik* şiiri de hasret duygusunun yoğun olarak işlendiğı bir şiirdir (1944, 43):

Belki hasretine bulacak, için
Körfez sularında biraz serinlik,
Düşün fakat sorma, arama, niçin
Niçin, nerde, neydi, n’oldu Selanik?

Hasretten damlalar gibi şüphesiz
Balkan yaylasından, mavi Tuna’dan
Hatıralar dolu ancak, içimiz...

Şairler Rumeli’ye duyulan hasreti geçmişe yönelik özlem şeklinde verebildikleri gibi, daha nesnel kavramlar üzerinden de ifade edebilmektedirler. Bu noktada en çok kullanılan da Tuna imgesidir. Bir nevi Tuna güzellemesi yapılan şiirlerde, aynı zamanda yoğun bir hasret anlatımına da tesadüf edilmektedir. Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın *Tuna*’sında geçen:

Bir yayla rüzgârına hasretimi bağlarım;
Bir hasret şarkısıdır damarlarımdan akan.

mısraları, Rumeli özleminin en güzel ifade edildiği beyitlerden biridir. Şair Tuna'ya karşı içinde öyle derin bir hasret duymaktadır ki, damarlarından akan kan bile bu hasreti dile getirmektedir. “Damarlardan akan kanın bile hasret şarkıları” söylemesi, “yayla rüzgârlarına hasretini bağlaması” gibi imgeler, mısralarda Divan şiiri esintisi çağrıştırmaları bakımından oldukça önemlidir.

Fuzuli'nin “Hecr bîmârı tenim bâd-ı sabâdan dem-be-dem/ Sıhhat için sıhhati ahbârın eyler ârzû” (Ayrılık hastası olan bedenim iyileşmek için sabâ rüzgârından sürekli sevgilinin iyilik haberini getirmesini ister) ve “Sabâ lutf ettin ehl-i derde dermândan haber verdin/ Ten-i mecrûha cândan câna cânandan haber verdin (Sabâ lutf ettin dert ehline dermandan haber verdin. Yaralı bedene candan, cana sevgiliden haber verdin) beyitleriyle de örnekleyebileceğimiz gibi, nasıl ki Divan edebiyatında sabah rüzgârı sevgilinin kokusunu getirdiği için aşkın hasretine bir nebze olsun iyi geliyorsa, burada da şair kendi hasretini rüzgâra bağlayacağını söylemektedir. O rüzgâr hasretini alıp Tuna'ya götürecektir ve şairin duyguları böylece amacına ulaşacaktır. Yine,

Hayali gözlerimde bir deniz, bir nem olur
Tuna bazan içimi öpen öz ninem olur.

demesi de şairin özlemini dile getirir. Onun için Tuna şairinden hatırladığı öz ninesi gibidir ve ona çocukluğunun en masum zamanlarında gördüğü bir şefkati söyler. Tuna artık bir hayaldir fakat bir nehirden daha öte hayale bile sığmayan bir deniz haline gelmiştir. Şairin duyduğu hasret Tuna'yı daha da yüceleştirmektedir.

Kopuz dergisinin *Uzaktaki Türkler İçin Şiirler* bölümünde yayımlanan Hasan Ali Yücel'in *Tuna Türküsü*⁷⁹ isimli şiiri de aynı hasret duygusunu ele almaktadır. 1938 ile 1946 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olan Hasan Ali Yücel'in önemli bazı edebî eserleri de bulunmaktadır. 1933 yılında yayımladığı ilk şiir kitabı *Dönen Ses*'in ardından çocuklar ve yetişkinler için yazdığı şiirlerini *Sizin İçin* (1937) ve *Dinle Benden* (1960) adlı eserlerinde toplamıştır. *Tuna Türküsü*'nde ise Yücel Tuna'ya seslenmekte ve onu birlikte ağlamaya davet etmektedir. Şair, Tuna'ya olan hasretini dile getirdiği ve yolunu gözlediğini söylediği şiirde, içinde bulunduğu durumu şu mısralarla ifade etmektedir:

Kara bağrım susuzdur,
Gözlerim uykusuzdur.

Özlerim kucagını,
Senin eski çağını,
Başkalarının elinde
Gördükçe yatağını.

5.1.ç. Reel Şartlara Sığmayan Ruhlar

Tarihi hatırlama noktasında, hem o muhteşem Osmanlı asırlarına hem de geçmişte vatan edinilen topraklara yönelik ayrı kalmışlık duygusu, esasında Cumhuriyet sonrasındaki mevcut şartlardan duyulan bir can sıkıntısının da ifadesidir. Kaybedilen topraklar, eski vatan parçalarından uzakta kalmak düşüncesi, bu şiirlerde kabına sığmaz, elindekilerle yetinmez psikolojileri de adeta gün yüzüne çıkmaktadır.

Kemalettin Kamu'nun yazdığı *Akdenizden*'i⁸⁰ bu psikolojinin aksettiği önemli şiirlerden biridir. Şair şiirinde Akdeniz'den geçerken hatırasında canlananları ve

⁷⁹ Yücel, Hasan Ali. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Türküsü." *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 149.

⁸⁰ Kemalettin Kami. "Akdeniz'den." *Ülkü* Temmuz 1933 1(6): 431.

içinden geçen duyguları anlatmaktadır. Şiirin ilk dörtlükte genel bir dış manzara anlatımı vardır. Ancak bundan sonra şiir içe dönük bir anlatımla devam eder. Şairin geçtiği bu sular ona, bir daha geri gelmeyecek eski çağları hatırlatır: “Sesini dinliyorum sular da Barbaros’un!” Barbaros vasıtasıyla Osmanlı’nın Akdeniz’e hâkim olduğu ve buraların Türk suları olarak anıldığı günlerin peşindedir şair. Başta denizin güzelliği, havanın dinginliği vs. pastoral bir güzellik anlatımının beklendiği şiir, bir anda yön değiştiriyor ve tarihî zamanlara doğru bir kapı aralıyor. Akdeniz o anki güzelliği ile değil, tarihteki konumu ile şiire giriyor ve onun adeta dolduruyor.

Havada bir dost eli okşuyor derimizi;
Boynu bükük adalar tanıyor sanki bizi...
İçimize çevirip nemli gözlerimizi
Geçtik yabancı gibi yakınından Rodos’un!

Akdeniz sularında seyahat eden şair, etrafına baktığında beklendiği gibi serin, ışıltılı sular, eşsiz dalgalar ve sonsuz bir mavilik görmez. O gördüğünden ziyade hissettiklerini, denize ait görüntülerin doğurduğu imajları kaleme alır. Havada esen rüzgâr şair için tenini okşayan bir dost eli gibidir. Çünkü Akdeniz bir zamanlar tam anlamıyla Türk sularından ibaret gibidir. Her haliyle bildik, tanıdık bir denizdir. Ancak içinde bulunulan şartlarda bu durum değişmiş, eskiden sahip olunan topraklara karşı bir yabancılaşma meydana gelmiştir. Eskiden sahip olduğumuz, ancak şimdi başka bir ülkenin toprağı haline gelmiş Akdeniz adalarının bu ayrılık dolayısıyla boynu büküktür. Yıllarca Türk leventlerinin durağı olan Rodos’u görünce, şairin hüznü daha bir katlanır ve oralardan sessiz, boynu bükük geçmek zorunda kalır. Rodos’a yabancı gibi yanından gelip geçişlerin verdiği ağırlık bir yükür şairde, ayrıca bu yük sadece Rodos’la da sınırlı değildir. Eskiden sahip olduğu ama artık şairin yabancı sayıldığı bir toprak parçasının yüküdür bu. İşte dönem şiirine yansıyan bu tür duygular sanatçıların sırtında bir kambur, göğsünde bir yumru

gibi bir tesir uyandırmakta ve onları derinden yaralamaktadır. Şairin “Bir yabancı gibi geçtik yakınından Rodos’un” mısraının bir benzeri, *Tuna*⁸¹ isimli şiirinde de yer almaktadır: “Yelesi kabarmış atlarla değil/ Kötü bir trenle geçtim Tuna’dan”. Şiirin devamında gelen mısralarda, babası 93 Harbi’nde şehit düşmüş olan Kemalettin Kamu için tarihin ve kaybedilen toprakların yoğun bir kedere sebep olduğu anlaşılmaktadır:

Buradan döneli bizim ordular,
Akmıyor, yerinde duruyor sular,
Babamın kanından damlalar mı var?
İçtim kana kana içtim Tuna’dan.

Şair babasının can verdiği, Türk atlı birliklerinin şahlandığı topraklardan trenle, yabancı bir misafir olarak geçmenin azabı altında ezilmektedir.

Tarihi ne zaman açıp okusam,
Günlerce bir ateş şakaklarımda;
Günlerce içerim yanar, kor olur.
Bir istek tutuşur dudaklarımda.

Hamit Macit’in *Tarih* şiirinde geçen yukarıdaki mısralar ise geçmişin, hem hasret hem de bir yük gibi, insanı zora sokan bir psikolojiye dönüştüğünü göstermesi açısından önemlidir. Tarihî gerçeklere vakıf olduğunda ve geçmişe dair hatıralar zihinde canlandığında, şair ister istemez içinde bulunduğu durumla tarihî realiteyi karşılaştırmaya gidiyor, bu tezatın içinde bunalıp eziliyor. Nitekim içini yakan duygular, ateş topuna dönüşerek şakaklarına vurmaktadır. Sürekli bu ruh hali içinde olan şair, dudaklarında bir istekle dolaşır. Geçmişin kudret ve güzelliğine yeni baştan

⁸¹ Kaç yılında yazıldığını tespit edemediğimiz bu şiir, 1998 Toker Yayınlarının *Kemalettin Kamu* isimli kitabından alınmıştır. Kitapta şiirin neşri ile ilgili şu künye veriyor: Tuna, Rifat Necdet Evrimer Neşri, Üçler Basımevi, İstanbul, 1949, s. 73. 1948 yılında henüz kırk yedi yaşındayken vefat eden Kemalettin Kamu, kendi şiirlerini bir kitapta toplayamamıştır. Onun şiirlerini daha sonra Rifat Necdet Evrimer (1949) ve Gültekin Samanoğlu (1986) topluca yayımlamışlardır.

ulaşma arzusu denilebilecek bu his, içinde bulunduğu reel şartlarda onu daha büyük bir ızdıraba sevk etmektedir.

Harp Okulu'ndan mezun olduktan sonra on beş yıl askerlik hizmetinde bulunan *Çocuk ve Allah* şairi Fazıl Hüsnu'nün şiirinde de benzer nitelikte mısralar bulunmaktadır:

Baktım ki gurbet ellerin suyu olmuş...
Baktım ki gurbet eller olmuş Tuna elleri;
Koptu içimde büyük bir kopuzun telleri!

Vatan topraklarının gurbete dönüşmesi veya Kemalettin Kamu'da olduğu gibi daha acı bir yabancılaşmaya evrilmesi, bu şiirlerin merkezinde yer alan temel duygulardan biridir. Şairler o diyarları överek güzelliğini dile getirirken bile, bunu ayrılık, gurbet vs. psikolojisi ile beslerler ve bu ayrılığın doğurduğu rahatsızlıkları açık bir şekilde dile getirirler.

Bu tarz şiirlerde mevcut sınırlarla yetinmeme, bir tür memnuniyetsizlik ve tatminsizlik söz konusudur. Yahya Kemal'in "Hicretlerin bakıyyesi hicranlı duygular/ Mahzûn hudutların ötesinden akan sular"⁸² mısralarıyla dile getirdiği duygu, aslında derin bir iç yarasının ifadesidir. Hudutların mahzunluğu ile aslında, mevcut hudutlar içinde sıkışıp kalmış ruhların duyduğu bir ızdırıp dile getirilmektedir.

Nitekim mevcut daraltılmış sınırlardan memnuniyetsizliğin dile getirilişi bununla da sınırlı kalmaz. "Yarınlardan umutlu olma" ve "garba yönelme, açılma" başlığı altında incelenecek olan şiir ve imgelerden de anlaşılacaktır ki var olan şartları kabullenememe hali kimi şairlerde çeşitli beklentileri harekete geçirebilmektedir.

⁸² "Açık Deniz." *Tavus* 1 Nisan 1341/ 1925 1: 7. Aynı şiir *Kendi Gök kubemiz* kitabında da yer alır.

5.1.d. Yarınlardan Umut/ Balkanlara Doğru Açılma Arayışları

Gelecek günlerden umutlu olma, içinde bulunulan şartlardan memnuniyetsizliğin dile getirildiği şiirleri harekete geçiren duygunun bir sonraki psikolojik evresi olarak düşünülebilir. Geçmişteki zaferle dolu çağların hatırlanması ile günün koşullarının tezat teşkil etmesi sebebiyle duyulan acının, zaman içinde duygu değişimi ile beklentileri artırdığı düşünülebilir. Zira bu psikolojik hali 1925'te yayınlanmış olan Yahya Kemal Beyatlı'nın *Açık Deniz* şiirinde geçen “Mağlûpken ordu, yası dururken bütün vatan/ Rüyâma girdi her gece bir fâtiyhâne zan” mısralarında da görülebilmektedir. Bazı şairler Hamit Macit gibi, içindeki azabı “Sakarya ile avuturken”, bazıları daha da ileri giderek gelecekte kendilerini daha olumlu şartların beklediği gibi duygular üretmekte ve şiirlerini bu tür duygular etrafında şekillendirmektedirler. Nitekim *Çocuk ve Allah* şairi Fazıl Hüsnü de aynı umudu hisseder ve şiirini bu duygularla sona erdirir:

Heyecanı göğsüme bir çiçek gibi taktım,
Düşündüm ki ne olsa ona ulaşacaktım.
Birleşen gönülleri ayırmış hangi sınır,
Benim için Tunanın akışıyla ısınır;
Onun âhengi olmaz ben olmasam yanında
Bu böyle yazılmıştır bir Tanrı destanında
...
Yarın, Tuna içinde çağlar nabzımdaki kan!

Şair gelecek zamanlar için heyecan duymakta ve mevcut sınırların o sıralarda engel teşkil edemeyeceğini söylemektedir. Dağlarca zaman içinde, kendi “ben”i üzerinden Türklüğün, Tuna'ya ulaşacağından emin ve umutludur. Dolayısıyla onun damarında hasretle akan kanı, yarın Tuna'da çağlamaya başlayacaktır. Burada dikkati çeken imge, Tuna'nın ifade ettiği ahengin doğrudan şairden kaynaklanmasıdır. “Onun âhengi olmaz ben olmasam yanında” gibi mısralardan

anlaşılacağı üzere, Leyla'nın sahip olduğu güzelliğin sebebinin Mecnun'dan kaynaklanması gibi, Tuna'nın da böyle ahenkle akmasının yegâne sebebi şair, daha doğrusu da o günkü Türklüğün şairin beni üzerinden konuşan hisleridir.

Yarına dair beklentilerin dile getirildiği bir diğer şiir *Boğazın Rumeli Yakası*'dır.

Hamit Macit Selekler'in şiirinde geçen

Ne zaman bilmiyorum, burda yatan silkinecek,
Açacak toprağın altında kalan kollarını;
Tutacak eski sipahiler akın yollarını.

mısralarından hareketle denilebilir ki, şair Rumeli topraklarında yatan akıncı cedlerin, bir gün silkinerek mezarlarından kalkacağını hayal etmektedir. “Eski sipahilerin akın yollarını tutması” imgesi de açık bir beklentinin, garba yönelik yeni fetih arzularının açık bir ifadesidir.

Eski tarihî sınırlara göre daraltılmış bir vaziyet arz eden mevcut sınırlardan rahatsızlık hali, bu sınırları kendi önünde engel olarak görüp aşmak düşüncesinin tezahür ettiği bir diğer şiir de *Kızılelma*'dır. Kızılelma ülküsü peşinde düzenlenen akınların övülüp yüceltildiği, ancak talihin tersine dönmesi sebebiyle akınların kesildiğini hikâye eden şiirin son iki dördlüğü, yeniden uyanış ve akın yollarına geri dönüşü anlatır.

Dalgalandı sancağım, şimdi yüz bin mızrağım!..
Bora gibi coştular, halâs buldu vatanım.
Anladım ki yürürken geri dönmek cinayet
O hatayı düzeltmek, budur işte dirayet!..

Kızıl-Elma bir hedef, koşalım ona daim,
Kıralım zencirleri, kurtulsun istikbalim..
Ben varmak istiyorum, o hudutsuz vatana,
Gönülde hedefimdir, sevgili Kızıl- Elma.

Geri dönüşlerin artık son bulması gerektiğini ve Kızılelma'yı hedef alarak ona ulaşma arzusundan dem vuran şair için esas olan, hudutsuz bir vatan fikrine ermektir. Zira bugünkü sınırlar ona da dar gelmekte, geçmiş asırların hudutsuz genişliklerinin heyecanını duymaktadır.

Yarından umutlu olmak ve sınırsız derecede, geniş topraklara ulaşmak düşüncesinden hareketle, Garba açılma fikrine ulaşan şairler bu noktada ziyadesiyle önemlidir. Yukarıda da incelenen gerek *Batı Yolu*, gerekse *Akmak İstiyor* şairlerinde, istikamet açık bir biçimde Batı'ya doğrudur ve bu şairlerde akın fikri hep ön plandadır. İsmet Zorluhanlı, okuru bir meşale aydınlığında Batıya giden yola çıkmaya ve o yolu kat etmeye davet eder:

Arkadaş, bana bak!
Meşaleni yak;
Karanlığı del,
Meşalele aydınlansın bu yollar.
Bu yol.. Batıya giden yol: Batı yolu!

..
O günler bitti
Sanma,
İnanma
Bitti diyen sese;
Kulak verme herkese
Sen yalnız gücüne güven!
Meşaleni iyi yak,
Ve daima ileri bak:
İleri!
İleri!

Yine *Akmak İstiyor* adlı parçada M. Uluğ Turanlıoğlu'nun hedefi de gene Tuna'ya ulaşmaktadır. Şairin içinde şahlanan duyguları gene bir akın düşüncesine işaret etmektedir:

İçimde şahlanan duygularım var,
Ülküm geceleri yakmak istiyor.
Çekilin karşımdan, çekilin dağlar
Bu gönlüm Tuna'ya akmak istiyor.

Aynı yöndeki duygularla kaleme alınan Halide Nusret'in *Tuna*'sı da atların şahlanışını resmediyor. Kırsakların yelelerinin dalgalarla köpüklenmesi, atların şahlanarak bir suyu, muhtemelen Tuna nehrini geçmesi anlatılıyor şiirde. Çizilen bu tablo şairin içinde çarpıntılı bir halin oluşmasına sebep olur ve İsmet Zorluhanlı'nın şiirindeki "İleri!" düşüncesi burada tekrar karşımıza çıkar:

Dalgalarda köpükleniyor ak
Kırsak-
ların yeleleri.
İçimde bir yıldız...
Bir hız;
İçimde çarpıntılar
Var.
İçimde gür bir ses haykırıyor: ileri!..

Akın duygusunun yani Batıya yönelişin belirgin olduğu örneklerden biri de Celâl Akgün'ün *Akın* şiiridir. Canlı bir hareket fikri üzerine kurulu olan şiir, siyah yeveli atların akınları başlatmasını ve atlıların garbı yakıp yıkmasını tavsiye ediyor:

Akın akın..
Garbı yakın.
Parladı siyah yeveli atlar
Başladı garba akınlar
En önde giden atlı
Bir nara bastı
Yıldırım
Kanatlı
Atlılar;
Garbı yaksınlar...

Burada gerek Celâl Akgün'ün *Akın* şiirinde, gerek İsmet Zorluhanlı'nın *Batı Yolu* ve gerekse Halide Nusret Zorlutuna'nın *Tuna* şiirlerinde dikkati çeken bir husustan daha bahsetmek ihtiyacı doğuyor. Şiirlerin şekil olarak kurgulanışına bakıldığında, kısıklı-uzunlu birbirini takip eden kelimelerden veya yarım bırakılmış

kesik cümlelerden meydana geldiği, bunların kimi zaman da merdiven şeklinde hizalanarak istif edildiği ve hatta

Dalgalarda köpükleniyor ak
Kısrak-
ların yeşelleri.

biçiminde, kelimelerin bile ortadan parçalandığı görülebilmektedir. Böylesi oynamalarla ahenk oluşturma arayışının Nazım Hikmet şiirini hatırlattığı unutulmaması gereken bir meseledir.

Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkarm
karan-
lıklar
aydın-
lığa.

“Kırık mısra düzeni” olarak ifade edebileceğimiz, mısraların parçalanarak ve daha ziyade de kısa-kesik ifadeler kullanılarak vurguyu, dolayısıyla hareketi ve ahengi arttırmaya yönelik mısra denemeleri, 1935 ve 1936 yıllarında kaleme alınan sadece bu üç şiirde karşımıza çıkmaktadır. Bu üslubun şiirlerde teatral okumayı artırdığı, aynı zamanda şiirin dış yapısını ilgilendiren bir özelliğe dönüştüğü gibi, iç unsuru yani şiirin anlam bütünlüğünü takviyeye imkân sağlamaktadır. Zira yukarıda dikkat çekildiği gibi bu şiirler, Batıya yeniden yönelmeyi ve hatta akın fikrini harekete geçirmesi bakımından da önemlidir. Zaten kullanılan kelimelere bakıldığında isim veya sıfat, zarf görevli kelimeler yerine daha çok hareket bildiren fillerin kullanılmış olması da bu tavrı desteklemektedir. İşte şiirin anlam itibarıyla hareket fikri ve duygusu üzerine kurulu olması, eserin adeta akan bir nehir, hareket eden bir nesne gibi dizilmesiyle, anlam ve biçimin birbirini tamamlaması arayışı da söz konusudur.

5.1.e. Muhacirlik ve Muhaceret Psikolojisi

Birinci bölümde geniş biçimde yer verildiği üzere bu dönemde Balkanlara yönelik edebiyatın doğuşunda etkili olan iki unsurdan biri göç hadisesi ve muhacirlerdir. 93 Harbi'nin etkisiyle bölgeden başlayan göçler neredeyse aralıksız devam etmiş olmasına karşın, 1930'lu yıllarda Balkan ülkeleri ile imzalanan ikili anlaşmalar neticesinde kitle bazındaki göçlerin artış kaydettiği ve bu durumun ülke gündemini ziyadesiyle meşgul ettiği görülür. Nitekim konuyla ilgili gazete haberlerini dergi makaleleri, göçle ilgili kitaplar ve nihayetinde de edebî alanda kademe kademe ortaya çıkmaya başlayan şiir ve romanlar takip eder.

Dergilerde göçe, göçmenlere atıf yapan, muhacirlerin çektiği sıkıntıları dile getiren pek çok şiir yayımlanır. Dönem içinde muhacirlere yönelik en önemli şiirlerden biri Behçet Kemal Çağlar'ın *Tekrar Bulduğum Kardeşime*⁸³ isimli şiiridir. O dönemin politikalarıyla uyumlu ifadeler kullanan Çağlar'ın bu tavrını Şerif Aktaş da (2012, 263) şöyle değerlendirmektedir:

Behçet Kemâl, tezinin doğruluğuna sonuna kadar inandığı ve o doğrultuda yaşadığı için şiirlerindeki sanata has işçilik eksikliğini, samimi duyguları ve tavrı yer yer âdetâ gizler. [...] Onun için gaye, samimi olduğu konusunda şüphe edilmeyen duygularını ve bu duygularla zenginleşen yeni bir değer kazanan Anadolu'ya ait gözlemlerini ifade etmektir. Bu özellikleriyle o, millî romantik duyuş tarzıyla Cumhuriyet döneminde Halkevleri çevresinde yeni bir sanat faaliyetine vücut vermek ister.

⁸³ Çağlar, Behçet Kemal. "Tekrar Bulduğum Kardeşime." *Varlık* 1 Sontesrin 1935 3(56): 119.

Şerif Aktaş'ın da ifade ettiği üzere Behçet Kemal, dönemin güncel gelişmeleriyle içiçe bir sanat anlayışı geliştirir. Öyle ki sanatına, dönemin zihniyeti istikametinde hizmet ettirir. Onun *Tekrar Bulduğum Kardeşime* şiiri son derece başarılı, fakat bu anlamda değerlendirmeye de oldukça müsait bir eserdir. Şair, “Gökoğuz Türkleri için” yazdığını, şiirinin altına özellikle not eder. Çağlar'ın düştüğü notun önemli bir ayrıntıyı barındırdığından şüphe yoktur. Zira aynı yıllarda Hamdullah Suphi'nin Bükreş büyükelçisi olarak Gagavuz Türkleri ile yakından ilgilendiği, hatta onların anavatana göçünü sağlamak gibi bazı çalışmalarının bulunduğu bilinen bir husustur. O günkü hükümet nezdinde karşılık bulmayan bu çalışma, kendisi de bir Balkanlı olan *Varlık* dergisinin sahibi Yaşar Nabi Nayır'ın ilgisini çeker. Behçet Kemal'in bu şiiri yazmış olmasından anlaşılan odur ki, bu yıllarda aydın kesimler arasında Gagavuz Türklerinin diğer Türkler gibi Türkiye'ye göç etmelerinin sağlanması adına bir görüş birliği mevcuttur. Nitekim bu görüşü destekler faaliyetler göze çarpmaktadır. Zira Behçet Kemal Gagavuzlara, “Yurdumuzun gazada kayıp kardeşleri” ve “Akından dönenlerin son kalan çocukları” biçiminde seslenmektedir:

Oh demek burdasınız, beklediniz, vardınız,
Oh demek bize hasret çekerek yaşadınız;
Gelin, anayurtta size baş koyacak diz
Gelin, siz bizimsiniz, bizdensiniz, bizsiniz.
Kalplerimiz Türklükle çarpar, ona tapınır,
Bizi bizden ayırmaz hiç bir din, hiçbir sınır.

Çağlar şiirinde bir gerçeğe de parmak basmaktadır. Çağlar'ın “Çok görmeyin yıllardır unuttuksa biz sizi/ Biz bizden de uzaktık, bilmezdik kendimizi” mısralarıyla dile getirdiği husus; ilk bölümde de açıklandığı üzere Mütareke dönemi ve sonrasında yaşanan gelişmeler sebebiyle Türkiye'nin kendi kabuğuna çekilerek yaşaması ve bu süreler zarfında yurt dışı Türklerle bağlantısını kesmesi hadisesine örtük bir telmih olarak da değerlendirilebilir. Ancak şair artık bu durumun değiştiğini, kardeşlerini yeniden bulduklarını söyleyerek onlara şöyle seslenmektedir:

Artık “öksüzüz” diye yanmayın, sızlanmayın,
Sanmayın kendinizi dünyanın kimsesizi:
Yirmi beş milyon kardeş ve anayurt bekler sizi.

Ayrılık bitti artık: elimizde eliniz;
Bağrımız açık size, bir an önce geliniz.

Açık bir davet niteliğinde olan bu şiir, dönemin gerçeklerini dile getirmesi bakımından son derece önemlidir.

Muhaceret ve muhacirlik psikolojisi üzerine yazılan diğer şiirler ise daha çok muhacirlerin çektiği acıları dile getirirler. Örneğin Afyonlu şair Edip Âli Baki'nin “işgal yıllarının acı şartları içinde” yazılan *Muhacir Kızı*⁸⁴ mahzun bakışlı, mini mini bir göçmen kız üzerine kaleme alınmıştır. Bu şiire göre şair, ona türlü güzellikler vaad etmesine rağmen, kız yalnız “Yurdumu isterim” diye karşılık vermektedir. Yine bunun gibi *Göç*, *Ayrılık*, *İklim*, *Hatıralar*, *Kervan*, *Deliorman Kızları* isimli şiirlerde de muhaceret psikolojinin öne çıktığı görülmektedir.

5.2. 1940-1944 Aralığında Balkanlara Yönelik Şiir

Bölümün girişinde de açıklandığı üzere Balkan merkezli edebiyat, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte daha farklı bir çizgiye evrilerek devam etmiştir. 1930-1939 arası Balkanlara yönelik şiirin, bir “hasret edebiyatı” olarak okunabileceği ifade edilmişti. Zira bu şiirler gerek Tuna özelinde gerekse Balkanların tamamı işaret edilerek Rumeli'ye duyulan özlemi dile getiriyorlardı. Özellikle tarihî olaylara ve hatırlamalara yer verilerek Balkanların eski Türk geçmişi ve halen daha özünün Türk olduğu kanaati dile getiriliyordu. Balkanlardan ayrı kalmanın verdiği acı etrafında gelişen bu yaklaşımlar, dönem şiirinin bir hasret edebiyatı olması bakımından yeterli bir delil teşkil eder. 1940 sonrasında ise Balkanlara yönelik hasret

⁸⁴ Baki, Edip Ali. “Muhacir Kızı.” *Taşpınar* 19 Ağustos 1934 2(22): 181.

edebiyatı devam etmekle birlikte, daha yeni ve farklı temaların yavaş yavaş ortaya çıkışına şahit olunur.

Bu yıllarda yalnız Balkan merkezli edebiyat değil, sanat alanının bütününde bir değişimin baş gösterdiği edebiyat tarihlerinden bildiğimiz bir husustur. O yıllarda şiir ve sanatın değişmesine sebep olan birkaç önemli hadise ile karşılaşmaktadır. Bunlardan en önemlisi de 1939 Eylülünde başlayan İkinci Dünya Savaşı'dır. Tarihî bir varlık-yokluk mücadelesinden çikalı henüz yirmi yılı bulmamış Türkiye için, küresel bir savaşın tekrar ortaya çıkışı toplumu derinden etkilemiştir. Savaşa girip girmeme noktasında çeşitli alternatiflerin gündeme geldiği, devam eden savaşın hem geriden izlendiği hem de her an savaşa girilecekmiş gibi hazırlıkların sürdürüldüğü yıllar, ülke halkının tarihî bilinçaltını da harekete geçirmiştir. Yaşanılan bu karmaşık süreç toplum psikolojisini ve dolayısıyla dönem içinde ortaya çıkan edebiyatı da derinden etkilemiştir. Dönem içinde Garip şiiri bir yana bırakılırsa, aynı yıllarda epik karakterli şiirlerin bayağı öne çıktığı görülür. Bu dönemde öz şiir akımı çerçevesinde yazan Fazıl Hüsnü'nün şiiri epiğe doğru kırılır. 1940 sonrasında arka arkaya zaferleri konu edinen destanlar yazmaya başlar. *Çakırın Destanı* (1945), *Üç Şehitler Destanı* (1949), *İstiklâl Savaşı Samsun'dan Ankara'ya* (1951), *İstiklâl Savaşı İnönüler* (1951), *İstanbul'un Fethi Destanı* (1953) gibi eserlerini bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Aynı yıllarda Necip Fazıl'ın daha sosyal bir şiire, Yahya Kemal'in de İstanbul merkezli şiirlerinin yanı sıra daha tarihî ve hikemî bir şiire doğru evrildiğine daha önceki sayfalarda işaret edilmişti.

Milli duygu ve heyecanları şiirine konu edinen *Bayrak* şairi Arif Nihat Asya'nın çok ses getiren *Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor* (1946) isimli eserinin yayını da yine bu yıllara tekabül eder. Nitekim Mehmet Kaplan da, ülkenin içinde bulunduğu şartların şiire nasıl yansıdığını şu sözlerle dile getirir: "Türk tarihinin eski şanlı devirleri ile

Türklüğün bugün içinde bulunduğu durum arasındaki tezat, birçok Türk şairi gibi, Arif Nihat Asya'nın ruhunda da millî hüznün, özleyiş ve yeniden doğma hisleri yaratmıştır" (2014, 372). Yine bu noktada epik şiirin en güzel örneklerinden biri olan *Bu Vatan Kimin*'i kaleme alan Orhan Şaik Gökyay'ın çalışmalarını da hatırlamak gerekir.

Bu arada toplumcu şiirin etkisini bu dönemde artırması da, savaşın sebep olduğu psikolojiden etkilenerek ortaya çıkan değişimlerle izah edilebilir. Bu noktada Balkan merkezli edebiyatın savaş yıllarının psikolojisi ile, cesur ve hatta cüretkar şiirlere doğru bir ilerleme kaydettiğini söylemek mümkündür.

İkinci bir hadise de yine İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle, bu yıllarda Türkçülük düşüncesinin yeni bir evrilmeye maruz kalmasıdır. Nitekim bu gelişmenin çok sayıda Türkçü derginin yayımlanması üzerinden de izlenmesi mümkündür. Reha Oğuz Türkkan'ın *Ergenekon*, *Bozkurt*, *Gök-Börü*; Dr. Rıza Nur'un *Tanrıdağ*; Ahmet Caferoğlu'nun *Türk Amacı*; Fethi Tevetoğlu'nun *Kopuz*; Remzi Oğuz Arık'ın *Millet* adıyla çıkardıkları dergiler kendilerini milliyetçi ve Türkçü bir çizgide konumlandırmaktadırlar. Ancak burada ifade etmek gerekir ki, daha sonraki yıllarda yaşanan gelişmeler sebebiyle bu yayınlar ideolojik bir kategorizasyona maruz kalmalarına rağmen, yayımlandıkları yıllarda kabul gören bir görüşü temsil etmekteydiler. İncelenen dergilerden anlaşılmaktadır ki yaşanan savaş şartlarının da etkisiyle Türkçülük, bu yılların hâkim ve resmi sayılabilecek bir düşünce merkezi teşkil ediyordu. Türkçü vasfı altında çıkmayan dergilerde bile, bu nitelikte yazı ve şiirler yayımlanmaktaydı. Bu tür bir durumun ortaya çıkması, yukarıda da ifade edildiği üzere, İkinci Dünya Savaşı'nın oluşturduğu sosyal-siyasi şartlar ve toplum psikolojisi ile doğrudan alâkalıdır.

Döneme tekabül eden, ülke içi dinamikleri hareketlendiren diğer bir olay da Atatürk'ün vefatının ardından İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesi ve ardından bir dizi yeniliğin baş göstermesidir. Bu yenilikler önceki yıllarda olduğu gibi inkılapların hızlandırılması biçiminde değil, aksine inkılapların stabil hale getirilmeye çalışılmasıdır. Ardı ardına gerçekleşen inkılapların hareketli ortamından daha yumuşak bir devreye girildiği bu dönemde, dikkati çeken diğer bir hadise de, Türk Tarih Kongresi'nde (1932) oluşturulan yeni tarih tezi üzerinde bazı değişikliklere gidilmesidir. Kısmen Orta Asya Türk tarihini, daha ziyade de Eti-Sümer tarihlerini önceleyerek Osmanlı tarihini geri planda bırakan tarih tezi yerine, 1943 yılında toplanan Tarih Kongresi ile Osmanlı tarihine karşı daha ılımlı bir tavır takınan yeni bir tarih tezi kabul edilmiştir. 1932 ve 1937 yıllarındaki tarih kongreleri ile belli dönemlere odaklanan tarih anlayışı, 1943 ve 1948 yıllarında gerçekleştirilen kongrelerde daha geniş çaplı olarak ele alınır. Bu kongrelerde Türk tarihinin hemen bütün devirlerinin aydınlatılması gerekliliğine işaret edilerek, ilgili dönemlerin hataları kadar Türk kahramanlıklarına ve zaferlerine de sahne olduğu belirtilmekte idi (Çelik 2016, 98). Bir zihniyet değişimi olarak da kabul edilebilecek bu gelişme beraberinde, Osmanlı tarihinin yalnız bir geri kalmışlık ve irticai bir zihniyet biçiminde değil de ülkeler fethetmiş, zaferler kazanmış eski ataların şanlı bir tarihi olarak kabul edilmesine ve bunun müfredata yerleştirilmesine kapı açtığı görülmektedir. Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı döneme denk gelen bu süreçte, 1931'de okutulmaya başlanan dört ciltlik lise tarih kitaplarının İsmet İnönü'nün direktifiyle devre dışı bırakıldığı bilinmektedir. 1941'den sonra Arif Müfid Mansel, Cavid Baysun ve Enver Ziya Karal'ın hazırladığı yeni tarih kitapları müfredata dahil edilerek okullarda okutulmaya başlanmıştır. Seçkin Çelik (2016,

117) bu gelişmelerin ortaya çıkışında, döneme hakim olan milliyetçi havanın etkisine özellikle vurgu yapar:

[H]enüz 1941’de İnönü TTK’ye talimat vermiş bulunuyordu. Kongre çalışmalarından da anlaşılacağı üzere, müstakil bir çalışma sahası olarak Osmanlı tarihine verilen önem giderek artmıştı. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra güçlenen milliyetçi-muhafazakâr akımların etkisi de, bu sürece yansımaktaydı.

Bu bakımdan 1940-1944 yılları arasında dergilerde çıkan ve Balkanları konu alan, işleyen şiirlerle karşılaşılması çok tabiidir. Bunda da savaşın yanı sıra Balkan Antantının devamında ortaya çıkan siyasi gelişmelerin ve edebiyatın payı bulunduğu unutulamaz. Bu şiirlerden otuza yakını dönemin uzun ömürlü dergisi *Çınaraltı* başta olmak üzere *Damla*, *Savaş*, *Yeni Türk Mecmuası*, *Bozkurt*, *Kopuz*, *Tanrıdağ*, *Yücel*, *Gençlik*, *Ülkü*, *İstanbul*, *Bilgi Yurdu*, *Yurd*, *Taşpınar*, *Millet*, *Çığır*, *Uludağ* gibi çok geniş bir dergi yelpazesinde yayımlanmışlardır. 1940-44 yılları arasında yayımlanan Balkan merkezli şiirlerin bir önceki döneme göre sayıca çok fazla arttığı da bir gerçektir. Gerek Türkçülük düşüncesinin dönemin hakim zihniyetine dönüşmesi, gerekse had safhalara varan savaş atmosferi, Balkanlara yönelik şiirin artmasında etkili olmuştur. Türk tarih tezinde meydana gelen değişikliğin de bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir. Balkanlara yönelik şiir yayımlayan dergilerden *Çınaraltı*’nın düşünceleri, dönemin hâkim zihniyetini ele vermesi açısından oldukça önemlidir. *Çınaraltı*’nın yayıncılarından biri olan Yusuf Ziya Ortaç, Misak-ı Milli ile belirlenen Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına siyaseten bağlılık göstermenin gereğini kabul etmekle birlikte, “milli sınırların” mevcut sınırların daha da ötesinde olduğu

düşüncesindedir. Orhan Seyfi Orhon da benzer şekilde, “Türkler Anadolu’da yaşayanlardan daha büyük bir millettir” diyerek bir yönüyle Anadoluçuluk düşüncesini de eleştiriyordu (Özdoğan 2015, 249).

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, Türkçü düşüncenin istikameti ve etkisidir. Bugünden geriye bakıldığında Türkçülük düşüncesinin, Turancılıkla paralel, Orta Asya odaklı bir görünümü bulunmaktadır. Ancak dönem dergileri incelendiğinde görülecektir ki Türkçülük, Orta Asya açılımı ile sınırlı kalmamakta, aksine Balkanlar bu düşüncenin çok önemli bir açılım noktasını teşkil etmektedir. Ayrıca söylemek gerekir ki 1940 sonrasında, sınır dışındaki Türklere yönelik ilginin ilk açılım başlangıcını da Balkanlar teşkil etmektedir.

1940-1944 yılları arasında yayımlanan Rumeli odaklı şiirleri, yine belli imgeler veya temalar etrafında incelemek yararlı olacaktır. Bu yıllarda savaşın meydana getirdiği şartlar ve psikoloji altında, Balkan merkezli şiirlerde önemli bir hareketlilik göze çarpar. Önceki dönemde hasrete, ayrı kalmışlığa yapılan yoğun vurgular, yerini yüksek umutlara ve beklentilere terk eder. Savaşın Türkler lehine sonuçlar doğurabileceği, savaşa katılınması halinde Rumeli’de kaybedilmiş toprakların geri alınabileceğine dair bir umudun yeşermeye başladığının izlerini şiirlerde rahatlıkla görmek mümkündür. Bu sebeple 1940-44 yılları arası Balkanlara yönelik edebî verimleri *savaş psikolojisinin etkisi altında oluşan bir edebiyat* olarak okumak mümkündür. Elbette ki önceki dönemde olduğu gibi, Tuna’ya yapılan vurguların şiirlerde azalmadan devam ettiği görülür. Yine bölgeye yönelik umutların ortaya çıkmasına ve değişen Türk tarih tezinin olumlu etkilerine paralel olarak, Osmanlı asırlarına yapılan vurgunun daha da arttığı gözlemlenen diğer bir husustur. Dönem içinde ortaya çıkan şiirlerde sıkça rastlanan bir diğer tema da “serhat boyları” kavramıdır. Savaş ortamının verdiği bir coşku ile, yıllardan beri ruhlarda bastırılmış

olarak varlığını sürdüren “mevcut sınırlardan memnuniyetsizlik psikolojisi”, bu süreçte daha da kuvvetlenerek sınırların değişebileceği düşüncesini gündeme getirmiştir.

Bu arada İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin, “1944 Sonrası” başlığı altında ele alınacaktır. Zira bu tarihten sonra hem şiirlerin hatırı sayılır derecede azaldığı hem de içeriklerinin büyük bir değişime uğradığı görülmektedir.

5.2.a. Tuna Çağırışmaları

Tuna nehri, şiirlerde bütün Rumeli’yi içinde barındıran ve Balkanların tamamına karşılık gelen en kuvvetli imgedir. Konumu, akış güzergâhı, tarihî zaferleri temsil etmesi gibi sebeplerden dolayı Türk insanının kalbinde büyük bir yeri bulunan ve kaybedilişinin ardından da derin bir sızı olarak gönüllerde akmaya devam eden Tuna, 1930-39 arasında olduğu gibi 1940-44 yıllarından günümüze kadar gelen sürede, Rumeli merkezli şiirlerin hemen çoğunda karşımıza çıkan en yoğun semboldür. Makaleler bölümünde de işaret edildiği üzere bu yıllarda Balkan Türk tarihi üzerine yazılar kaleme alan Hüseyin Namık Orkun’un *Yücel*’de yayımladığı “Tuna Boylarında”⁸⁵ başlıklı yazısı, Tuna’nın bu yıllarda Türkiye kamuoyunda ne derecede yaygın bir çağırışım zenginliğine sahip olduğunu gösterir. Yazının üstündeki nota göre Hüseyin Namık ilgili yazısını, radyoda düzenlenen “Tuna Geceleri” adlı programlardan birinde okunmak amacıyla kaleme almıştır. Bir giriş niteliğinde hazırlandığı ifade edilen etüt, Tuna boylarındaki Türk hâkimiyeti üzerine bir anlatıdır. Tarihi bilgilerin yanı sıra Tuna’nın Türkler için önemine dikkati çeken ifadeler barındıran yazıda, Osmanlı döneminde Tuna için yakılmış türküler ve

⁸⁵ Orkun, Hüseyin Namık. “Tuna Boylarında.” *Yücel* Nisan 1940 11(62): 81-83.

söylenmiş şiirlerden parçalar verilmektedir. Resmi bir devlet kurumu olan radyo idaresinin “Tuna Geceleri” düzenlemesi bile konunun ehemmiyetini yeteri derecede ortaya koymaktadır. İşte Tuna üzerine makaleler yazılıp radyoda programlar düzenlenmesi, seyahatnamelerde ayrı bir nazarla anlatılması, şiirlere çok çeşitli imgelerle giriyor olması, Tuna’nın Türkler nazarındaki önemini ve bu yıllarda hakim olan atmosferi açık bir şekilde göstermektedir. Tuna o derece yoğun bir anlam dünyasına sahiptir ki, birçok şiirde Balkanları ve ona olan özlemi dile getirmek için tek başına kullanılması bile yeterli olabilmektedir.

Dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı yıllarında da Tuna’ya duyulan hasretin dile getirildiği şiirler yayımlanmaya artarak devam etmiştir. *Yeni Türk Mecmuası*’nda dönemin önemli şairlerinden Emin Ülgener’in *Tuna Türküsü*⁸⁶ isimli şiiri bunlardan biridir. Her bir bendin ardından “Bitin yollar bitin varam Tunaya” mısraının tekrarlanmasıyla ahengin kuvvetlendirildiği şiirde, Tuna’ya kavuşma arzusu hep ön plandadır. 1938’den itibaren dergilerde adını duyurmaya başlayan şair, Tuna’yı şen, nazlı, söğütlerle söyleşen, ormanlarla boylaşan vasıflarıyla öne çıkarırken, ondan uzak olduğu için gönlünün daima üzgün olduğunu ve içindeki hasretin artık çekilmez bir hale geldiğini dile getirmektedir. Şiirde her bendin ardından tekrar eden “Bitin yollar bitin varam Tunaya” mısraının devamında, “Gençliğimi kaybettim soram Tunaya”, “İçlimi kaybettim soram Tunaya”, “Yâri kaybeyledim soram Tunaya”, “Gülmeyi unuttum, soram Tunaya” mısraları ile şiirsellik daha da artırılmaktadır. Yani şaire göre gençliği de, yâri de, huzura sebep olacak ne varsa hepsi Tuna’ya bağlıdır. Dolayısıyla şairin kendini bulması ve özünü keşfetmesi gibi hemen her mesele için Tuna’ya kavuşması gerekmektedir.

⁸⁶ Ülgener, Emin. “Tuna Türküsü.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1940 8(85): 40.

H. İlhan imzasıyla *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımlanan *Tunada Bir Akşam*⁸⁷ başlıklı şiirin de burada zikredilmesi gerekmektedir. Şiirin altına düşülen bir nota göre, Budapeşte'de yayımlanan *Ulusal Öğretmenler Dergisi*'nde Macarcaya tercüme edilerek de yayımlanan bu şiir, Tuna'yı içli bir kız olarak tarif etmektedir. Ne var ki yeşillere bürünmüş bu içli kız küskündür:

Yeşillere bürünür; içli bir kızdır Tuna,
Niçin dargın görünür; kime küskündür Tuna,
Bu çağlayan sesler ne, ne bu sessiz güzellik?
Ne bu kardeş eline kavuşturan bu şenlik?

Daha önce incelenen şiirlerde olduğu gibi kişileştirmeli Tuna tasvirlerinin ardında yatan sebep, Türk insanı gibi Tuna'nın da ayrılık dolayısıyla üzgün olduğunu ifade etmektir. Şair karşısında gördüğü nehrin kendisinden ayrı kaldığı için dargın ve küskün davrandığını söylemekte, onu adeta güzel, nazlı bir kıza benzetmektedir. Burada duyduğu sesler şair tarafından, "bin bir yıl özlem çeken kardeşin sesi" olarak algılanmaktadır.

Peyami Ozan da *Yücel*'de çıkan şiirinde⁸⁸ aynı şekilde Tuna'yı nazlı bir kıza benzetiyor:

Şallara bürünmüş nazlı, kız gibi,
Vefalı güzelken vefasız gibi,
Sevgimi çalıp da bir hırsız gibi,
Gönlümü peşine takardı Tuna.

Divan şiirinde olduğu gibi kendine âşık eden fakat vefasız davranan bir sevgili gibi tasvir edilen Tuna, adeta şairin gönlünü peşine takmış gibidir. Aslına bakılırsa Tuna da sevdalıdır ve onun sevdalı çağlayışı şairin gönlünü yakmaktadır. Şairin algılamasına göre Tuna "hasret türküleri" söylemekte ve onun çağlayarak akışı

⁸⁷ H. İlhan. "Tunada Bir Akşam." *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1940 9(86): 80.

⁸⁸ Ozan, Peyami. "Tuna." *Yücel* Eylül 1941 14(79): 46.

Türk'e olan sevdasından ileri gelmektedir. Şiirin sonunda şair, “Gönlümde çağlasan ne vardı Tuna” diyerek, ondan ayrı kalışın bir tür sitemini dile getirmektedir.

Tuna'nın genç bir kız olarak anlatımına, bunun gibi daha pek çok şiirde rastlanır. Nazmi Şener'in *Tuna ve Gönül*⁸⁹ şiiri de aynı imgenin işlendiği şiirlerden biridir.

Saçları dağılmış hasta kız gibi,
Yanında ben yokken pek yalnız gibi!
Toprakta kuyruklu bir yıldız gibi
Gönlümü peşine takardı Tuna!

Tuna'yı saçları dağılmış hasta bir kıza benzeten şair, onun bu perişan hâlini, kendisinin hasretini çekmesine ve bu sebeple yalnızlığına bağlamaktadır. Kilometrelerce yol alan Tuna'nın hâlini kuyruklu bir yıldızla benzeten şairin gönlü ise, bu kuyruklu yıldızın peşine takılmış öyle akmaktadır. Burada ve diğer pek çok şiirde görüldüğü üzere Tuna sevda çeken genç bir kız; Türk insanı ve şairleri de onun peşinden giden, gözü Tuna'ya dikili bir âşık tipi olarak anlatılmakta, böylece divan şiirindeki klasik âşık-sevgili ilişkisi Tuna ve Türk insanı arasında cereyan eden bir hikâyeye dönüştürülmektedir. Genç bir kız gibi anlatılan Tuna kimi zaman nazlı, yüz vermez bir sevgiliyken, kimi zaman da sevda çeken ve Anadolu Türkünün hasretiyle yanan, akışıyla aslında Türk'e kavuşmayı arzulayan bir halde anlatılır. *Tuna ve Gönül* şiirinde de şair Tuna'yı, Türk'e doğru akar bir biçimde anlatır:

Hasret illerinden sesini alıp,
Geçtiği yollara hıçkırık salıp,
Yüzüme o mavi gözlerle dalıp,
Ağlaya ağlaya bakardı Tuna!

*Bırak Beni Gideyim*⁹⁰ ismiyle *Çınaraltı* dergisinde yayımlanan bir şiir de, Tuna'nın hasretle bekleyişini anlatan örneklerden biridir.

⁸⁹ Şener, Nazmi. “Tuna ve Gönül.” *Çınaraltı* 18 Birinciteşrin 1941 11: 13.

Bırak beni gideyim, ağlıyor Tuna
Yıllardır hep bu dertle, çağlıyor Tuna
Bu ayrılık kalbimi, dağlıyor Tuna
Bırak beni gideyim, ağlıyor Tuna...

Mehmet Emin Yurdakul'un "Bırak Beni Haykırayım" ifadesine benzer şekilde "Bırak Beni Gideyim" diyen şair, Tuna'nın yasına ortak olmaktadır. Ayrılık yüzünden acı çeken ve ağlayan Tuna, burada istemediği bir yerde esir düşmüş bir mazlum olarak anlatılmaktadır. Şair ise onun bu durumundan haberdar, ama bulunduğu yerde aslında kendi de mahsur kalmış, istese bile önündeki engelleri aşip ona ulaşamayacak durumdadır. Dolayısıyla buradan şiir trajik bir boyut kazanmakta ve bizim üzerimizde ister istemez tesir bırakmaktadır.

Yine *Tuna*⁹¹ isimli bir başka şiirde de, karşılıklı bir sevda tablosu çizilir. Kendi mazisine hasretle baktığı anlaşılan Tuna, her ne kadar bugün Türk topraklarında akmasa bile, şairle birlikte her ikisinin gözü de gönlü de birbirine dönüktür. Böylece şiir birbirinden ayrı kalmış iki âşığın hikâyesi olup çıkmaktadır. Şair şiirinde, Tuna ile kavuşmasına engel teşkil eden hususları zikretmese bile, bunun sebebini zihin yoluyla çıkarmak hiç de zor olmamaktadır.

Gözün gözümüzde, elin değilse;
Sözün sözümüzde, yelin değilse;
Kolların boynumda, belin değilse;
Sana hor bakanı, yakarım Tuna!

Adımız adına yadigâr gibi;
Sesinde tarihin yâdı var gibi;
Nabzı kalbimizde bir damar gibi,
Sevip de sevilmiş bir yârsın, Tuna!

⁹⁰ Okyay, M. Fazıl. "Bırak Beni Gideyim." *Çınaraltı* 12 Ağustos 1942 47: 15.

⁹¹ TONUÇ, Turgut. "Tuna." *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.

Orhan Asena'nın *Tuna Türküsü*⁹² şiirinde de bu büyük ırmak, Divan şiiri geleneğindeki sevgili tipine benzer şekilde tasvir edilmektedir. Şair Tuna'nın aşkıyla yanıp tutuşurken, Tuna'nın Türk sınırları dışında akmasını, onun aşığının hâlini umursamamaktan ileri geldiği biçiminde izah etmesi orijinal bir yorumdur. Yani daha önce üzerinde durulan şiirlerden farklı olarak, bu ayrılığın sebebi fiilî geri çekilmeler veya toprak kayıpları değil de, Tuna'nın asıl sevgilisini kendinden uzaklaştırması ve araya engel olarak dağları koymasındır. Şiirde geçen ilgili dağ mazmununun kaynağı bu sefer Divan geleneği değil, doğrudan doğruya Halk edebiyatıdır. Nitekim âşıkların gurbet ve sılası arasındaki en büyük engel hep bu dağlardır. Dolayısıyla şair burada ayrılığın asıl sebebini örtterek, halkımızın şiir zevkine uygun imgesel kullanımlara baş vurmakta ve bunda da bayağı muvaffak olmaktadır.

Bir neşterdir, hasret işler yaraya,
Yaşamının tadı sensiz yok Tuna.
Başı gökte dağlar koydun araya,
Senin gibi bir hayırsız yok Tuna.

Dolayısıyla şair burada asıl gerçekliği ortadan kaldırmış, Tuna'ya karşı duyduğu hasreti, aşığın sevgiliye yüz vermemesi gibi daha farklı bir sebebe indirgemıştır.

Ses veririm cevap veren bulunmaz,
Tanrı devâ vermedikçe kul unmaz,
Benim kadar içten âşık olunmaz,
Söyle nemiz eksik, nemiz yok Tuna.

Evvel nasıl telli pullu gelirdin,
Gönlün gözün dolu dolu gelirdin,
En geçilmez, en güç yolu gelirdin,
O günlerden şimdi bir iz yok Tuna.

Şarkım ister seninkine karışmak,
Derdim ister sularınla yarışmak,
Ve yıldızım, yıldızınla barışmak,

⁹² Orhan Asena. "Tuna Türküsü." *Çınaraltı* 31 İkincikânun 1942 26: 2.

Bizim kadar derdi ikiz yok Tuna!

Şiirin herhangi bir mısraında, Tuna nehrinin sınırların dışında akıyor olması veya bunun gibi gerçek sebebe dair herhangi bir atıf yapılmadan hayali bir kurgu üzerinden ayrılığın izahına kalkışılması özellikle dikkat çekici bir yorumdur.

Gene bu arada Halide Nusret Zorlutuna'nın *Damla* dergisinde yayımlanan *Dünya Bu*⁹³ başlıklı şiirindeki “Gölü deniz zannettik; ince bir suyu Tuna” mısraları, Yahya Kemal'in “Türkün gönlünde su varsa Tuna, dağ varsa Balkan'dır” ifadesini hatırlatan en güzel mısralar arasında yer alır (Beyatlı 2015, 146).

Damla dergisinin sahibi Uluğ Turanlıoğlu'nun güzel şiirlerinden *Sulara Sesleniş*'te de⁹⁴ Tuna sevgi ve hasretinin dile getirildiği ortadadır.

Dilimden düşmeyen çift hece Tuna,
Rüyamı doldurur her gece Tuna,
İçlendim derdinle âh! nice Tuna,
Vatanım gelmez mi bana dar?

mısralarıyla sehl-i mümtenin güzel örneklerinden birini veren Turanlıoğlu, oldukça basit ifadelerle duygularını dile getirebilmekte, içindeki sevgiyi başarılı bir şekilde anlatabilmektedir. Şair Balkanlardan doğup gelen sulara seslenmekte ve onlardan geleceğe dönük önemli haberler beklemektedir. Bu nehirlerden Balkanların, Budin'in, Plevne'nin ahvalini sormaktadır. Kaldı ki bu sorgu cevabı malûm bir sorudur:

O eski illerde gözyaşı mı var?
Hasta mı şen Budin, dertli mi Tuna,
Bizleri sorar mı Perim'deki yâr?

Yine ayrıca:

⁹³ Zorlutuna, Halide Nusret. “Dünya Bu!” *Damla* Birinciteşrin 1942 1: 11.

⁹⁴ Turanoğlu, M. Uluğ. “Sulara Sesleniş.” *Damla* Şubat 1943 4: 8.

Tunada hazan mı, her bahar şimdi
Bir öksüz ülke mi o diyar şimdi
Şanlı geçmişleri anar mı dağlar?

ve “Acap Pilevnede ağlar mı bahar?” gibi mısralar ile şair, aslında mevcut halini tahmin ettiği diyarların durumunu meraklı bir sorulara dönüştürerek şiirine bir nevi kuvvet vermektedir. Şair o diyarın içinde bulunduğu hali bilmez değildir. Zira kendisi oralardan hicret ettiği için hangi üzüntülere maruz kaldıysa, o eski illerin de aynı durumda olması gerekmeyecek midir? Sevdalılarının arasına giren bu ayrılık sebebiyle o eski vatan toprakları gözyaşlarına boğulmuş, şen Budin hasta düşmüş, Tuna'nın baharları da hazana dönmüştür.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çalışmakta olan Nurettin Artam'ın⁹⁵ Hikmet Tuna'ya ithaf ederek yayımladığı *Civan Alişim*⁹⁶ şiiri de, meşhur Balkanlı Aliş imgesi etrafında şekillenmektedir. İlgili şiirde Tuna boylarında dolaşan şair, oralarda efsaneye dönüşmüş Aliş'i aramakta ne var ki bulamamaktadır. Artık gurbete dönüşmüş o ellerde Aliş yalnız bir efsane olarak varlığını sürdürmekte, içler yakan ezgili hikâyesi de bu şiirlere boşalmış olarak devam imkânı bulabilmektedir.

5.2.b. Şiirde Tarih

Tarihî geçmişe yapılan vurgu 1930-39 arası dönemde olduğu gibi, İkinci Dünya Savaşı yıllarında da artarak devam etmektedir. Ancak zannedildiği gibi 1930'ların tarih anlayışına uygun olarak Osmanlı tarihi geri plana itilmemekte, Osmanlı öncesi

⁹⁵ Nurettin Artam (1900-1958), *Vakit* ve *Ulus* gazetesinde köşe yazıları yazdı. İngilizceden yaptığı çevirilerin yanı sıra *Eski Yazıdan Yeni Yazıya* (1928), *Baş Saatlerde* (1933), *Varım Yoğum* (1933), *Öz Dilimizde Sınangılar* (1934) ve gazete fıkralarından derlediği *Hayır Paşa Hazretleri* (1945) gibi eserleri bulunmaktadır. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde propaganda bölümünde çalışan Artam, Ankara Radyosu'nda da programlar yapmıştır.

⁹⁶ Artam, Nurettin. “Civan Alişim.” *Yücel* Nisan 1940 11(62): 82.

Türk tarihine ait yüceltmeci atıflarla yetinilmekte; Balkanlara ilk geçişlerin gerçekleştiği ve türlü zaferlerin kazanıldığı tarihî sahneler şiirlerde rahatlıkla yer bulabilmektedir. Buna karşılık Osmanlı öncesi döneme ait atıflarda, Avrupa fatihi olarak bilinen Attila'nın hemen her vesileyle zikredildiği görülür. Nitekim felsefeci Cemil Sena Ogun'un *Savaş* dergisinde çıkan *Atillâdan İlhamlar*⁹⁷ başlıklı şiiri, hem Attila'nın hem de ona bağlı kuvvetlerin Avrupa'ya yönelik seferlerinin uzun bir methiyesine dayanır. Şair on dört kıtadan oluşan şiirinde Türklüğün ve “Bir ordu ki, hepsi güya ayrı ayrı bir Hakan” dediği Attila'nın ülküsüne gönül verenlerin övgüsünü şu tür mısralarla dile getirmektedir:

Bir emirle güneş olur, kaplarlardı her yeri;
Destanların, türkülerin yiğitleri bunlardı;
Secde bilmez başlar için belâ olan gözleri
Volkanlardan daha canlı, daha parlak yanardı.

Şairin çizdiği savaşçı tipi cenk eden, baş eğdiren ve atını Tuna'da sulayan Türkten başkası değildir:

Islıklarla su içerken kanlı, coşkun Tuna'dan
Atlarının kişneyişi onlar için şiirdi

Kerim Yund da *Bozkurt*'ta yayımlanan *At Üstünde*⁹⁸ başlıklı şiiriyle Attila'yı örnek göstererek, Türk soyunun savaşçı karakterine ve tarihine atıflar yapar. “At üstünde can veren bir soydur benim soyum” olarak tanımladığı Türklerin, at üstünde Asya steplerinden Viyana kapılarına kadar dayandığını söyler. Balkanlara yönelik Türk şiirinde ön plana çıkan bu ortak temaya göre merkez Asya, istikamet ise daima Batı veya Avrupa içleridir. Şair bunu “Her dörtnalda görürüm Tunanın dalgasını” mısrasında da dile getirmektedir. Şiirde en çok tekrarlanan imge ise, Türkün daima at

⁹⁷ Ogun, Cemil Sena. “Atillâ'dan İlhamlar.” *Savaş* 15 Mart 1940 1: 11.

⁹⁸ Yund, Kerim. “At Üstünde.” *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 197.

ile birlikte anılmasıdır. Fetihlerin en önemli unsuru olan atın şahlanması, zaferlerin bir tür sembolü olarak ifade edilir.

Nal sesleri her erin en iyi türküsüdür,
Şahlanan bir tay başı bizlerin ülküsüdür.
Atlarımız batıyla ufukların süsüdür,

Attila'nın ismi burada olduğu gibi pek çok şiirde de zikredilir. Bu yıllarda *Yurttan Sesler* (1939), *Türk Geliyor* (1944) kitaplarını yayımlayan ve milli hislerle dolu şiirler kaleme alan Cemal Oğuz Öcal, *Vardır!*⁹⁹ isimli parçasında “Kanımızda hızdır: Attilâ, Çingiz” diyerek Türk tarihinden yeni imgeler üretir. Yine Mehmet Necati Öngay, *On Sekiz Milyon Bahadır*¹⁰⁰ adlı şiirinde, Batıya giden yolda rehberlerinin Attilâ olduğunu söyler.

Behçet Kemal Çağlar'ın da şiirlerinde tarihî temalara yer verdiği görülür. Ancak Çağlar'ın dönemin siyasi realitesine uygun olarak daha temkinli bir dil kullandığı gözden kaçmamaktadır. *Yücel*'de yayımladığı *1 Nisan 1921'in Eşiğinde*¹⁰¹ şiiri bütünüyle tarihî bir hadise üzerine kurgulanmaktadır. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığına seçilmesi ile İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yılına tekabül eden bir tarihte yayımlanan şiirin işaret ettiği 1 Nisan 1921 tarihi, İkinci İnönü Savaşı'nın kazanıldığı yıldönümüne denk düşürülür. Şiirin İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı ve korkunun, endişenin dört bir yanı sardığı bir zamanda yayımlanmış olması ve İnönü zaferini hatırlatması çok da tesadüf olmasa gerektir. “Demiri demir yapan, ateşleri nur yapan/ Atilâyı Atilâ, Timuru Timur yapan/ Ve Tuna boylarında yıllarca Tunalışan Türk Milleti...” tanımlamasıyla başladığı şiirinde Behçet Kemal'in, Türk'ün kim olduğunu hem Türk'e hem dışarıya hatırlatmak ister gibi bir

⁹⁹ Öcal, Cemal Oğuz. “Vardır.” *Damla* Mart 1943 6: 5.

¹⁰⁰ Öngay, Mehmet Necati. “On Sekiz Milyon Bahadır.” *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 3.

¹⁰¹ Çağlar, Behçet Kemal. “1 Nisan 1921'in Eşiğinde.” *Yücel* Mayıs 1940 11(63): 132.

tavır takındığı görülmektedir. Tahkiyeli bir üslupla Türk milletinin Sakarya'ya kadar geri çekilişini, ardından da zafer kazanışının anlatıldığı şiirde bir de sınır çiziyor şair:

“Emniyet sahamızın bir ucu Tuna bizim...”

Uyarı mahiyetinde olan bu ifade aslında Türk'ün savaşa her daim hazır olduğu, fakat barışı tercih ettiği fikrinin aktarıldığı şu mısralarla devam etmektedir:

Gerçi susadığımız yok asla kana bizim..

...

Dünya bilir dilersek harp bize spor demek!

Hâlâ bizde dünyayı altüst eden o hız var..

Savaştan korkumuz yok, barışa aşkımız var..

Türkiye'nin sessiz duruşunun, ihtiyatlı bir tercihten kaynaklandığı uyarısı yapılan mısraların ardından İsmet İnönü'nün kazandığı zafer hatırlatılıyor ve Mustafa Kemal'in olmadığı bu yıllarda İnönü var denilerek bir nevi güven tazeleniyor. Bu şiir yaşanan savaşın ne gibi reaksiyonlara sebep olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir.

Behçet Kemal Çağlar'ın yukarıdaki şiirinden bir yıl sonra, 1941 Temmuzunda yayımlanan *Karışan Dünyanın Ortasından Atatürk'e Bir Sesleniş*¹⁰² adlı şiirinde, emperyal güçlere karşı verdiğimiz Milli Mücadele'ye bu kez Atatürk üzerinden atıflar yaparak şu mısralara ulaşıyor şair:

Atam! Unutulmuş: Dumlupınar'da
Verdiğin ibret, verdiğin acı;
Hey, Tanrının ikinci kırbacı!
Ne için erkenden kendine kıydın
Bir “ikinci Attilâ” olmalıydın
Asya akıncılarının önünde;
Avrupanın bu fisk u fücür gününde.

¹⁰² Çağlar, Behçet Kemal. “Karışan Dünyanın Ortasından Atatürk'e Bir Sesleniş!” *Gençlik* 18 Temmuz 1941 56-5: 5.

Bu mısraların anlamı, o günkü koşullar göz önüne alındığında hem bir savunma psikolojisinin ifadesi, hem de daha ileri bir hamle üretilebileceğine dair yeni bir mesaj biçiminde yorumlanabilir.

Kılıçlar ve Kalemler (1944) kitabının sahibi Salih Fethi Gökçaylı'nın Üsküdar Halkevi tarafından açılan “Türk Kahramanlığını tebarüz ettirmek” amacıyla açılan şiir yarışmasında birinciliği kazanan *Yeğitler Destanı*¹⁰³, Altaylardan Tuna'ya uzanan yolculuğunda Türklerin şanlı geçmişini dile getiren önemli şiirlerden biridir. Askeri okul mezunu olan Salih Fethi Gökçaylı “Altaylardan dünyaya yayılmış rüzgârımız” mısrasında olduğu gibi, Orta Asya'ya ait maceralarından başlayarak Dumlupınar, Sakarya'ya kadar geçen bütün zaferleri ve fetihleri anlatmaktadır. Bu noktada en çok yoğunlaştığı alanın, İkinci Dünya Savaşı sırasında kanlı mücadelelere sahne olan Balkan coğrafyası olduğu görülür.

Şiirde özellikle Roma, Tuna, Plevne ve Viyana gibi tarihî savaşlara sahne olan şehirlerin dile getirilmesi, aynı zamanda da Avrupa'ya fetihler düzenlemiş Attila, Fatih gibi isimlerin zikredilmesi, savaş şartlarının etkisi ile ortaya çıkan ve tesadüfi olmaktan uzak kullanımlardır. Şiirin sonunda Behçet Kemal'de olduğu gibi Milli Mücadele kahramanı İnönü'ye ve onun Kurtuluş Savaşındaki kahramanlığına atıflar yapılması da aynı şekilde dönemin koşullarıyla ilişkilendirilmelidir.

Cemal Oğuz Öcal'ın *Sinan İçin*¹⁰⁴ başlığıyla yayımladığı ve Mimar Sinan'a methiye niteliğindeki şiirinde de akıncılara işaret edilir:

Kurduğun köprüleri aşıp serdengeçtiler,
Atlarıyla Tuna'dan, Vistül'den su içtiler.

¹⁰³ Gökçaylı, Salih Fethi. “Yeğitler Destanı.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1942 10(1): 20-21. Bu şiir ilk önce *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımlanıyor, sonra 1 İkinciteşrin 1943'te *Savaş* dergisinde “Türk Kahramanlığı” adıyla yeniden yayımlanıyor. Burada şairin Topçu yüzbaşı olduğunun da bilgisi veriliyor.

¹⁰⁴ Öcal, Cemal Oğuz. “Sinan İçin.” *Ülkü* 16 Nisan 1942 2(14): 15.

Haykırırsın destanını gençlik cihana, bırak,
Garbın Mikelanj'ları yanında kalır çırak.

Burada karşılaşılan “atlara Tuna’dan, Vistül’den su içirmek” imgesi, Cemal Oğuz Öcal’da olduğu gibi, dönemin epik nitelikli şiirlerinde çok sık rastlanan bir kullanımdır. Yine Türk akıncılarını anlattığı *Uçan Atlı*¹⁰⁵ şiirinde, “Asya’nın göbeği dar gelmiş ona/ Su vermiş atına: İtil’le Tuna!” diyerek aynı imgeyi tekrar ettiği görülür. Buradan anlaşılabilir ki atını bir yerde sulamak, o topraklara sahip olmak, nihayetinde de ciddi bir hâkimiyet göstergesidir.

Beş Hececilerden olan ve meşhur *Akbaba* dergisinin sahibi ve yöneticisi Yusuf Ziya Ortaç’ın *Bozkurt*’ta yayımlanan şiiri *Öyle Bir Günde*¹⁰⁶, tümüyle Balkan fetihlerinin anlatıldığı bir parçadır. “Özlüyorum cetlerimin döğüştüğü cenkleri” mısraıyla başlayan şiirde şair Osman Gazi, Balkanlara ilk geçişi gerçekleştiren Süleyman Paşa, Hacı İl Bey, Fatih Sultan Mehmet, Akşemsettin gibi Rumeli fetihleriyle alâkalı tarihî şahsiyetler ve Sırp Sındığı, Niğbolu, Kosova, Viyana savaşlarına işaret edilerek, tarihin görkemli çağlarında yaşamak ve o cenklere katılmak arzusunu dile getirilir.

Ne olurdu ah, altı asır önce bulsaydım
Kendimi sallar kayan Marmara denizinde.
Ne olurdu ah, düşüp boğulsaydım
Suya seccade salan Süleyman izinde!

Kendini eli kılıçlı bir er olarak hayal eden şair Osman Gazi’nin, Hacı İl Beyin ordularında er olmayı, suya seccade salan Süleyman Paşanın peşinden gitmeyi düşlemektedir.

¹⁰⁵ Öcal, Cemal Oğuz. “Uçan Atlı.” *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 15.

¹⁰⁶ Ortaç, Yusuf Ziya. “Öyle Bir Günde.” *Bozkurt* Temmuz 1941 11: 260.

Ortaç, Yusuf Ziya. “Öyle Bir Günde.” *Çınaraltı* 23 Ağustos 1941 13: 9.

Yusuf Ziya'nın bu hayali, İkinci Dünya Savaşı yıllarında derinden duyulan bir arzudur. Rıza Polat Akkoyunlu'nun *Savaş*'ta yayımlanan şiirinde¹⁰⁷ de benzer bir arzu karşılar bizi:

Yer yer hayalimde ecdat cenkleri
Bir şanlı maziden tablolar çizer.
Hayalim o mutlu çağlarda gezer:
Kosova, Çaldıran, Muhaç, Zigetvar,

Burada görüldüğü gibi çoğu şiirde, diğer zaferlerle birlikte Mohaç'a atıflar yapıldığı gibi doğrudan bu zaferi ele alan, işleyen şiirler de yazılmıştır. Hatta 1930-39 yılları arasında yayımlanmış nice Mohaç şiirlerinin, 1940'lar boyunca tekrar tekrar yayımlandığına şahit olunur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında genel olarak askere, mehmetçiğe yönelik şiirlerin arttığı da dikkati çeker. Özellikle de ileriki bölümlerde incelenecek olan şiirlerde, mehmetçiğe yönelik güven artırıcı duyguların ifade edildiği görülür. Savaş şartları ile açıklanabilecek bu tür şiirlerde, Türk askerinin tarihte zafer kazanmış akıncılarla bir tutulduğu ve onların soyundan geldikleri en çok vurgulanan temalar arasındadır. Daha çok hamasî nitelikte şiirler yazan Hikmet Şinasi Önel'un *Mehmedim*¹⁰⁸ parçası bu tavra örnek gösterilebilecek şiirlerdendir. "Osman Beğ'e, Orhan Beğ'e sancak eri sendin/ Fatil'le Yavuz, Yıldırım'ın askeri sendin/ Ey Varna, Mohaç ve Çaldıran'ın şanlı levendi/ Ülkün kılıcın, tek sabanın her zoru yendi" mısralarıyla 1940 yıllarının Mehmetçiğinin tarihteki akıncı cedlerle aynı soydan geldiği ifade edilmektedir.

*Destan*¹⁰⁹ şiirinde epik bir üslupla Türk akıncılarının, Türklüğün temelini teşkil ettiğini ifade eden Oğuz Kazım Atok, asker kökenli bir şairdir. "Uyuyan Avrupa'yı

¹⁰⁷ Polat, Rıza. "Eskişehir'de Kartal." *Savaş* Mayıs 1944 61: 4.

¹⁰⁸ Önel, Hikmet Şinasi. "Mehmedim!" *Çınaraltı* 6 Ağustos 1942 46: 6. Hikmet Şinasi Önel, 1944 yılında *Türk Akıncıları* adlı şiir kitabını yayımlamıştır.

¹⁰⁹ Atok, Oğuz Kâzım. "Destan." *Millet* Nisan 1944 24: 404.

saran akınlarımdı” diyerek Türkün kendisinin doğrudan destan olduğunu, onu yapma bir dille destana dönüştürmenin gereksiz olduğunu düşünen şair, tarihinin koynunda Fırat’ın köpükleri ile Tuna’nın seslerinin iç içe aktığı düşüncesindedir.

Yine *Çınaraltı*’da Yakup Kenan’ın *Orduya Selam*¹¹⁰ şiiri de, kazanılmış zaferlerin anıldığı ve askere bu tarihler hatırlatılarak güven verilmeye çalışıldığı bir parçadır. Şair “Plevne’yi, Mohac’ı, Niğbolu’yu unutma” derken, bir taraftan da “Yemenden Kosovaya, ovalardan dağlara/ Mübarek cedlerinin kemiklerini ara/ Bastığın toprak senin, yattığın toprak senin/ Hayran yeğitliğine bütün dünya bak senin” demektedir. Burada “yattığın toprak senin” ifadesi, Süleyman Nazif’in “Dedem koynunda yattıkça, benimsin ey güzel toprak/ Neler yapmış bu millet, en yakın tarihe bir sor, bak” mısralarını hatırlatmaktan geri kalmamaktadır.

Tarihî zaferlerin şiire taşınması hususunda önemli bir takvim başı teşkil eden bu yıllarda, bazı şairlerin konuya daha bir ihtimam gösterdiği göze çarpar. Mohaç üzerine şiir yazan ve mükerreren farklı dergilerde de şiirleri yayımlanan Edip Ayel’in tarih merakı bununla da sınırlı kalmaz. *Çınaraltı* dergisinde karşımıza çıkan *Niğbolu*¹¹¹ bu bakımdan hem bir kahramanlık destanı, hem de Yıldırım Bayezit’e yönelik ciddi bir methiyedir. Burada önemli olan bu şiirlerde müşterek şanlı tarihin muzaffer kahramanlarının kutsanması, öne çıkarılması hadisesidir:

Kalmış bize cedden o büyük hatıra miras
Türkün anılır kuvveti bin darbı meselle.

Yine Edip Ayel’in bir diğer şiiri olan *Düşman*’da¹¹² ecdad zaferleri hatırlatılır:

Atok, Oğuz Kâzım (Korgenaral Yüzbaşı). “Destan.” *Savaş Temmuz* 1944 63: 2.

¹¹⁰ Yakup Kenan. “Orduya Selam.” *Çınaraltı* 25 Birinciteşrin 1941 12: 2.

¹¹¹ Ayel, Edip. “Niğbolu.” *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 6. Bu şiir daha sonra Necat Birinci’nin hazırladığı *Kahramanlık Şiirleri Antalojisi*’ne de alınmıştır. Ayel, Edip. 1986. “Niğbolu.” *Kahramanlık Şiirleri Antalojisi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s. 227.

¹¹² Ayel, Edip. “Düşman.” *Gençlik* 25 İkincikânun 1940 34: 3.

Cenk günlerinde haykıran ecdadımın sesi

Bulgar Macarla, Nemçeli Cermenle dünkü Sırp
Duydukça kavga nâramı titredi ses kısıp!

...

İstanbulun fetih yılı bin dört yüz elli üç
Türk'ün bugün de ülküsü: güç karşısında güç!

Beş milyon er silâh çatıp, aç garbe “gel!” dese
Bak hiç ulur mu bir köpek artık bu gür sese!

Bu yıllarda temelde Balkanlara odaklanarak yazılmamış şiirlerde bile, bir yönüyle bölge tarihine ilişkin atıflar yapıldığı görülür. Halkevleri'nin çıkardığı *Ülkü* dergisinde yayımlanan ve Cumhuriyet'in ilânına yönelik bir şiirde geçen “Gür bir ses duyuldu Anadolu'dan/ Ben Türküm, bilmiyen tarihe sorsun/ Tuna'dan, Muhaç'tan ve Niğbolu'dan” mısraları, Balkan zaferlerinin Türklüğün en büyük şeref levhaları arasında yer aldığını göstermesi açısından önemlidir.

5.2.c. Serhat Boyları

İkinci Dünya Savaşı döneminde Balkanları odağa alarak yazılan şiirlerin dikkat çekici yanlarından bir diğeri de sınır kavramına sık sık vurgular yapılmasıdır. Asya, Avrupa ve Afrika'da ciddi miktarda topraklara sahip olan Osmanlı'dan geriye kalan Anadolu yarımadasına “sıkışmış” bir ülke haline gelmek, Türk toplumunun psikolojisini derinden etkilemiştir. Sıkışmışlık hali olarak ifade edilebilecek bu psikoloji, gerek yeni devletin inşa sürecinde ortaya çıkan fikri eserlerde, gerekse edebî eserlerde sık sık kendini hissettirir. 1930-39 yılları arası şiirlerde “mevcut şartlardan memnuniyetsizlik” olarak ortaya çıkan bu psikoloji, İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle mevcut sınırlara daha bir odaklanılarak tekrar edilir ve sürdürülür. Bu mesele dönem şiirlerinde iki şekilde ortaya çıkmaktadır: Mevcut sınırlar dahilinde kendini sıkışmış, bunalmış hissetmenin verdiği bir acı ve mevcut

sınırları serhat boyu addederek, devam eden savaştan yararlanma, savaşı fırsata çevirme ve serhadleri daha ilerilere taşıma düşüncesi. 1930-1939 yılları arasında yayımlanan şiirler bu açıdan incelendiğinde, mevcut sınırlar dahilinde kendini sıkışmış hissetmenin verdiği ızdırap daha derinden hissedilir. Mevcut siyasi realitelerden memnuniyetsizlik açıkça ortaya konulur ve mazi hüznüyle anılırken çaresizlik duygusu da daha bir kuvvetle hissedilir. Ancak 1940 sonrası şiirlere bakıldığında, sınır imgesi etrafında üretilen çaresizlik hissini yavaş yavaş azalmaya başladığı da görülmektedir. Ortaya çıkan savaşın bazı kesimlere yeni yeni ufuklar açtığı, sınırların değişebileceğine ve Rumeli'nin tekrar Türk yurdu haline gelebileceğine dair ümitlerin pekiştiği görünüyor. Bugünden geriye bakıldığında imkân dahilinde görülmeyen sınırların genişletilmesi fikrinin, o günün şartları içinde değerlendirilmesi ve şiir vasıtasıyla üretilen bu tür imgelerin saçma telakki edilmemesi gerekir. Zira bir nevi savaşlar silsilesi sonunda eski, geniş topraklarını kaybeden bir millet için, hatırası henüz çok taze olan bu bölgelerin geri alınabileceği inancının, heyecanlı ve sonu öngörülemez savaş konjonktüründe muhtemel beklentilere yol açmış olması son derece doğaldır. Ayrıca hatırlamak gerekir ki herhangi bir savaş ortamı mevcut olmasa bile, o güne kadar yazılmış olan şiirlerin hemen hepsinde Tuna ve Rumeli topraklarının Türklüğüne vurgu yapıldığı duruyordu. Yani ilgili toprakların Türk insanının zihninde hâlâ daha vatan vasfını koruduğu ve mevcut şartların geçiciliği düşüncesinin hâkim olduğu anlaşılıyor.

Sınırların Türk insanının ruhuna dar geldiği temasını eserlerinden takip edebildiğimiz şairlerden biri Behçet Kemal Çağlardır. Çağlar, *Damla*'da yayımlanan *Bir Sınırdan Bir Sınıra*¹¹³ başlıklı şiirinde Rumeli'ye yönelik arzularını

¹¹³ Çağlar, Behçet Kemal. "Bir Sınırdan Bir Sınıra." *Damla* Sontesrin 1942 2: 5.

sıralamaktadır. Sınırdan sınıra seslenen şair gözünü Arda'da açmak, yüzünü adeta Rodop'ların kumlarına gömmek istemektedir.

Yine *Kopuz*'da Ali Eroğlu'nun "Süleyman Nazif'in Ulu Ruhuna" ithafıyla yayımladığı *Sınır*¹¹⁴ başlıklı şiiri, bu hususta dikkatle ele alınması gereken eserlerden biridir. Şair sınırlar arasında mahpus kalmışlığını sorularla dile getiriyor:

Yarabbi benim nerde o evvelki hududum?
Sığmaz bu kadar dar yere asla vücudum.

Bu iki dize, o yıllarda Türk kamuoyuna hâkim psikolojiyi anlamak için yeterlidir: Dar gelen, insanı ve dolayısıyla toplumu boğan sınırlar. Şair sorularına aynı şekilde devam ediyor:

Ah nerde Budin, nerde Vidin, Niğbolu nerde?
Kimler dolaşır atlarımın geçtiği yerde?

Şair mevcut gerçekliklerin farkındadır, fakat bu yüzden de canı yanmaktadır. Ancak hayali ve umudu hâlâ daha canlılığını korumaktadır:

Çıkmaz hatırımdan, ne gezer geçse asırlar
Hâlâ ki hayalimde yaşar eski sınırlar!

Gönlümde geniş memleketlerin ufku silinmez
Dinmez daha kalbimdeki eşsiz sızı, dinmez.

Eroğlu, bütün bu acılara rağmen gene de umutludur:

Kalbimde benim var buna kuvvetle umudum:
Bir gün gelecek, kalmıyacak böyle hududum..

Bu yılların en büyük beklentisi ise savaşa girmek ve Rumeli topraklarını tekrar kavuşmak düşüncesidir. *Savaş* dergisinde çıkan *Mehmetçik Söylüyor*¹¹⁵ şiirinde geçen "Ah, bir "Başla!.." emrini duysak" mısraı ve

¹¹⁴ Eroğlu, Ali. "Sınır!." *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 174.

Bekliyorum serhaddi, titremeden yılmadan
Kafamda yıldırım var, göğsümde çelik iman
Düşman yanıp yakılıp, bana çattığı zaman
Dünya bir kere daha titreyecek yerinden.

şeklindeki mısralar bu beklentinin dile gelmiş en açık örnekleridir.

Sınır boylarıyla ilgili Ceyhun Atuf Kansu'nun duyguları da aynı şekildedir. İlk şiirlerinde Anadolu insanının acılarını dile getiren, daha sonra toplumcu gerçekçiler arasına katılan şair yatağının, sevgilisinin, çocuğunun, karısının hep sınır boylarında yaşadığını ve yurdu yaşatmak adına sınırdaki vurulup ölmeyi hazır beklediğini söylemektedir. Savaş yıllarının psikolojisi içinde yazılmış olduğu anlaşılan şiir şu mısralarla sona eriyor:

Boş değil kalbimin hızlı vuruşu,
Yurdumun, davete, benzer duruşu,
Altında yattığım dallarda değil
Sınır boylarında istiklâl kuşu...

*Yazık*¹¹⁶ şiirinde ise Uluğ Turanlıoğlu, “Pilevne nerede, hudut nerede?/ Tuna’yı sarmayan kollara yazık!” derken de aynı beklentiler içindedir. Ayrıca Turanlıoğlu'nun 1942 yılında yayımladığı *Meriç Konuşuyor* kitabında yer alan *Sınırdaki Gece* isimli parçası, bu noktada bir umudun parladığı bir şiir niteliğindedir. Bir gece vakti Batı sınırlarından konuşan şair, içinde taşıdığı umutla her an harekete geçmeye hazır beklemekte ve “bu gece kendimi savaşta sandım” demektedir. Gözünde eski tarihî zamanlar canlanan Turanlıoğlu, “Bu gece coşkundur kavallar neyler/ Bu gece açıldı fatihler yolu/ Bu gece cenktedir Hacı İlbeyler/ Bu gece göründü Varna, Niğbolu” mısralarının ardından, “Bu gece nehirler birer Sakarya” ve “Bu gece her meydan bir şanlı Mohaç” gibi başarılı mısralarıyla duygularını açmaya devam etmektedir.

¹¹⁵ Köylüoğlu, M. Erman. “Mehmetçik Söylüyor.” *Savaş* 15 Haziran 1941 29: 2.

¹¹⁶ Turanlıoğlu, M. Uluğ. “Yazık!...” *Kopuz* Ağustos 1943 4: 83.

5.2.ç. Savaş Beklentisi/ Akın Düşüncesi/ Savaş Çağrıları

Görüldüğü gibi 1940'lı yılların savaş atmosferi edebiyatı derinden etkilemiştir. Savaş ve kahramanlık şiirlerinin patlama yaşadığı bu yıllarda, çeşitli fikir akımları da savaşın gidişatına paralel bir şekil almıştır. Türkçü dergilerin gerek nicelik gerekse nitelik bakımından ciddi bir yayın hamlesine başlamasını ve kamuoyu tarafından gösterilen ilgiyi de bu yılların şartlarına bağlamak gerekir. Savaşın oluşturduğu atmosferde, hemen her kesimin milli bir merkez etrafında birleştiği görülmektedir. 1940 yılında *Savaş* dergisinin yayına başlaması yine bu ortamla açıklanabilir. 15 Mart 1940 ile Nisan 1945 arasında yetmiş iki sayı çıkan *Savaş* dergisi, on beş günlük bir süreli yayındır. Kendini “Millî-Hamâsî Kültür Mecmuası” olarak tanıtan derginin, daha ziyade askeri okul öğrencileri, subaylar ve emekli askerlerin şiirlerine yer verdiği görülmektedir.

Bu koşullar altında Balkanlara dönük edebiyat da ister istemez hâkim havanın etkisi altına girer. Balkan acılarını yansıtan şiirlere aynı yıllarda, o toprakları yeniden elde etme ülküsünün canlı bir şekilde yansıtıldığı görülür. Yaşanan ve gündün güne Türk sınırına yaklaşan savaşa karşı bir yandan savunmacı bir tavır, bir yandan da eski akınları hatırlatmaya dayalı olarak sınırların Rumeli doğrultusunda genişletilmesi arzusuna dönük bir tutum dikkati çeker.

Uluğ Turanlıoğlu'nun *Yazık* şiirinde bu düşünce açıktan açığa hissedilir bir yer tutar. Şair gayenin Türklük olması gerektiği vurgusunu yaptığı şiirinde, Türk olmanın gerektirdiği sorumluluğu her bir kıtada tekrar etmeye çalışır.

Artık bitsin uyku, eğlence yeter,
Bu vatan bitmeyen feragat ister,
Temiz alınlardan dökülmeli ter,

Elleri böğründe durana yazık!
...
Plevne nerede, hudut nerede?
Tunayı sarmıyan kollara yazık!

Uluğ Turanlıoğlu'nun en güzel şiirlerinden biri olan *Sulara Sesleniş*'te, "Elemi çarmıha germek emelim/ Hasreti yerlere sermek emelim/ Rodop'ta çiçekler dermek emelim/ Yurdumuz değil mi o yeşil diyar?" ve

Buğulu dağları yarmak istiyorum,
Vuslatı yâr diye sarmak istiyorum,
Tuna'm, Tuna'm! sana varmak istiyorum,
Hasretim sürsün mü mahşere kadar?..

*Kızla Çoban*¹¹⁷ şiirinde Yusuf Kadıgil ise derdini şöyle açıklar:

...kanımda yangın var bugün
Beklerim serhaddi, ufukta ateş belirsin
Serhat boylarında olurken düğün

Burada şairin serhat boylarındaki düğünden kastı halen devam eden savaştır. Savaş ne zaman serhadde ulaşırsa, şair o an düğüne katılacağını söylemektedir:

Savaşın düğün olarak değerlendirilmesi imgesi, Uluğ Turanlıoğlu'nun *Zaferden Zafere* adlı şiirinde de geçer: "İsterse başlasın beklenen düğün/ Zaferin sırrına eren milletiz" düşüncesi etrafında şekillenen şiirin devamında ise şu mısralar gelmektedir:

İnönü! emrine hazırdır millet,
Senden bekliyoruz bir tek işaret
Emret atılalım, ölelim emret;
Zaferden zafere koşan milletiz!..

Yine *Savaş*'ta yayımlanan Mehmet Necati Öngay'ın *On Sekiz Milyon Bahadır*'nda Avrupa Hunlarının hükümdarı ve "Avrupa fatihi" olarak anılan Attilâ'ya vurgu yapılır ve on sekiz milyonluk Türkiye nüfusu adına Atila'nın

¹¹⁷ Kadıgil, Yusuf. "Kızla Çoban." *Bozkurt* Birincikanun 1940 9: 220.

rehberlik niteliği tekrar öne çıkarılır. Baharın gelişi şair için, sınırlarda açan hançer sümbüllerdir. Şiirde bahara ait olan sümbül ile savaş aleti hançer bir arada kullanılmaktadır. Yine şiirin devamında “süngüler, tomurcuk güller” derken de aynı birliktelik vurgulanır. Şair için savaş beklentisi, baharın gelişiyle eş değerdir. İkisi de mutluluk vermektedir şaire. Burada, “tutuşmuş yeleler bizde” derken de, akına çıkan atlara işaret edildiği ortadadır.

Savaş dergisinde yayımlanan *Sancak*¹¹⁸ isimli şiirde de şair bayrağa seslenip, onun için kazanılmış zaferlerden ve uğruna dökülen kanlardan bahsetmektedir. Şiirin son kıtası, dönemin gündemine uygun olarak gene seferi müjdelemektedir:

Dünkü gibi bugün de orduların peşinde,
Seferi bekliyorlar, bir sabah güneşinde.
Cehennem gibi olsa hudutların her yönü,
Zafer bizimdir zafer! Başbuğumuz İnönü

Dönemin önde gelen Türkçü isimlerinden Fethi Tevetoğlu'nun *Millî Kin*¹¹⁹ şiiri, “Dedemin, Süleyman Nazif'in ve Emin Bülend'in aziz ruhlarına” ithafıyla Haziran 1943'te hem *Kopuz*'da, hem de *Damla*'da birlikte yayımlanıyor. Dikkat çekici olan bu şiirde “Tunca, Arda, Meriç benden geçse de/ Bir susuzluk var ki içimde, dinmez” yolundaki mısraların ardından gelen kıtalar, sefer arzusunu şöylece dile getirir:

Bir kanlı bayrak ki dalgalanmada
Bir alev dedemin başı, yanmada
İçim bana bir intikam anmada
Bir yolcuym, yolundan döndürülmez!

Kanım, dökül!. Toprağa serileyim
Canım, çık!. Kurbanlığımı bileyim
Dedemin kanını kanla sileyim
Başka çeşit bu ateş söndürülmez!.

¹¹⁸ Kumral, A. Muhtar. “Sancak.” *Savaş* 1 Mart 1943 47: 3.

¹¹⁹ Tevetoğlu. “Millî Kin.” *Damla Haziran* 1943 9: 4.
Tevetoğlu. “Millî Kin.” *Kopuz Haziran* 1943 2: 29.

Yahya Kemal'in *Akıncı Türküsü* adıyla 1919 yılında yayımlanan ve *Kendi Gökkubbemiz* adlı eserine de giren şiiri, bu yıllarda iki kere neşredilir. Temmuz 1940'da *Yücel*'in *Türk Hamaset Şiirinden Örnekler* bölümünde *Akıncı*¹²⁰ başlığıyla yayımlanan şiir, 15 Birinci kânun 1940 tarihli *Savaş* dergisinde tekrar *Akıncı Süvarilerimiz* adıyla yayımlanıyor. Bu yayınlar sırasında dikkati çeken husus ise, *Yücel*'deki yayında “Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan” mısraının ardından gelen “Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla/ Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla” mısraları *Savaş*'taki yayında yer almaz. Osmanlı tarihinde Rumeli'de akınları gerçekleştiren ve bu yolda şehit düşenlerin ağzından yazılmış şiirin, aynı yıllarda mükerreren farklı farklı dergilerde yayımlanması, savaş ortamının tarihî hafızayı harekete geçirişine ve bu noktada edebî verimlerin ihtiyaca cevap vermesine güzel bir örnektir. Bu şiirle birlikte hemen aynı yıllarda akın ve akıncı başlıklı pek çok şiir de yayımlanır. *Ülkü*'de Turhan Oğuzkan'ın *Akın* şiiri, *Tanrıdağ*'da İhsan Hınçer'in *Akın*'ı, *Gençlik*'te M. Alâettin Çetin'in *Akıncıların Türküsü*, *Çınaraltı*'nda H. Basri Çınar'ın *Akın*'ı bu çerçevede sayılabilir. Yine, şiirin başlığı akın veya akıncı olmasa bile, dönem şiirlerinin büyük çoğunluğunun akın teması etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür. Yukarıda zikredilen şiir başlıklarından da anlaşılacağı üzere tarihe vurgu yaparak, yeniden akın yollarına düşme arzusuna çok rağbet gösteren dergilerin, Türkçülük düşüncesini temsil eden yayınlar olduğu kolaylıkla fark edilebilmektedir.

Çınaraltı'nda Hüseyin Nihal Atsız¹²¹ ise, safların dizilme ve ileriye doğru hareket zamanının geldiğini dile getirmektedir. Ruhları sarmış olan heyecan ve coşku

¹²⁰ Beyatlı, Yahya Kemal. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Akıncı.” *Yücel* Temmuz 1940 11(65): 251.

¹²¹ Atsız. 1941. “Yarımın Türküsü.” *Çınaraltı* 11 Birinciteşrin 1941 10: 5. Hüseyin Nihal, *Atsız Mecmua, Ergenekon, Çınaraltı, Orhun, Tanrıdağ, Kopuz, Orkun, Serdengeçti, Ötüken* dergilerinde yayımladığı şiirlerini daha sonra *Yolların Sonu* (1946) adlı eserde toplamıştır.

dalgalarını anlatmaya çalışan şair, bu ruhun Çanakkale’de şehit düşen askerlerin taşıdığı imanla örtüştüğü kanaatindedir.

Arkadaşlar, haydi artık! Saflar dizilsin!

...

Bak, uzaktan çalınıyor bir zafer marşı,
Yürüyelim şu doğmakta olan yarına.

...

Köprüköy’den, Pilevne’den gelen ses nedir?
Çanakkale şehitleri dirildiler mi?
Çocuklarda yeni doğan bu heves nedir?

...

Haydi sarsın yeri, göğü cenk türküleri!
Kanımızla yarın burda güller açacak.

Dönem şiirlerinden bazılarında, İkinci Dünya Savaşı’nın verdiği coşku ve heyecanın dozunun arttığına da şahit olunur. Örneğin *Çınaraltı*’nda yayımlanan *Garba Diyorum ki*¹²² şiiri, bu yolda açık bir hitap ve ihtar niteliğinde mısralar içermektedir:

Ve o coşuşla bugün ben, Garba diyorum ki:

Bir gün, ki çok yakındır, kafana vura vura
Anlatacağım sana Türkü, şaşkın Avrupa!..

...

Bir gün önünde yine kâinatı eğiltir:
“Öcümü yaşamıyan nesil, benden değildir”

Bu dönemde Balkanlar odaklı şiirlerin bir başka teması da, bu coğrafyaların bizi hasretle beklediği düşüncesidir. Özellikle 1930-39 arası şiirlerde sıkça rastlanılan “Türk’e hasret Tuna”, “hüzünlü, öksüz topraklar” gibi imgelere paralel olarak değerlendirilebilecek bu tür duygular, yeniden nükseden akın düşüncesinin gerekçesi olarak kabul edilebilir. Bu şiirlerde Balkanlara, Garb’a doğru açılma, buralara yeniden sahip olma arzusu, ilgili bölgelerin kendilerini beklediği söylemi ile

¹²² Akünal, Dündar. “Garba Diyorum ki.” *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.

meşrulaştırılır. *Çınaraltı* dergisinde *Seçme Güzel Şiirler* bölümünde yayımlanan *Bırak Beni Gideyim*¹²³ de bu düşüncenin farklı örneklerinden biridir:

Bırak beni gideyim, bekleyenler var,
Senelerdir yolumu gözleyenler var,
Albayağı o yerde, özleyenler var,
Bırak beni gideyim, bekleyenler var.

Bu ifadeler Osman Atılâ'nın *Yakarış*'ında¹²⁴ "Beni bekleyenler var, beni bekleyenler var" mısraıyla aynı anlam dünyasına karşılık gelmektedir.

Yine *Mehmetçik Bekliyorlar*¹²⁵ da benzeri tarzda, Türk askerine övgü ve bir savaş durumunda askere cesaret verecek, onun fiillerini meşrulaştırmayı amaçlayan açıklamalara yer verilir.

Ateşlenmiş gücüne, tarihi saracaksın,
Yıkacaksın! Arz denen taş, toprak tortusunu
Bekliyor taşıdığı yer, oraya varacaksın,
Varacaksın! Bekliyor o yer Türk ordusunu!..

Hamit Macit Selekler'in *Sulh ve Diğer Şiirler*'inde yer alan (1944) *Harbe Dair* parçası da Balkanlarda gerçekleşmekte olan savaştan haberler vermekte ve bu coğrafyanın kendilerini yani Türkleri davet ettiğini söylemektedir:

Acaba oradan mı, böyle kulaklarıma
Gelen bu davet sesi

Bu daveti memnuniyetle karşıladığını, "vatan ve namus uğruna toprağa düşeceğini" söylemesinden ve şiirin genel havasından çıkardığımız akın duygusunu işleyen şair, Tuna'dan yine "bizim" diyerek söz etmektedir:

Demek Balkan ufkunda harp ateşi tutuşup
Bizim Tuna boyunda ölümler saçılıyor.

¹²³ Okyay, M. Fazıl. "Bırak Beni Gideyim." *Çınaraltı* 12 Ağustos 1942 47: 15.

¹²⁴ Atıla, Osman. 1940. "Yakarış." *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 184.

¹²⁵ Bilemedik, Recep Hayri. "Mehmetçik, Bekliyorlar!." *Çınaraltı* 7 İkinciteşrin 1942 59: 13.

Burda “şimale akın!” der gibi açılıyor
Mavi ışıklı cenup...

Görüldüğü gibi 1940 sonrası şiirde Balkanlara yönelik ilgi aratarak devam etmektedir. Garip şiiri tartışmaları arasında gözden kaybolmuş ve unutulmuş gözüken epik nitelikli bu tür şiirler Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. 1940’lı yıllarda değişen tarih tezinin ve İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı ortamın da etkisiyle, millî-hamasî nitelikteki şiirlerin fazlalaştığı görülür. Nitekim bu alanda sayıca artışın yanı sıra içerikte de bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. 1930-1939 yılları arasında Balkanlara dönük şiirlerin bir *hasret edebiyatı* olduğunu söylemek mümkünken, 1940 sonrası şiirlerin *savaş etkisinde*, ruhsal bir patlamaya dönüştüğünü göstermektedirler.

5.3. 1944 Sonrasında Balkanlara Yönelik Şiir

1944 sonrası yayımlanan Balkan merkezli şiirlere bakıldığında, önceki döneme göre hatırı sayılır bir azalma göze çarpar. Değişen şartların etkisiyle bu yıllarda yayımlanan Balkanlara dönük şiirlerin sayısının yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Yine dikkati çeken bir başka husus 1930-1939 ve 1940-1944 yılları arasında çok çeşitli dergilerde yayımlanan şiirler, 1944 sonrası dönemde belli başlı birkaç dergide yayımlanma imkânı bulurlar. Balkan merkezli şiirlerin ilgili dönemde gözle görülür bir azalma ve yayımlandığı dergiler noktasında da daralma yaşamasının birkaç sebebi vardır.

İlk olarak 1944 yılı sonlarına gelindiğinde artık savaşın kazanan ve kaybeden tarafları netleşmiş, savaş sonrasında ülkelerin içine girecekleri yeni şartların nasıl olacağı da az çok kendini belli etmişti. Bu durumda Türkiye’de savaşı son bir fırsat

olarak gören sınıfların da ümidi tükenmiş oluyordu. Zira 1945'te savaşın fiilen sona ermesi ile Balkanlar kâmilten Sovyetlerin nüfuz alanına girmiş bulunuyordu. Böyle bir ortamda Türkiye'nin, kendisi için tehdit oluşturan Sovyet Rusya egemenliği altındaki Balkan coğrafyalarına dönük beklentilerini eski seviyede sürdürmesi mümkün olamazdı. Ayrıca kamuoyunda büyük ümitler doğuran savaşın bu yolda neticelenmesi de bir tür hayal kırıklığına sebep olduğu için, Balkan ilgisi üzerinde büyük caydırıcı bir etki ürettiği de düşünülebilir.

Bu dönemde Balkanlara dönük şiirlerin azalması, 3 Mayıs 1944 tutuklamaları ile de ilişkilendirilebilir. Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkân, Fethi Tevetoğlu, Zeki Velidi Togan, Hüseyin Namık Orkun, Orhan Şaik Gökyay, Cemal Oğuz Öcal gibi şair ve yazarların tutuklanmaları hadisesi, genelde Türkiye'nin iç siyasetiyle sınırlı olarak açıklanır. Esasında bu tutuklamalar, savaşı müttefiklerin kazanacağını uman dönem hükümetinin baş vurduğu yeni dış politika revizyonu sonucu, Türkçü kesimlere verdiği bir göz dağı denemesidir. Türkçü sınıfların tutuklanması ve çeşitli dergilerin kapatılması biçiminde somutlaştırılan bu revizyon denemesi, sadece ilgili kesimleri etkilemekle de sınırlı kalmamıştır. Bu uygulama her kesim üzerinde etkili olmuş, epik türde yazılan şiirlerde büyük bir azalma yaşanmasına yol açmıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda yazar ve şairler Türkiye'nin dış politikası ile çelişmemek adına, bu yolda eserler vermekten çekinmiş görünmektedirler. Şu halde söylemek gerekir ki hem Balkan Antantı'nın son bulması hem de İkinci Dünya Savaşı yıllarında yeşeren umutların sukutu hayale uğraması sebebiyle Türkiye gündeminde Balkanlara olan ilgi son derece azalmıştır.

Savaş sonrası düzenin oluşturduğu yeni atmosferin, Balkan ilgisinin azalmasına sebep olduğu ortadadır. Ancak yaşananlara rağmen Balkanlara dönük şiirin az da olsa devam ettiği görülmektedir. Bu yıllarda özellikle *Damla* ve *Kızılelma*

dergilerinde Balkan merkezli şiirlere rastlanır. Bunların yanında İstanbul Halkevinin çıkardığı *İstanbul*, Behçet Kemal Çağlar'ın *Şadırvan*'ı ile *Ülkü*, *Varlık*, *Toprak*, *Edebiyat Alemi* ve *Yücel* dergilerinde zaman zaman Balkanlarla ilgili bazı şiirler görülebilmektedir.

Balkan merkezli şiir bağlamında çalışmalarına sık sık temas ettiğimiz Uluğ Turanlıoğlu'nun 1942 ile 1958 yılları arasında çıkardığı *Damla* dergisi, bu dönemde ilgili şiirin ayakta durmasını sağlayan adeta bir istinat noktası niteliğindedir. Kırklareli doğumlu olan ve *Damla*'yı Edirne'de yüz on bir sayı olarak yayımlamasından da anlaşılacağı üzere, Edirne ve Meriç üzerine yazdığı şiirleriyle tanıdığımız Turanlıoğlu'nun Rumeli meselesine özel bir ilgisi bulunmaktadır. Bu ilginin şiirlere yansımış boyutu daha önceki bölümlerde ele alınmıştı. Böyle bir ilgi sonunda çıkarılan *Damla* dergisinde hem İkinci Dünya Savaşı yıllarının hem de sonraki dönemin atmosferine uygun şiirler yayımlanır. 1944 sonrasında dergide Şerif Baykurt, Mehmet Bozkurt, Arif Nihat Asya, Uluğ Turanlıoğlu, İhsan İşlak, Nihat Sami Banarlı gibi isimlerin Balkan odaklı şiirlerine rastlanır. Bu şiirlerde dikkati çeken husus, merkez temanın Edirne'ye dönüşmesi, Balkan imgesinin bu tema etrafında şekillenmesidir. Arif Nihat Asya'nın *Edirne Destanı*, Nihat Sami Banarlı'nın *Meriç Türküsü*, Uluğ Turanlıoğlu'nun *Bizimsin Vatan Edirne* ve *Meriç*, Şerif Baykurt'un *Edirne'den Estergon'a* gibi şiirleri hep Edirne'den yola çıkarak Rumeli havasına bürünen eserlerdir.

Minareleri, camileri Türk'ün Trakya'da tapusu olarak gören Arif Nihat Asya, *Edirne Destanı*'nda¹²⁶ aslında yalnızca Edirne'yi anlatmaz. Edirne adı altında tüm Trakya'nın, Rumeli'nin, Balkanların destanını söyler.

¹²⁶ Asya, Arif Nihat. "Edirne Destanı." *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 8-9.

“Nerdesin ey tarih?” dersin gözüne
Serdengeçtilerin koşusu gelir..
“Hani torunum?” der şehit ruhları;
Sana bir imtihan kaygusu gelir,
Cevap vermemek korkusu gelir.

Türk akıncılarının torunu olmak itibariyle zaferlerle dolu tarihi hatırlayan Arif Nihat Asya'nın omuzlarında şanlı geçmiş bir yükür aslında. Eski tarihî zamanların gürleyen sesi karşısında, içinde bulunduğu durumu kendine yakıştıramayan şair, kendini zorlu bir imtihan karşısında hissetmektedir.

Onun şiirinde minareleri, kubbeleri Türkün tapusu olarak görmesi ve tarihi hatırlaması bakımından, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Bursa'da Zaman* şiiriyle benzerlik arz etmektedir.

Türebeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin,
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelip geçene
...
Duyduk bir musiki gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kur'an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini

Şairin “Bursa'da bir eski cami avlusunda” hissettikleri, duydukları hep eski zamanların sesidir. Fetih günlerinin neşesi camilerin çinilerine sinmiş, türbeler, camiler hep Türk erlerinin şanlı hikâyesini anlatmaktadır. Tanpınar, etrafında gördüğü somut nesnelere, onların tarihiyle birlikte algılar. Arif Nihat Asya'nın da aynı sebeple Rumeli'deki tarihî camileri Türk'ün tapusu olarak gördüğü ortadadır.

Dedeler adına Meriç demişler,
Sınırdan bir ana kuzusu gelir,
Arda'dan su içer turnalar, akşam
Tunca'ya Tuna'nın kuğusu gelir.

Şairin Meriç, Arda, Tunca ve Tuna'yı birlikte andığı bu mısralar aslında Balkan topraklarının bütünlüğüne ve bizim için ne anlam ifade ettiğine dair bir vurgu yapmaktadır. Tuna'nın kuğusunun Tunca'ya gelmesi kadar olağan bir durumun ifadesi, Türk insanının Tuna'yı sahiplenişinin bir göstergesidir. Necip Fazıl Kısakürek'in 1949 yılında yayımladığı *Sakarya Türküsü* de, nehirler üzerinden Türk tarihine doğru genişleyen bir anlatıma sahiptir.

Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;

Sakarya'nın Karadeniz'e doğru akışını Türk tarihini sırtlanmış olmakla ilişkilendiren şair, Kurtuluş Savaşı sırasında kazanılan Sakarya zaferine atıf yapmaktadır.

Sırtına Sakaryanın, Türk tarihi vurulur.
Eyvah, eyvah Sakaryam, sana mı düştü bu yük?
Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük! ..

Şiirin devamında şair, daha eski zamanlara da işaret eder. Osmanlı'nın Rumeli'de hâkim olduğu zamanları hatırlatan mısralarında Tuna'yı, akıncıları anlatır.

Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?

Yine Uluğ Turanlıoğlu, *Meriç*¹²⁷ şiirinde, “Akışın Tuna'yı andırır yer yer/ Bunun için vurgunum sana gönülden” demekte; Nihat Sami de *Meriç Türküsü*'nde¹²⁸ “Tuna'yı andıran seldir/ Gönlüm Meriç'te Meriç'te” mısralarında Meriç sevdasının Tuna'yı andırmasından ileri geldiğini söylemektedir.

¹²⁷ Turanoğlu, M. Uluğ. “Meriç.” *Damla* Mart 1947 4(39): 4.

¹²⁸ Banarlı, Nihat Sami. “Meriç Türküsü.” *Damla* Ocak 1946 4(30): 8.

*Bizimsin Vatan Edirne*¹²⁹ şiirinde de:

Bayrak rengi açan güllerin vardır,
Tuna'ya seslenen dillerin vardır,
Sınırdan öteye yolların vardır,
Her zaman bizimsin vatan Edirne!

diyen şair, Edirne özelinde bütün Balkanları kapsayan bir ifade kullanır. Görüldüğü üzere Rumeli sınırında duran şairler, Meriç'ten Tuna'yı ve Trakya'dan Balkanları izlemektedirler.

Bu dönemde Balkanlarla alakalı şiirlere yer veren bir diğer dergi ise *Kızilelma*'dır. Ekim 1947 ile Nisan 1948 arasında "Cuma günleri çıkar siyasi milliyetçi dergi" ibaresiyle on altı sayı yayımlanan *Kızilelma*, 3 Mayıs 1944 tarihli tutuklamaların yargılamasının bittiği 1947 yılından itibaren, Hüseyin Nihal Atsız'ın da yazılarına yer verir. Ekonomik sebeplerle kapanan bu derginin Balkan ilgisi daha farklı bir seyir izlemektedir. *Damla*'da hamasi duygularla epik nitelikte şiirler yayımlanıyorken *Kızilelma*'da güncel sorunların odağa alındığı görülmektedir. Savaş sonrası dönemde Sovyet nüfuzu altına giren Balkanlarda yaşayan Türklerin çektikleri acılara odaklanan *Kızilelma*, azınlık durumundaki Türklerin sesi olmaya gayret gösterir. Ömer Ulusçutürk'ün *Yeri Değil*, Ziyaeddin Nadir'in *Endişeler*, Hasip Özyurt'un *Şehit Tayyarecimiz Kemal Menderes İçin Bolşevik Uşağı Bulgar Komünistlerine* adlı şiirleri, savaş sonrası atmosferde Balkanlarda yaşanan sıkıntılara değinen örnekler olurlar. Bu şiirlerden Ziyaeddin Nadir'in *Endişeler*'i¹³⁰ konuya ışık tutacak niteliktedir:

Uzak diyarlardan bir haber mi var?
Yol başını kesen sabah rüzgarı
Türk eline giden yolcuyu arar.
Çünkü kandaşlarım kusuyormuş kan,

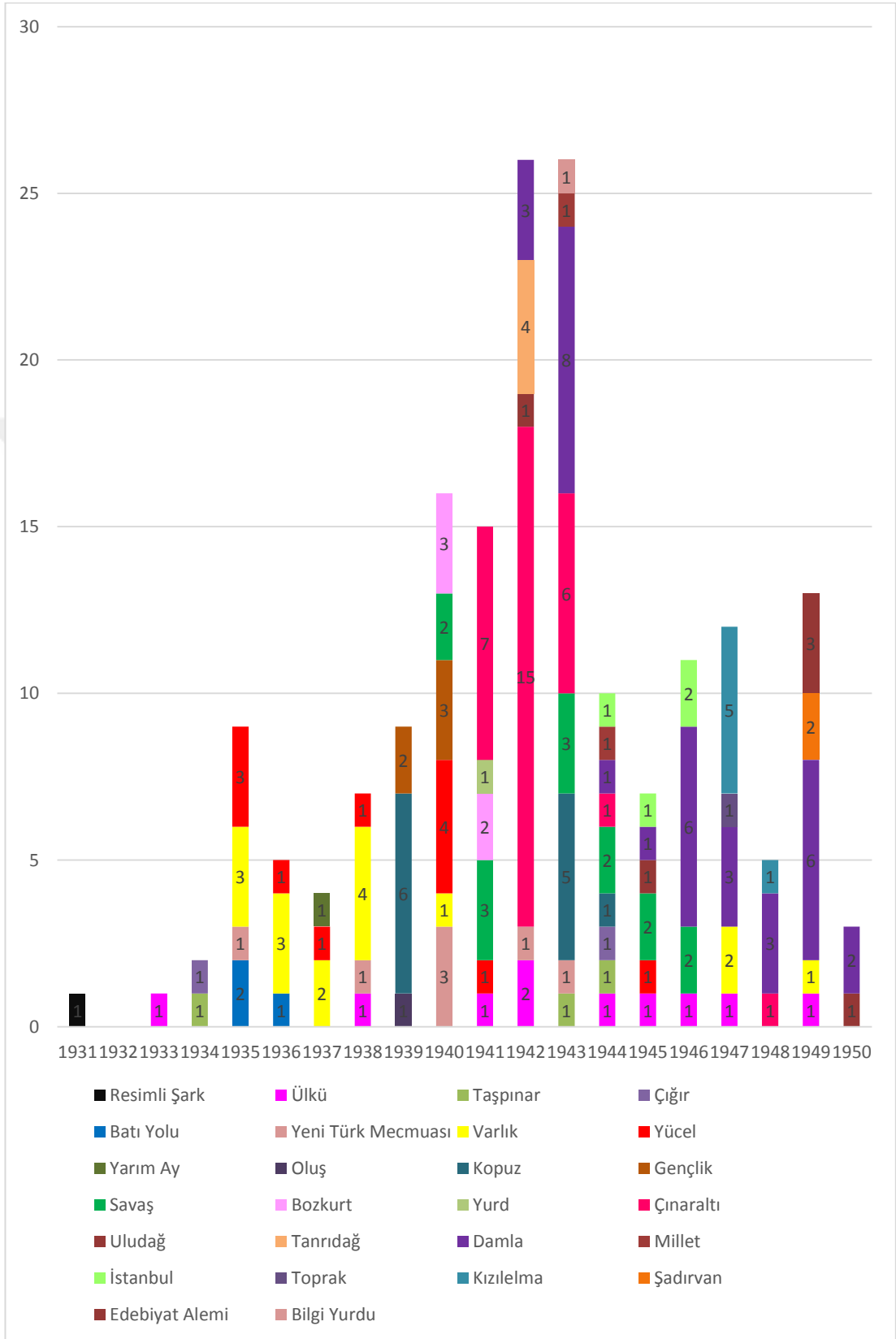
¹²⁹ Turanoğlu, M. Uluğ. "Bizimsin Vatan Edirne." *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 11.

¹³⁰ Nadir, Ziyaeddin. "Endişeler." *Kızilelma* 28 Kasım 1947 5: 16.

Gözümün önünde birden canlandı
At kovaladığım asırlık Balkan
Ey Moskof tarihte ihtişamı gör

mısralarını kaleme aldığı şiirinde şair, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet hakimiyeti altına giren soydaşlarına işaret etmektedir. Güncel bir sıkıntının ifadesi olan şiir estetik açıdan yetkin bir eser olmamakla birlikte, dönemin yeni duygu yönelimine örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir. 1930'lu yılların şiirlerinde Tuna'nın Türke olan hasretinin haberini getiren sabah rüzgârı, artık Balkan Türklerinin acılarını bestelemektedir.

Görüldüğü üzere bu yıllarda Balkanlara dönük şiirler sayıca azalmakla birlikte, konularında da değişiklikler meydana gelmektedir. 1930-1939 arasındaki şiirleri *hasret edebiyatı*, İkinci Dünya Savaşı yıllarını kapsayan 1940 ile 1944 arası şiirleri ise *savaş etkisinde gelişen yeni Balkan edebiyatı* çerçevesinde toplamanın mümkün olduğu ifade edilmişti. 1944 sonrasında az sayıda da olsa yayımlanan şiirlerin yeni bir farklılaşmaya doğru ilerlediği görülür. Yaşanan siyasi ve uluslararası şartların etkisi altında Balkan ilgisinde meydana gelen değişme, bu dönemde yayımlanan Balkan merkezli şiirleri de yönlendirmiştir. Artık bu şiirlerde ne bir ağıt ve hasret ne de kavuşma umudunun izlerini görmek mümkün değildir. Yeşeren ümitlerin sukutu hayale uğramasının sebep olduğu bir nevi öfke hissi çerçevesinde Balkanlarda kalan Türklerin karşılaştığı zorluklar şiirlere konu edilmektedir. Ayrıca 1930'lu yıllarda oluşturulmaya çalışılan Balkan ülkeleriyle dostluk havası, yerini düşmanca duygulara terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu şiirlerin bir kısmında devam etmekte olan Balkan sevdası ve özlemi ise daha çok Trakya topraklarından hareketle şiirlere dahil edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Özellikle *Damla* dergisinde karşılaşılan bu durum, yine sınırlar içinde kalmaya mahkûm bir sevdanın izlerini açık eden şiirler üzerinden takip edilebilmektedir.

Grafik 5.1. Tespit Edilen Şiirlerin Yıllara ve Dergilere Göre Dağılımı

BÖLÜM VI

TÜRK EDEBİYATINDA BALKANLARI KONU ALAN ROMAN VE HİKÂYELER

6.1. Roman

Cumhuriyet döneminde Balkan Antantı ve Balkanlardan kitlesel göçlerin vuku bulmasına paralel olarak gelişen edebiyatın bir yanını da romanlar oluşturur. Dikkat çekici nokta şiirler bölümünde de işaret edildiği gibi roman tarzındaki eserlerin tahmin edilenden daha geç bir dönemde ortaya çıkmış olmalarıdır. Nitekim şiirlerin belli bir dönem boyunca yayımlanmış olmasına karşılık, Balkanlarla ilgili romanlara hemen hiç rastlanmaması Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu'nun da dikkatini çekmekten geri kalmamıştır: “savaşla eş zamanlı bir şekilde en sık şiirin, şiirden sonra hikâyenin yazıldığı görülmektedir. Roman ise savaş acılarını konu veya asli motif olarak ifade edebilmek için bir hayli beklemiştir” (2012, 106).

Romanın ortaya çıkış sürecinde etkili olan psikolojik durumların şiire nazaran daha farklı gelişmesi, roman özelinde ortaya çıkan yokluğun sebebi olarak düşünülebilir. Şiire göre daha uzun sürelere ihtiyaç duyan, daha kalıcı duygu ve düşüncelerle ele alınması gereken ve daha girift bir tür olan romanların bu sebeple, hem daha geç bir sürede hem de daha az sayıda yayımlandığı görülmektedir.

Şiire kıyasla açıklanabilecek durumun 1930 sonrasına tekabül etmesi ise ele alınan tez bağlamında izah edilebilir. Sürekli yaşanan savaşlar ve bölgenin bütünüyle kaybedilmesi gibi travmatik bir sonla nihayetlenen Balkan serüveni, Türk insanı için tetkik edilmesi gereken ciddi bir psikolojik süreçtir. Bu durum bir insanın en yakınına çok acı bir ölümle kaybetmesinin ardından girdiği depresyon durumu ile

benzetilebilir. Nasıl ki ağır bir depresyon döneminin atlatılmasıyla kişi vefat eden yakınının ardından daha rahat konuşabilir hale gelirse, Türk toplumsal bilinci de Balkanlar konusunda benzeri bir merhalelerden geçmiştir denilebilir.

Balkanlara vedanın ardından gelen daha da zor şartların da tesiriyle ortaya çıkan ilgisizlik hali ise, mevcut şartların normale dönmesi ve siyasi bazı atakların ardından meselenin konuşulur hale gelmesi, Balkanlar noktasındaki umumi suskunluğu çözen bir tür tetikleyici rolü oynamıştır. İşte bundan sonradır ki edebiyatın hemen her alanında patlama seviyesinde bir Balkan anlatımı doğar. Uzun bir suskunluk döneminin ardından ruhlarda yana yana kül bağlayan Balkan acısı romanlara ancak bu vesile ile girmeye başlayabilecektir.

Ortaya çıkışı açısından şiire göre daha uzun bir sürenin geçmesine ihtiyaç duyulan romanların, Balkanlar bağlamında aşağı yukarı benzer bir seyir takip ettiğini söylemek mümkündür. Balkanları ele alan ilk romanlar 1936 yılında yayımlanmaya başlamakla beraber, bu yayınların 1940 ortalarına kadar devam ettiği de görülmektedir. Bu noktada romanların, 1938 yılında kesintiye uğrayan gezi yazılarına göre de bir farklılık arz ettiğini görülür. Zira yazılması için gidilip görülmesi gereken gezi yazısı türündeki eserler, Balkanlara yönelik edebiyat bağlamında bir nevi öncü rolü oynarken, bundan etkilenerek daha sonra ortaya çıkan romanların öyle bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Roman, ilgili dönemde harekete geçen Balkan hatıralarının hafızada yeniden kurgulanması ile oluşacağı için güncel olaylardan bu anlamda biraz da bağımsız gelişir ve doğarlar. Yaşanan süreçler bir eserin ortaya çıkarmasını kuşkusuz tetikleyebilir veya söndürebilir, ancak gezi yazılarında olduğu gibi bıçakla kesilmiş gibi bir noktada da durmazlar. Bu yüzden Balkanlara yönelik romanların yayımlanma tarihlerine bakıldığında ve ele aldığımız yirmi yıllık dönem dâhilinde gezi yazılarıyla kıyaslandığında onlara göre biraz daha

geç ancak nispeten daha uzun bir sürede yayımlanmaya devam ettikleri görülür. İşte Balkan konularının 1930 sonrasında Türkiye gündemini meşgul etmesi, hem güncel hem de tarihi manada herkesin ilgisini çeker hale gelmiştir. Buradan Balkanlar noktasında toplumun bilinçaltı harekete geçmiş, hem bölge ile ilgili zaferlerin gururu hem de buraları bırakıp gelmiş olmanın acısı bir arada hatırlanmıştır. Böyle bir ortamda bölge ile ilgili edebî eserler yayımlanmaya başlamıştır. İşte yıllarca örneği görülmemesine karşın, Balkanlar ve Balkan Türkleri bu ortamın etkisiyle ilk defa 1930'larda romanlara girmeye başlamıştır. Kamuoyunda Balkanlara yönelik oluşan talebi karşılamak ya da içlerindeki acıyı ve hasreti ifade etmek için şiirler yayımlandığı gibi roman ve hikâyeler de kaleme alınmıştır.

Türk romanına Balkan teması geçmişte yaşanan tarihî olaylarla girer. Tarih paydasında birleşmekle birlikte, ele alınan dönemler bakımından iki bölüme ayrılabilirler. Bunların bir kısmını Osmanlı dönemindeki akıncı yaşamalarını, Rumeli fetihlerini ele alan romanlar oluştururken, diğer bir kısmını da Balkan Savaşları sonrasında bölgenin kaybedilmesiyle ortaya çıkan göçlerin hikâyeleştirdiği romanlar teşkil ederler. İşte bu noktada karşımıza çıkan ilk romanlar M. Turhan Tan'ın *Akıncı Akına* (1936) ile M. Yalçın Tuna'nın *Akın Yolcuları* (1936) olmaktadır. Bunlardan başka sırasıyla M. Turhan Tan'ın *Viyana Dönüşü* (1937), C. Behçet Perim'in *Balkan Çiçekleri* (1938) ile *Göçmen Ahmet* (1939) adlı eserleri, M. R. Yalkın'ın *Bulgar Sadık'ı* (1939), Murat Sertoğlu'nun *Komitacı Aşk* (1943), Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Karlı Dağlar'ı (Makedonya)* (1945) ve Safiye Erol'un *Ciğerdelen'i* (1946) bu bölümde üzerinde duracağımız Balkan temalı eserleri teşkil etmektedirler.

6.1.a. Attilâ (1931)

Peyami Safa'nın *Attila* adlı romanı, 1931 yılında Resimli Ay Matbaasında yayımlanmıştır. Avrupa Hun Devleti'nin hükümdarı olan ve "Tanrının kırbağı" olarak tanınan Attila üzerine kaleme alınan eser tarihî bir romandır. Balkanlarda Osmanlı öncesi Türk tarihini ele alması bakımından, ilerleyen sayfalarda ele alınacak diğer romanlardan bu yönüyle ayrılmaktadır. Eser Murat Gür'ün de ifade ettiği üzere, Türk edebiyatında Attila ve Avrupa Hunları üzerine yazılmış ilk romandır (2012, 54). Marcel Brion'un *Attila* isimli romanının Türkçe'ye çevrildiği 1931 yılında yayımlanan eser, edebiyat camiasında çeşitli eleştirilere de maruz kalır. Nitekim Necip Fazıl, "İntihal Ustası Peyami Safa" adlı makalesinde yazarı, Brion'un eserinden intihal yapmakla suçlar. Fazıl Gökçek de *Erdem* dergisinin *Peyami Safa Özel Sayısı* için yazdığı "Marcel Brion ve Peyami Safa'nın *Attila* Hakkındaki Romanları" başlıklı makalesinde bu hususa değinerek, iki roman arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaya çalışmıştır.

Tarihî bir roman olan *Attila*, Avrupa Hun hükümdarının başından geçenlere odaklanır. Gerek şahsi yaşantısının gerek hükümdarlığı ile ilgili mevzuların kurgulandığı eser, heyecan unsuruna dayanmaktadır. Nitekim romanın *Attila*'ya karşı planlanan suikast girişimi ile başlaması, ilk anda okuru heyecanlandırarak eserin içine çekmek arzusunun bir sonucudur. Yine savaş sahnelerinin mübalağalı bir anlatımla sunulduğu görülmektedir. Romanda *Attila*'nın tarihî kişiliğinden ve başarılarından hareketle, Hunların bazı özellikleri üzerinde de durulur. Bu dönemde Batılılar tarafından oldukça olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşılan Hunların, hem kahramanlıkları hem de insani-ahlaki taraflarına yer verilir. En önemli özellikleri de

kahramanca tavırlarının bir sonucu olarak milli duruşlarıdır. Bu haliyle eserde Attila ve “Tuna boylarındaki cihangir kavim” denilen Hunların yüceltmesi esastır.

Eserin böyle bir yöne sahip olması dönemin öncelediği Türk tarih teziyle açıklanabilir. Zira Osmanlı geçmişinin kısmen göz ardı edildiği yıllarda, Balkanları konu edinecek bir eserin daha eski tarihlere odaklanması son derece tabiidir. Bu bölgelerin Osmanlıdan çok çok önceleri Türkler tarafından fethedilmiş olması, resmi tezi destekleyen ve önünü açan bir husustur. Bu anlamda, 1930’larda Balkanlara dönük Türk edebiyatına bakıldığında, Peyami Safa’nın *Attila*’sının özel bir duruma sahip olduğunu ifade etmek gerekir. Zira gerek seyahatname ve şiirlerde dikkat çekildiği, gerekse ilerleyen sayfalarda ele alınacak romanlarda görüleceği üzere, ilgili eserlerin resmi tarih tezinden ayrı ve bağımsız bir çizgi takip ettiği görülmektedir. Bu eserlerde resmi tezin aksine Balkanları, Osmanlı geçmişi ve zaferleriyle hatırlayan, anlatan bir tavır hâkimdir. Şiirlerde Attila ismi çok sık geçmekle birlikte, onun adının Osmanlı döneminde Balkanlara fetihler düzenleyen sultanlarla ve akıncılarla birlikte anıldığı, birbirinden ayrı tutulmadığı görülür. Buna rağmen de Peyami Safa’nın *Attila*’sının, resmi tarih tezi doğrultusunda kaleme alındığı ilk bakışta fark edilir. Bu haliyle Attila romanının resmi tarih tezi ile Balkanlara yönelik yeni Türk edebiyatının kesiştiği bir noktada teşekkül etmesi dikkat çekici bir durumdur.

6.1.b. Akından Akına (1936)

Asıl adı Samih Fethi olan Mehmet Turhan Tan, 1885 Sivas doğumludur. Şiir yazarak başladığı edebiyat hayatında tarihî romanlarıyla ün yapmıştır. Pek çok farklı tarihî dönem ve kişi hakkında kırk kadar romanı vardır. Cengiz Han’ın Türk olduğu tezini savunan *Cengiz Han* (1962), Orhan Gazi dönemindeki kahramanlıkları anlatan

Gönülden Gönüle (1931), Yıldırım Bayezit dönemini ele alan *Timurlenk* (1935), Fatih Sultan Mehmet devrinde geçen *Akından Akına* ve *Cem Sultan* (1935), Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait olayların anlatıldığı *Hürrem Sultan* (1937) ve *Hint Denizinde Türkler* (1939) gibi romanları en başta sayılabilecekler arasındadır. M. Turhan Tan'ın en çok bilinen ve beğenilen eseri ise *Viyana Dönüşü*'dür. Bu roman IV. Mehmet zamanında Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu durumu ve Viyana bozgununu anlatır.

Hemen her dönemi ele almakla birlikte eserlerinde işlerinde konulara bakıldığında, yazarın daha çok Türklerin zaferler kazandığı yılları anlattığı dikkat çekmektedir. Romanlarında Türklerin ahlâki yüksekliği, savaşma hırsları ve akıncı ruhu en çok vurgu yaptığı noktalarıdır.

Turhan Tan'ın romanlarında dikkati çeken en önemli özelliklerden birisi, eserlerinde dipnotlar kullanmasıdır. Tarihî bir olayı hikâye ederken vakanın geçtiği tarihî kaynaklardan alıntılar yaparak bu bilgiye nereden ulaştığını göstermeye çalışır. Bu şekilde yerli ve yabancı çeşitli tarihî kaynaklara atıflarda bulunur. Yazarın romanlarını yazarken başvurduğu bu uygulamanın üzerinde durulması da gerekir. Bunun altında yatan sebeplerden birinin yazarın tamamiyle kurgusal bir metin yazdığı zannının önüne geçmek olduğu düşünülebilir. Okurda, romandaki kurgunun gerçek olaylar üzerine inşa edildiği düşüncesini oluşturarak inandırıcılığını artırmak istemiş olabilir. Bunun yanı sıra Osmanlı tarihinin göz ardı edildiği bu yıllara, Osmanlı zaferlerini ele alan romanlar yazmak, bir anlamda mevcut zihniyete karşı çıkmak olarak algılanabileceği için, yazarların kendileri üzerinde oluşabilecek böyle bir düşünceyi engellemek niyetiyle hareket etmiş olmaları da düşünülebilecek bir başka sebeptir.

Gümölcine idadisinde eğitim gören Turhan Tan, Üsküp Lisesi'nde öğretmenlik yapmış olması bakımından Balkan coğrafyasını ve insanlarını yakından tanımaktadır. Romanlarında anlattığı fetih coğrafyaları ve akıncı ruhu yazarın bu döneme ilişkin tecrübelerinin birer yansıması olarak da kabul edilebilir.

Turhan Tan'ın *Akıncı Akına* romanı Balkan coğrafyalarına yönelik Osmanlı fetihlerinin ve Türklerin akıncı ruhunun anlatıldığı bir roman olması ile dikkati çeker. 1936 yılında Cumhuriyet Gazete ve Matbaası tarafından yayımlanan eser, üç yüz yetmiş yedi sayfadır. *Akıncı Akına*, Fatih Sultan Mehmet devrinde Balkanlarda yapılan fetihleri anlatır. Akıncı Mustafa karakteri üzerinden anlatılan fetihler, Osmanlı tarihinde yaşanmış gerçek hadiselerle zenginleştirilmiştir. Daha doğrusu M. Turhan Tan, tarihî kaynakların verdiği bilgileri kendi kurgusu içine serpiştirerek, kahramanını dönemin gerçek hadiseleri ile temasa geçirir.

Roman, tarihlerin Kazıklı Voyvoda olarak tanıttığı Eflak voyvodası Vilad'ın bir grup akıncı Türkü hile ile esir etmesi ve onları çeşitli işkencelere başvurarak öldürmesi ile başlar. Akıncı Mustafa ve ağabeyi Murad da yakalananlar arasındadır. Voyvoda, henüz çocuk yaştaki Mustafa'yı, ağabeyini şişe geçirerek ateşte çevire çevire yakmaya zorlar. Ağabeyinin ısrarıyla istemeye istemeye bunu yapan Mustafa, içinden intikam alacağına dair yemin eder. Bundan sonra da olanları anlatmak üzere İstanbul'a gönderilir Burada Fatih Sultan Mehmed ile tanışır ve onun da takdirini kazanır. Serhatlerde yaşayan akıncılarla birlikte akınlara katılır ve hem yeni topraklar fetheder hem de devamlı Kazıklı Voyvoda'yı arar. En sonunda da voyvodayı öldürüp intikamını alır. Sonunda da kazandığı topraklar ve yaptığı kahramanlıklar sebebiyle Semendire Paşası olur, çok kereler emrinde akınlara çıktığı İskender Paşa'nın kızıyla evlenir. Düğünün ertesi günü padişah fermanıyla Venedik'e elçi olarak tayin edilir. Buradan muzaffer olarak İstanbul'a döndüğünde bir oğlu olduğunu görür, oğluna

abisi Murad'ın adını verir. Oğlunu da kendisi gibi akıncı olarak yetiştiren Mustafa Paşa, yine katıldığı bir akın sırasında şehit olur.

Roman Eflak, Tuna, Vidin, Semendire, Bükreş, Arnavutluk, İşkodra ve Belgrad gibi geniş Balkan coğrafyalarında geçer. Roman her ne kadar Fatih Sultan Mehmet döneminde cereyan etse de yazarın amacı, sultanı veya onun yaptıklarını anlatmak değildir. Roman baştan sona akıncıların cengi düğün olarak gören savaşçı ruhları üzerine kuruludur. Fethettikleri hemen her yerde kadınların aşkla arzuladıkları, erkeklerinse takdirle ve imrenerek baktıkları akıncılar, insanların içine hem büyük bir korku salmakta hem de yüksek karakterleriyle saygı uyandırmaktadırlar. Hristiyan şehirleri Türk ordusundan ziyade bu akıncılardan çekinmektedirler:

Eflâk diyarını böyle altüst eden hâdise, Türk ordu ve donanmasının gelişinden ziyade Turhan oğlu Ömer'in, Evranos oğlu Ahmed'in, Mihal oğlu Ali'nin, Malkoç oğlu Bali'nin yüz bin akıncı ile Tuna boyunca gelmeleri idi. Yüz bin akıncı, yüz bin yıldırım demektir: Atlı, mızraklı, kılıçlı yüz bin yıldırım!.. İşte Eflâklılar suyu yüzerek, ovaları süzülerek, dağları uçarak aşan bu yıldırım kümesinden korkuyorlardı, kaçıyorlardı. (Tan 1936, 51)

Romanda en çok vurgulanan akıncı özelliklerinden biri, Hristiyan kadınların gözleri başka bir şey görmeyerek bu insanlara âşık olmasıdır. Yazar bunun sebebinin Türk kudreti ile açıklar. Şehirleri akıncılar tarafından bir bir fethedilen ülkelerin kadınları, kendi erkekleriyle Türkler arasında bir karşılaştırma yaparlar ve kendi erkeklerinin korkaklığı karşısında akıncıların yiğit duruşlarından etkilenirler: “şu kilisede diz çöküp aziz resimlerinden yardım uman erkeklerle simsiyah gecelerin böğründe güneşsiz gündüzler yaratan Türkler arasındaki engin farkı, her kadın, anlıyor ve görüyordu.” (Tan 1936, 78). Yazar bu şekilde akıncıları herkesin gözünde

üstün bir konuma oturtmuş olarak romanına devam eder. Ancak yazarın bu tutumu, akıncıları gören bir kadının anlatıldığı hemen her sahnede tekrar eder.

Roman boyunca yapılan akınlar kadar akıncılık ruhu üzerinde de duran Turhan Tan, çoğu zaman tekrara düşerek bile olsa, onların yiğitliğinden, metliğinden, korkusuzluğundan dem vurur. Seve seve ölüme giden bu yiğitlerin en büyük korkusu rahata alışmak, bir yerde uzun süre oturup kalmaktır. Bulunduğu bir yerde durmayı kendine yakıştıramayan akıncılar, savaşız kış günlerinde bile durmaz sürekli dağlarda, ovalarda dolaşırlar. Yapacak hiçbir şey bulamazlarsa ise ava çıkarlar. Bu yüzden akıncılar aynı zamanda iyi birer avcılardır da.

Tarihî romanların revaçta olduğu yıllarda, yazdıklarıyla devamlı kahramanlık destanları anlatan ve Türklük vurgusu yapan Turhan Tan'ın roman tefrikalarının sürekli takip edilmesi okurlar tarafından gördüğü ilginin bir sonucudur. Bu ilginin sebebi olarak imparatorluğun yıkılması, ucu bucağı belirsiz toprakların kaybedilerek büyük devlet olma duygusunun yitirilişinin toplumsal şuur altında yer tutmuş acıların eski kahramanlık destanlarının hatırlanması ile telâfi edilmeye çalışıldığı düşünülebilir. Nitekim bu durumu Alemdar Yalçın da şöyle dile getirmektedir (2011, 274-275):

Tarihî romanların geniş kitlelerle sıcak bir ilgi kurabilmesinin bir başka sebebi de bilinen ışıklı ve parlak bir dünyanın içine girerek orada geçmişi yeniden, fakat o dönemin gururunu paylaşarak yaşama arzusudur. Bu geçmişin parlak günlerini yeniden yaşama özlemi, insanların kültür ve ilgi seviyelerine göre değişen geniş bir yelpaze şeklinde kendisini gösterir.

Akından Akına, Türkiye'nin Balkanlar aynasında kendisini keşfetmeye başladığı yıllarda yazılmış olması bakımından mevcut tarih tezinden bağımsız bir seyir takip

etmektedir. Osmanlı geçmişinin göz ardı edildiği, dahası eleştirildiği bir dönemde şiirlerde olduğu gibi Osmanlı dönemindeki zaferleri, fetihleri, kahramanlıkları anlatan böyle bir romanın yayımlanması, tamamiyle ilgili yıllardaki Balkan gündemiyle açıklanabilir.

6.1.c. Viyana Dönüşü (1937)

1937 yılında M. Turan Tan tarafından Nadir Nadi'nin teşvikiyle yazılan *Viyana Dönüşü*, Osmanlı Sultanı Avcı Mehmed dönemini ve bu dönemde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Viyana muhasarasını anlatan tarihî nitelikte bir romandır. *Viyana Dönüşü* Balkanların daha ilerilerine Macaristan ve Nemse taraflarına hatta Almanya içlerine yönelik fetihleri konu edinmekle birlikte, serhat boyu akınlarını ve akıncı ruhları işlemesi bakımından konumuzla doğrudan alâkalıdır.

Romanın başında karşımıza çıkan Deli Murad ile Kara Mehmed türlü kahramanlıklar göstermiş iki sipahidir. Deli Murad'ın, sarayın istediği bir esiri kendisine eş seçmesi ve bu sebeple öldürülmesi üzerine, dul kalan karısı ile can kardeşi Kara Mehmed'in padişahıtan intikam almak için yemin etmeleri üzerine roman başlar.

Temelde Kara Mustafa Paşa'nın türlü imkânsızlıklara ve tedbirsizliklere rağmen inatla Viyana'yı kuşatması vakasını anlatan ve bu muhasaranın neden başarısızlıkla sonuçlandığını göstermeyi amaçlayan roman, Kara Mehmed'in intikamı çerçevesinde döneme hâkim olan bozuklukları göstermek için kitabın yarı hacmini oluşturan giriş mahiyetinde bir bölümle başlar. Romanın bu ilk kısmı, Kara Mehmed'in kahraman sipahi ruhu ve onun intikamı çerçevesinde ele alınır. Avcı lakabıyla tanınan IV. Mehmed'in savaştan ve askerlikten uzak tutumunun, devlet

düzenindeki aksaklıkların, ordu içindeki başıbozukluğun anlatıldığı bu bölüm, Viyana kuşatmasının neden başarısızlıkla sonuçlandığını gözler önüne sermek için kurgulanmış gibidir.

M. Turan Tan, *Viyana Dönüşü*'nün başında Nadir Nadi'ye teşekkür etmektedir. Bu teşekkürün sebebi romanın ortaya çıkışıyla alakalıdır. Zira ilgili eser, Nadir Nadi'nin eğitim için gittiği Viyana'dan dönüşü üzerine kaleme alınmıştır. Bu anlamda “Viyana Dönüşü” adı Osmanlı dönemindeki inatla ama tedbirsizce kalkışılan muhasaradan, kaçır gibi cereyan eden yüz geri dönüş ile bir Cumhuriyet ferdi olan Nadir Nadi'nin eğitimini tamamlayıp başarıyla yurda dönüşünün karşılaştırmalı ifadesi için düşünülmüş bir dil kullanımudur. Bu yönüyle de önemli bir sembolleştirme denemesidir. Bu dönüş daha sonraları, önce Budin'in ardından da birer birer çoğu Balkan topraklarının kaybına yol açar. En sonunda da babası Kara Mehmed'in intikamını devralan oğlu Kara Mehmed'in padişahı tahttan indirmek için ulemayı ve askeri isyana sevk etme girişimleri ile roman sona erer.

Duraklama dönemi romanı olarak da okunabilecek *Viyana Dönüşü*, akıncı ruhunu hâlâ daha sürdüren bir sipahinin gözünden, içinde bulunulan dönemin bir tür eleştirisidir. Önce Viyana'ya gidecek bir elçi kafilesine katılan, sonra da Viyana seferi sırasında Balkan topraklarından geçmek suretiyle aynı yolu bir kere daha kat eden Kara Mehmed, Kanuni döneminde Balkanlar'da yapılan fetihleri ve Viyana seferiyle bugünkü durumu sık sık mukayese eder.

Hakkı Süha, 1930'lar döneminde tarihî roman ve tefrika yazımının moda haline geldiğini söylerken M. Turhan Tan'ı ayrı bir yere konumlandırmakta, onun bu noktadaki başarısını dile getirmekten geri durmamaktadır:

M. Turhan, hem tarih bilgisi, hem üslûp, hem de iç değeri bakımından onlara çok üstün olduğu için, birdenbire parladı. Bâbîâli piyasasının bu sahada en sürümlü, en gözde kalemi oldu.

Dördüncü Murat, Kanunî Sultan Süleyman, Sarı Selim, Deli İbrahim, Yıldırım Bayazıt devirlerine ait eserler yazdı.

Kahraman ve vak'a seçerken, hâfızalardan hafızalara çığ gibi büyüye büyüye geçmiş olanlara kıymet verirdi." (Gezgin 1999, 310-311)

M. Turan'ın yazdığı sayısız romanlar arasında en beğenileni kuşkusuz *Viyana Dönüşü*'dür. Merak duygusunu sürekli ayakta tutması ve okuru heyecanlandıracak bir anlatımla bunu takviye etmeyi başarması, romancı adına önemli bir farklılık yaratmaktadır.

6.1.ç. Akın Yolcuları (1936)

M. Yalçın Tuna tarafından 1936 yılında "ulusal roman" olarak yayımlanan *Akın Yolcuları*, Cumhuriyet döneminde Balkanlardan Anadolu'ya göç eden bir ailenin serüvenini anlatmaktadır. İstanbul'da Kader Basımevinden çıkan eser, yüz senksen iki sayfadır. Karlı bir kış gününün tasviriyle başlayan roman, Bulgaristan'da, Tuna kıyısındaki Rusçuk iline bağlı bir köyde öğretmenlik yapan Gökmen ve ailesinin göç kararı olarak yola çıkmaları ve devamında vuku bulan olaylar anlatımı olarak devam eder.

Gökmen, "Baba diyarı" olarak kabul ettikleri topraklardan kalkıp "ana yurdu"na göç etme sebeplerini, bir zamanlar hâkim olarak yaşadıkları topraklarda Bulgar

bayrağı altında tutsak kalmaları eğitim, din gibi özgürlüklerinin ellerinden alınması olarak açıklar:

Tuna Türkü askı, baskı altında inleyen bir hasta idi. Bu hastalığın en büyüğü; istiklâl ve hürriyeti yoktu. Türk daima hürriyet içinde yaşamış, hür boynuna kölemenlik halkasını taktırmamış, taçlar devirmiş, baş eğdirmiş, baş et[ğ]memişti. Fakat bugün tutsaktı. (Tuna 1936, 25)

Romanda Gökmen hürriyetine düşkün, milliyetine gönülden bağlı, idealist ve aydınlık geleceği görebilen, yenilik taraftarı bir öğretmen olarak anlatılır. Öyle ki Gökmen'in hemen her konuşmasında, Cumhuriyet Türkiye'sinde doğup büyümüş gibi inkılâp aşkıyla yanıp tutuşan bir ruhun izleri okunmaktadır. Türk usulü döşenmiş evlerinin başköşesinde Mustafa Kemal'in bir fotoğrafı durmaktadır. Cumhuriyet Türkiye'sinin yükselişinin farkında olan Gökmen, Anadolu'ya giderek hem esaretten kurtulmayı dilemekte hem de çok küçük olan iki evlâdını "ideal ülke" olarak gördükleri ana yurtlarında yetiştirmek istemektedir.

Biz de Türküz, bizim de damarlarımızdaki kan Türk kanı. Yıllarca Türk topluluğundan, Türk butundan uzak kaldık, gönül bağı daha o kadara sık bağlanarak düğümlendi. Türkün ulusal varlığı bir siyasal hudut tanımayarak Türk dilinin konuşulduğu yerlerde bir güneş kıvılcımı gibi düşerek gönüllerini nasıl aydınlatıyorsa bizi de ışıklandırdı. (Tuna 1936, 4-5)

Bu sözler romanın daha başlarında, yazarın okura mesajını ileten cümleleridir. Zira çalışmamızın önceki bölümlerde de değinildiği üzere Anadolu, Balkan coğrafyalarının kaybedilmesinin ardından uzun yıllar bu bölgeye olan ilgilerini askıya almış, gerek ulusal gerekse uluslararası nizamın zaruretlerini nazarı dikkate alarak politikalarını icra etmekte idi. Fakat son yıllarda sınır dışında kalmış Türk

varlığı ile fizikî mesafelerin meydana getirdiği temassızlık durumu ortada olmakla birlikte, özellikle 1930 sonrası dönemde meydana gelen siyasî ve toplumsal gelişmeler ülke gündeminin Balkanlara doğru meyletmesine sebebiyet vermişti. Bu temayülün henüz çok başlarında iken yayımlanan *Akın Yolcuları*, Balkanlarda dili bir, dini bir insanların varlığını okurlara hatırlatmak istercesine Gökmen'e bu tür cümleler sarf ettirmektedir. Yazarın, 1930'larda büyük rakamlara ulaşan Balkan göçmenlerinin herhangi bir yabancı olmayıp aksine Anadolu insanı kadar Türk olan ve Türk'ün adını yüzyıllarca fetihlerle taçlandıran gruplar olduğunu hissettirmesi boşuna değildir. Dolayısıyla yazarın, onların "anayurda" hicretini desteklemek gayesi güttüğü açıktır. Yazar bir anlamda göç edenlere karşı yerli halkta, anlayış ve fedakârlık duyguları üretmek istemektedir. Yazarın buradaki ifadelerinin, Behçet Kemal Çağlar'ın 1935 yılında *Varlık* dergisinde yayımladığı *Tekrar Bulduğum Kardeşime* isimli şiiri ile aynı amaçları taşıdığı rahatlıkla fark edilebilmektedir. Çağlar bu şiirinde, "akından dönenlerin son çocukları" dediği Balkan Türklerine;

Oh demek burdasınız, beklerdiniz, vardınız,
Oh demek bize hasret çekerek yaşardınız;
Gelin, Anayurtta size baş koyacak diz
Gelin, siz bizimsiniz, bizdensiniz, bizsiniz.
Kalplerimiz Türklükle çarpar, ona tapınır,
Bizi bizden ayırmaz hiç bir din, hiçbir sınır:

mısralarıyla seslenirken onların Türklüğüne nasıl vurgu yapıyorsa, M. Yalçın Tuna da romanının daha ilk sayfalarında, Gökmen'in ağzından benzeri duyguları aktarma gayretindedir. Yazarın Balkan Türkleri ile Anadolu Türklüğünün birlikteliğine yaptığı vurgunun bir diğer örneği ise şöyledir: "Şu var ki bir kökün dölü bulunan bir insan kümeleri birbirinden ne kadar uzakta olsa ırkî bağlılıkları yine böyle sımsıkı kalacaktır." (Tuna 1936, 15)

Göç için evini damını satıp pasaport çıkartan Gökmen, bu sırada da türlü zorluklarla karşılaşır. Yok pahasına elinden çıkardığı mülkünden ele geçen parasını, göç işlemlerini yaptırırken karşılaştığı Bulgar yetkililere kaptırır. Son anda vize de alamayınca kara yoluyla Türkiye'ye geçmek zorunda kalan Gökmen ve ailesinin başından geçenler, bugün ilgili kaynaklara bakıldığında, 1930'larda Türkiye'ye gelen Balkan göçmenlerinin yaşadıklarından fazlası değildir. Nihayetinde karısı Ayşe ile Sevim ve Coşkun adlı iki küçük çocuğunu da yanına alarak yollara düşen Gökmen, sıkıntılı bir yolculuğun ardından ulaştığı İstanbul'da da rahata eremez. Yaşadığı zorluklar sonucunda zayıf düşen Gökmen ölür, hemen ardından da bu durum karşısında fenalaşan karısı Ayşe vefat eder. Bu anlamda roman, Balkan Türklerinin hem göç öncesi azınlık konumunda buldukları ülkede, hem de göç sırasında ve Türkiye'ye göçtükten sonra yaşadıkları zorluk ve sıkıntıları bir kurgu etrafında toplamaya çalışan bir niteliğe sahiptir.

Romanın bundan sonraki kısımları ise, ana babanın ölümünün ardından başka kişilerce evlat edinilen iki kardeşin başından geçenleri ve en sonunda da birbirlerini bulmalarını hikâye eder. Sevim Beykoz'da, Fadime ninenin yanında sefalet ve eziyet içinde hayatını sürdürürken, Coşkun da Bursa'da Anadolu öğretmen tarafından eğitime dikkat edilerek ve üvey olduğunu bilmeyerek yetişir. Beykoz'da temizliğe gittiği bir okulun öğretmeni tarafından saldırıya uğramasının ardından, Fadime ninenin de onu evden kovması üzerine yollara düşen Ayşe, adeta ömür boyu göçmenliğe mahkûm biri olarak anlatılmaktadır. Bu defa varlığından haberdar olduğu kardeşini bulmak için, parasız pulsuz Bursa'nın yolunu tutar. Tesadüf eseri, Coşkun'un üvey kardeşi Aysel ile tanışmasıyla talihi döner ve onunla birlikte yaşamaya başlar. Romanın sonuna kadar kardeşinden bihaber yaşayan Sevim, ancak ölüm döşeginde Coşkun'un kardeşi olduğunu öğrenebilir.

Romanda dikkati çeken yanlarından biri, Sevim ve Coşkun'un tıpkı babaları gibi aklı başında, vatanına ve milletine düşkün, karakter sahibi insanlar olmalarıdır. İkisi de farklı koşullarda yetişmiş olmalarına ve birbirinden çok farklı hayatlara sahip olmalarına rağmen, karakterlerinden en ufak bir taviz vermeyerek yaşamışlardır. Hiçbir eğitim almayan Sevim'in, Aysel'in öğretmen olarak çalıştığı köyde yaptıklarını yorumlarken bile geniş ufuklu, özverili bir vatandaş olduğu görülür. Bu noktada yazarın Türklük bilinci üzerinden yaptığı vurgunun insanın, özü ile ilgili bir mesele olduğunu, yaşanan coğrafyalara ve sahip olunan imkânlarla göre bu özün değişmediği düşüncesini karakterler üzerinden yansıtmaya çalıştığı düşünülebilir.

Burada iki kardeşin hayat şartlarındaki farklılığın yanı sıra, Anadolu öğretmen ile Sevim ve Coşkun'un babası Gökmen arasındaki coğrafi farklılığı da gözden kaçırmamak gerekir. Dikkat edilirse, Cumhuriyet döneminde ilkelere sahip ve ülkesi için çabalayıp duran Anadolu öğretmen ile yazarın sürekli vurguladığı bir ifade olarak “bilgisiz, görgüsüz, cahil kalmış” Balkan Türklerinden Gökmen öğretmen arasında hiçbir farklılık bulunmamaktadır. Nitekim o da Anadolu'da, Cumhuriyet ülküsü etrafında birleşmiş insanlarla aynı bilinç ve ülkeye sahiptir. Göç yolu boyunca geçtiği topraklarda sürekli Türkün izini süren Gökmen, gelişmiş bir tarih bilincine sahiptir. “Biz, tarihin taşkın günlerinde Tuna yaylalarına sarkmış olan Türk akınlarının ve Tuna'nın son çocuklarıyız” der. Gökmen, Balkan şehirlerini bir bir arkada bırakırken gördüğü tarihî camilere, binalara bakıp iç geçirirken, karısı Ayşe de: “Şehri süsleyen bunlardır. Bunlar bizim bekçimizdir” demektedir (Tuna 1936, 54). Şiir incelemeleri bölümünde de sık sık karşımıza çıkan “Balkanların Türklüğü” imgesinin *Akın Yolcuları*'ndaki tezahürü bu şekilde olmaktadır. Şehirlerin Türk dokusu, tarihî Türk mezarlıklarının varlığı, bu toprakları ebediyen Türk yapacak unsurlar olarak okura sunulmaktadır.

Akın Yolcuları romanında dikkati çeken önemli noktalardan biri, romanın akışı dışına çıkan ifadeler barındırmasıdır. Kimi zaman daha çok bir söylev niteliğine bürünen roman, dönemin şartları altında belli düşünceleri okura aktarmak için yazıldığı fikrini kuvvetlendirmektedir. Bunun yanında Balkan Türklerinin hayatlarının tasvir edildiği ilk bölümler, son derece dıştan bir anlatıma sahiptir. Bu noktada yazarın Bulgaristan şartlarına Türkiye’den bakmasının ve bir anlamda da görmek istediği gibi algılamasının bir sonucu olduğu düşünülebilir. Romanda çizilen karakterler de yaşadıkları coğrafya ve kültürle iç içe olarak değil, sahip olmaları arzulanan düşüncelerin temsilcileri olarak karşımıza çıkarılmaktadırlar.

6.1.d. Balkan Çiçekleri (1938)

Balkan Çiçekleri, kendisi de Balkanlı bir yazar olan Behçet Perim tarafından 1938 yılında kaleme alınan, “Maceralı bir Aşkın Romanı” ibaresiyle de okuyuculara takdim edilen bir romandır. 1903 yılında Makedonya’da Akıncılar köyünde yaşamakta olan insanların hayatını anlatarak işe başlayan roman, maceralı kurgusuna uygun olarak Balkanların ve Anadolu’nun çeşitli şehirleri de dâhil olmak üzere farklı mekânlarda geçmektedir. Roman, eski akıncı köylerinin tüm fertleri gibi, kahramanlıklarıyla tanınan Hasan Usta ve karısı Melek’in oğulları Demir’in hikâyesi üzerinden bir dönemin tarihi olarak da okunabilir. Çete saldırıları, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Mondros Mütarekesi gibi gelişmeler romanın kurgusuna dâhil edilerek, fonksiyonel bir kullanıma dönüştürülmeye çalışılmaktadır.

Başarılı bir eğitim hayatı sürdüren Demir, kısa bir süre öğretmen olarak bulunduğu kız ortaokulundan tanıdığı Leyla’ya âşık olur. Kız tarafından da karşılık gören bu sevda, Leyla’nın dayısının “köylüye kız vermem” diyerek engel çıkarması

sonucu evlilikle neticelenmez. Bunun üzerine eğitimine Selanik'te devam eden Demir'in, bu sefer en yakın dostları iki kardeş olan Nikola ile Pavlina'dır. Babalarından miras dostluklarını sürdürmekle beraber, Pavlina saf duygularla âşık olduğu Demir'in Leyla'ya olan alâkası karşısında geri çekilir.

Balkan Savaşı'nda babasının şehit olması üzerine annesiyle İstanbul'a gelen Demir, babasının "Şehid olur dönemezsem adam ol, öcümüzü al!" vasiyetine uyarak Birinci Dünya Savaşı sırasında cepheye katılır. Çanakkale, Maraş cephesi ve Elazığ'da bulunur. Buralarda hem savaşır hem de halka konferanslar vererek millî şuurun diri tutulmasını sağlar. Kendi peşinden onu takip eden ve cephe gerisinde hemşirelik yapan Leyla'nın, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı ve Anadolu işgallerinin başladığı günlere tesadüf eden vefatı karşısında Demir, ülküsüne daha bir sıkı sarılır. Demir için yurdu işgalden kurtarmak demek, o toprakta defnedilmiş bulunan Leyla'yı da kurtarmak anlamına gelmektedir.

Demir bilâhere İstanbul üzerinden Trakya'ya geçerek, orada da işgale karşı mücadelesini sürdürür. Kırklareli'nde Pavlina'yı, belediye sekreteri olan ve çetesiyle Türkler aleyhine çalışan Razboynikof'la zorla evlendirilmiş olarak bulur. Birbirinin başından geçenlerden haberdar olan Demir ve Pavlina anlaşarak, Razkolnikof ve çetesinin ziyafet verdiği bir sırada, kendilerinin de içinde bulunduğu binayı patlatmalarıyla roman son bulur. Buradan geriye bakıldığında roman, bir akıncı torununun hem son derece masum bir aşkının, hem de büyük bir tutkuyla bağlı olduğu vatan yolundaki kahramanlığının hikâyesi olup çıkmaktadır.

Bu arada *Balkan Çiçekleri*'nin yazarı Behçet Perim, 1927 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş bir Balkan Türküdür. Bulgaristan'da Türklük bilincinin ayakta tutulması yolunda ciddi emekleri bulunan Perim, Türkiye'ye göçün ardından da

Balkan Türkleri için çalışmaya aralıksız devam etmiş birisidir. Buradan bakıldığında yazarın Balkan kökenli bir muhacir oluşu, romanın kurgusuna ve üslubuna fark edilir bir etki yaptığı görülmektedir. Zira Behçet Perim'in romanında, Demir'in kendi memleketi Nevrekoplu olduğu bilgisini verir ve yazar da böylece kendi doğup büyüdüğü, yaşadığı yerleri anlatmış olur. Bu durum romandaki tasvir ve anlatımların okurda gerçekçilik duygusu uyandırmasına ve samimi bir üsluba da fırsat vermiştir. *Akın Yolcuları*'nda dikkati çeken dıştan anlatımlar, *Balkan Çiçekleri*'nde yerini daha içerden bir anlatıma ve estetik bir üsluba terketmiştir denilebilir. Bu haliyle de başı sonu belli bir kurgu etrafında gelişen olaylar, gerek mekânın gerek karakterlerin gündelik hayat tasvirleri bakımından başarılı denilebilecek bir anlatım seviyesine yükselir. İki roman arasında ortaya çıkan bu farklılık, yazarlarının doğduğu ve yaşadığı yerlerin farklı olmasından ileri gelmektedir. Balkanlı olan Behçet Perim doğal olarak daha içten bir anlatım sergilerken, M. Yalçın Tuna'nın söylev niteliğindeki üslubu onun Anadolulu oluşunda aranmalıdır. Yani M. Yalçın Tuna'nın, Balkanları ve Balkan halklarının yaşama tarzına yeterince vakıf olamamasının doğurduğu bir sonuçla karşı karşıya olduğumuz açıktır.

Ayrıca romanın başkişisi Demir'in karakteri ve başından geçenler, yazarın hayatı ile paralellikler göstermektedir. Rumeli'de bulunduğu süre zarfında olduğu kadar Türkiye'ye göç ettikten sonra da millî bir şevkle çalışan, Balkan Türkleri için uğraşlar veren Behçet Perim gibi, Demir de çocukluğundan itibaren vatan sevgisini esas alır ve her gittiği yerde halkın tarihî ve millî şuurunu ayakta tutmaya gayret gösterir. Nikola ile Pavlina'nın amcaları Ekmekçiyef'in çete yanlısı tutumu üzerine Demir'in kurduğu şu cümleler, tarihî realitelerin roman kurgusu içine dâhil edilmesinin bir tür örneğini teşkil eder:

Bul-gar kelimesinden başlayarak (Ekmekçiyef) kelimesine kadar.. konuşmakta bulunduğunuz kelimeler üzerinde insafli incelemeler yapsanız iki ulus arasındaki ırk, dil, tarih ve âdet.. Yakınlıklarının derecesini siz de anlarsınız. Birçoklarınızın kendilerine yataklık etmekte bulunduğunuz Bulgar Çetelerinin Türklerden, Rumlardan, Uahlardan ve Sırpıardan ziyade kendi kanınızdan olan binlerce ve on binlerce günahsız Bulgarlara karşı irtikâp ettikleri zulüm ve işkencelerin tüyler ürperten hikâyelerini birer birer anlatmaklığımıza bu geceki mesud dakikalarımızın kifayet etmeyeceği gayet tabiidir. (Perim 1938, 67)

Yine Maraş cephesinde asker olarak bulunduğu bir sırada halka Maraş'ın tarihini, Ermeni zulümünü kahramanlık şiirleriyle besleyerek anlattığı konferansı, Demir'in içinde taşıdığı vatan duygusunun ve aldığı eğitimin bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece Demir'in, "Türk çocuğu çadırda doğar, savaşta ölür..." düsturundan hareketle, oradan oraya savrulurken vatan savunmasına devam ederken gittiği yerlerde, temas kurduğu halkı eğitmekten geri durmadığı açıkça anlaşılır.

Romanda, Osmanlı hâkimiyetinin son yıllarında Balkanlarda ayrılıkçı fikirlerin baş göstermesi ve bundan etkilenen yerli halk arasında hasmane tavırların hüküm sürmeye başlamasının örneklerini görmek de mümkündür. Bu dönemde Balkan çetelerine karşı Türklerle birlikte göğüs geren Bulgarlar olduğu gibi, bu çeteleri kendileri için kurtuluş simidi gibi gören ve bu amaçla onlara destek verenler de az değildir. Behçet Perim, Balkanlar'da ortaya çıkan ayrılıkçı çetelerin yaptığı zulüm ve cinayetleri anlatmakta, çeteciliğin ve Balkan Savaşlarının ortaya çıkmasında etkili olan taraflar ve olaylar hakkında da bilgi vermektedir. *Balkan Çiçekleri*'nin başarısı da zaten bu noktada ortaya çıkmaktadır. Ele aldığı tarihî arka planı estetik olarak kurgusuna dâhil edebilmektedir.

6.1.e. Göçmen Ahmet (1939)

M. Behçet Perim'in diğ er bir romanı olan *Göçmen Ahmet* 1939 yılında "Millî roman" olarak Hatay'da yayımlanır. Bu romanın ilk dikkat çeken özelliğ i, Behçet Perim'in ana karakter olarak kendisini esere dahil etmesidir. Dolayısıyla roman bir karakter arzeden bizzat Perim'in ağı zından anlatılmaktadır denilebilir. Roman, yazarın hayatını özetleyen bazı sayfaların ardından, dinlenmek ve bolca okumak amacıyla yaz tatili süresince bir köye yerleşmesiyle baş lar. Köyde insanlar arasına karış mayan ve Deli Ahmet olarak anılan emekli öğretmen Ahmet Gültekin ile tanışması ve dostluk kurmasıyla devam eder. Burada romanın bir diğ er önemli hususiyeti ortaya çıkar. Yazarın Ahmet Gültekin ile baş layan dostlukları, birbirlerini tanımak adına yaşadıklarını anlatırlar. Kitapta Ahmet Gültekin'in anılarının anlatıldığı ikinci bölümde, geri dönüşlerin yapıldığı (*flashback*) bir iç hikâye daha vardır. Roman baş ta yazarın hayatı, geçmişı ve yazarının köye gelişı üzerine kurgulanırken, Ahmet Gültekin'le karşılaşmanın sonucu olarak, onun serüvenin anlatılmasına dönüşür.

Ahmet Gültekin de, yazar Behçet Perim gibi Rumeli muhaciridir. Aslen Makedonyalı olup Edirne'ye göç eden babası Ali pehlivan Balkan Savaşlarında yaralanmış, Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüş birisidir. Baba dostu Akıncı Mustafa'nın da yardımıyla Yetimler Okulu'nda okuyan, Edirne'nin Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine eğitimine İstanbul'da devam eden Ahmet, öğretmen olarak geri döndüğünde annesinin de vefat ettiğ ini öğrenir. Bundan sonrasında Akıncı Mustafa'nın kızı Ulviye ile olan sevdalarının anlatımı ile devam eden roman, bilâhere Ahmet'in vefatıyla son bulur. Yazar ise, o anda, Marmara'nın bitmez tükenmez dalgalarına dalıp gitmiş, dostunun hatırasını yâd etmektedir.

Romanda Balkanlar bağlamında dikkati çeken husus, her iki karakterin de göçmen olmaları ve bu sebeple göçmenlik psikolojisinin romana alabildiğine yansımış olmasıdır. Yazarın kendi hayatı hakkında bilgi verirken kurduğu şu cümleler, Balkan göçmenlerinin hissiyatını yansıtmaya bakımından da önem arz etmektedir:

Makedonya'da doğmuş ve Trakya'da büyümüşüm. Yurdun en karanlık günlerinde Edirne'yi de kavramak isteyenlere karşı yüreği hınç ile dolu her göçmen yavrusu gibi benim de her müstevliye karşı derin bir kinim ve bu dilber memlekete çok derin incizabım vardı. (Perim 1939, 4-5)

Yazar, vatanından ayrılmış bir göçmen olarak gittiği Anadolu'nun düşmanlar tarafından işgal edilmesinin verdiği kin ile çıkardığı gazetede, adeta şahlanarak yazdığını ve kalemiyle memleketi istiladan korumaya çalıştığını ifade eder.

Romanda, göçmen olarak gelenlerin yerleştikleri yeni yerlerde maruz kaldıkları *ötekilik* psikolojisine dair önemli tespitler de göze çarpmaktadır. Aynı soy ve aynı dinden olmalarına rağmen yerlilerin göçmenleri ötekileştirdiğini, Balkan Türklerinin bir de bu sorunla karşı karşıya kaldıklarını şu cümlelerle anlattığı görülür:

O devirlerde, yerliler, göçmenlere çok kem nazarla bakarlar, her yerde ve her işte, onları, kendilerinden ayırt etmeye çalışırlardı.

Kendilerine kız alıp vermekten çekinirler, kendi mahallelerinde ev, emlak almalarına müsaade etmezler, onlara, kendi kanlarından değilermiş gibi, yabancı gözlerle bakarlardı. Her köyde, her kasabada ayrı ayrı birer göçmen mahallesi, birer göçmen kahvesi ve çok yerlerde, (göçmen bakkal) diye anılan ayrı bakkal dükkânları bulunurdu. (Perim 1939, 52)

Göçmen Ahmet, hem muhacir biri tarafından kaleme alınması hem de ele aldığı konu itibariyle 1930'lu yıllarda ve daha sonrasında Türkiye'ye gelen Balkan göçmenlerin yaşadığı sorunlara temas etmesi bakımından dikkati çeker. Behçet Perim'in bu noktadaki tutumu dönemi göz önüne alındığında oldukça doğaldır. Nitekim onun gibi Memduh Şevket Esendal'ın da Balkan muhaciri bir ailenin ferdi olması dolayısıyla eserlerinde benzeri konulara yer verdiği görülür. En önemli eserlerinden olan 1934 yılında yayımladığı *Ayaşlı ve Kiracıları*'nda, göçmen karakterlere rastlanmaktadır. Romanın anlatıcısı konumunda olan bankacı genç, tıpkı Esendal gibi Balkan muhaciri bir aileden gelmektedir. Yine kiracılardan Hasan Bey de Selanik mübadilidir. Eserde Hasan Bey'in bir göçmen olarak yaşadığı sıkıntılar konu edilir. Mübadele ile Türkiye'ye gelen Hasan Bey, devlet tarafından Samsun'dan Ayvalık'a, Ayvalık'tan İzmir'e dolaştırılmıştır, Ankara'da hakkını aramaktadır. Eserde Hasan Beyin sık sık eski Selanik günlerini hatırladığı görülmektedir. Görüldüğü üzere gerek Behçet Perim gerek Esendal, muhacirlerin yaşadıkları sıkıntıları yakından tanımları dolayısıyla bu konuyu ister merkez tema isterse yan unsurlar olarak eserlerine taşımaktadırlar.

6.1.f. Bulgar Sadık (1939)

“Yakın tarihin en esrarlı çehresi” ibaresiyle takdim edilen *Bulgar Sadık* romanı, M. R. Yalkın tarafından yazılmıştır. Kitabın iç sayfasında yazarın adının yanında, bir de anlatan olarak M. Sadık Poğda'nın ismi verilmektedir. Tarihî, gerçek bir şahsiyet olan Bulgar Sadık'ın asıl adı Mehmet Sadık Poğda'dır. Romanda verilen bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, eser doğrudan doğruya gerçek bir yaşanmışlığın üzerine kuruludur. Kaldı ki Bulgar Sadık üzerine Murat Sertoğlu'nun da ayrı bir romanı

bulunmaktadır. Murat Sertoğlu da 1966 yılında yazdığı romanı Sadık Poğda'nın kendisinden dinleyerek kaleme aldığını ifade etmektedir.

Romanda anlatıldığına göre aslen Bulgar olan İstoyan, bir Arnavut çetecinin torunudur. Babasının sakin tavırlarının aksine içinde sürekli bir coşku barındıran İstoyan, dedesinin çetecilik hatıralarını okuyarak büyür. Bulgar Harp Akademisi'nden topçu yüzbaşı olarak mezun olması bile onun içindeki ateşi söndürmeye yetmemiştir. Çünkü o hem miskin bir topçu olmak yerine dağlarda savaşmayı istemekte, hem de soydaşı Bulgarların menfi emellerinden büsbütün uzak bulunmaktadır. Bir süre ne yaptığını bilmeden dağlardaki komitacılar arasına karışıp Osmanlı kuvvetleriyle çatışan İstoyan, bütün bunlara içindeki taşkın enerjiyi boşaltmak amacıyla başvurmaktadır. Bir süre sonra idealsizlikten bunılır ve Müslüman olarak Osmanlı kuvvetleri tarafına geçer. Çocukluğundan beri Türkleri daha çok seven, Bulgarların müslümanlara yaptıkları eziyetlere isyan eden İstoyan, artık Bulgar Sadık olmuş; padişah II. Abdülhamit'in takdirini kazanmış, Müşir Ethem Paşa'nın da himayesine girmiştir. Bulgar Sadık bundan sonra komitacılık tecrübeleri de göz önünde bulundurularak Rumeli'ye geri gönderilir. Oralarda köy köy dolaşarak çetelerle çatışır, büyük muzafferiyetler kazanır.

Bulgar Sadık'ın anıları sırf bunlarla da sınırlı kalmaz. İkinci Meşrutiyet'in ilânı, 31 Mart Vakası, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında yaşadıkları da uzun uzun anlatılır. İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra Talat Paşa ile tanışan Bulgar Sadık, artık bundan böyle önemli bir teşkilat-ı mahsusa görevlisidir. Rusya'da, Balkanlarda gizli görevlerde bulunur. Kurtuluş Savaşı'nda yaralanarak ayaklarını kaybeder.

Bir insan ömrü içinde yaşanan olaylar itibariyle uzun bir dönemi anlatan roman, Bulgar Sadık'ın kendi ağzından hatıralarını nakletmesi biçiminde gelişmektedir. Bu yönüyle de hem bir hatıra, hem de otobiyografik bir roman özelliği taşımaktadır. Roman kahramanın gerçek bir kişi olması, *Bulgar Sadık*'ı diğer romanlardan ayıran bir özellik olarak karşımızda durmaktadır. Ayrıca Balkanlar açısından önemli bir isim olan Bulgar Sadık'ın hayatının bu şekilde romanlaştırılmış olması da dönem edebiyatının yönelimi açısından oldukça dikkat çekicidir. Balkanlar'a dair okumalar ilgili dönemde o kadar yoğunlaşmış olmalıdır ki, gazeteciler ve romancılar bu tür konuları arayıp buluyor, yazıyorlar demektir.

6.1.g. Komitacı Aşkı (1943)

Komitacı Aşkı, Murat Sertoğlu tarafından 1943 yılında yayımlanan bir eserdir. Edebiyat dünyasına 1930'lu yıllarda giren Sertoğlu, tefrika romanları ve pehlivan hikâyeleriyle büyük ün kazanmıştır. İki yüzden fazla romanı olduğu bilinen yazarın ağırlıklı konuları akıncılar, pehlivanlar, efeler ve değişik tarihî karakterlerdir. Bilinen tarihî olayları efsaneleştirerek coşkulu bir dille anlatan Murat Sertoğlu, heyecan unsurunu öne çıkardığı tefrikalarıyla ciddi bir okur kitlesinin de sahibidir.

Komitacı Aşkı Sertoğlu'nun ilk romanlarından biri sayılır. Yazar romanını, "Balkan dağlarında çarpışırken şehit olan Türk subay ve erlerinin aziz ruhlarına" ithaf ettiğini söylemektedir. Romanda Osmanlı'nın giderek gücünü ve etkisini kaybettiği Balkanlarda ortaya çıkan komitacılar ve bunlarla savaşıyor, çatışan Türk askerlerinin hikâyesi anlatılır. Rumeli'ye yeni atanmış olan genç mülâzım Cevdet, *Komitacı Aşkı*'nin başkahramanıdır. Gittiği günden itibaren komitacıları sıkı bir takibe alan ve onlara ciddi zararlar veren Cevdet'in öldürülmesi kararı alınır. Bu

göreve gönüllü olan kişi de Anna'dır. Anna, abisini hapse attığı için Cevdet'ten intikam almak ister. Genç mülâzımın komşusu olur ve onunla samimiyet kurar. Ancak fırsatını bulduğunda öldürmeyi planladığı Cevdet'in karakteri ve ahlâk yüksekliği karşısında hayran kalan Anna, sonunda ona âşık olur. Bir süre sonra sevdiği kızın kendini öldürmek için gelen bir komitacı olduğunu öğrenen Cevdet, onun pişmanlığı karşısında kızı affeder ve evlenmek ister. Ancak komita, Anna'yı görevini yapmadığı için ölüme mahkûm etmiştir. Bir gece komitacıların peşinden çatışmaya gittiğinde, başından beri Anna'yı elde etmeye çalışan Yanef gizlice gelir ve kızı öldürür. Cevdet'e de mektup bırakır, kendisini dağlarda beklediğini söyler. Roman, böylece Cevdet'in, Yanef'in peşini takip kararı almasıyla son bulur.

İmkânsız bir aşk hikâyesinin anlatıldığı roman, Balkanlarda büyük zulüm ve katliamlar gerçekleştirmiş çetelerin yaptıkları üzerine odaklanır. Bir Müslüman köyünün komitacılar tarafından basılıp halkın neredeyse tamamının öldürülmesiyle başlayan romanda, Müslüman Türk nüfusların yaşadığı sıkıntılar genişliğine ele alınır, işlenir. “Hele kadınlar ve çocuklar kahpece boğazlandılar. Komite evlere giriyor, kolunda bileziği olan kadının kolunu kesip alıyor, kulağında küpesi olan kızın kulağını koparıyordu.” (Sertoğlu 1943, 3). Baskını Cevdet'e bu sözlerle haber veren köylüler, Türk mülâzımın komitacıları yakalayacağına dair taahhütlerine ise inanmaz ve bir tür alaycılıkla karşılırlar. Onların bu yoldaki tavırlarını anlamlandırmaya çalışan Cevdet'e verilen bilgiler, burada yaşanan sorunun derinliğini de gözler önüne sermektedir. Zira komitacıların başı olan Yanef, defalarca yakalanmış olmasına rağmen Rusların araya girmesiyle salıverilmektedir. Yine Rumeli'nin karışık ortamında düzmece şikâyet raporları ile Türk köylerindeki silahlarının toplanmasına karşılık, asıl kan dökücü Bulgar çete ve köylülerinin

silahlarını hâlâ ellerinde bulunduruyor olmaları, Türklerin hükümete olan itimadını kaybetmesine sebep olmaktadır.

Yazar, komitacılar üzerine inşa ettiği Balkan meselesini anlatırken, tarihî gerçeklikleri de bir bir sıralamaktan geri kalmaz. Balkanların böyle ateş yuvası haline gelmesinde büyük devletlerin rolü bulunduğunu satır aralarında yerleştirir. Mesela Anna'nın Cevdet'i öldürmek kastıyla onunla yakınlık kurduğu bir sırada, aslında bir komitacıyla bir Osmanlı karşı karşıyadır. Sertoğlu böyle bir sahneyi anlatırken, Anna'yı son derece pasif bir konuma iter ve Cevdet'i adeta ders anlatan bir öğretmen gibi konuşturur. Komitacıların aslında büyük devletlerin elinde birer oyuncak olduğunu bilen Cevdet, idealist Bulgar gençlerinin körü körüne bağlandıkları istiklal fikrinin ne kadar boş bir yalan olduğunu açıklamaya koyulur.

Romanda Cevdet ne kadar korkusuz ve kararlı bir tipse, komitacılar da o kadar korkak ve hilebaz tipler olarak anlatılır. Tayininin ertesi günü Cevdet, yanına hiçbir askeri kuvvet almadan komitacıların sığındığı Bulgar köyüne gider ve orada komitacılara kafa tutacak kadar cesur hareketlerde bulunur. Karşısındaki Yanef silahına güvenen ve savunmasız insanları arkasından vurmaya marifet bilen bir komitacı olduğu halde. Komitacı bir kızın düşman bellediği Osmanlı askerine âşık olması ve onun uğruna idealini terk etmesi de bunun bir başka göstergesidir.

6.1.ğ. Malkoçoğlu (1943)

Tarihî roman yazarı Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun 1943 yılında yayımladığı eser, Balkanlarda ün salmış Malkoçoğlu ailesine mensup Kasım'ın kahramanlıklarını anlatmaktadır. *Kızıltuğ* (1927), *Seydi Aki Reis*, *Patronalılar* (1943), *Savcı Bey* (1944), *Kolsuz Kahraman* (1945), *Battal Gazi Destanı* (1946), *Türk Korsanları*

(1948) gibi romanların da yazarı olan Abdullah Ziya Kozanoğlu, yaşadığı dönemde tarihî roman yazma noktasında kendisinden sonra gelen isimleri etkileyecek derecede beğenilen bir isim olmuştur. Savcı Beyin kardeşi Yıldırım Bayezit ile olan taht mücadelesinin anlatıldığı *Savcı Bey* romanında ve Fatih Sultan Mehmed döneminin konu edildiği *Fatih Feneri*'nde de Trakya ve Rumeli mekân olarak geçmektedir. Ancak eserlerin merkez konularını Balkanlar teşkil etmez. Malkoçoğlu romanı ise Osmanlı'nın Rumeli'deki açılımını sağlayan akıncılar üzerine kurulu olması bakımından konu ile doğrudan ilintilidir.

Romanın zamanı Kanuni Sultan Süleyman dönemidir. Onun Mohaç Meydan Muharebesini temel alan eser, bu savaş sırasında Malkoçoğlu Kasım Beyin kahramanlıklarını ele alır. Malkoçoğlu Kasım Bey, Rumeli coğrafyasında Türklerin gururu, Hristiyanların korkusu haline gelmiş, akıncı bir kahramandır. Eserin başında Mohaç Savaşı öncesi istihbarat toplamak amacıyla Macar kıyafetiyle Kanije kalesine girer. Burada Kanije Prens'i Verböçi'nin kızına âşık olur. Kalede Macarların planlarını öğrenir ancak kimliğinin açığa çıkması üzerine zindana atılır. Buradan Prens'in kızı Mariya'nın yardımıyla kurtulur ve son anda savaş meydanına yetişerek Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatını kurtarır. Verdiği bilgiler savaşın gidişatını da etkiler. Burada gösterdiği yararlılıklar sayesinde padişahın beratını kazanır. Daha sonra Viyana Kuşatması'na da katılan Malkoçoğlu, şehrin bu teçhizatlarla fethedilemeyeceğini söyleyerek ordunun geri çekilmesi gerektiğini söyler. Kendisi de ordunun geri çekilmesi sırasında Hristiyan orduları oyalamak amacıyla şehirde kalır. Burada son bulan roman, Malkoçoğlu özelinde akıncıların kahramanlıklarına değinir.

Romanda, en çok üzerinde durulan nokta akıncılar ve Türklük düşüncesidir. Malkoçoğlu Macar kıyafetiyle Kanije'de bulunduğu sırada Türk akıncılarıyla karşılaşır. Ancak açık vermemek için bu akıncılarla dövüşmek zorunda kalır. Dört

kişiyi birden yendiği bu dövüşün ardından aynı akıncılarda başka bir yerde daha karşılaşır. Akıncılar bu kez onun Malkoçoğlu olduğunu öğrenince sevinçten gülmeye başlarlar. Zira bir Hristiyan'dan dayak yediklerini düşünerek gece gündüz dertlenmektedirler. Şimdi ise yenildikleri kişinin Macar değil de kahraman addettikleri Malkoçoğlu öğrendikleri için kırılan gururları onarılmıştır.

Yine Kanuni Sultan Süleyman, Mohaç Meydan Muharebesi öncesinde harekete geçmek için akıncılardan gelecek bilgileri ve savaş önerilerini bekler. Padişahın beraberindekilerin, “Devletlûm! Bu konuda yetkili kişiler sınırlarda bekleyen Türk akıncılarıdır” cümlesi ve devamında gelen şu ifadeler, akıncıların Rumeli fetihlerindeki önemi gösterir (2004, 17):

Akıncılar düşmandan haber almak için dört bir yana yayıldılar. Bize en doğru bilgiyi Malkoçoğlu getirecektir. O akıncıların en kurnazı, en yiğidi, en bilgidir.

- Peki, ne diye gelmez? Düşman gözüktü. Daha ne bekliyor?

- Bilinmez devletlûm, kim bilir ne gibi zorluklarla karşılaştı. Akıncılar yüz binlerce düşmanın arasında tek başlarına her gün ölümle çarpıştılar.

Burada da *Akıncıdan Akına* romanında olduğu gibi Balkanlardaki fetihlerin ve Osmanlı akıncılarının yüceltilmesi durumu söz konusudur. Bu açıdan şiirlerde görülen tarihin zaferlerle anlatılması, tarihî kahramanların şiirlere ismen ve imgeler boyutuyla girmesi gibi romanlarda da bu tarihî kişiliklerin methedilerek anlatımı ile karşılaşmaktadır.

6.1.h. Karlı Dağlar (1945)

1945 yılında yayımlanan *Karlı Dağlar*, gazeteci Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun bir romanıdır. 1901 Taşoz doğumlu olan Tepedelenlioğlu hukuk eğitimi almış ancak meslek hayatını gazeteci olarak sürdürmüştür. Gazeteciliğe çok erken yaşta başlayan ve bu mesleğe yüksek bir değer biçen Nizamettin Nazif'in iyi tanındığı diğer bir alan da tarihî roman yazarlığıdır. Onun *Kara Davut* (1928), *Köroğlu* (1928), *Bir Millet Uyanıyor* (1933) gibi filmi de çekilmiş romanlarının yanı sıra *Deli Deryalı* (1928), *Kolkola* (1944) gibi daha farklı eserleri de bulunmaktadır.

Karlı Dağlar romanı, II. Abdülhamit'in iktidar yıllarında Balkan komitacılarının ve büyük devletlerin kotarmaları ile ortaya çıkan Makedonya sorununu konu edinir. *Komitacı Aşkı* romanında olduğu gibi bu eserde de, Makedon topraklarını Osmanlı'dan koparmayı amaçlayan komitacılar ile bunların karşısında yer alan Türk askerlerinin mücadelesini anlatır. Romanda, komitacılarla çatışan iki önemli karakter, mülâzım Fehim bey ile Yüzbaşı Nedim bilhassa dikkati çeker. *Komitacı Aşkı*'nda anlatıldığı gibi, burada da komitacıların yakalanmasına rağmen, büyük devletlerin araya girmesiyle her defasında salıverilmeleri üzerinde durulur. Fehmi ve Nedim Beyler, bu durum karşısında çözüm aramaya çalışırlar. Ancak Osmanlı hükümetinin Avrupalı büyük devletlerin etkisinde kalarak bağımsız hareket edememesi sebebiyle de başarılı olmazlar.

İstanbul, Makedonya üzerine yapılan harici planların farkındadır ve burayı elinde tutmak için de çareler aramaktadır. Ancak çoğu zaman Batılı ülkelerin baskısına boyun eğerek, komitacılarla mücadele etmek için gönderdiği askerlerine lojistik destek sağlamaktan bile mahrum kalır. Yine *Komitacı Aşkı*'nda geçtiği gibi Türklerin ellerindeki silahlar toplanmakta, ancak Makedon köylülere dokunulmamaktadır.

Mülâzım Fethi, tıpkı Cevdet gibi atandığı yerlerde Osmanlı'nın ne kadar çaresiz kaldığını görerek bundan derin acı duymaktadır.

Bulgar Sadık'ın hatıralarında geçen Amerikalı misyoner Misis Ton, *Karlı Dağlar* romanında Mis Stone olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kadının komitacılar tarafından fidye almak amacıyla kaçırılması üzerine, Osmanlı'nın geniş bir takip başlattığının anlatıldığı romanda, misyoner kadının aslında komitacılarla anlaşmalı hareket ettiği fark edilir. Hem Bulgarlar hem de Misyoner Cemiyeti bu kaçırılma hadisesinden önemli kazanç sağlamışlardır.

Romanda dikkat çekici bir diğer nokta da, Meşrutiyet'in ilânının hemen her kesimde umut ışığı doğurmasıdır. Birbirine düşmüş olan halklar, bu yeni dönemde, kısa süreli de olsa bir barış ortamına girerler. Eskisi gibi bir arada kardeşçe yaşama düşüncesi filizlenir gibi olur. Bunun bir örneği de, Türk genci Ali ile Bulgar Lubinska'nın evlenmeleri ve düğünün bölge halkı tarafından coşkunlukla karşılanmasıdır. Meşrutiyet de adeta Balkan halklarının ortak bir düğünü, bayramı olarak telakki edilmektedir.

Eserde II. Meşrutiyet'in ilânına giden süreçte Balkan topraklarında yaşanan olaylar, çekişme ve pazarlıklar birçok yönleriyle ele alınmaktadır. Bu bakımdan *Komitacı Aşk* romanından ayrılan *Karlı Dağlar*, yalnızca komitacılarla olan mücadeleyi anlatmaz. Bu dönemde komitacılar, Batılı devletler, kaçakçılar, tüccarlar, Osmanlı hükümeti, İttihat Terakkiciler, Masonlar, Osmanlı memurları arasında cereyan eden açık-kapalı çatışmalar ve çıkar çekişmeleri romanın kurgusuna dâhil edilir. Bu anlamda Nizamettin Nazif'in *Karlı Dağlar* romanı geniş çaplı bir dönem okumasına da fırsat tanımaktadır.

Romanda ayrıca bütün karakterler birbirinin içine geçmiş bir ilişkiler ağı içinde görünürler. Meselâ mülâzım Fehim beyin kardeşi Ali, bir tütün kaçakçısıdır. Önce şarkıcı bir kızın sevgilisidir, komitacılardan gizli satışlar yapar. Ardından komitacı bir kız uğruna kardeşi Fehim beyi vurup yaralar. Bir süre sonra komitacılara katılmayı reddederek, o dönemde İkinci Meşrutiyet’i ilan için dağlara çekilen Resneli Niyazi’nin yanına takılır ve İttihatçı olur. Onun çıkarları değiştikçe, içinde bulunduğu grup da değişmektedir. Yine hürriyet yanlısı İttihat Terakkiciler, taleplerini Sultan’a kabul ettirebilmek için çok farklı zihniyetteki gruplarla işbirliği yapmış, onların desteğini almaya çalışmışlardır. Bütün bu çetrefilli ilişkiler, Osmanlı Balkanlarının bu dönemde içinde bulunduğu karışık ortamın bir tür tezahürüdür. Bu bakımdan romanın çok fazla karaktere sahip olması ve hepsinin sürekli bir değişikliğe maruz kalması, dönemi anlatma noktasında yazara büyük bir imkân sağlamaktadır. Çünkü bölgedeki karmaşa, roman kahramanları üzerinden, okura etkili bir şekilde aktarılmak imkânı bahşetmiştir.

6.1.1. Ciğerdelen (1946)

Edirne doğumlu Safiye Erol’un üçüncü romanı olan *Ciğerdelen*, içinde aşkı, tarihi, tasavvufu bir arada barındıran, çok yönlü ve bir o kadar da derin bir romandır. Birçok açıdan ele alınıp tahlil edilebilecek olan *Ciğerdelen*, iç içe geçmiş hikâyelerden meydana gelmektedir. Çerçeve hikâye tekniğiyle kaleme alınan romanın birinci ve esas zamanı 1940’lı yıllardır ve burada Turhan ile Canzi yani Cangüzel’in aşkları anlatılmaktadır. Bu esas hikâye içinde kitaba asıl adını veren ise, Turhan ve Canzi’nin ecdadı olan serhat boylarındaki akıncı Türkleri yani Sarı Sipahiler’dir. 16. ve 17. yüzyıllarda, Türklerin Rumeli’deki en uç noktası olan Tuna üstündeki Ciğerdelen kalesi yakınlarında yaşayan Sarı Sipahiler, hem kaleyi

korumak hem de sınır boylarında akınlar düzenlemekle görevlidirler. Eserdeki bu ikinci anlatı, *Ciğerdelen*'in tarihî roman olarak nitelenmesine de olanak sağlamaktadır.

Turhan ve Canzi'nin bir tesadüf eseri karşılaşmaları ve aynı soydan olduklarını fark etmeleri ile birbirlerine karşı besledikleri sevgi de farklı bir boyut kazanır. Çalkantılı aşk hikâyeleri roman boyunca kısa ara bölümler halinde verilirken; bir iç anlatı niteliğindeki tarihî bölümler ise, Canzi'nin hem Serhadli atalarına hürmetini göstermek hem de vatanına karşı bir hizmette bulunmak maksadıyla, ortak ecdatları Sarı Sipahileri konu edinen hikâyeler yazması ve bunları Turhan'a okutması şeklinde ortaya çıkmaktadırlar. Bu hikâyeler Macaristan'daki Ciğerdelen kalesi yakınında yaşayan ve serhatlerde Osmanlı'nın eli ayağı olarak mevcut toprakları koruyan Sarı Sipahileri anlatılmaktadır. Tarihî hasletlerin, derin aşk yaralarının, tasavvufi derinliğe sahip anlatıların ele alındığı bu hikâyeler, ne yazık ki Ciğerdelen kalesinin kaybıyla sona ermektedir.

Tarihteki ataların cihangirlik idealini, imkânlarının son haddini kullanarak 1940 yıllarının Türkiye'sine hizmet idealine kanalize eder. [...] Ciğerdelen'in başarısı, iç içe geçmiş iki zamanı görünmez, sıkı bağlarla birleştirir. Aktüel zamandaki sosyal ve psikolojik olayların temelindeki tarihî izleri belirtir. İki zamanı kesiştiren husus, aynı sembollerin yüzyılların şartlarına göre farklı şekilde kullanılmasıdır. Romanda ciğerdelen, serhat, ateş, toprak, yol gibi semboller vardır.

Romandaki en önemli sembol ciğerdelendir. İnsanın benliğini en fazla kuşatan temel duyguyu, ideali temsil eder. (Uğurcan 2012, 363-364)

Bu haliyle iç içe geçmiş zaman, mekân ve hikâyelerden oluşan romanın Balkanlar bağlamında önemi, içinde barındırdığı tarihî anlatıların akıncı Türklere ait oluşundan ileri gelir. Ailesi Makedonya'dan hicret eden Safiye Erol Edirne'de doğmuş olmak hasebiyle, romanında esas mekân olarak kullandığı Keşan ve ahalisine aşina olduğu kadar Rumelilik duygusunu da içinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Safiye Erol sahip olduğu bu arka planı, tarihî mekân ve olaylarla da birleştirerek, önemli bir akıncı romanı ortaya koymuştur, denilebilir.

Serhatli olmak, serhatlerden gelmek romanda kutsanan ve yüceltilen bir değerdir. Öyle ki tarihî şeceresini asil bir gururla omuzlarında taşıyan Canzi, sık sık duvardaki Atatürk tablosuna dalar ve onun da bir serhatli olduğuna işaret ederek O'nun Türk milletini yeniden diriltmek noktasında, bu vasfının önemli bir yeri bulunduğunu özellikle vurgular.

Romanın adıyla müsemma Ciğerdelen kalesinin kaybı ile alakalı olarak yazılan bölümde, Canzi, Ciğerdelen'in kaybından doğan üzüntüler dile getirilir. Ancak veda ettiği Ciğerdelen'e, Tuna'ya seslenen şairlerde olduğu gibi, uzakta da olsa ona sahip olduğunu dile getirir:

Akıbet benden geçtin mukaddes palankam! Fakat gene de benimsin, içinde beslenip vücut bulduğum anne kucağı kadar, sonumda düşeceğim toprağım kadar.. Yaradılış âleminde ezelden ebede döne döne doldurduğum yerim kadar benimsin.

Sen ne kadar benden geçsen artık bir daha yabancı ellere geçemezsin. Yeryüzünde tek adalet varsa şudur ki: bir manaya en yakın ulaşan, o manaya en yüksek bedeli ödeyen kişidir. (Erol 1946, 311)

Safiye Erol'un kaleminden çıkan, tasavvufi okumaya da elverişli bu cümleler, kaybedilen topraklara karşı beslenen derin bağlılığın da bir göstergesidir. Nitekim elden çıkmış da olsa uğruna kanlar dökülen her toprak, korunmak adına canlar verilen her kalenin sahibi olmaya devam etmek biçimindeki lirik acılar roman sayfalarına yansımaktadır.

Roman yazmaya 1938'de başlayan ve bundan başka dört romanı daha olan Safiye Erol'un en meşhur eseri olan *Ciğerdelen*, tarihi ve yaşanan zamanı mecz ederek iç içe anlatımı ile bilhassa dikkati çekmektedir. Bu bakımdan daha yeni ve orijinal kurgusu ile kendinden önceki romanlardan bayağı bir farklılık arz etmektedir.

6.1.i. Ölümden Dönüş

Kitap olarak yayımlanmış yukarıdaki eserlerin yanı sıra, *Edebiyat Alemi* dergisinde tefrika edilmiş, fakat yarım kalmış bir roman göze çarpmaktadır. Ali Rıza Seyfi (1879-1958) tarafından kaleme alınan roman, tefrikası sırasında, okurlara bir *Kahramanlık Romanı* olarak sunulmaktadır. Ali Rıza Seyfi, aynı zamanda tefrika romanları ve tarih araştırmaları ile de tanınan birisidir. Denizci olması hasebiyle, daha çok deniz tarihi ile ilgili şahsiyetler üzerine çalışmalar yapmıştır: *Turgut Reis* (1900), *Kemal Reis ve Baba Oruç* (1909), *Barbaros Hayreddin* (1910), *Akdeniz Kaplanları* (1935) gibi. Bunların yanı sıra tarihî tefrikalar da kaleme alan Ali Rıza Seyfi'nin, *Edebiyat Alemi*'nde yayımladığı romanın adı *Ölümden Dönüş*'tür. 21 Nisan 1949 ile 6 Ekim 1949 tarihleri arasında yirmi tefrika halinde yayımlanmıştır. Ancak yirminci tefrikanın sonunda, "Devamı var" ibaresi bulunmakla birlikte, tefrikanın henüz bitmediği de anlaşılmaktadır. Fakat her nedense bundan sonra

herhangi bir sayıda eserle tekrar karşılaşma imkânı da bulunamamıştır. Bu haliyle de esere yarım kalmış bir tefrika nazarıyla bakılabilir demektir.

Ölümden Dönüş Tuna kıyısında, Estergon Kalesi yakınındaki bir grup Türk'ün hayatını anlatır. Üçü çocuk üçü yetişkin altı kişiden oluşan grup, bir nevi ava çıkmış akıncılardır. Olaylar 1613 yılında, serhat noktasında geçmektedir. İlgili grup avlanırken, sınırı aşan Macar haydutların geldiğini görerek oradan uzaklaşmak isterler. Normalde savaşı göze alacak büyükler, beraberlerindeki çocukları korumak için böyle bir yolu tercih etmezler. Zira yanlarındaki çocuklar, Estergon paşasının çocukları olup onları korumakla yükümlüdürler. Tefrika bu grubun bütün maharetlerini kullanarak haydutlardan kaçmaya çalıştıkları maceralarla devam ederken, aniden yarıda kesilivermiştir.

Edebiyat Alemi üzerine Aysıl Orul'un "Edebiyat Alemi Gazetesinin Sistemik Tahlili ve Edebiyatımızdaki Önemi" adlı yüksek lisans tezinde, tefrikanın yirmi beşinci sayıda son bulduğu bilgisi verilmektedir. Hâlbuki ifade edildiği gibi *Ölümden Dönüş* yarım kalmış, tamama ermemiş bir tefrikadır. Yine ilgili tezde tefrikanın, bir tür hikâyeye olduğu ifade edilmektedir. Gerek hacim gerekse yirminci tefrikaya kadar tek bir konu etrafında dönüp dolaşmasıyla, metin hikâyeye kabul edilmeye de müsait görünmektedir. Ancak başta da belirtildiği gibi yazar bunu bir *kahramanlık romanı* olarak tasarlamış ve öyle sunmuştur. Yine tefrika edilen kısımlarda, altı karakter üzerinde ayrı ayrı ve aynı oranda duruluyor olması, vakanın bir karakter etrafında toparlanmaması, ileride konunun çeşitlenerek hemen her karakter üzerinden farklı istikametlere doğru ilerlemeye müsait olduğunu göstermektedir. Bu haliyle de eser hikâyeden ziyade uzun hikâyeye veya romana daha yakın bir hava vermektedir. Sebebini bilemediğimiz şekilde, henüz çok başlarda kesilmiş veya ara verilmiş bu

tefrikanın, yine de roman kategorisinde değerlendirilmesi bize daha makul görünmektedir.

1930 ortalarından itibaren ortaya çıkan Balkan konulu romanlara bakıldığında, bu eserlerin belli başlı konuları işlediği görülmektedir. M. Turhan Tan'ın *Akından Akına* (1936) ile *Viyana Dönüşü* (1937), Safiye Erol'un *Ciğerdelen* (1946) gibi Osmanlı tarihinin eski dönemlerini ele alan ve Rumeli'deki akıncı ruhu ön plana çıkarmaya çalışan eserler bu tür romanların bir kısmını oluşturur. Bir diğer kısım ise yine tarihî dönemleri ele almakla birlikte, artık Osmanlı'nın Balkanlarda güç kaybetmeye başladığı yıllarda bölgede ortaya çıkan yeni sorunları, en başat aktör olarak da komitacıları konu edinen romanlar teşkil etmektedir: M. R. Yalkın'ın *Bulgar Sadık'ı* (1939) ve C. Behçet Perim'in *Balkan Çiçekleri* (1938) ile Murat Sertoğlu'nun *Komitacı Aşkı* (1943), Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Karlı Dağlar (Makedonya)* (1945) romanları gibi.

Bu tür romanların odaklandığı bir diğer husus ise Balkan Türklerinin durumu ile alakalıdır. C. Behçet Perim'in *Balkan Çiçekleri* (1938), Murat Sertoğlu'nun *Komitacı Aşkı* (1943), Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Karlı Dağlar (Makedonya)* (1945) romanlarında, Osmanlı Devleti Balkanlardan çekilmeden evvel Rumeli'de yaşayan Türklerin komitacılar tarafından maruz bırakıldığı sıkıntılar anlatılırken; Behçet Perim'in *Göçmen Ahmet* (1939) romanı ile M. Yalçın Tuna'nın *Akın Yolcuları* romanında (1936) ise, 1930'lu yıllarda Balkanlardan Türkiye'ye hicret eden Türklerin, göç öncesinde ve sonrasında karşılaştığı sorunlar, bu romanların esas mevzusu olarak ele alındığı görülmektedir.

6.2. Hikâye

1930'lu yılların siyasi ve sosyal gelişmeleri arasında ortaya çıkan Balkan merkezli edebiyat makale, gezi yazısı, tercüme ve şiirin ardından hikâye ve roman alanında da kendini göstermektedir. Şiirler kadar aşırı yoğun olmamakla birlikte, bu yıllarda Balkanları ve Balkan Türklerini ele alan hikâye ve romanların ortaya çıkışını açıklamak noktasında, yine de dönem şartlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Rumeli topraklarında eski tarihlerde cereyan eden fetihleri ve Balkan Türklerinin Cumhuriyet yıllarındaki göçlerini ele alan hikâye ve romanların, 1930'larda vuku bulan gelişmelerden bağımsız düşünülmesi pek de mümkün görünmemektedir.

Bu dönemde Balkan merkezli hikâyelerin *Resimli Şark, Batı Yolu, Yücel, Modern Türkiye, Yarım Ay, İnsan ve Seçilmiş Hikâyeler* gibi dergilerde yayımlandığı görülmektedir. Bu hikâyeler Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Osman Nebi, Leman Ahıskal, Salim Şengil gibi hikâyeciler tarafından kaleme alınmışlardır. Tezin kapsam alanına giren yıllarda doksana yakın dergide tespit edilen bu hikâyelerin azlığı ortadadır. Makale, gezi yazısı, tercüme, şiir türlerinde patlama seviyesine ulaşan hikâyelere bu derecede az tesir etmiş olması hakikaten şaşırtıcı bir durumdur. Öyle ki hikâyeye nispetle hem yazılma süresi hem de niteliği bakımından daha uzun zaman alan romanlar bile, hikâyelere nazaran daha bir ön planda gözükebilmektedirler.

Şiir gibi kısa bir tür olarak nitelendirilebilecek hikâyelerin Balkan gündeminden etkilenerik daha fazla sayıya ulaşması beklenirken, bu derecede az kalmış olmaları anlam verilemeyen bir durum teşkil etmektedir. Kaldı ki ele alınan döneme dönük ne derecede kapsamlı bir araştırma yapılmaya çalışılmış olursa olsun, gözden kaçan bazı edebî verimlerin daha mevcut olabileceğini unutmamak icab eder. Yine de gerek taranan süreli yayınlar, gerekse dönem içinde eser vermiş sanatçıların hikâye

kitaplarına bakıldığında, Balkan merkezli hikâyelerin her nedense az sayıda kaldığı görülebilmektedir.

Ancak mevcut sayısal azlığa bakılarak da, Balkanları ve Balkan Türklerini konu edinen hikâyelerin önemini küçümsememek gerekir. Zira az sayıda bile olsalar, yayımlanan bu hikâyelerin yine de dönem şartlarının bir sonucu olarak doğdukları bir gerçektir. Nitekim Balkan Savaşında asker olarak bulunmuş olması bakımından bölgeyi yakından tanıyan ve hikâyelerinde de Rumeli'ye sıkça yer veren Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin bu yıllarda yayımlanmasını da bu yeni ilginin bir sonucu olarak düşünmek mümkündür. Ömer Seyfettin'in vefatının ardından ilk defa olarak 1926 yılında Ali Canip Yöntem tarafından derlenen hikâyeleri, ancak 1938 yılında Ahmet Halit Kitabevi tarafından yayımlanabilmiştir. Dokuz cilt halinde yayımlanan bu hikâyeler arasında *Asilzadeler*, *Beyaz Lale*, *Bomba*, *İlk Düşen Ak*, *Mahcupluk İmtihanı*, *Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür* adlı eserleri bulunmaktadır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin toplu yayının bu yıllarda yapılmasının elbette ki bir tesadüf olarak addedilmemesi gerekir. Balkanlar noktasında 1930'ların başından itibaren gerek makaleler gerek tercümeleler vasıtasıyla artan ilgi edebiyatın hemen her alanına yayılmakta gecikmemiştir. Şiir, roman ve hikâye türlerinde Balkan merkezli eserler verildiği kadar daha önceki dönemlerde Balkanlar özelinde yazılmış edebî eserler de yeniden gözden geçirilerek yayımlanmaktadır. Bu hususta özellikle şiir türündeki eserlerin dergilerde tekrar tekrar yayımlandığını “Şiir” bölümünde görmüştük. İşte Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin bu yıllarda toplu olarak yayımlanıyor olması da bu şartların bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Bu yıllarda Balkanlar konusunda hikâye kaleme alan yazarların da işte bu şartlardan etkilendiği açık bir gerçektir. Yazarların ister tarihî bir zamanı, ister içinde bulunulan dönemi anlatsın, her durumda yaşanan gelişmelere ilişkin ifadeler

kullanmaları böyle bir değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Tarihte Rumeli’de vuku bulan fetihleri, akınları anlatan hikâyelerde, bugün ile bir karşılaştırmaya gidilmesi bunun açık bir örneğidir. Yine 1930 koşullarında Balkanlardan gelen göçmenlerin sefalet halleri anlatılırken, o günkü Türkiye’ye atıf yapmaktan geri durmayan hikâyeler, bu yolda düşünmeyi lüzumlu kılan göstergeler arasındadır.

1930’lu yıllardaki hikâyeleri, bu şekilde iki ayrı çizgi üzerinden okumak mümkündür: Bir tarafta tarihî zamanların anlatımı, bir tarafta da günceli ele alan hikâyeler. Tarihî bir bakış açısına sahip hikâyeler de, iki farklı dönemi ele almaktadırlar. Bunlardan ilki Rumeli fetihlerini, fetihle görevli akıncıları anlatan, Osmanlı’nın kuruluş ve yükselme dönemlerine yerleştirilen hikâyelerdir. İkinci odaklanılan dönem ise Osmanlı’nın son yıllarıdır. Bunlar da Rumeli’nin kaybını anlatan hikâyeler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

6.2.a. Osmanlının Rumeli Açılımını Ele Alan Hikâyeler

6.2.a.i. Akıncı Civan Ali

Eski tarihî dönemleri anlatanlardan hikâyelerden ilki *Akıncı Civan Ali* hikâyesidir. *Akıncı Civan Ali*, yukarıda işaret edilen dergi yayınlarının dışında, kitap formatında basılmış bir eserdir. Ahmet Kayıkçıoğlu’nun kaleminden çıkmış olan bu hikâye, *Türk Tarihinden Kahramanlık Hikâyeleri* adı altında yayımlanır. Ülkü Basımevi’nden 1945 yılında çıkan *Akıncı Civan Ali* ise on sayfadan ibaret küçük bir hikâyedir. Avni Ekener tarafından hikâye ile ilgili resimler de eklenerek, *Akıncı Civan Ali*’nin maceralarına görsel bir nitelik de kazandırılmıştır. Dönem okuru için büyük anlam ifade eden görseller, eserin macera boyutunu ve heyecan unsurunu daha da kuvvetlendirmektedir.

Yazarın “zamanımızdan üç yüz yıl kadar önce idi” diyerek başladığı hikâye, 1636 yılı baharında Budin’de geçmektedir. Akıncı gazilerin Balkanlar ötesine, Almanya’ya akın hazırlığında olduğunu haber veren yazar, akıncıların “Kılıç kınında, at ahırda durmaz!” düsturuyla devamlı fethetmeye çıktıklarını, dur durak bilmediklerini anlatır. Akıncıların güçlü kuvvetli, düzgün yapılı vücutlarıyla, mert bir tabiata sahip olduklarını söyler. Bu akıncıların yanlarında onlara yardım eden “balabancık”ların da kendileri gibi yetiştiğini ifadeden sonra, hikâyenin kahramanı Civan Ali ile onun arkadaşlarını ve beraberlerindeki balabancıkları anlatmaya geçer. Sarı Balaban, Kel Mehmet, Karagöz ve Civan Ali’den oluşan akıncıların henüz pek genç yaşta olduklarını söyleyen yazar, başlarından geçen bir hikâyeyi anlatmaya koyulur. Budin’den hareketle akına hazırlanan Civan Ali’ye bir mektup ve hançer ulaştığını öğreniriz. Mektup Budin Paşası’nın kızıdan gelmektedir. Kız bu mektupta Civan Ali’ye karşı duyduğu aşkı ilân etmekte, ömrü boyunca onu bekleyeceğini söylemektedir. Civan Ali mektubu okuyunca, daha görmeden kıza âşık olur. Onlar akın hazırlıklarına devam ederken yanlarına Dertli Mehmet Bey adında biri gelir. Bu genç, Budin Paşasının kızını istemek için gelmiş, ancak kızın Civan Ali’yi sevdiğini ve ondan başka kimseyle evlenmeyeceğini öğrenerek Ali’yi bulmak için yanlarına gelmiştir. Tanıştıktan sonra Ali’nin yiğitliğine hayran kalan Dertli Mehmet, onun yanında kalır ve akınlara katılmak ister. Civan Ali ve arkadaşları ise bir gece, bu gencin yiğitliğini sınamak isterler. Onu korkudan kimsenin gidemediği bir yere su almaya gönderirler. Gitmeden önce de o çeşmenin bir şeytanı olduğunu, kimseyi çeşmeye yanaştırmadığını söyleyerek iyice korkuturlar. Dertli Mehmed’i gönderdikten sonra, Civan Ali onun korkup korkmadığını anlamak için takip eder. Bir süre sonra Dertli Mehmet, çeşmenin şeytanını vurdum diye geldiğinde, vurulanın Civan Ali olduğunu herkes anlar. Çeşmeye geri koşan Dertli Mehmed’in ardından

onu durdurmak için atılan akıncıları Dertli Mehmed'in efesi durdurur. Onun aslında erkek olmadığını, Budin Paşasının kızı Kaya Hanım olduğunu söyler. Çeşmeye varan akıncılar ikisini de ölü olarak bulurlar. Kaya Hanım, sevdiği adamı öldürdüğünü anlayınca, ona gönderdiği hançerle kendisi de intihar etmiştir.

Hem bir aşk hikâyesinin hem de Rumeli akıncılarının anlatıldığı eser, Civan Ali türküsü ile sona erer. Hikâyede akıncıların özelliklerinden, onların yaşayışlarından sık sık bahsedilir. Kaya Hanım'ın erkek kılığında Civan Ali'nin yanına gelmesi de, akıncıların fetihlerden fırsat bulup evlenmediklerini bildiği içindir. Evlenemeyeceğini bilse bile sevdiği erkeğin yanında bulunmak isteyen Kaya Hanım, erkek kılığına girerek akıncıların arasına katılmayı düşünmüştür. Hikâyede akıncı karakterlerin övgüsünü, en çok onun cümlelerinden okuma imkânı buluyoruz.

Bu arada Civan Ali, Balkanlarda efsane haline gelmiş bir halk kahramanıdır. Üzerine türküler yakılmış, şiirler yazılmıştır. Bu metinden de anlaşıldığı üzere, hikâyeye olarak ilk defa Türk okuruna bu dönemde sunulma imkânı bulmuştur.

6.2.a.ii. Andre Gorçakof

Osmanlı'nın Balkan fetihlerini anlatan diğer bir hikâyeye ise *Andre Gorçakof*'tur. Osman Nebi tarafından kaleme alınan eser, "Ömer Seyfettin'in büyük ruhuna" ithafıyla başlamaktadır. Dört sayfalık hikâyeye 1935 yılında *Yücel* dergisinde yayımlanmıştır. Osman Nebi'nin hikâyesi Rumeli hududundaki bir kalede geçmektedir. Kaleyi birkaç gün fetheden Türk askeri çok az sayıdadır ve karşıdan düşman ordusunun geldiği görülür. Bu durumda hariçte savaşarak kaleyi muhafaza edemeyeceğinin farkında olan askerler, ölümü göze alarak kaleyi teslim etmeyeceklerini ilân ederler. Komutan ise bir tür oyun kurmaktadır. Mahzenden eski

bayrağı çıkartır, kaleye çektirir, askerlerine de şövalye kıyafetleri giydirir. Gelenler ise, Osmanlıların fethettiğini bildikleri kalede kendi bayraklarının dalgalandığını görünce şaşırırlar. Gelenleri onların diliyle karşılayan Türk komutan, kendini o bölgenin en korkulan çetecisi Andre Gorçakof olarak tanıtır. Gelen ordunun mevcudunu da öğrenen komutan, ordunun büyük kısmını başka bir kaleyi zapt etmek bahanesiyle gönderir. Kalanları da şarapla sarhoş ederek mahzene kapatır. Ertesi günü gelen destek kuvvetlerle düşman askerlerini kılıçtan geçirir ve kaleyi tekrar kurtarmış olurlar. Komutanın stratejik zekâsı ile kaleyi kurtardığı bu hikâyede, askerlerin ilk anda düşman karşısında korkuya kapılmayarak kaleyi teslim etmeye yanaşmaması, Türk kahramanlığının bir göstergesi olarak özellikle öne çıkarılmaktadır.

6.2.a.iii. Tuna Gülü

Bunun gibi dergilerde yayımlanmış olanların dışında kitap olarak basılmış bir hikâye daha bulunmaktadır. M. Faruk Görtunca tarafından 1949 yılında yazılmış olan *Tuna Gülü*, bu nitelikte bir eserdir. Kitap olarak basılan ve Münif Fehim tarafından da resimlendirilen eser, büyük hikâyeye demeye daha müsait bir özellik arz eder.

Elli dört sayfalık eser nesir olarak değil, şiir biçiminde mısralarla yazılmıştır. “Var mı mazimiz gibi şanlı mazi tarihte?” mısrayla başlayan *Tuna Gülü*, şöyle devam etmektedir (1949, 5):

Bizdik asırlar asrı hükmeden kırallara,
Bizdik, dünyada tek eş yırtıcı kartallara...
Bizim erkeğimize vermişti gönül, yalnız,
Belgrad'da, Budin'de, Tunalarda binbir kız.
Tarihten beraberce, yapraklar çevirelim,

Budin kalelerinden birisine girelim.

Bu şekilde mısralarla yazılmasına karşılık, onda gene de bir hikâye anlatır. Bu haliyle de eski mesnevilere benzetilebilir. Bilindiği gibi eski klasik mesnevilerde genellikle anonim bir aşk hikâyesi anlatılırken, burada onların dışında kalan bir mevzunun hikâyeleştirmeye çalışıldığı görülmektedir. Dolayısıyla *Tuna Gülü*, görünen şiir formunun içinde Akıncı genç Mustafa'nın macerasının anlatımına dayanmaktadır. Akına çıktığı bir gün Macar beyinin eline esir düşen Mustafa, hapis kaldığı günlerde kendisiyle ilgilenen Macar beyinin kızına âşık olur. Aşkının kız tarafından da karşılık bulması üzerine, onunla birlikte kaçarlar. Bu kaçış sırasında peşlerinden gelen şövalyeleri bir bir yener ve kendi şehrine varınca orada görkemli bir düğün tertip eder. Düğün sırasında, misafir kılığına bürünerek gelinin yanına yaklaşan bir şövalye tarafından kız tekrar kaçırılır. Akıncı Mustafa'nın, gelin kızı kurtarmasıyla hikâye son bulur. Tutsaklık, aşk, kaçış gibi konuların işlendiği hikâye, Türk yiğitliğini ve cengâverliğini dile getiren bir anlatıma sahiptir (1949, 28):

Türk kılıca kız kadar tapınır bu âlemde!
Kılıç, şimşekler gibi parlar çıkınca kından,
Kılıç, müjdeler verir Türk'e bin bir akından,
Kılıç, Mohaç'tan izdir, Varnalardan hatıra,
Türk elinde kaç kral baş eğdi kılıçlara!

Anlatım sırasında tercih edilen şiir formunun, hikâyenin canlı akışına ahenk katmaya yaradığı görülmektedir. Bu haliyle de hemen ilk olarak Dede Korkut hikâyelerini hatırlatmaktadır. Dede Korkut'taki nazım bölümleri gibi, eser coşkun ve hareketli bir üsluba sahiptir. Yine benzer şekilde, iki kişi arasındaki diyaloglar da adeta bir şiir ve türkü parçasını hatırlatmaktadır (1949, 8):

Gönlümü kaptırdım Macar kızına
Kalk gidelim ey kız Türk illerine!
Beyaz ışıklarla oyalar örer,

Göklerden ay-yıldız Türk illerine!

Hikâyenin sonunda geçen şu mısralar, Balkanlara dönük şiirlerde karşılaşılan temalarla ortaklık gösterir. Yahya Kemal'in, Hamit Macit'in, Kemalettin Kamu'nun eski tarihî zamanları hatırlamaya dayanan mısraları, sanki hikâyeye taşınmış gibidir:

Başı havaya kalkan atı sürdü ileri,
Andırdı Tuna'larda eski sipahileri! (1949, 32)

Bugün ne Tuna gülü, belki ne serdar kaldı,
Bu masal Türk yurduna, böyle yadigâr kaldı.(1949, 54)

6.2.b. Osmanlının Rumeliden Çekilişini Ele Alan Hikâyeler

Balkan merkezli hikâyelerin üzerine eğildiği bir diğer husus da, Osmanlı'nın Rumeli'den çekilmeye başladığı yıllarda bu coğrafyada yaşanan gelişmelerdir. Bu konuyu ele alan hikâyelerden biri, Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun *Hudut Subayı* isimli parçasıdır. İki sayfa tutan bu kısa hikâye, 1 Mart 1939'da *Yarım Ay*'da yayımlanır. *Hudut Subayı*'nın başkişisi askeri okuldan yeni mezun olmuş ve kendi isteğiyle Yunanistan'a tayin edilmiş bir subaydır. Genç subay, o sıralarda patlak veren Makedonya meselesinden çok etkilenmekte, komitacılarla çatışan Türk subaylarının maceralarını dinledikçe kendisi de heyecanlanmaktadır. Genç subayın gönderildiği bölge ise son derece sakindir. Bu durum üzerine hayal kırıklığı yaşar. Kış aylarını Papa Yorgi'nin meyhanesinde geçirir, onlarla dostluk kurar. Meyhanecinin kızı Marya ile sevgili olan subay da günlerini burada geçirmektedir. Ancak yaz ayları gelince bir hareketlenme başlar ve çeteler köylerde belirir. İki yıl durum böyle devam eder. Onun çetelerle çarpıştığı yaz aylarında, Papa Yorgi ve Marya Atina'ya gitmektedirler. İkinci yılın sonunda bir çatışmada çetelere esir düşen subay, ertesi gün kendini yaralı olarak evinde bulur. Marya da Atina'dan gelmiştir.

Bu duruma bir anlam veremez. Ancak yine bir çatışma sırasında yakaladığı çeteci çocuğu komitacıların başını göstermeye zorlayan genç subay, Papa Yorgi'yi vurulmuş bir halde bulur. Meyhaneci Yorgi aslında komitacı Anton'dan başkası değildir ve Atina'ya gitmek bahanesiyle her yaz kızıyla birlikte dağlara çıkmaktadır.

Hikmet Turhan Dağlıoğlu tarafından kaleme alınan *Karpatlarda Bir Sabah* adlı hikâyeye de Birinci Dünya Savaşı'ndan bir kesit sunmaktadır. Hikâyede Karpat dağlarında Ruslara karşı mücadele veren Türk ordu kumandanının şehadetini anlatılmaktadır. Ruslara yönelik mücadelesini sürdürürken bile hatırına gelen hep eski günlerdir:

Dedelerimizin vaktile at koşturdukları, pala salladıkları bu sahada, Türk askerlerinin o müebbet kahramanlık hikayelerini söyleye söyleye heyecanlanan yüzbaşımız “Rusları ergeç, Ukrayna içlerine kadar kovalayacağız” ...(1931, 10)

Muazzez Kaptanoğlu tarafından *Resimli Ay*'da yayımlanan *Lubisa'nın Gözleri*'nde de Osmanlının son dönemine ait Balkan yaşamaları ele alınır. Zamanı tam olarak kestirilemeyen hikâyeye, yabancı ellerin kontrolüne girmiş Bosna köylerinden birinde geçmektedir. Köyün saygın kişilerinden Hail Bosniç, kızı Lubisa ve oğlu Cafer ile birlikte yaşamaktadır. Köyün en güzel kızı olan Lubisa, Mahmut ile nişanlıdır. Ancak Osmanlı bölgedeki hâkimiyetini yitirmeye başladığından beri, yabancı işgalcilere karşı çıkmış ve dağlara kaçmıştır. Lubisa, büyük bir sevgiyle Mahmut'un yolunu gözlerken, köylü de işgalcilerden kurtulacağı günü beklemektedir. Bu sırada köyün yetkilisi Gospodin ölünce yerine oğlu geçer ve

Lubisa'yla yolda karşılaştığı bir günün ertesinde evlenmek istediğini belirterek kızı ister. Aldığı olumsuz cevabın karşısında da Lubisa'yı, kardeşi ve babasının hayatı ile tehdit eder. Cafer ablası için ölümü göze alarak, Gospodinin karşısına çıkar. Buna dayanamayan Lubisa onun gözlerine âşık olduğunu öğrenince, babasının da ölümüne engel olmak için gözlerini çıkararak gospodine gönderir.

Hikâyede bir kızın masum sevdası üzerinden Osmanlı'nın bu bölgeden geri çekilmesinin ardından halkın yaşadığı sıkıntılar anlatılmaktadır. Lubisa'nın kendisi ile evlenmek istemediğini öğrenen gospodin, onların evlerini ahırlarını yakar. Bu olay karşısında köylü isyanın eşiğindedir, zulüm karşısında sessiz kalmak istemez. Yine aynı şekilde işgalci idareye direnmek için dağlara çıkan gençlerden söz edilmektedir.

6.2.c. Cumhuriyet Döneminde Balkan Göçlerini Ele Alan Hikâyeler

Balkanlar merkezinde ortaya çıkan hikâyelerin bir başka boyutu da, Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye gelen göçmenlerin hayatının anlatılmasıdır. Hayri imzasıyla *Batı Yolu* dergisinde yayımlanan *Göçmen Kızı*, bu anlamda ele alınması gereken ilk hikâyedir. Burada bir öğretmenle küçük bir kız çocuğu arasında geçen konuşma anlatılır. Perişan vaziyette sınıfın kapısında görünen kız çocuğu başöğretmenle görüşmek ister. Şumnu göçmeni olduğunu, Bulgaristan'dan yeni geldiklerini, okula kaydolmak istediğini söyler. Öğretmenin kız hakkındaki ilk izlenimi, koca bir coğrafyayı sırtlayıp gelmiş gibidir:

“Sesinde Kocabalkan Dağlarının sertliği; Tuna akşamlarının yumuşaklığı vardı. Bu tok söze bu bükük boyun hiç yakışmıyordu. Yıllarca yabancı illerde tutsak

yaşayan, bu soydaş kızının sözü gibi başını da dikleştirmek gerekti” (Hayri 1935, 11).

Bu sözler yazarın Balkan göçmenlerine karşı bakış açısını ele verir. Mekân olarak çok sevilen Balkanlar artık Türklerin acı içinde kıvrandığı bir yerdir ve Türkiye’ye gelenlerin eğitilmesi, yeniden diriltilmesi gerekmektedir. Kız oralarda beşinci sınıfa kadar okumuş olmasına rağmen, Türkiye’deki seviyesinin ancak üçüncü sınıf olabileceğine karar verilir. Kız ise Türkiye’de yeni okuluna kaydolabilmenin sevinci içerisinde. Türkiye’nin yeni ülküsünü içinde taşıdığı anlaşılan kızın ağzından çıkan şu cümleler, dönem zihniyetinin hikâyeye yansımaları bakımından ziyadesiyle önemlidir:

Başını bir küheylân gibi göğe dikti. Sertleşen kirpikleri şimşekleşen gözlerinin açılışına tahammül edemedi. Bu Türk kızını pozuna yakışan en gür sesile:

- Düşmanlar belki beni kafaca geri bıraktılar. Fakat bana bunu kazandırdılar dedi ve kalbini gösterdi...

Orada Atatük’ün madalyona takılmış bir resmi vardı... (Hayri 1935, 11)

Leman Ahıskal’ın *Balkan Kaşarı* hikâyesi ise 1938’de *Modern Türkiye* dergisinde yayımlanır. Burada kocasını ve üç oğlunu Balkan Savaşında kaybeden, kızı Hatice ile başbaşa kalan Kezban’ın hikâyesi anlatılır. Sarp Balkan dağlarında bir köyde yaşayan Kezban’la kızı, köydeki diğer komşularıyla birlikte Çanakkale’ye göçmek için hazırlık yapmaktadır. En son bir tekerlek kaşar hazırlarlar. Çanakkale’ye gelip yerleştikleri gün, kaşarın tadına bakmak için kestikleri bir sırada evleri atılan bomba ile üzerlerine yıkılır. Annesi elinde lokmasıyla vefat eder. Dolayısıyla büyük bir umutla geldikleri Türkiye’de de sıkıntılar peşlerini bırakmamıştır.

Seçilmiş Hikâyeler dergisinde yayımlanan *Kışla Kapısı* başlıklı hikâye de Balkan göçmenlerini ele almaktadır. Hikâye, 1913 Selanik doğumlu Salim Şengil tarafından kaleme alınmıştır. Salim Şengil, aynı zamanda *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinin sahibi ve yazı işleri müdürüdür. 1949 yılında yayımlanan bu hikâye, kışladaki bir askerin ağzından veriliyor. Asker, ellerinde tabaklarla kışlaya gelen ve yemek bekleyenler arasından küçük bir kız çocuğunu anlatmaya başlar. Onun sessiz hali, mahcup tavırları askerin içini acıtır. Kız, ninesiyle birlikte yaşamaktadır. Ailesiyle Rumeli'den göçtükten sonra annesi ölmüş, babası da çalışmak için bir yerlere gitmiş, fakat bir daha kendisinden haber alınamamıştır. On dört sayfa tutan bu hikâyede asker, kızın ve ninesinin perişan halini anlatır. Onlara karşı yakınlık duyar, elindeki parasını ve hatta yemeğini onlarla paylaşır. Ancak askerliği bittiğinde de onları buldukları kötü hâl içinde bırakıp dönmek zorunda kalır. Bu hikâye, Balkan Türklerinin kurtuluş ümidiyle geldikleri Anadolu'da ne kadar zor şartlar altında yaşadığını yansıtmaya bakımından oldukça önemlidir.

Bu yıllarda dikkati çeken hikâyelerden bir diğeri de *Varlık* dergisinde yayımlanan *Akıncılar Köyü*'dür. İkinciteşsin 1938 ile İkincikanun 1939 arasında beş tefrika halinde yayımlanıyor bu hikâye. Eserin en dikkat çekici özelliği, Gagavuz Türklerinden biri tarafından yazılmış olmasıdır. Romanyalı Hristiyan Türklerden Doğan Dan tarafından kaleme alınan hikâye, Gagavuz Türklerinin yaşadığı Akıncılar Köyü'ndeki hayatı anlatır. *Varlık* dergisinde hikâyenin çıkışıyla ilgili bir tanıtma yazısı kaleme alan Yaşar Nabi, Doğan Dan'ın Türkiye'ye eğitim için gelen Gagavuz gençlerinden biri olduğu bilgisini verir. "Akıncılar Köyü Münasebetiyle" başlıklı yazısında, yalnızca birkaç senedir Türkiye'de bulunan bu gencin, çok başarılı bir

Türkçe ile kaleme aldığı hikâyesinin, önemli bir davanın sesi olduğunu dile getirir (1938, 104)

Hikâyenin başkişisi Akıncılar köyünde yaşayan küçük bir çocuk olan Yovan'dır. Yovan'ın gözünden Gagavuzların yaşantısı, kimlikleri, düşünceleri anlatılmaktadır. Hikâye, köyü zapt etmeye çalışan Uhlalara karşı, Gagavuzların silahlanarak onları püskürtmesiyle başlar. Bundan sonra rahata eren köylüler, kendi yaşantılarına geri dönerler. Merkezî nitelikte bir olayın bulunmadığı bu hikâyede, daha çok Gagavuzların günlük yaşantısına bir ayna tutulmuştur denilebilir. Devamında Romanya hükümeti tarafından köye gönderilen Müslüman Türkler yerleşir. Gagavuzlar onları büyük bir sevinç ve coşkunlukla karşılarlar. Onlara göre önemli olan din değil soydur. O kadar ki gelen Müslümanlardan bir genç kız ile Gagavuzlardan Hristiyan bir gencin evlenmesi büyük bir sevinçle karşılanır.

Hikâyede merkezî bir olay bulunmadığı için bir son da yoktur. Başladığı gibi, sıradan bir günden aktarılan bir kesitle son bulur. Hikâyenin önemi de zaten bu noktada ortaya çıkmaktadır. Yaşar Nabi'nin ifade ettiği “candan duyulmuş bir dava”ya hizmet ediyor oluşu, hikâyenin yazılmasında ve *Varlık*'ta yayımlanmasında etkili olan en önemli unsurdur. Bu dava, Gagavuzların Türkiye'ye göç ettirilmesi meselesidir. Daha önce de ifade edildiği üzere, bu yıllarda Bükreş büyükelçisi Hamdullah Suphi'nin çabaları ile Gagavuzların Türklüklerinin, Türkiye'de tanıtılması ve onların da diğer Balkan Türkleri gibi anavatana göç ettirilmesinin önü açılmaya çalışılmaktaydı. Bu hususta Hamdullah Suphi'nin en büyük destekçisi ise hiç kuşkusuz Yaşar Nabi Nayır'dı. Zaten *Balkanlar ve Türklük* eserinde de bahsettiği üzere, Tanrıöver'in de teşvikiyle Yaşar Nabi, Gagavuzlar arasında da bulunmuş, onların milli kimliklerini ve Türkiye'ye dönük sevgilerini yazmıştı. Bu anlamda Gagavuzların Hristiyan olmalarının Türkiye'ye göç etmeleri önünde hiçbir engel

teşkil etmediğini, onların din bilincinden uzak yaşadıklarını, yüzyıllardır Türk kimliklerini yitirmemiş olmalarının bunun en önemli göstergesi olduğunu savunuyordu. İşte bir Gagavuz genci Doğan Dan tarafından yazılan bu hikâye, tam anlamıyla bu tezin bir ürünüdür. Hikâyede, Gagavuzların milli bilinçlerinin ne derece yüksek olduğu her fırsatta ifade ediliyor. Bayrakları ay yıldızlı kırmızı bayraktır, hikâyedeki kişiler sürekli Türk olduklarını Hristiyanlığın yalnızca bir alışkanlıktan ibaret olduğunu dile getirirler, düğün eğlenceleri güreş, zeybek, çiftetellidir. Mustafa Kemal'den “Gazi Paşa” diyerek söz ederler, hemen her konuşmalarında onu ve Türkiye Cumhuriyeti yüceltir dururlar. Kendilerini “Türk oğlu Türk” ve “Gazi Paşanın evlatları” olarak bilirler. *Akıncılar Köyü*'nde halkın göç hususundaki arzusu sık sık dile getirilir:

Siz yetişip yirmi beş yaşlarında olacağınız zaman Gazi Paşa bizi de kurtarır. O, bizim öz vatanımız olan yerde ki o yere Anadolu derler; orada yeni bir Türkiye kurmuş. Yeni Türkiye'nin hudutları içerisinde bütün dünya Türklerini toplamak istiyormuş. Biz de onun evlâtlarıyız. Bizim soyumuz, kanımız Türktür. Günün birinde bizi de arayacakları muhakkaktır. Bizim Hristiyan olmamız Türklüğümüze zerre kadar fenalık getirmemiştir. (1938, 159)

Balkan merkezli hikâyelerin sayıca azlığına rağmen ortaya çıkan tabloda, Rumeli ile ilgili üç ana konuya temas ettikleri görülmektedir. Hikâye ve romanlar göz önüne alındığında, ele alınan dönem ve konular açısından birbirlerine benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Yani hem hikâye hem de romanlarda Rumeli'nin üç esas dönem

ve konu üzerinden anlatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Birincisi, Osmanlı'nın kuruluş ve yükselme yıllarını kapsayan dönem ki bunlarda Rumeli'de yapılan ilk fetihler, bu fetihleri gerçekleştiren akıncı kuvvetler anlatılır. İkinci dönem ise Osmanlı'nın son yıllarını, Balkanları kaybetmeye başladığı 1800'lerin sonu ve 1900 başlarını içeren döneme odaklanılır. Bu ikinci dönemde hikâye ve romanlara Rumeli'nin neden ve nasıl kaybedildiği, bölgedeki ayrılıkçı isyanlar ve ortaya çıkan sıkıntılı durumlar konu teşkil eder. Son olarak Balkan merkezli hikâye ve romanların ele alıp işlediği dönem ise Cumhuriyet yıllarıdır. Onlar ağırlıklı olarak 1930'lu yıllarda Balkanlardan gelen göçmenleri anlatırlar. Hikâye ve romanlar arasında dikkat çekici olan bu paralellik, Türkiye'deki algının da odak noktalarını teşkil eder.

Burada anlaşılmaktadır ki Rumeli Türk insanının bilinçaltında, belli başlı tarih ve olaylar biçiminde derin bir çökelti oluşmuştur. Bilinçaltını harekete geçiren gelişmeler vuku bulduğunda Rumeli ile ilgili belli başlı zamanlar derhal hatırlanır hale gelebilmektedir. Hatırladığı bu zamanlar ise Türklerin Balkan serüveninin kırılma noktalarını teşkil etmektedir. Rumeli'nin fetih yılları, kaybedilmesi ve güncel durumlarda Balkanlarda yaşanan sıkıntılar gibi kırılma noktaları, Türk bilinçaltının kodlarını vermesi bakımından önemli bir husus teşkil etmektedir.

BÖLÜM VII

SONUÇ

Türk edebiyatında Balkanlara yönelik çalışmalar daha çok Osmanlı döneminde verilen eserlere odaklanır. Özellikle bölgedeki isyanları ve Balkan Savaşlarını ele alan eserleri inceleyen çalışmacıların, tarih olarak ulaştıkları son nokta Birinci Dünya Savaşı'dır. Buradan bakıldığında, Cumhuriyet döneminde Balkanlara dönük edebiyatın araştırılmasına dair ciddi bir eksiklik göze çarpmaktadır. Bu tez çalışmasında, ilgili tarihten itibaren Türk edebiyatında Balkan ilgisinin ne durumda olduğuna dair bir merak tetikleyici olmuştur.

Cumhuriyet devri Türk edebiyat tarihi ve bu dönemde verilen eserler incelendiğinde, 1923'ten itibaren daha çok Anadolu merkezli bir edebiyat üretimi söz konusudur. Bu yüzden sınırlarımız dışında kalan ve Balkanlara ilgi duyan bir edebiyat oluşmamıştır. Zira Kurtuluş Savaşı'nın ardından Lozan'la kabul edilen yeni sınırlar çerçevesinde, Türk edebiyatı da yeni bir boyut kazanmış ve buradan da "milli" olarak da ifade edilen, daha çok Anadolu'ya odaklanan bir edebiyat yazımı başlamıştır.

Ancak Balkan ülkeleri arasında 1930'lardan itibaren gerçekleştirilen ortak konferanslar ve ardından imzalanan Balkan Antantı, bu anlamda yeni bir ortamın oluşmasını sağlar. Anlaşmayı imzalayan ülkeler devamlı ve uzun soluklu bir işbirliği için her alanda harekete geçmiş, gerek ekonomik gerek siyasal birlikteliklerin ön plana geçtiği bu dönemde, kültür-sanat faaliyetleri de ayrı bir kanal oluşturmuştur. Ülkeler arasında oluşturulan komisyonlar kendi alanlarında faaliyetler gerçekleştirirken, basın komisyonları da fikri altyapının oluşması bağlamında,

tarihsel ve kültürel birliktelikten hareketle çalışmalarını sürdürmüştür. Bu dönemde Türk edebiyatı ilk defa olarak misak-ı milli sınırlarının dışına yönelmiş Balkan coğrafyalarına doğru yeni bir kapı aralanmıştır. Buradan hareketle denilebilir ki ilgili dönemle birlikte, Balkanlara dönük Türk edebiyatı adeta yeniden doğmuştur. Dönem yönetiminin bu alandaki açık veya gizli teşvikleri edebiyatta oluşacak yeni alanın önünü açmış görünmektedir. 1930'da başlayan siyasi ve ekonomik gelişmeler, çok geçmeden edebiyat ürünlerine de yansımış; Balkan coğrafyasına yönelik seyahat eserleri, şiir, hikâye, roman örnekleri verilmeye başlanmıştır.

1930'larda Balkan merkezli Türk edebiyatının oluşmasında etkili olduğu tespit edilen diğer bir husus, bu yıllarda Balkan coğrafyalarından Türkiye'ye büyük bir göç dalgalarının başlamış olmasıdır. Türkiye'de bir nüfus patlamasına sebebiyet veren bu gelişme, özellikle de basın vasıtasıyla, ülke gündemini meşgul eden en önemli meselelerden biri hâline yükselmiştir.

Balkan Antantı öncesinde ve sonrasında ülkeler arası düzenlenen konferanslar çerçevesinde gelip gitmeler ve Balkanlardan kitleler halinde göç eden muhacirler, gerek yöneticiler gerekse halk nazarında Balkanlara yönelik yeni bir teyakkuz oluşturmuştur. O yıllara kadar yüzünü sadece Batı'ya, Batı Avrupa'ya çevirmiş olan Türkiye için bu yönelim adeta ikinci bir pencere teşkil etmektedir. Lozan Anlaşması sonrasında yeni yönetimin kendini özellikle Anadolu merkezli olarak izaha çalışması, sınırları dışında kalan Türklere ve kendi tarihine dönük alâkası zayıflamış Türkler için Balkanlara yönelik ilgi, Cumhuriyet tarihi bakımından da bir ilki temsil etmektedir. Ne daha sonra gelişecek olan Orta Asya, ne Orta Doğu'ya yönelik açılımlar Balkanlardan önce değildir. Bu anlamda Balkan Konferansları sayesinde bölgeye giden siyasetçi, gazeteci ve edebiyat-sanat adamlarının dönüşlerinde kaleme aldıkları eserlerin, bu günden geriye bakıldığında oldukça etkili olduğu

anlaşılmaktadır. Zira Balkanlara giden yazarlar ve bilim adamları, oralarda saklı kalmış, unutulmuş Türk tarihini, oralardaki Türk nüfus varlığını tekrar görmek ve hatırlamak durumunda kalmışlardır. Bir nevi ayna rolü oynayan Balkanlar vasıtasıyla, oradaki soydaşlarını ve tarihini tanıma fırsatı bulan Anadolu Türklüğü, kendini gerçek kimliğiyle de bir nevi yüzleşme imkânı bulmuştur denebilir.

Siyasi ve sosyal zaruretler üzerinden şekillenen Balkan ilgisinin tesiriyle Türkiye kamuoyunda, Osmanlı döneminden kalma tarihî hatıralar bir bir gün yüzüne çıkmaya, toplumsal ortak hafıza da yavaş yavaş harekete geçmeye başlamıştır. Hemen aynı yıllarda oluşturulan resmi tarih tezine karşılık Balkanlardaki bu yeni keşiflerin, kabul görmeyen Osmanlı'ya karşı yeni bir bilincin oluşmasına sebep olduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira resmi tarih tezinin etkisi bir şekilde devam etmekle birlikte; incelenen makale, şiir, roman ve hikâyelerle dönem dergileri ve çeşitli edebî eserlerde, Osmanlı tarihine ve Balkanların fethine dair anlayışın görülmektedir. Bu açıdan dönemin tarih anlayışından bağımsız seyreden ve edebî eserlere kadar tesir eden yeni bir tarih anlayışının oluşmaya başladığı açıktır.

Balkan Antantı, İkinci Dünya Savaşı başında, Almanya'nın Balkan ülkelerini işgal etmesiyle son bulmasına rağmen, edebiyat alanında oluşan bu yeni yönelimin hız kesmeden devam ettiği görülmektedir. Buradan denilebilir ki Cumhuriyet dönemi edebiyatında Balkan temayülü, savaş öncesi şartların bir sonucu iken, bizzat savaşın kendisi bu temayülün devamını sağlayan bir unsura dönüşmüştür. Yine Balkanlardan Anadolu'ya vuku bulan göçlerin kesintisiz devam etmesi de bu ilginin canlı kalmasına imkân sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında uluslararası ilişkiler ve tarih bağlamında üzerine pek çok tez çalışması yapılmış ve siyasi süreçleri açıklığa kavuşturulmuş olan konunun, edebiyat ve sanat alanındaki yansımaları ve edebiyat dünyamızda meydana getirdiği akislerin ilk defa araştırılmış olması konunun

önemini ortaya koymaktadır. Bu tez ile, Türk edebiyatında kapalı kalmış bir alan ortaya çıkarılmaya ve bu temayülün dönem şartlarıyla ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Disiplinler arası bir araştırmaya imkân veren konu vasıtasıyla, 1930'lu yılların siyasal şartları altında başlayan Balkan ilgisinin, Türk edebiyatı üzerindeki yansımalarını takip esasına dayanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Birincil Kaynaklar¹³¹

Atay, Falih Rıfıkı. 1931. *Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Mokedonya*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.

Atay, Falih Rıfıkı. 1934. *Bizim Akdeniz*. Ankara.

Atay, Falih Rıfıkı. 1938. *Tuna Kıyıları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atay, Falih Rıfıkı. 1970. *Gezerek Gördüklerim*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Çamlıbel, Faruk Nafiz. 1938. *Akıncı Türküleri*. İstanbul: Kanaat Kitabevi.

Ekener, Avni. 1945. *Akıncı Civan Ali*. İstanbul: Ülkü Kitap Yurdu.

Emiroğlu, Ziya. 1938. *Atina Mektupları*. İstanbul: Hilmi Kitabevi.

Erol, Safiye. 1946. *Ciğerdelen*. Becid Basımevi.

Ertem, Sadri. 1937. *Ankara-Bükreş*. İstanbul: Tan Matbaası.

Gürtunca, Mehmet Faruk. 1949. *Tuna Gülü*. İstanbul: Ülkü Kitap Yurdu.

Kozanoğlu, Abdullah Ziya. 2004. *Malkoçoğlu*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

Nayır, Yaşar Nabi. 1936. *Balkanlar ve Türklük*. Ankara: Ulus Basımevi.

Pepeyi, Halûk Nihat. 1981. *Milli Mücadele Destanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Perim, Behçet. 1938. *Balkan Çiçekleri*. İstanbul: Akın Basımevi.

Perim, Behçet. 1939. *Göçmen Ahmed*. Antakya: İktisat Basımevi.

Safa, Peyami. 1931. *Attila*. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Selekler, Hamit Macit. 1944. *Sulh ve Diğer Şiirler*. İstanbul: Hüsnü Tabiat Basımevi.

Sertoğlu, Murat. 1943. *Komitacı Aşkı*. İstanbul: Ülkü Basımevi.

¹³¹ Dönem içinde gözden geçirdiğimiz kitaba dönüşmemiş her türlü makale, inceleme, hikâye, şiir ve seyahatname türü ürünler için bibliyografya bölümüne bakılabilir.

Sevük, İsmail Habib. 1935. *Tunadan Batıya*. İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat. T. A. Ş.

Tan, M. Turhan. 1936. *Akından Akına*. İstanbul: Cumhuriyet Gazete ve Matbaası.

Tan, M. Turhan. 1937. *Viyana Dönüşü*. İstanbul: Cumhuriyet Gazete ve Matbaası.

Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. 1945. *Karlı Dağlar (Makedonya)*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Tuna, M. Yalçın. 1936. *Akın Yolcuları*. İstanbul: Kader Basımevi.

Turanlıoğlu, M. Uluğ. 1935. *Meriç Kıyılarında*. Edirne: Suhulet Basımevi.

Turanlıoğlu, M. Uluğ. 1942. *Meriç Konuşuyor*. Edirne: Vilâyet Matbaası.

Turanlıoğlu, M. Uluğ. 1945. *Memleket Şiirleri*. Edirne.

Us, Asım. 1936. *Yugoslavya'da Seyahat Notları*. İstanbul: Vakıf Matbaası.

Yalkın, M. R. 1939. *Bulgar Sadık*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

2. İkincil Kaynaklar

Acaroğlu, Türker. 2010. "Nayır'la Dostça İlişkiler." *Yaşar Nabi Nayır ve Varlık Dergisi* içinde, derleyen Filiz Nayır Deniztekin-Enver Ercan. 408-412. Ankara: TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Ağanoğlu, H. Yıldırım. 2013. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi Göç*. 8. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık.

Aktaş, Şerif. 2012. *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi*. Ankara: Kurgan Edebiyat.

Assmann, Jan. 2015. *Kültürel Bellek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bakırcıoğlu, Ziya. 2000. *Remzi Oğuz Arık'ın Fikir Dünyası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Barlas, Dilek. 1999. "Türkiye'nin 1930'lardaki Balkan Politikası." *Çağdaş Türk Diplomasisi:200 Yıllık Süreç* içinde, editör İsmail Soysal, 361-373. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Beyatlı, Yahya Kemal. 2015. *Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hâtıralarım*. 7. Baskı. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Bingöl, Yılmaz ve Ahmet Pakiş. 2016. "Milliyetçiliğın Anadolu Söylemde Yeniden Üretimi." *Amme İdaresi Dergisi* 49(1): 1-27. Erişim tarihi: 14. 03. 2017. http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/4a7b6fd98348708_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi

Çelik, H. Seçkin. 2016. "İnönü Döneminde Resmî Tarih Yazımına Yönelik Yeni Yaklaşımlar: Bir Revizyonun Analizi." *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* Güz 24: 80-121.

Çınarlı, Mehmet. 1979. *Sanatçı Dostlarım*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çoruk, Ali Şükrü. 2008. *Mizah Şairi Fazıl Ahmet Aykaç Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Diñç Kurt, Yasemin. 2015. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Yurt Dışı Gezi Kitapları (1920-1980)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Duman, Halûk Harun. 2005. *Balkanlara Veda*. İstanbul: Duyap.

Enginün, İnci. 2010. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. 11. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Erol, Mehmet Seyfettin ve Abdurrahim F. Aydın. "İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar." *Balkanlar El Kitabı Cilt 1: Tarih* içinde, derleyen Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, 641-654. İstanbul: Araştırma ve Kültür Vakfı.

Ertem, Barış. 2010. "Atatürk'ün Balkan Politikası ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye Balkan Devletleri İlişkileri." *Akademik Bakış Dergisi* Temmuz-Ağustos-Eylül 21. Erişim tarihi: 15 Mart 2016 <http://www.akademikbakis.org/eskisine/21/12.pdf>

Gezgin, Hakkı Süha. 1999. *Edebi Portreler*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Güven, Ö. ve Ünlü H. 2006. “Cumhuriyet Döneminde Balkan Oyunları.” 9. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*. 1157-1159. Muğla.
- Gür, Murat. 2012. “Tarihle Popülerliğin Birleştiği Çizgide Bir Peyami Safa Romanı: Attila.” *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1: 53-69.
- Hisar, Abdülhak Şinasi. 2009. *Kitaplar ve Muharrirler II: Edebiyat Üzerine Makaleler (1928-1936)*. Yayına Hazırlayan: Necmettin Turinay. İstanbul: YKY.
- İvgen Ferhat. 2007. “1923-1960 Döneminde Türkiye’nin Balkan Politikası.” Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı.
- Kaplan, Mehmet. 1981. *Atatürk Devri Türk Edebiyatı I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, Mehmet. 2014. *Şiir Tahlilleri 2: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. 23. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karatay, Osman ve Bilgehan A. Gökdağ. 2006. *Balkanlar El Kitabı I: Tarih*. Ankara: Karam&Vadi Yayınları.
- Kaya, Fahri. 2015. “Boşnak Edebiyatı.” *Türk Dünyası*. 1: 134-156. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2017 <http://dergipark.gov.tr/tdded/issue/12721/154959>
- Koç, Mustafa. 2005. “Şehir Notları Paris ve Diğerleri Abdülhak Şinasi Hisar”. *Kitaplık* Kasım 88: 87-115.
- Köprülü, Fuat. 1980. *Türk Edebiyatı Tarihi*. 2. Baskı. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Necatigil, Behçet. 1978. “Balkan Ülkeleri Edebiyatından Türkçeye Çeviriler.” *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı 1 Temmuz* 322: 126-154.
- Necatigil, Behçet. 1999. *Düzyazılar 2: Konuşmalar, Konferanslar*. İstanbul: YKY.
- Okay, M. Orhan. 2015. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. 5. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özdoğan, Günay Göksu. 2015. “Turan”dan “Bozkurt”a Tek Parti Döneminde *Türkçülük (1931-1946)*. 4. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Özgür-Baklacioğlu, Nurcan. 2010. *Dış Politika ve Göç Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990)*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özkan, Hakan. 2012. "Avram Papazoğlu (1910-1941)." *Özgür Edebiyat* Mart-Nisan 32: 110-112.
- Öztürk, Osman Metin. 2001. "Türk Dış Politikasında Balkanlar." *Balkan Diplomasisi* içinde derleyenler Ömer E. Lütem- Birgül Demirtaş Çoşkun, 1-32. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Sakin, Serdar ve Mustafa Salep. 2012. *Balkanlarda Güvenlik Arzusu ve Balkan Paktı*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Sander, Oral. 2007. *Siyasi Tarih 1918-1994*. 16. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Süleymanoğlu Yenisoy, Hayriye. 2012. "1912-1913 Balkan Savaşlarının Edebiyata Yansıması." *Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. S.1. Edirne.
- Şimşir, Bilal N. 2003. "Türkiye ve Balkanlar." *Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı* içinde, derleyen Erhan Türbedar, 328-347. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Tan, M. Turhan. 1935. "Tuna'dan Batı'ya Yazan: İsmail Habip." *Cumhuriyet* 1 İkinciteşrin 4119: 1.
- Turinay, Necmettin. 1993. *Abdülhak Şinasi Hisar*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Türkeş, Mustafa. 1994. "The Balkan Pact and Its Immediate Implications for the Balkan States, 1930-34." *Middle Eastern Studies* January 30(1): 123-144.
- Türkeş, Mustafa. 1998. "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Bölgesel Dış Politikaları (1923-1938)." *Uluslararası Konferans Atatürkçülük ve Modern Türkiye* içinde, 129-142. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Uğurcan, Sema. 2012. *Edebiyatımız II Yazarlar, Meseleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Us, Asım. 1966. *1930-1950 Atatürk İnönü İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları*. İstanbul: Vakit Matbaası.

Yalçın, Alemdar. 2011. *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1920-1946*. 3. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, Alemdar. 2011. *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946-2000*. 3. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Zorlutuna, Halide Nusret. 1978. *Bir Devrin Romanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EK 1: 1930-1950 YILLARI ARASINDA BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI KİTAPLAR

2nci Balkan konferansı 20-26 Birinci Teşrin. 1931. İstanbul. 40 s.

Ahmed Esad. 1937. *Balkan ve Orta Avrupa Gümrüklerinde Müşahade ve Tetkikler.* İstanbul: Gümrük Rehberi Basımevi.

Ahmet Suat. 1930. *Büyük Harpte Galiçya Cephesinde 15. Türk Kolordusu.* İstanbul: Askeri Matbaa.

Altınay, Ahmet Refik. 1933. *Türk İdaresinde Bulgaristan 973-1255.* İstanbul: Devlet Matbaası.

Aybar, M. Celâl. 1935. *Bulgaristan Nüfusu.* İstatistik Umum Müdürlüğü, İstanbul: Devlet Matbaası.

Aykut, Mehmet Şeref. 1934. *Bulgarlar ve Bulgar Devleti.* Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.

Bayraktareviç, Fehmi. 1937. *Türk-Yugoslav Kültür Münasebeti.* Bürhaneddin Basımevi.

Beşevliyev, V. 1945. *Proto - Bulgar Dini.* Çeviren Türker Acaroğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bulgar ordusu 1934-1935. 1936. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Şubesi Askeri Matbaa.

Büjak. 1939. *1918-1922 Yunan Ordusunun Seferleri.* Çeviren. İbrahim Kemal. İstanbul: Askeri Matbaa.

Danailof. 1937. *Bulgaristan Nüfus İstatistiklerine Aid Tetkikler.* Ankara: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü.

Deliorman, Necmettin. 1943. *Balkan Türklerinin Tarihi.* İstanbul: Vakıf Matbaası.

Deliorman ve Dobruca Göçmenleri. 1935. Ankara: Köy Hocası Basımevi.

Emir, Ali Haydar. 1932. *Balkan Harbinde Türk Filosu.* İstanbul: Deniz Harp Akademisi.

Ersü, Hüsnü. 1938. 1912-1913 *Balkan Harbinde Şarköy Çıkarması ve Bulayır Muharebeleri*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Etem, Muhlis. 1933. *Balkan İktisadiyatı: Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk İktisadî Bünye ve Münasebetler*. İstanbul: Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Ahmet Sait Matbaası.

Feher, Geza. 1937. *Bulgar, Macar ve Bunlara Akraba Olan Milletlerin Kültürü: Türk Kültürünün Avrupaya Tesiri*. İstanbul: Devlet Basımevi.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. 1937. *Balkanlarda Musikî Hareketleri*. İstanbul: Nümune Matbaası.

Göç Bankası ve Göç Mekanizması. 1930. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

Gürman, Abdurrahman Nafiz. 1933. 1912-1913 *Balkan Harbinde İşkodra Müdafaası*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Hristoff, A. 1932. *Büyükharbe Tarihi Bir Bakış ve Bulgaristan Harbe İştiraki*. İstanbul: Askeri Matbaa.

I. Balkan greko-Romen Güreşleri. 1932. İstanbul: Devlet Matbaası (İstanbul, 3-5 Ekim 1932)

I. Balkan greko-Romen Güreşleri. 1932. İstanbul: Devlet Matbaası.

IV ncü Balkan Tıp Haftası, 7-13 Teşrinievvel 1936. İstanbul., *V inci Balkan Tıp Haftası, 7-14 Eylül 1938*. İstanbul.

İ. Halil. 1935. *1876-1878 Osmanlı-Sırp Seferi*. İstanbul: Askeri Matbaa.

İnalçık, Halil. 1943. *Tanzimat ve Bulgar Meselesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İsmail Tevfik. 1932. *Romanya Matbuatı*. İstanbul: Hariciye Vekâleti Matbaası.

İvanof, N. 1937. *Balkan harbi 1912-1913 : 2. Ordunun Harekatı, Edirne Kalesinin Muhasarası ve Kaleye Hücum*. Çeviren M. Murat. İstanbul: Genelkurmay Askeri Matbaası.

Karagöz, Âdem Ruhi. 1945. *Bulgaristan Türk Basını: 1879-1945*. İstanbul: Üniversite Matbaası.

Koçu, Reşad Ekrem. 1933. *Atilla ve Hunlar*. İstanbul: Ahmet Halit Kitaphanesi.

Kosova, 1389: Türk Ordusunun Eski Harp Tarihlerinden Bir İmha Muharebesi. 1931. İstanbul: Askeri Matbaa.

Koşay, Hâmit Zübeyr. 1932. *Bulgar Türklerinin Eski Tarihi*. Başvekâlet Müdevvenat Matbaası.

Mehmet Murat. 1933. *1912-1913 Balkan Harbinde Kırcalı Kolordusu'nun Hareketleri*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Necati Salim. 1931. *Varna, [1444] : Türk Ordusunun Eski Harp Tarihlerinden Bir İmha Muharebesi*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Necati Salim. 1932. *İkinci Kosova, 1448*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Onuncu Balkan Oyunları. 1939. (Atina, 1-8 Birinciteşrin 1939 - Beden Terbiyesi ve Spor mecmuasının eki olarak yayımlanıyor.)

Onuncu Balkan Oyunları. 1939. (Beden Terbiyesi ve Spor mecmuasının eki olarak yayımlanıyor.)

Orbay, Kemalettin Şükrü. 1932. *Plevne*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.

Orkun, Hüseyin Namık. 1933. *Atilla ve Oğulları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Orkun, Hüseyin Namık. 1933. *Peçenekler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Peremeci, Osman Nuri. 1942. *Tuna Boyu Tarihi*. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Ramis, O. ve Y. Teofanidis. 1930. *Türk ve Yunan Deniz Harbi Hatıratı ve 1909-1913 Yunan Bahri Tarihi*. Çeviren Lûtfi. İstanbul: Büyük Erkâniharbiye Reisliği XII. Deniz Şubesi Deniz Matbaası.

Rásonyi, László. 1938. *Macar Arkeolojisinde Hunlar, Avarlar, Macarlar*. İstanbul: Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası.

Rásonyi, László. 1940. *Tuna Havzasında Kumanlar*. İstanbul: Maarif Matbaası.

Romanya Matbuatı. 1932. Ankara: Hariciye Vekâleti.

Sedes, İ. Halil. 1936. *1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Sedes, İ. Halil. 1946. *1875-1878 Osmanlı Ordusu Savaşları: 1875-1876 Bosna-Hersek ve Bulgaristan İhtilâlleri ve Siyasî Olaylar*. İstanbul: Çitiris Biraderler Basımevi.

Tacan, Necati. 1936. *Akıncılar ve Mehmed II., Bayazıt II. Zamanlarında Akınlar*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Taner, Ali Haydar. 1931. *Bulgaristan Maarifi*. İstanbul: Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.

Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan Arasında: "Tütün Kıymetlendirme Anlaşması"nın Lüzum ve Faydaları. 1938. Ankara: Ziraat Vekâlati.

Uzdil, Mahmut Belig. 1929. *Balkan Harbinde Mürettep I. Kolordunun Harekatı*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Uzdil, Mahmut Belig. 1936. *Bulgar Komitalarının Tarihi ve Balkan Harbinde Yaptıkları*. İstanbul: Askeri Matbaa.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. 1942. *Meşhur Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmaili, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*. İstanbul: Maarif Matbaası.

V. Balkan Güreşleri. 1937. İstanbul: Nümune Matbaası (İzmir, 17-18-19-20 Eylül 1937)

V. Balkan Güreşleri. 1937. İstanbul: Nümune Matbaası.

VI. Balkan Güreşleri. 1940. Ankara: Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü.

VI. Balkan Güreşleri. 1940. Ankara: Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü

VI. Balkan Güreşleri. 1940. İstanbul: Tan Matbaası.

VI. Balkan Güreşleri. 1940. İstanbul: Tan Matbaası. (2-3-4 Mart 1940)

VI. Balkan Oyunları. 1935. İstanbul: 19 Mayıs Matbaası.

VI. Balkan Oyunları. 1935. İstanbul: 19 Mayıs Matbaası. (İstanbul, 21-22-29 Eylül 1935)

XI. Balkan Oyunları. 1940. İstanbul.

XI. Balkan Oyunları. 1940. İstanbul.

Yiğitgüden, Remzi. 1938. *1912-1913 Balkan Harbinde Edirne Kale Muhasaraları.* İstanbul: Askeri Matbaa.

Yücebaş, Hilmi. 1943. *Gazi Osman Paşa ve Plevne.* İstanbul: Kenan Matbaası

EK 2: 1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI

1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR BİBLİYOGRAFYASI/ KRONOLOJİK

1930

“Tayyare İle İstanbul’a Gelen Yunanlı Gazeteci Kadın Matbaamızda.” *Resimli Ay* Teşrinievvel 1930 8: 32,37.

1931

“İstanbul’da Yunan Artistleri.” *Resimli Şark Kanunisani* 1931 1: 49.

“Spor Faaliyetleri.” *Resimli Şark Kanunisani* 1931 1: 51-53.

Banarlı, Nihat Sami. “Tuna Boyunda Sazşairlerimiz.” *Atsız Mecmua* 15 Haziran 1931 2: 39-40.

“Spor.” *Resimli Şark Haziran* 1931 6: 44-45.

“Spor.” *Resimli Şark Temmuz* 1931 7: 45-47.

Atilâ. “Kızıl Elma.” *Resimli Şark Ağustos* 1931 8: 19.

Sarım, Haluk. “İtalya ve Balkanlar.” *Mülkiye Mektebi Mecmuası Eylül* 1931 6: 45-47.

Hikmet Turhan. “Karpatlarda Kanlı Bir Sabah.” *Resimli Şark 1 Teşrinievvel* 1931 10: 10-11.

Esmer, A. Şükrü. “Balkan Milletlerinin İttihadı.” *Mülkiye Mektebi Mecmuası Teşrinisani* 1931 8: 1-3, 13.

“Eski Yunan Edebiyatından: Omiras’tan Üç Parça.” *Resimli Şark. Çeviren Kâmran Şerif. Kanunievvel* 1931 12: 46-48.

1932

“Atilâ ve Peyami Safa.” *Resimli Şark Şubat* 1932 14: 1-2.

Osman Nuri. "Tarihte: Bizim Hatalarımız Ölmüş ve Tarih Sayfalarına Gömülmüş Bir Milletin Dirilmesi I." *Resimli Şark Birinciteşrin-İkinciteşrin-Birincikanun* 1932 22-23-24: 30-33.

Osman Nuri. "Balkanlarda Türklüğünü Kaybetmeye Mahkûm İrkdaşlarımız: Gagavuzlar." *Resimli Şark Birinciteşrin-İkinciteşrin-Birincikanun* 1932 22-23-24: 48-49.

1933

Osman Nuri. "Tarihte: Bizim Hatalarımız Ölmüş ve Tarih Sayfalarına Gömülmüş Bir Milletin Dirilmesi II." *Resimli Şark İkincikanun* 1933 25: 2-4.

Mehmet Şeref. "Sırp Sındığı." *Ülkü* Nisan 1933 1(3): 231-233.

Nakleden Muhlis Etem. "Balkan Konferansları." *İstanbul Darülfunun Hukuk Fakültesi Mecmuası* Nisan 1933 61: 150-160.

A. C. "Elim Bir Mukayese." *İnkılâp* Mayıs 1933 1(2): 7.

Hüseyin Namık. "Bulgarların En Eski Tarihine Dair." *Ülkü* Haziran 1933 1(5): 400-403.

Kemalettin Kami. "Akdeniz'den." *Ülkü* Temmuz 1933 1(6): 431.

Nusret Kemal. "Sulh Yolunda: Türk-Yunan Dostça Anlaşma Misakı." *Ülkü* Eylül 1933 2(8): 103-104.

Nikolova, L. "Bulgar Hikâyesi: Kurban." *Varlık*. Çeviren Ali Haydar. 15 1. Teşrin 1933 1(7): 108-110(12-14).

Fehmi Razi. "Akıl ve His Kavgası." *Resimli Şark Birinciteşrin* 1933 34: 1-2.

Mirivilis, Strati. "Yunan Edebiyatı: Asker Anaları." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 II. Teşrin 1933 1(9): 136-137(8-9).

Ünaydın, Ruşen Eşref. "Selanik Nutku." *Varlık* 15 I. Kânun 1933 1(11): 162-163(2-3).

1934

M. S. "Balkan Güreşleri ve Teknik." *Yeni Adam* 8 Kanunisani 1934 2: 3.

Cihat Hikmet. "Bulgaristan'daki Türklerin Vaziyeti." *Doğu* 1 Şubat 1934 14: 8-11

Koçu, Reşat Ekrem. "Tarih Meseleleri: Girit ve Osmanlı İmparatorluğu." *Varlık* 1 Mart 1934 1(16): 249-250(9-10).

Zeki Mesut. "Dünya: Ayın Politikası." *Ülkü* Mart 1934 3(13): 27-32.

Kastanakis, Traso. "Yunan Hikâyesi: Dansöz Kontesina Felicita." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Nisan 1934 1(18): 286-288 (14-16).

Ksenopulos, Grigoryos. "Yunan Edebiyatı: Ölüm Karşısında." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Nisan 1934 1(19): 302-303 (14-15).

Zeki Mesut. "Dünya: Ayın Politikası." *Ülkü* Nisan 1934 3(14): 105-110.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi I." *Altıok* 30 Nisan 1934 11: 17-19.

Zeki Mesut. "Dünya: Ayın Politikası." *Ülkü* Mayıs 1934 3(15): 171-176.

"Türk Gençliğine Bir İbret Dersi Sırp İstiklali Kahramanları: Teodor Yankoviç ve Dositey Obrodoviç." *Resimli Şark* Mayıs 1934 41: 26-27.

"Türk Muhacirleri." *Millî İnkılâp* 1 Mayıs 1934 2(1): 3-4.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi II." *Altıok* 15 Mayıs 1934 12: 18-19.

Nayır, Yaşar Nabi. "Başyazı/ Musahebe: Balkanlardaki Türkler." *Varlık* 1 Haziran 1934 1(22): 1.

Ağaoğlu, Samet. "Üç Nehir: Tuna." *Varlık* 15 Haziran 1934 1(23): 361(9).

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi III." *Altıok* 30 Haziran 1934 15: 17-19.

Stavru, Tationa. "Yunan Hikayesi: Ne Hale Gelmişti?." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Temmuz 1934 1(24): 380-382(12-14).

Bercovici, Konrad. "Leylâ." *Resimli Şark*. Çeviren Saliha Reşit. Temmuz 1934 43: 12-18.

Ahmet Ekrem. "Türk Tarihi: Balkanlarda İlk Muhaceretler." *Yeni Türk Mecmuası* Haziran-Temmuz 1934 1(23-24): 1534-1536.

"Hıristiyan Türkler." *İnkılâp* 1 Temmuz 1934 2(5): 4-6.

"Hıristiyan Türkler." *İnkılâp* 15 Temmuz 1934 2(6): 7.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi IV." *Altıok* 31 Temmuz 1934 17: 13-15.

Bakı, Edip Ali. "Muhacir Kızı." *Taşpınar* 19 Ağustos 1934 2(22): 181.

"Tuna'nın Türk Gençliği Arasında Müzik." *Müzik ve Sanat Hareketleri* Eylül 1934 1: 16.

Baras, Aleksandros. "Yunan Hikayesi: Yüzük." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Birinciteşrin 1934 2(30): 91-92.

"Romen Edebiyatından: Yolcu." *Çığır*. Çeviren Rıdvan Nafiz. Birinciteşrin 1934 2(18): 11.

Tunalı Nazif. "Tuna'da Sabah." *Çığır* Birinciteşrin 1934 2(18): 18.

Muvaffak Naci. "Bir Seyahatin Notları." *Varlık* 1 II. Teşrin 1934 2(32): 123-124.

Hisar, Abdülhak Şinasi. "Seyahat Notları: Atınaya Dönerken." *Varlık* 15 II. Teşrin 1934 2(33): 132-133.

Kastanakıs, Traso. "Yunan Hikayesi: Ana." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 II. Teşrin 1934 2(33): 139-142.

Şerif, Mustafa. "Komşu Memleketlerde Kültür Hareketleri." *Altıok* 25 İkinciteşrin 1934 21: 3-4.

Hisar, Abdülhak Şinasi. "Seyahat Notları: Atınaya Dönüş." *Varlık* 1 Birincikânun 1934 2(34): 146-148.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atina Duyguları.” *Varlık* 15 Birincikânun 1934 2(35): 166-168.

1935

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Atina Akşamları.” *Varlık* 1 İkincikânun 1935 2(36): 178-179.

Nayır, Yaşar Nabi. “Öz Türkçe: Mutsuz Kardeşlerimizin Kafa Açlığı.” *Varlık* 15 İkincikânun 1935 2(37): 193.

Lukianos. “Yunan Klasikleri: Ruya.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1935 2(37): 205-207.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atina Duyguları.” *Varlık* 1 Mart 1935 2(40): 242-244.

Papa, Katina. “Yunan Hikâyesi: Dünya.” *Varlık* Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Nisan 1935 2(43): 300-302.

Zorlutuna, Halide Nusret. “Tuna.” *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1935 1(32): 2007.

“Balkanlarda Orkestra Şefleri.” *Müzik ve Sanat Hareketleri* Nisan 1935 8: 6.

Bastyas, Kostis. “Yunan Edebiyatı: Deniz.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 9 Mayıs 1935 2(45): 332-333.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Pist Yapamıyoruz, Balkan Oyunlarını Üstümüze Alıyoruz.” *Yarım Ay* 15 Mayıs 1935 1(7): 24.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 1 Haziran 1935 1(8): 26-27.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 15 Haziran 1935 1(9): 20-21.

“Dimitri Mitropulos’un Sözleri Dünya Orkestralarının Vaziyetleri.” *Müzik ve Sanat Hareketleri* Haziran 1935 10: 17.

“Atina Müzik Mevsimi Kapandı.” *Müzik ve Sanat Hareketleri* Haziran 1935 10: 24.

“Atina “Müsikos Kozmoz” Gazetesinin Hakkımızdaki Bir Yazısı.” *Müzik ve Sanat Hareketleri* Haziran 1935 10: 25.

Hâmid Macid. "Tarih." *Varlık* 1 Temmuz 1935 2(48): 370.

Nayır, Yaşar Nabi. "Kültürü Koruma Arslulusal Yazarlar Kongresi." *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 2.

Hisar, Abdülhak Şinasi. "Bükreş Duyguları." *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 6-7.

"Spor: Balkan Kupasındaki Zararlarımız." *Yarım Ay* 1 Temmuz 1935 1(10): 25.

Hisar, Abdülhak Şinasi. "Seyahat Notları: Rumen Kokteyli." *Varlık* 1 Ağustos 1935 3(50): 20-21.

Vafopulos, Yorgo. "Yunan Edebiyatı: Keman." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Ağustos 1935 3(50): 29-30.

Koşalay, Ömer Besim. "Spor." *Yarım Ay* 1 Ağustos 1935 1(12): 30.

Koşalay, Ömer Besim. "Spor: Balkan Oyunları Nihayet Geldi Çattı." *Yarım Ay* 15 Eylül 1935 1(15): 22.

Akyol, Sami. "Yeni Kitaplardan: Tunadan Batıya." *Taşpınar* 29 Birinciteşrin 1935 3(36): 201.

"Spor." *Yarım Ay* 1 Birinciteşrin 1935 1(16): 26.

Koşalay, Ömer Besim. "Spor: Balkan Oyunlarındaki Akıbetimiz." *Yarım Ay* 15 İlkteşrin 1935 1(17): 30-31.

Çağlar, Behçet Kemal. "Hey Tuna, Tuna!" *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 56.

Öngay, Mehmet Necati. "Dediler." *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 76.

Çağlar, Behçet Kemal. "Tekrar Bulduğum Kardeşime." *Varlık* 1 Sonteşrin 1935 3(56): 119.

Örik, Nahid Sırrı. "Garb Kitapları: Romanya Hakkında Bir Eser." *Varlık* 15 Sonteşrin 1935 3(57): 140.

"Spor." *Yarım Ay* 15 İkinciteşrin 1935 1(19): 30.

Çağlar, Behçet Kemal ve İhsan Boran. "Batakılık." *Yücel* İkinciteşrin 1935 2(9): 102.

“Komşularımızda: Bulgaristan’da Büyük Bir Radyo İstasyonu Yapılıyor.” *Müzik ve Sanat Hareketleri* İkinciteşrin 1935 11: 6-7.

Örik, Nahid Sırrı. “Kitaplar: ‘Tunadan Batıya’ İçin.” *Varlık* 1 İlkânun 1935 3(58): 157-158.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük.” *Varlık* 15 İlkânun 1935 3(59): 162-164.

Selekler, Hâmit Macit. “Tarihi Okurken.” *Varlık* 15 İlkânun 1935 3(59): 163.

Uludağ, Osman Şevki. “Folklor: Balkanlar’da Folklor Birliği.” *Ülkü* Birincikânun 1935 6(34): 243-245.

Osman Nebi. “Andre Gorçakof.” *Yücel* Birincikânun 1935 2(10): 148-151.

1936

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük I.” *Varlık* 1 Sonkânun 1936 3(60): 178-180.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük II.” *Varlık* 15 Sonkânun 1936 3(61): 194-196.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi I.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1936 4(37): 3-13.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 1 İkincikanun 1936 1(22): 30-31.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük III.” *Varlık* 1 Şubat 1936 3(62): 210-211.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük IV.” *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 226-227.

Selekler, Hâmit Macit. “İşte Çamlarda Sabah.” *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 227.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi II.” *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1936 4(38): 52-61.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diploması Hatalarımız: Yunanistan I.” *Yarım Ay* 15 Şubat 1936 2(25): 16-17.

Gündip, E. Ruhiğ. “Trak ve Türk Sözlere Arasında Benzerlik.” *Altınok* Şubat 1936 25: 16-18.

- Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük V." *Varlık* 1 Mart 1936 3(64): 242-244.
- Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Göçmen Musikiciler I." *Kültür Haftası* 4 Mart 1936 8: 148.
- Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Göçmen Musikiciler II." *Kültür Haftası* 11 Mart 1936 9.
- Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük VI." *Varlık* 15 Mart 1936 3(65): 258-260.
- Haris, Petros. "Yunan Hikâyesi: Beklenilmeyen Kitap." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Mart 1936 3(65): 271-272.
- Hisar, Abdülhak Şinasi. "Seyahat Notları: Benzeyişlerimiz." *Ağaç* 14 Mart 1936 1: 5-6.
- Hisar, Abdülhak Şinasi. "Seyahat Notları: Gene Benzeyişlerimiz." *Ağaç* 28 Mart 1936 3: 5-6.
- Akgür, Celal. "Akın." *Batı Yolu* Mart 1936 8: 6.
- Cumralı, Sedat. "Göçmen Yerleştirirken Düşüncelerimiz." *Taşpınar* 24 Mart 1936 4(41): 85-87.
- Çorlu, Salih Münir. "Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi III." *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1936 4(39): 117-126.
- Çorlu, Salih Münir. "Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan II." *Yarım Ay* 1 Mart 1936 2(26): 18-21.
- Çorlu, Salih Münir. "Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan III." *Yarım Ay* 15 Mart 1936 2(27): 30-31.
- Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük VII." *Varlık* 1 Nisan 1936 3(66): 274-275.
- Örik, Nahid Sırrı. "Garb Kitapları: Bucarest." *Varlık* 15 Nisan 1936 3(67): 201-202.
- Hisar, Abdülhak Şinasi. "Seyahat Notları: Birleşmiyen Çalgılar." *Ağaç* 4 Nisan 1936 4: 5-6.

Levend, Agah Sırrı. “Eserler ve Hadiseler: Bizde Seyahat Edebiyatı ve İki Eser Finlandiya ve Tunadan Batıya.” *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1936 4(40): 207-210.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan IV.” *Yarım Ay* 1 Nisan 1936 2(28): 20-23.

“15 Günden 15 Güne.” *Yarım Ay* 15 Nisan 1936 2(29): 1.

Gürdal, Ş. Akşit. “Atılâ.” *Altıok* Nisan 1936 26: 31-32.

Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Göç Yeniden Başlarken.” *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 305.

Emek, Reşad Cemal. “Ayrılık.” *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 309.

Adil, Fikret. “Yunanistan, Tenakuzlar ve Tezadlar Memleketi.” *Ağaç* 30 Mayıs 1936 9: 13-14.

Hayri. “Kırklarelinde Tarihi Araştırmalar: Binbir Oklu Mehmet.” *Batı Yolu* Mayıs 1935 2: 6-7.

Argun, Mübeccel. “Yunan Mitolojisinden Hikâyeler I: Pandora ve Fısıldayan Kutu.” *Yücel* Mayıs 1936 3(15): 126-128.

Kavafis, K. “Yunan Edebiyatı: Üç Şiir.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Haziran 1936 3(70): 348.

Argun, Mübeccel. “Yunan Mitolojisinden Hikâyeler II: Yüz Gözlü Bekçi.” *Yücel* Haziran 1936 3(16): 176-178.

Esmer, A. Şükrü. “Balkan Antantı Matbuat Kongresi.” *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Haziran 1936 63: 1-4.

Şinasi Reşit. “Spor: Zavallı Atletizm.” *Yarım Ay* 1 Temmuz 1936 2(34): 28.

Emek, Reşad Cemal. “Ayrılık.” *Varlık* 1 Ağustos 1936 4(74): 26.

Vutiros, Dimostenis. “Yunan Hikâyesi: Hırsız.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Ağustos 1936 4(74): 27-29.

Kınçef, Kurum. "Montreux Zaferi Münasebetiyle: Çanakkaleden Geçerken." *Kaynak*. Çeviren Türker Acaroğlu. 19 Ağustos 1936 4(43): 214-215.

"Belgrad Radyosu Bülbülü Bahriye Haçış Yarım Ay'a Diyor ki." *Yarım Ay* 15 Eylül 1936 2(39): 18-19.

Boran, İhsan. "Bir Rumen Atasözü." *Yücel* Eylül 1936 4(19): 15.

Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Balkan Türkleri ve Göç." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 97-98.

Papazoğlu, Avr. N. "Yunanistanda Fikir Hayatı." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 106-107.

Mihaylov, Panço. "Bulgar Hikâyesi: Nikola." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 110-111.

Koşolay, Ömer Besim. "Spor: Balkan Oyunları Arifesinde Bizde Atletizm ve Atletler Ne Halde?" *Resimli Ay* Birinciteşrin 1936 8: 89-95.

"Kitaplar: Balkanlar ve Türklük." *Yücel* Birinciteşrin 1936 4(20): 65-66.

Uludağ, Osman Şevki. "Göçmenler Arasında." *Varlık* 15 İkinciteşrin 1936 4(81): 135-136.

Koşolay, Ömer Besim. "Spor: Yedinci Balkan Oyunlarında." *Resimli Ay* İkinciteşrin 1936 9: 89-92.

Binat, Tarık. "Biz." *Yücel* İkinciteşrin 1936 4(21): 87.

Hayri. "Göçmen Kızı." *Batı Yolu* İkinciteşrin 1935 4: 11,16.

Papazoğlu, A. N. "Yunan Yazıcıları: Angelos Sikelyanos'la Bir Görüşme." *Varlık* 1 İlkânun 1936 4(82): 150-151.

Koçu, Reşat Ekrem. "Tarihî Bibliyografya: Balkanlar ve Türklük." *Varlık* 1 İlkânun 1936 4(82): 156-157.

Azov, V. L. "Bulgar Hikâyesi: Hüviyet Cüzdanı." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İlkânun 1936 4(83): 172.

Ali Rıza Seyfi. “Maltaya Gidiyoruz.” *Resimli Ay* 1 İlkânun 1936 10: 1-4.

Edevyn R. Bevan M. A., Han. Litt. “Yunan Felsefesinin Yaşıyan Kıymeti.” *Gündüz*. Çeviren Altan Sunar 15 Birincikânun 1936 2(9): 226-228.

1937

Kirof. F. “Bu Günki Türk Edebiyatı.” *Varlık* 1 İkincikânun 1937 4(84): 182.

Penev, Boyan. “Komşu Memleketlerde: Bulgar Edebiyatında Realizm.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 1 İkincikânun 1937 4(84): 188-189.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: İhtiyar Öküz.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 1 İkincikânun 1937 4(84): 190-191.

Papazoğlu, A. N. “Komşu Memleketlerde: Yunanistanda Fikir Hayatı.” *Varlık* 15 İkincikânun 1937 4(85): 202-203.

Vafapulos, Yorgi. “Mükâfat.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1937 4(85): 203.

Edevyn R. Bevan M. A., Han. Litt. “Yunan Felsefesinin Yaşıyan Kıymeti.” *Gündüz*. Çeviren Altan Sunar. 15 İkincikânun 1937 2(10): 244-245.

Yedek, Enis Bülent. “Yeni Kitaplar: Balkanlar ve Türklük.” *Gündüz* 15 İkincikânun 1937 2(10): 253.

Tanyolaç, Tevfik Abdurrahman. “Pınarcık Tepe ve Aşıklar Mezarı.” *Yarım Ay* 15 İkincikânun 1937 47: 23.

Boran, İhsan. “Bükreş’ten Ankara’ya.” *Yücel* İkincikânun 1937 4(23): 208.

Orkun, Hüseyin Namık. “Balkanlar ve Türklük.” *Varlık* 1 Şubat 1937 4(86): 218-219.

Domuşçiev, G. P. “Bulgar Edebiyatı: Mensur Şiirler.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Şubat 1937 4(87): 240.

Kaptanoğlu, Muazzez. "Eski Bosna Hatıralarından: Lubisanın Gözleri." *Resimli Ay Şubat* 1937 12: 54-61.

Acaroğlu, Türker. "Bulgar Edebiyatı: Asen Zlatarov ld." *Varlık* 1 Mart 1937 4(88): 245.

Alitersis, Glafkos. "Yunan Hikâyesi: Cellat." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Mart 1937 4(88): 253-256.

Kostantinof, Kostantin. "Bulgar Hikâyesi: Vukuat." *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 15 Mart 1937 4(89): 269-272.

Ömer Barkan. "Bibliyografya: Balkanlar ve Türklük." *lk* Mart 1937 9(49): 65-70.

"Tenkit: Balkanlar ve Türklük." *ığır* Mart 1937 4(48): 120.

nver, A. Süheyl. "Balkan Memleketlerimizin Tıbbî Folkloru." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart 1937 6(65): 113-114.

"İ Sosyete: Atina'da Türk Resim Sergisi." *Yeni Adam* 1 Mart 1937 167: 5.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlarda: Romanyalı Gagauzlar ve Türk Kültürü." *Varlık* 1 Nisan 1937 4(90): 274-275.

Petresko, ezar. "Rumen Edebiyatı: Hücum." *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 15 Nisan 1937 4(91): 297-298.

Devrimsel, Mihri. "Gündüz Gözüyle: Ankara-Bükreş." *Gündüz* 15 Nisan 1937 3(13): 16-17.

"Portre: Milan Stoyadinoviç Komşu ve Dost Yugoslavya'nın Başvekili." *Her Ay* 20 Mart- 20 Nisan 1937 1: 13-14.

Bozok, Hüsamettin. "Sosyal ve Ekonomik Bakımdan Yugoslavya." *Yeni Adam* 29 Nisan 1937 174: 14-15.

Nemirof, Dobri. "Bulgar Hikâyesi: En Fakir." *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 15 Mayıs 1937 4(93): 332.

"Türkiye ve Yugoslavya." *Her Ay* 20 Nisan-20 Mayıs 1937 2: 32.

- “Kültür Haberleri: Romanya’da Neşriyat.” *Yeni Adam* 6 Mayıs 1937 175: 9.
- Adnan, İ. “Rumen Edebiyatı: Tekirgölün Efsanesi.” *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 1 Haziran 1937 4(94): 342-344.
- Selekler, Hâmit Macit. “Boğazın Rumeli Yakası.” *Varlık* 15 Haziran 1937 4(95): 357.
- “Kitap Haberleri: Balkanlarda Musiki İlerleyişi.” *Yeni Adam* 3 Haziran 1937 179: 17.
- Sfakânakis, Yanis. “Yunan Hikâyesi: Güllü Ev.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Haziran 1937 4(95): 362-364.
- Pektanov, Konstantin N. “Bulgar Hikâyesi: Goşo.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Temmuz 1937 4(96): 379-380.
- Yakup Sabri. “Göç.” *Varlık* 15 Temmuz 1937 5(97): 392.
- Stamatov. “Bulgar Hikayesi: Bir Mahkeme Celbi.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Temmuz 1937 5(97): 395-396.
- Nikolova, Tzanka Slavkova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Adula.” *Çığır*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. Temmuz 1937 5(52): 15-16.
- Nayır, Yaşar Nabi. “Gagauz Halk Edebiyatı.” *Varlık* 15 Ağustos 1937 5(99): 429.
- Hondropulos, Satos. “Bugünkü Yunan Hikâyecileri: Deli.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. Ağustos 1937 3(17): 137-142.
- Orkun, Hüseyin Namık. “Attila: İsveç Kralı.” *Yücel* Ağustos 1937 5(30): 219-221.
- “Hulasalar: Roman ve Tarih.” *Yeni Adam* 12 Ağustos 1937 189: 17.
- “Hulasalar: Yunanistan’da Gazeteciliğin Edebiyata Tesiri.” *Yeni Adam* 12 Ağustos 1937 189: 17.
- “Dış Sosyete: Bulgaristan’da Yeni Adam.” *Yeni Adam* 19 Ağustos 1937 190: 7.
- Petresko, Çezar. “Sabit Fikir.” *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 1 Eylül 1937 5(100): 437-439.

Bekata, Hıfzı Oğuz. “Tenkit: Balkanlarda Musiki İlerleyişi.” *Çığır* Eylül 1937 5(54): 46.

“Dış Sosyete: Selanik Fuarındaki Türk Pavilyonu Birinciliği Aldı.” *Yeni Adam* 30 Eylül 1937 196: 7.

Ertunç, Muhlis. “Konuşmalar: Dil ve Kültür.” *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 465-466.

Boztuna, Zahit. “Gagauz Halk Edebiyatından Örnekler.” *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 472.

Ertunç, Muhlis. “Konuşmalar: Kültür ve Dil/ Balkanlarda Türk Dilinin Hakimiyeti.” *Varlık* 15 İlkteşrin 1937 5(103): 481-482.

Yönetken, Halil Bedi. “Bibliyografya: Balkanlarda Müzik İlerleyişi.” *Ülkü* Birinciteşrin 1937 10(56): 187-192.

Venezis, İlias. “Yunan Hikâyesi: 1934 Senesinin Masalı.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 29 İlkteşrin 1937 4(19): 13-16.

Papazoğlu, Avr. N. “Dil: Yunan Dilinin Tekamülü.” *Çığır* Birinciteşrin 1937 99-100.

Terzakis, Angelos. “Yunan Hikayesi: Ferdi Çavuşun Nöbetçiliği.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Sonteşrin 1937 5(104): 509-510.

“Serseriler Kervanı.” *Resimli Ay*. Çeviren İlhan Siyami Tonar. Birincikânun 1937 11: 66-72.

Nikolova, Tzanka Slavkova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Yemin.” *Çığır*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. İlkânun 1937 5(57-60): 95.

Uzunhasan, Semiha. “Bulgaristan’da Faşizm Tehlikesi.” *Yeni Adam* 26 İlkânun 1937 161: 6.

1938

Dukas, Stratis. “Yunan Edebiyatı: Maymunun Ağzından.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1938 5(109): 585-586.

Naku, Lilika. "Yunan Hikâyesi: Analık." *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. İkincikânun 1938 4(22): 84-87.

Gökyay, Orhan Şaik. "Konuşma: Kahramanlık Edebiyatı." *Uludağ İkincikânun* 1938 14: 1-5.

"Bulgaristan'da Türk Edebiyatı." *Yeni Adam* 13 İkincikanun 1938 211: 7.

"Romanya Nereye Gidiyor." *Yeni Adam* 13 İkincikanun 1938 211: 10-12, 19.

Şimşek, Hasan. "İklim." *Varlık* 1 Şubat 1938 5(110): 605.

Seren, Şahap Sıtkı. "Hatıralar." *Varlık* 15 Şubat 1938 5(111): 619.

Çağlar, Behçet Kemal. "O İhtilal Bayrağı." *Ülkü* Şubat 1938 10(60): 504-505.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Bibliyografya: Balkan Musikisine Dair." *Ülkü* Şubat 1938 10(60): 558-562.

Nikolova, Tzanka Slavkova. "Bulgar Edebiyatından Örnekler: Serseri." *Resimli Ay*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. Şubat 1938 24: 52-54.

Fevziye Abdullah. "Kitaplar ve Mecmualar: Faruk Nafiz, *Akıncı Türküleri*." *Ülkü* 1 Mart 1938 11(61): 91-96.

Ömer Besim. "Spor: Avrupa Güreş Şampiyonasında Ne Derece Alabileceğiz?." *Modern Türkiye* 15 Mart 1938 3:19.

Ahıskal, Leman. "Balkan Kaşarı." *Modern Türkiye* 29 Mart 1938 5: 20.

Burlan, Orhan. "Bir Tiyatro Tarihi İçin Notlar: Yunan Tiyatrosu I." *Yücel* Mart 1938 7(37): 26-28.

Filimon, N. "Romen Hikâyesi: Çokoy." *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 15 Nisan 1938 5(115): 681-682.

Nahid Sırrı. "Fikir Hayatı, Bir Okuyucunun Notları: Bir Ölüm Münasebetiyle Tarih Faraziyeleri." *Ülkü* 1 Nisan 1938 11(62): 181-182.

Burlan, Orhan. "Bir Tiyatro Tarihi İçin Notlar: Yunan Tiyatrosu II." *Yücel* Nisan 1938 7(38): 76-78.

- Hersegil, Tayib. "Bir Türk Dostunun Ölümü." *Varlık* 1 Mayıs 1938 5(116): 696.
- Papazoğlu, Avr. N. "Bir Kitap." *Varlık* 1 Mayıs 1938 5(116): 699-700.
- Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Balkanlarda Sevgi ve Kardeşlik Tezahürleri." *Varlık* 15 Mayıs 1938 5(117): 705.
- Straşimirof, Anton. "Gagauz Hayatı." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Mayıs 1938 5(117): 715-716.
- Valdas. "Bulgar Hikâyesi: Bir Misafir." *Varlık*. Çeviren Rüştü Şardağ. 15 Mayıs 1938 5(117): 717.
- Ahmet Halil. "Bir Dış Seyahatinden İntibalar: Bulgar Tarihine Dair." *Çığır* Mayıs 1938 6(65): 75-76.
- Bayrı, M. Halit. "Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar: 1897 Türk Yunan Savaşına Ait İki Destan." *Yeni Türk Mecmuası* Mayıs 1938 6(65): 169-172.
- Dorsinis, Georgiyos. "Yunan Hikâyesi: Çirkin Kız." *Varlık*. Çeviren Avram N. Papazoğlu. 1 Haziran 1938 5(118): 732-733.
- Fındıkoğlu, Ziaettin Fahri. "Bulgaristan'da Halk Bilgisi Müzesi." *Halk Bilgisi Haberleri* Haziran 1938 7(80): 169-170.
- Marz, Jozef. "Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 1: Yugoslavya'da Kültür." *Bilgi Yurdu*. Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Haziran 1938 11: 369-371.
- Karkavisas, Andras. "Yunan Hikâyesi: Deniz." *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Temmuz 1938 6(121): 11-14.
- Sayron, Hadiye. "Şekspir ve Grek Trajedisi." *Kalem* 15 Temmuz 1938 1(5): 182-187.
- Xenophon. "Portreler." *Kalem*. Çeviren Hayrullah Örs. 15 Temmuz 1938 1(5): 201-204.
- Alyanak, Mustafa Şerif. "Tenkit: Bulgar Tarihi Hakkında Osmanlı-Türk Kaynakları." *Çığır* Temmuz 1938 6(67): 109.

Gökyay, Orhan Şaik. “Tarihten Akisler: Budin Türküsü.” *Yücel Temmuz* 1938 7(41): 174.

Ronart, Stephan. “Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 2: Yunanistan’da Kültür.” *Bilgi Yurdu*. Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Temmuz 1938 12: 391-393.

Atay, Falih Rıfki. “Tuna Kıyıları.” *Kalem* 15 Ağustos 1938 1(6): 225-226.

Ahmet Halil. “Bir Dış Seyahatinden İntibalar: Bir Bulgar Müverrihi Vesilesile.” *Çığır* Ağustos 1938 6(68): 122.

“15 Günden 15 Güne: Kraliçe Marie’nin Ölümü.” *Yarım Ay* 15 Ağustos 1938 85: 1, 24.

Acaroğlu, Türker. “Sofya’da.” *Varlık* 1 Eylül 1938 6(124): 57-58.

Kristalis, Kostas. “Yunan Hikâyesi: Muallime.” *Varlık* Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Eylül 1938 6(125): 75-76.

Zevrak, Petri. “Gagauz Manileri.” *Halk Bilgisi Haberleri* Eylül 1938 7(83): 260-264.

Ronart, Stephan. “Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 3: Arnavutluk’ta Kültür.” *Bilgi Yurdu*. Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Eylül 1938 2: 462-463.

Papazoğlu, Avr. N. “Yunanistan’da Sanat Himayesi.” *Varlık* 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 85.

Botef, Hristo. “Bulgar Hikayesi: Harp ve Ötesi.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 86-87.

Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Türk Kültürü ve Türkçe.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 97-98.

Nayır, Yaşar Nabi. “Akıncılar Köyü Münasebetiyle.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 104.

Serpoğlu, Mitat. “Bosna Hersek Müslümanlarının Millî Destanı.” *Ülkü* İlkteşrin 1938 12(68): 172-176.

Zevrak, Petri. “Gagauz Manileri.” *Halk Bilgisi Haberleri* Birinciteşrin 1938 7(84): 278-285.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Balkan Oyunlarında Bir Hezimet Daha!” *Yarım Ay* 1 İlkteşrin 1938 88: 16.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İkinciteşrin 1938 6(128): 125-128.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 2: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 15 Sonteşrin 1938 6(129): 143-144.

Attilâ, Osman. “Tuna.” *Yücel* Sonteşrin 1938 8(45): 163.

Daskalaki, Eli Aleksiu. “Yunan Hikâyesi: Üç Kardeş.” *Varlık* 1 İlkânun 1938 6(130): 153-155.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 3: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İlkânun 1938 6(130): 157-160.

Alpağo, Salih. “Kervan.” *Varlık* 15 İlkânun 1938 6(131): 171.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 4: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 15 İlkânun 1938 6(131): 172-176.

Özerdim, Sami N. “Bu Kadar Yazabildim!” *Yeni Türk Mecmuası* Birincikânun 1938 6(72): 540-541.

1939

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası Son: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İkincikânun 1939 6(132): 188-196.

Kemalettin Kamu. “Sınırdaki Sular.” *Oluş* 1 İkincikânun 1939 1(1): 6.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 8 İkincikânun 1939 1(2): 29-30.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 15 İkincikânun 1939 1(3): 46-48.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 22 İkincikânun 1939 1(4): 63-64.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 29 İkincikânun 1939 1(5): 79-80.

Laerte, Diogene. "Xenophon'un Hayatı." *Kalem.* Çeviren Hayrullah Örs. 1 İkincikânun 1939 2(8): 49-51.

Zevrak, Petri. "Gagauz Türküleri." *Halk Bilgisi Haberleri* İkincikânun 1939 8(87): 71-72.

Ruberg, Stefan. "Hikâye: Balkan Rapsodisi." *Yücel.* Çeviren Orhan Ş. Özdemir. Sonkanun 1939 8(47): 275-278.

Süleymanpaşiç, Mehmed. "Türk ve Yugoslav Edebiyatlarında Bosna ve Hersek Müslümanları." *Varlık* 1 Şubat 1939 7(134): 59-62.

Acaroğlu, Türker. "Deliorman Türkleri Hakkında Bir Tetkik." *Varlık* 15 Şubat 1939 7(135): 112-118.

Mirivilis, Stratis. "Yunan Hikâyesi: Ahenk Kırılınca." *Gündüz.* Çeviren A. Nevzat Hotko. 15 Şubat 1939 7(35): 57-72.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 5 Şubat 1939 1(6): 95-96.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 12 Şubat 1939 1(7): 100-105.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 12 Şubat 1939 1(7): 111-112.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 19 Şubat 1939 1(8): 116-120.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 19 Şubat 1939 1(8): 128.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 27 Şubat 1939 1(9): 136-138.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 27 Şubat 1939 1(9): 143-144.

Rolland, Romain. "Panait İstrati." *Kalem.* Çeviren Yaşar Nabi Nayır. 1 Şubat 1939 2(9): 144.

Şardağ, Rüştü. "Panait İstrati." *Varlık* 1 Mart 1939 7(136): 146-148.

Gökyay, Orhan Şaik. "Tahliller, Tenkitler: Balkanları ve Türkiye'yi Alâkadar Eden Bir Mecmua." *Varlık* 15 Mart 1939 7(137): 175-179.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 5 Mart 1939 1(10): 150-153.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 5 Mart 1939 1(10): 160.

Audiat P.. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 12 Mart 1939 1(11): 167-169.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 12 Mart 1939 1(11): 175-176.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 19 Mart 1939 1(12): 182-184.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 19 Mart 1939 1(12): 190-192.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 26 Mart 1939 1(13): 198-202.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 26 Mart 1939 1(13): 207-208.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan. "Hikâye: Hudut Subayı." *Yarım Ay* 1 Mart 1939 97: 22-23.

Ortaç, Yusuf Ziya. "Mecmua." *Yenigün* 11 Mart 1939 1(1): 4.

Konyalı, İbrahim Hakkı. "Muhaç Muharebesi." *Yenigün* 18 Mart 1939 1(2): 8-9.

Acaroğlu, Türker. “Bugünkü Bulgar Edebiyatına Bir Bakış.” *Varlık* 1 Nisan 1939 7(138): 207-211.

Conker, Orhan. “Türkiyemizin Münakalât Davası.” *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 220-225.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Türk’ün Haşmet ve Asaletini Terennüm Eden Yugoslav Edibleri.” *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 237-239.

Zevrak, Petri. “Folklor: Gagauz Türkleri.” *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 240-243.

Schmaus, Aloise. “Bugünkü Türk Edebiyatı.” *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 275-277.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 2 Nisan 1939 1(14): 214-217.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 2 Nisan 1939 1(14): 223-224.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 9 Nisan 1939 1(15): 233-236.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 9 Nisan 1939 1(15): 239-240.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 16 Nisan 1939 1(16): 251-254.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 16 Nisan 1939 1(16): 255-256.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 23 Nisan 1939 1(17): 269-270.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 23 Nisan 1939 1(17): 271-272.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 30 Nisan 1939 1(18): 285-286.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 30 Nisan 1939 1(18): 287-288.

Sayron, Hadiye. "Padise Lost Kaybolmuş Cennet." *Kalem* 1 Nisan 1939 2(11): 198-200.

Zevrak, Petri. "Gagauzlar Arasında Kullanılan Halk İlaçları." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart-Nisan 1939 8(89-90): 112-113.

Zevrak, Petri. "Gagauz Bilmeceleri." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart-Nisan 1939 8(89-90): 113-114.

"İtalya'nın Son Küçük Lokması Arnavutluk." *Yenigün* 15 Nisan 1939 1(6): 3.

Erenbilge, M. Niyazi. "Askerlik: Yugoslavya'da Ordu Teşkilatı." *Bilgi Yurdu* Nisan 1939 9: 653-656.

Zevrak, Petri. "Folklor: Gagauz Türkleri." *Varlık* 1 Mayıs 1939 7(140): 278-280.

Conker, Orhan. "Büyük Türkiye İdeali Karşısında Nüfus Davamız." *Varlık* 15 Mayıs 1939 7(141): 290-292.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 7 Mayıs 1939 1(19): 300-302.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 7 Mayıs 1939 1(19): 302-304.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 14 Mayıs 1939 1(20): 319-320.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 21 Mayıs 1939 1(21): 333-336.

Sayron, Hadiye. "Padise Lost Kaybolmuş Cennet." *Kalem* 1 Mayıs 1939 2(12): 261-265.

Yanopulos, Alk. "Hikâye: Bir Küçük Şehirde Üç Genç Kız." *Yücel.* Çeviren Avr. N. Papazoğlu. Nisan 1939 9(50): 85-89.

Alpaslan. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna." *Kopuz* 15 Mayıs 1939 1(2): 59.

Süleymanpaşıç, Mehmed. "Yugoslavyada Kültürel Hayat." *Varlık* 15 Haziran 1939 7(143): 371-373.

Nayır, Yaşar Nabi. "Gagauzlara Dair Kıymetli Bir Eser." *Varlık* 15 Haziran 1939 7(143): 374-375.

Dranaz, Faik. "Parmenides Destanı." *Oluş* 18 Haziran 1939 1(25): 394-397.

Sayron, Hadiye. "Padise Lost Kaybolmuş Cennet." *Kalem* 1 Haziran 1939 2(13): 29-34.

Çağlar, Behçet Kemal. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Het Tuna, Tuna!" *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 113.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna." *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 114-115.

Papazoğlu, Avram N. "Türkiye ve Yunanistan Arasında Fikri Münasebetler." *Varlık* 1 Temmuz 1939 7(144): 395-397.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Temmuz 1939 7(144): 404-408.

Tanrıöver, Hamdullah Suphi. "Hulâsalar İktibaslar: İktisadî Romanya." *Varlık* 15 Temmuz 1939 8(145): 19-20.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 2: Gagauzlar'ın Menşei (Hıristiyan Türkler)." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Temmuz 1939 8(145): 25-32.

Ahmet Halil. "Köy Tetkikleri: Deliorman Köylerinden Kokarca Köyü ve Bugünkü Vaziyeti." *Ülkü* Temmuz 1939 13(77): 397-402.

Sezgin, M. Cemal. "Kültür Seferberliği." *Oluş* 16 Temmuz 1939 2(29): 456-457.

Coşkun, Nusret Safa. "Zogo İle Konuştuk." *Yenigün* 8 Temmuz 1939 1(18): 16-17.

"Mavi Tuna Tekrar Çevriliyor." *Yenigün* 15 Temmuz 1939 1(19): 25

Yücel, Hasan Ali. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Türküsü." *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 149.

Zorlutuna, Halide Nusret. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tunada.” *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 150.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 3: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ağustos 1939 8(146): 59-64.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 4: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Ağustos 1939 8(147): 91-96.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 5: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Eylül 1939 8(148): 123-128.

Âşir, Vildan. “Spor: Romen Gençlik Teşkilatı, Straja Tarii.” *Ülkü* 1 Eylül 1939 14(79): 19-22.

Enis Behiç. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Kıyısında.” *Kopuz* 15 Eylül 1939 1(6): 232.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Türkün Medeniliğini ve Avrupalılığını İddia ve Müdafaa Eden Bir Hırvat Politikacısı.” *Varlık* 15 Eylül 1939 8(149): 151-152.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 6: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Eylül 1939 9(149): 153-160.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Sırp İstiklâl Mücadelelerine Edebiyatın ve Güzel Sanatların Tesiri.” *Varlık* 1 Birinciteşrin 1939 9(150): 173-175.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 7: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1939 9(150): 182-184.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 8: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birinciteşrin 1939 9(151): 204-208.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Türkler ve Türk Devletlerinin İnkişafı.” *Varlık* 1 Kasım 1939 9(152): 221-223.

Acaroğlu, Türker. “Kostov Öldü.” *Varlık* 1 İkinciteşrin 1939 9(152): 225-226.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 9: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkinciteşrin 1939 9(152): 227-232.

“Milletlerarası Belgrad Sergisinde Türkiye Pavyonu.” *Varlık* 15 İkinciteşrin 1939 9(153): 248-250.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 10: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkinciteşrin 1939 9(153): 251-256.

Gross, Hermann. “Türkiye’den Giden Rum Muhacirlerin Yunanistan’a Temin Ettikleri Faydalar.” *Bilgi Yurdu* İkinciteşrin 1939 28: 861-867.

Acaroğlu, Türker. “Tenkitler ve Tahliller: Bulgar Akademisi ve Sofya Üniversitesi Neşriyatı.” *Varlık* 1 Birincikanun 1939 9(154): 272-274.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 11: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birincikanun 1939 9(154): 275-280.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 12: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birincikanun 1939 9(155): 299-304.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Osmanlı Sarayında Konser Veren Sırp Prensleri.” *Varlık* 30 Birincikanun 1939 9(156): 318-319.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 13: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 30 Birincikanun 1939 9(156): 323-328.

Seren, Haluk. “Deliorman Kızları.” *Gençlik* 21 Birincikânun 1939 29: 2.

Ayel, Edip. “Mohaç.” *Gençlik* 28 Birincikânun 1939 30: 2.

1940

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Yeni Türkiyenin Yaratıcısı Kemal Atatürk.” *Varlık* 15 İkincikanun 1940 10(157): 345-347.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 14: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkincikanun 1940 10(157): 348-352.

Ülgener, Emin. “Tuna Türküsü.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1940 8(85): 40.

Yamaç, Cavit. “Rumen Tiyatro Müellifleri I.” *Türk Tiyatrosu* 15 İkincikanun 1940 111: 6.

Ayel, Edip. "Düşman." *Gençlik* 25 İkincikânun 1940 34: 3.

Süleymanpaşıç, Mehmed. "Bugünkü ve Yarınki Türkiye." *Varlık* 1 Şubat 1940 10(158): 363-367.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 15: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Şubat 1940 10(158): 371-376.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri II." *Türk Tiyatrosu* 1 Şubat 1940 112: 3.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri III." *Türk Tiyatrosu* 15 Şubat 1940 113: 4-7.

Ağaoğlu, Samet. "Muhtelif Memleketlerde Fiyat Kontrolüne Müteallik Mevzuat I." *Varlık* 15 Şubat 1940 10(159): 382-383.

Süleymanpaşıç, Mehmed. "Yugoslav Matbuatının İnkişafı." *Varlık* 15 Şubat 1940 10(159): 393-395.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 16: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Şubat 1940 10(159): 396-400.

H. İlhan. "Tunada Bir Akşam." *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1940 9(86): 80.

Çetin, M. Alâettin. "Akıncıların Türküsü." *Gençlik* 29 Şubat 1940 39: 3.

Ağaoğlu, Samet. "Muhtelif Memleketlerde Fiyat Kontrolüne Müteallik Mevzuat II." *Varlık* 1 Mart 1940 10(160): 402-405.

"Yunanca Bir Türk Şiir Antolojisi." *Varlık* 1 Mart 1940 10(160): 415-416.

Tongas, Gerad. "Balkanların ve Yakın Şarkın Sıklet Merkezi Türkiye." *Varlık* 1 Mart 1940 10(160): 416-417.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 17: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Mart 1940 10(160): 420-424.

Süleymanpaşıç, Mehmed. "Belgrat Balkan Enstitüsü." *Varlık* 15 Mart 1940 10(161): 441-442.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 18: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Mart 1940 10(161): 443-448.

Taşkıran, Tezer. "Eski Yunan'da ve Roma'da Vatandaşlık Terbiyesi." *Çığır* Şubat-Mart 1940 8(87-88): 40-42.

Ongun, Cemil Sena. "Atillâ'dan İlhamlar." *Savaş* 15 Mart 1940 1: 11.

Gocul, Basri. "Biz." *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1940 9(87): 122.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri IV." *Türk Tiyatrosu* 15 Mart 1940 114: 5-12.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 19: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Nisan 1940 10(162): 469-472.

Selekler, Hâmit Macit. "Galip Sayılır Bu Yolda Mağlup." *Varlık* 15 Nisan 1940 10(163): 482.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Hristiyan Türkler Hakkında Bir Kitap." *Varlık* 15 Nisan 1940 10(163): 493-494.

Orkun, Hüseyin N. "Tuna Boylarında." *Yücel* Nisan 1940 11(62): 81-83.

Artam, Nurettin. "Civan Alişim." *Yücel* Nisan 1940 11(62): 82.

Süleymanpaşîç, Mehmed. "Yugoslav Kadını." *Varlık* 1 Mayıs 1940 10(164): 510-512.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Gagauz Folkloru." *Varlık* 1 Mayıs 1940 10(164): 516-520.

Çağlar, Behçet Kemal. "1 Nisan 1921'in Eşiğinde." *Yücel* Mayıs 1940 11(63): 132.

Acun, Niyazi. "Çocuk Esirgeme Teşkilatımız Balkan Hükümetleri Arasında Birincidir." *Yarım Ay* 1 Haziran 1940 119: 3-5.

Süleymanpaşîç, Mehmed. "Beşeriyeti Yıkan Jurnalizm ve Asgarî Jurnalizmi Muhtevisi Gazetecilik." *Varlık* 1 Temmuz 1940 10(168): 607-608.

Süleymanpaşîç, Mehmed. "Üveys Dede." *Varlık* 15 Temmuz 1940 11(169): 13-14.

Öksüz Aşık. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Tuna.” *Yücel Temmuz* 1940 11(65): 236.

Beyatlı, Yahya Kemal. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Akıncı.” *Yücel Temmuz* 1940 11(65): 251.

Kansu, Ceyhun Atuf. “Sınır Boylarında.” *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 2.

Özen, Eşref. “Besarabya’da Yaşayan Gagavuz Türkleri.” *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 3.

Mişaykof. “Halk Bankaları Birliğinin İnkişafı ve Ehemmiyeti.” *Varlık* 1 Ağustos 1940 11(170): 37-41.

Erenbilge, M. Niyazi. “Dobruca.” *Bilgi Yurdu* Ağustos 1940 37: 10-12.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Saraybosna’da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi.” *Varlık* 1 Eylül 1940 11(172): 83-84.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: Cinayet.” *Varlık*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. 1 Eylül 1940 11(172): 93-96.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Edebiyat Sicillerine Girmemiş Bosnalı Türk Şairleri.” *Varlık* 1 Birinciteşrin 1940 11(174): 138-139.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Hırvatlar ve Türklük.” *Varlık* 15 Eylül 1940 11(175): 154-157.

Bobçev, S. S. “Türkoloji: Deliorman Türkleri Hakkında.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1940 16(92): 135-144.

Atila, Osman. “Yakarış.” *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 184.

Yund, Kerim. “At Üstünde.” *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 197.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Gazi Mustafa Kemal Paşa.” *Varlık* 1 İkinciteşrin 1940 11(176): 181-182.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Bosna Saray Müzesi.” *Varlık* 15 İkinciteşrin 1940 11(177): 207-209.

Bobçev, S. S. “Türkoloji: Deliorman Türkleri Hakkında Tarihi ve Etnolojik Bir Etüt II.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkinciteşrin 1940 16(93): 245-253

Stonayof, Lüdmir. “Güzel Bir Bulgar Hikâyesi: Kırık Kalp.” *Yarım Ay*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkinciteşrin 1940 124: 12-13.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslüman Halk Şarkıları ve Türklük.” *Varlık* 1 Birincikanun 1940 11(178): 239-240.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslümanlarının Memleketlerinde Osmanlı Hâkimiyetini Son Müdafaaları.” *Varlık* 15 Birincikanun 1940 11(179): 254-256.

Beyatlı, Yahya Kemal. “Akıncı Süvarilerimiz.” *Savaş* 15 Birincikânun 1940 19: 3.

Kadıgil, Yusuf. “Kızla Çoban.” *Bozkurt* Birincikanun 1940 9: 220.

1941

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Dubrovnik Cumhuriyeti Arşivi ve Türklük.” *Varlık* 1 İkincikanun 1941 11(180): 284-286.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslümanlarının Şimdiki Matbuat Hayatı.” *Varlık* 15 İkincikanun 1941 11(181): 307-309.

Trifanov, Yordan. “Tarih: Tarih ve Rivâyetlerde Mihalbeyoğulları.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkincikânun 1941 16(95): 390-398.

Gövsä, İbrahim Alaettin. “Balkan Gönüllüsünden Hatıralar.” *Yedigün* 20 Kanunisani 1941 16 (411): 8-9.

Terville. “Haydut Aşkı.” *Yeni Mecmua*. Çeviren Şevket Rado. 24 İkincikânun 1941 5(91): 12-13.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslav Topluluğunda Bosnalı Müslüman Ressamlar.” *Varlık* 1 Şubat 1941 11(182): 331-333.

Acaroğlu, Türker. “Muasır Bulgar Edebiyatında Şiir.” *Varlık* 15 Şubat 1941 11(183): 347-350.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Avusturya İşgal Ordularının Bosna ve Hersekte Örfi Divanları.” *Varlık* 15 Şubat 1941 11(183): 354-356.

Trifanov, Yordan. “Tarih: Tarih ve Rivâyetlerde Mihalbeyoğulları II.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Şubat 1941 16(96): 533-541.

Acaroğlu, Türker. “Proto-Bulgarlar ve Macarlar.” *Varlık* 15 Mart 1941 11(185): 397-398.

Akdemir, Aziz Hüdei. “Balkan Savaşlarından Bir Hatıra.” *Savaş* 15 Mart 1941 25: 6, 14.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslavya’ya Türk Edebiyatını Tanıttıran Mütefekkir Fehim Efendi Spaho.” *Varlık* 1 Nisan 1941 11(186): 429-430.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “On Beşinci ve On Altıncı Asır Türk Fikir Hayatında Bosna ve Hersekliler.” *Varlık* 15 Nisan 1941 11(187): 446-448.

Acaroğlu, Türker. “Türkoloji: Türkleri Alâkadar Eden Bulgar Neşriyâtından Bir Bibliyografya Denemesi.” *Ülkü* 1 Nisan 1941 17(98): 137-146.

Akdemir, Aziz Hüdei. “Balkan Savaşlarından: Edirne’nin Müdafası.” *Savaş* 1 Nisan 1941 26: 6.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Türk Edebiyatını Yugoslavlığa Tanıtan Bir Boşnak Edibi.” *Varlık* 1 Mayıs 1941 11(188): 473-475.

Z. F. “Bibliyografya: Kitaplar ve Mecmualar, Halil Yaver, Bulgarların Balkanlar’ı İstilâ Planları.” *Ülkü* 1 Mayıs 1941 17(99): 282-285.

Theokritos. “Grek Edebiyatından: Büyücü Kadınlar.” *İnsan*. Çeviren O. K. 1 Mayıs 1941 14: 15-17.

Öngay, Mehmet Necati. “On Sekiz Milyon Bahadır.” *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 3.

Akdemir, Aziz Hüdei. “Balkan Harbi Hatıraları.” *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 4, 16.

Acaroğlu, Türker. “Türkoloji: Türkleri Alâkadar Eden Bulgar Neşriyâtından Bir Bibliyografya Denemesi.” *Ülkü* 1 Haziran 1941 17(100): 345-354.

Köylüoğlu, M. Erman. “Mehmetçik Söylüyor.” *Savaş* 15 Haziran 1941 29: 2.

Gökyay, Orhan Şaik. "Eski Şiirlerden: Budin Türküsü." *Bozkurt* Haziran 1941 10: 228.

M.R. "Yahya Kemal Beyatlı, Gazi Kösemihal Bey Oğullarındandır." *Varlık* 1 Temmuz 1941 11(192): 558-560.

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktü I." *Varlık* 15 Temmuz 1941 12(193): 7-9

Acaroğlu, Türker. "Edebiyat Tarihi: 93 Harbi ve Edebiyatımız." *Ülkü* 1 Temmuz 1941 17(101): 437-444.

Acaroğlu, Türker. "Bibliyografya: Bulgar Maarif Vekilliği Neşriyatından." *Ülkü* 1 Temmuz 1941 17(101): 478-480.

Kosal, A. N. "Bizim Akdeniz." *Yücel* Temmuz 1941 13(77): 199-203.

Eftimiv, Viktor. "Ateşten Pulluk." *Yücel*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz 1941 13(77): 231.

Papazoğlu, Avr. N. "Ortodoks Kilisesinde Musiki." *Yürüyüş* 5 Temmuz 1941 1: 10-16.

Çağlar, Behçet Kemal. "Karışan Dünyanın Ortasından Atatürk'e Bir Sesleniş!" *Gençlik* 18 Temmuz 1941 56-5: 5.

Ortaç, Yusuf Ziya. "Öyle Bir Günde." *Bozkurt* Temmuz 1941 11: 260.

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktü II." *Varlık* 1 Ağustos 1941 12(194): 29-31

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktür III." *Varlık* 15 Ağustos 1941 12(195): 57-59.

Acaroğlu, Türker. "Bibliyografya: Bulgar Arkeoloji Enstitüsü Neşriyatı." *Ülkü* 1 Ağustos 1941 17(102): 567-568.

Acaroğlu, Türker. "Bibliyografya: Sofya'da Milli Müze Neşriyatı." *Ülkü* 1 Ağustos 1941 17(102): 568-569.

"Mahrem Konuşma." *İnsan*. Çeviren O. K. 1 Ağustos 1941 15-17: 23-24.

- Yamaç, Cavit. "Modern Romen Edebiyatı I." *İnsan* 1 Ağustos 1941 15-17: 34-37.
- B. Gönül. "Stimmen Aus Dem Südosten Balkan Sesleri Mecmuası." *Yeni Türk Mecmuası* Ağustos 1941 9(104): 652-655.
- Attilâ, Osman. "İstiyorum." *Yurd* Ağustos 1941 1(4): 17.
- Kunaş, Ignaz. "Rumeli Türkçesine Ait Atasözleri." *Yurd* Ağustos 1941 1(4): 18-21.
- Ortaç, Yusuf Ziya. "Öyle Bir Günde." *Çınaraltı* 23 Ağustos 1941 13: 9.
- M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye Yolu İle Göçmüş Bir Türktü IV." *Varlık* 1 Eylül 1941 12(196): 83-85.
- M.R. "Eski Ricalin İrkî Asliyetleri Meselesi." *Varlık* 15 Eylül 1941 12(197): 111-114.
- M.R. "Mihalbey Oğulları ve Paolo Giovio." *Varlık* 15 Eylül 1941 12(197): 115-120.
- Miletic, L. "Şimali Şarkî Bulgaristan'da ve Dobruca'da Türk Unsurunun Eskiliği." *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Eylül 1941 1(5): 11-14.
- Ozan, Peyami. "Tuna." *Yücel* Eylül 1941 14(79): 46.
- Fethi Tevet. "Yarım Geliyor." *Çınaraltı* 6 Eylül 1941 5: 15.
- M.R. "Gazi Mihal'in Babası ve Asrı." *Varlık* 1 Birinciteşrin 1941 12(198): 130-133.
- Yamaç, Cavit. "Modern Romen Edebiyatı." *İnsan* Birinciteşrin 1941 18-19: 34-37.
- Miletic, L. "Şimali Şarkî Bulgaristan'da ve Dobruca'da Türk Unsurunun Eskiliği." *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Birinciteşrin 1941 1(6): 18-19.
- Fethi Tevet. "Yarım Geliyor III." *Çınaraltı* 4 Birinciteşrin 1941 9: 13.
- Atsız. "Yarının Türküsü." *Çınaraltı* 11 Birinciteşrin 1941 10: 5.
- Şener, Nazmi. "Tuna ve Gönül." *Çınaraltı* 18 Birinciteşrin 1941 11: 13.
- Yakup Kenan. "Orduya Selam." *Çınaraltı* 25 Birinciteşrin 1941 12: 2.
- Atsız. "10 İlkteşrin 1444 Varna Meydan Savaşı." *Çınaraltı* 15 İkinciteşrin 1941 15: 5-7.

Zorlutuna, Halide Nusret. "Tuna'da Gece." *Çınaraltı* 29 İkinciteşrin 1941 17: 6.

Aktan, Necmi. "Süvariler." *Ülkü* 1 Birincikânun 1941 5: 18.

Gürtunca, M. Faruk. "Birinci Topçu Alayı Marşı." *Savaş* 1 Birincikânun 1941 33: 11.

Acaroğlu, Türker. "Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri I." *Yücel* İlkkanun 1941 14(82): 170-175.

1942

Gökçaylı, Salih Fethi. "Yeğitler Destanı." *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1942 10(1): 20-21.

Orhan Asena. "Tuna Türküsü." *Çınaraltı* 31 İkincikânun 1942 26: 2.

Dragaş, George Mihail. "Basarabya Toponomisinde Türk Unsurları." *Yurd.* Çeviren Enver Esenkova İkincikânun-Şubat 1942 2(9-10): 10-12.

Acaroğlu, Türker. "Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri II." *Yücel* Şubat 1942 14(84): 256-260.

Ayel, Edip. "Niğbolu." *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 6.

Karamustafa, Yekta. "Yârin Geliyor!." *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 7.

Erkilet, H. E. "Dış Memleketlerdeki Türklerin Acınacak Hallerine Dair." *Çınaraltı* 28 Şubat 1942 30: 9.

Yüksel, Osman. "Destan." *Çınaraltı* 28 Şubat 1942 30: 14.

Acaroğlu, Türker. "Osmanlı Türkleri ve Bulgar Edebiyatı." *Varlık* 1 Mart 1942 12(208): 379-383.

Dragaş, George Mihail. "Basarabya Toponomisinde Türk Unsurları." *Yurd.* Çeviren Enver Esenkova Mart 1942 2(11): 21-23.

Söylemezoğlu, Sadi Kemali. "Tarihten Sayfalar." *Çınaraltı* 14 Mart 1942 32: 9.

Öcal, Cemal Oğuz. "Akdeniz." *Çınaraltı* 28 Mart 1942 34: 12.

Öcal, Cemal Oğuz. "Sinan İçin." *Ülkü* 16 Nisan 1942 2(14): 15.

Ulaş, Hüseyin. "Tunca'da Akşam." *Uludağ* Mart-Nisan 1942 45-46: 12.

Acaroğlu, Türker. "Edebiyatımızı Dış Memleketlerde Tanıtmak Meselesi." *Varlık* 15 Mayıs 1942 12(215): 539-540.

Rıza Nur. "Millî İlâhi." *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 3.

Öcal, Cemal Oğuz. "Uçan Atlı." *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 15.

Yaver, Halil. "Tuna Serhad Türküleri." *Tanrıdağ* 12 Haziran 1942 1(6): 10-11.

Edip Aysel. "Mohaç." *Tanrıdağ* 19 Haziran 1942 1(7): 8.

Akünel, Dünder. "Garba Diyorum ki." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.

Uğur, Yusuf Ziya. "Maziden Sesler." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 10.

Aysel, Edip. "Boğaz Türküsü." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.

Öcal, Cemal Oğuz. "Bayrak Altında." *Çınaraltı* 4 Temmuz 1942 41: 14.

Minkov, Svetoslav. "Bir Bulgar Hikâyesi: Kaknüs" *Değirmen*. Çeviren Behçet Necatigil. Temmuz 1942 2(10): 122-123.

Pelin, Elin. "Bulgar Hikâyesi: Angelinka." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ağustos 1942 13(218): 37-40.

Hınçer, İhsan. "Akın." *Tanrıdağ* 28 Ağustos 1942 1(17): 10.

Acaroğlu, Türker. "Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri III." *Yücel* Haziran-Temmuz-Ağustos 1942 15(88-89-90): 48-51.

Önal, Hikmet Şinasi. "Mehmedim!." *Çınaraltı* 6 Ağustos 1942 46: 6.

Okuy, M. Fazıl. "Bırak Beni Gideyim." *Çınaraltı* 12 Ağustos 1942 47: 15.

İlhan, Ziya. "Tahlil, Tenkit: Savaş Türkleri." *Millet* Eylül 1942 1(5): 148-149.

Birsel, Salâh. "Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati)." *Yürüyüş* 9 Eylül 1942 7-8: 6-7.

- Yağcıoğlu, Halim. "Sınırdan Gelen Mektup." *Çınaraltı* 26 Eylül 1942 53: 5.
- "Kitaplar: Akdeniz." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1942 13(223): 159.
- Peremeci, O. Nuri. "Sırp Sındığı." *Damla* Birinciteşrin 1942 1: 4-5.
- Zorlutuna, Halide Nusret. "Dünya Bu!" *Damla* Birinciteşrin 1942 1: 11.
- Birsel, Salâh. "Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati)." *Yürüyüş* 9 İlkteşrin 1942 9: 10-11.
- Bozok, Hüsamettin. "Yunan Kültürü Üzerine Serbest Düşünceler." *Yürüyüş* 9 İlkteşrin 1942 9: 22-25.
- Ayel, Edip. "Hınç." *Çınaraltı* 24 Birinciteşrin 1942 57: 7.
- Oğuzkan, Turhan. "Akın." *Ülkü* 1 İkinciteşrin 1942 3(27): 5.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Bir Sınırdan Bir Sınıra." *Damla* Sontesşrin 1942 2: 5.
- İstrati, Panait. "Baraga'nın Devedikenleri." *Yürüyüş*. Çeviren Salâh Birsel. 5 Sontesşrin 1942 10: 20-22.
- Bilemedik, Recep Hayri. "Mehmetçik, Bekliyorlar!." *Çınaraltı* 7 İkinciteşrin 1942 59: 13.
- "Kitaplar: Asılmışlar Ormanı." *Varlık* 1 Birincikânun 1942 13(226): 219-220.
- "Kitaplar: Söz Müdafaanın." *Varlık* 1 Birincikânun 1942 13(226): 220.
- "Kitaplar: İphigenia Tauris'te." *Varlık* 1 Birincikânun 1942 13(226): 220.
- Kemalettin Kamu. "Sınırdan Sular." *Damla* İlkânun 1942 3: 8.
- 1943**
- Nayır, Yaşar Nabi. "Baraga'nın Devedikenleri." *Tercüme* 19 İkincikânun 1943 3(17): 362-365.
- Koç, Bekir. "Türküm." *Çınaraltı* 16 İkincikânun 1943 69: 15.
- Onger, Fahir. "Kitaplar ve Mecmualar: P. İstrati ve Baraganın Devedikenleri." *İnsan* Şubat 1943 20: 31.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Sulara Sesleniş." *Damla* Şubat 1943 4: 8.

Kösemihal, Mahmut Rağıp. "Tarih Tetkikleri I: Gazi Mihal Bey'in Aydınlanan Hüviyeti." *Damla* Şubat 1943 4: 12-13.

Kösemihal, Mahmut Rağıp. "Tarih Tetkikleri II: Gazi Mihal Bey'in Aydınlanan Hüviyeti." *Damla* Şubat 1943 5: 4-5.

Kayalı, Kemal Kaya. "Bir Damla." *Damla* Şubat 1943 5: 9.

Attila, Osman. "İstiyorum." *Taşpınar* Şubat 1943 97: 222.

Yovkov, Yordan. "Hikâye: Asiyeye." *Yücel*. Çeviren Türker Acaroğlu. İkincikânun-Şubat 1943 16(95-96): 158-163.

Önal, Hikmet Şinasi. "Türküm." *Çınaraltı* 6 Şubat 1943 72: 15.

Yumuk, Muharrem. "Ulu Tuna." *Bilgi Yurdu* Şubat 1943 52: 12.

Damion, Mircea. "Aykırı." *İnsan*. Çeviren Cavit Yamaç. Mart 1943 21: 34-37.

Çağlar, Behçet Kemal. "Edirne Halkevinde Haykırmak İsterdim." *Damla* Mart 1943 6: 3.

Öcal, Cemal Oğuz. "Vardır." *Damla* Mart 1943 6: 5.

Kösemihal, Mahmut Rağıp. "Rumların Dilinde Türk Adları I." *Damla* Mart 1943 6: 6-7.

Kumral, A. Muhtar. "Sancak." *Savaş* 1 Mart 1943 47: 3.

Özmeriç, Nevzat Kemal. "Kanuni." *Çınaraltı* 27 Mart 1943 79: 9.

Kocagöz, Samim. "Kir Spiro." *İnsan* Nisan 1943 22: 27-30.

Kösemihal, Mahmut Rağıp. "Rumların Dilinde Türk Adları II." *Damla* Nisan 1943 7: 12-13.

Kösemihal, Mahmut Rağıp. "Rumların Dilinde Türk Adları III." *Damla* Mayıs 1943 8: 7.

Demren, İlhan. "Yaban Gülü." *Yeni Türk Mecmuası* Mart-Nisan-Mayıs 1943 11(123-124-125): 14-15.

Güney, Lütfi. "Türküm." *Çınaraltı* 8 Mayıs 1943 85: 15.

Acaroğlu, Türker. "Bulgar Devlet Tiyatrosu Nasıl Kuruldu?." *Varlık* 1 Haziran 1943 13(238): 450-455.

Akal, Güler. "Meriç'te Akşam." *Damla* Haziran 1943 9: 2.

Tevetoğlu. "Millî Kin." *Damla* Haziran 1943 9: 4.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları I." *Damla* Haziran 1943 9: 10-11.

Tevetoğlu. "Millî Kin." *Kopuz* Haziran 1943 2: 29.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları II." *Damla* Temmuz 1943 10: 7.

Üner, Y. Cemil. "Yunan Edebiyatından Tercümeler: Ayakları Danteleli Ağustos Böceğine." *Damla* Temmuz 1943 10: 15.

Şapolya, Enver Behnan. "Niğbolu Zaferi ve Korkusuz Jan." *Çınaraltı* 3 Temmuz 1943 93: 12-13.

Okan, Ali Hâdi. "Muhteşem Süleyman'a." *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.

Tonuç, Turgut. "Tuna." *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları III." *Damla* Ağustos 1943 11: 6-9.

Ayel, Edip. "Mohaç." *Damla* Ağustos 1943 11: 11.

Sungur, Mehmet. "Savaş İsterim." *Savaş* 1 Ağustos 1943 52: 4.

Turanlıoğlu, M. Uluğ. "Millî Kin." *Kopuz* Ağustos 1943 4: 83.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları IV." *Damla* Eylül 1943 12: 6-7.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Addan Soya 1." *Damla* Birinciteşrin 1943 13: 10-11.

"Rıza Nur'dan." *Kopuz* Eylül-Birinciteşrin 1943 5-6: 113.

Çandır, Rıza. "Panorama: Romanya." *Büyük Doğu* 1 İlkteşrin 1943 1(3): 8.

- Çandır, Rıza. “Panorama: Yunanistan.” *Büyük Doğu* 15 İlkteşrin 1943 1(5): 8.
- Koçu, Reşad Ekrem. “Geçmişten Yapraklar: Arnavut Patrona Halil.” *Büyük Doğu* 15 İlkteşrin 1943 1(5): 14.
- Çandır, Rıza. “Panorama: Yugoslavya’nın Dünü ve Bugünü.” *Büyük Doğu* 22 İlkteşrin 1943 1(6): 8.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Addan Soya 2.” *Damla* İkinciteşrin 1943 14: 8-9, 13.
- Turanoğlu, M. Uluğ. “Kitaplar ve Dergiler: Meşrutiyetten Önce Balkan Türkleri.” *Damla* İkinciteşrin 1943 14: 14.
- Gökçaylı, S. Fethi. “Türk Kahramanlığı.” *Savaş* 1 İkinciteşrin 1943 55: 6.
- Giz, Hasan Adnan. “Serhad Hikâyeleri.” *Çınaraltı* 27 İkinciteşrin 1943 114: 9-10, 13.
- Çandır, Rıza. “Panorama: Harp Mücrimleri.” *Büyük Doğu* 5 İkinciteşrin 1943 1(7): 8.
- Çandır, Rıza. “Panorama: Balkan Konfederasyonu.” *Büyük Doğu* 12 İkinciteşrin 1943 1(9): 8.
- Çandır, Rıza. “Panorama: Balkanların İstikbali.” *Büyük Doğu* 26 İkinciteşrin 1943 1(11): 8.
- Enis Behiç. “Ey Meriç!.” *Damla* Birincikânun 1943 15: 8-9.
- Çağlar, Behçet Kemal. “Alp Eren.” *Millet* İlkânun 1943 20: 236.
- Giz, Hasan Adnan. “Serhad Hikâyeleri: Başını Vermiyen Şehit.” *Çınaraltı* 11 Birincikânun 1943 116: 7, 10, 15.
- Giz, Hasan Adnan. “Meşhur Serhad Beyleri.” *Çınaraltı* 25 Birincikânun 1943 118: 6, 11, 15.
- Eroğlu, Ali. 1943-1944. “Sınır!.” *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 174.
- Erdoğdu, Ahmet. 1943-1944. “Türkü.” *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 193.

1944

Eroğlu, Ali. "Mohaç." *Çığır İkincikânun* 1944 14(134): 208.

Giz, Hasan Adnan. "Kanuni Devrinin Serhad Beyleri." *Çınaraltı* 1 Sonkânun 1944 119: 6-7, 12-13.

Giz, Hasan Adnan. "Kanuni Devrinin En Meşhur Serhad Beyi: Bosna Kahramanı Gazi Hüsrev Bey." *Çınaraltı* 8 Sonkânun 1944 120: 6-7, 10-11.

Giz, Hasan Adnan. "Gazi Hüsrev Bey Ne Zaman Yaşadı." *Çınaraltı* 15 Sonkânun 1944 121: 6-7, 15.

Giz, Hasan Adnan. "Alemdar'ı Teshir Eden Kadın." *Çınaraltı* 29 Sonkânun 1944 123: 6-7.

Işıklı, Hamdi. "Tuna'dan Ayrılış." *Çınaraltı* 29 Sonkânun 1944 123: 13.

Beyatlı, Yahya Kemal. "Eylül Sonu." *İstanbul* 15 Şubat 1944 1(6): 3.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bugünkü Romanya." *Büyük Doğu* 4 Şubat 1944 2(17): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan'ın Hali." *Büyük Doğu* 11 Şubat 1944 2(18): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Romanya Kapı Ağzında." *Büyük Doğu* 25 Şubat 1944 2(20): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan'da Siyasi Hareketler." *Büyük Doğu* 17 Mart 1944 2(23): 8-9.

Atok, Oğuz Kâzım. "Destan." *Millet* Nisan 1944 24: 404.

Karaağaçlı, Zeki. "Aldıkta Geldik." *Kopuz* Nisan 1944 12: 285.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan Düğümü." *Büyük Doğu* 14 Nisan 1944 2(27): 9.

Polat, Rıza. "Eskişehir'de Kartal." *Savaş* Mayıs 1944 61: 4.

Çandır, Rıza. "Panorama: İşte Yunanistan!." *Büyük Doğu* 3 Mayıs 1944 2(30): 9.

- Davies, Oliver. "Batı Avrupa Kültüründe Yunan Tesiri I." *İstanbul* 15 Haziran 1944 2(14): 10-14.
- Davies, Oliver. "Batı Avrupa Edebiyatında Yunan Tesiri II." *İstanbul* 1 Temmuz 1944 2(15): 8-10.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı." *Damla* Temmuz 1944 17: 9-10.
- Atak, Oğuz Kâzım (Korgenaral Yüzbaşı). "Destan." *Savaş* Temmuz 1944 63: 2.
- Karabay, Nedret. "Sofoklesin Yunan Dramındaki Ehemmiyeti." *Yurd* Haziran-Temmuz 1944 4(5/23): 11-12.
- Eftimiv, Victor. "Romen Edebiyatından: Prometenin İzdivacı." *Yurd* Çeviren Enver Esenkova. Haziran-Temmuz 1944 4(5/23): 18-20.
- Özyurt, Faik Salim. "Ben ve Tarih." *Damla* Ağustos 1944 18: 2.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı I." *Damla* Ağustos 1944 18: 10-11, 15.
- Yamaç, Cavit. "Romen Edebiyatında Türkler." *İstanbul* 1 Eylül 1944 2(19) : 7-8.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı II." *Damla* Eylül 1944 19: 6.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Afyon Kalesine." *Taşpınar* Eylül-Birinciteşrin 1944 116-117: 387.
- Çağlar, Mehmet. "Cumhuriyet'e." *Ülkü* 1 İkinciteşrin 1944 7(75): 24.
- Muzayas. "Hikâye: Hero ile Leandros." *Divan*. Çeviren Vedia Moray. 1 Aralık 1944 1(1): 13-16.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Son Romanya Haberleri." *Büyük Doğu* 3 Birincikânun 1944 1(12): 8.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Yunanistan'da Politika ve İdeolocya İhtilafları." *Büyük Doğu* 10 Birincikânun 1944 1(13): 8.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Tahran ve Kahire'den Sonra." *Büyük Doğu* 17 Birincikânun 1944 1(14): 8.

Çandır, Rıza. “Panorama: Sıra Bulgaristan’da.” *Büyük Doğu* 24 Birincikânun 1944 2(15): 8.

1945

Çağlar, Behçet Kemal. “Selimiye Destanı.” *İstanbul* 1 İkincikânun 1945 3(27): 5.

Bulut, İbrahim. “Süvari Marşı Yol Verin Dağlar.” *Savaş Şubat* 1945 70: 8.

Ovidius. “Latin Edebiyatından: Pigmaliyonun Heykeli.” *Divan*. Çeviren Salih Zeki Aktay. 1 Mart 1945 1(4): 9.

Çalık, Kemal. “Harp Okulu Marşı.” *Savaş* Mart 1945 71: 10.

Simanid. “Eski Yunan Edebiyatından: Kadınlara Dair.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. Nisan 1945 1(5): 11-12.

Virgilius. “Latin Edebiyatından: Ariste’nin Arıları.” *Divan*. Çeviren Salih Zeki Aktay. Mayıs 1945 1(6): 13-16.

Bionos. “Eski Yunan Edebiyatından: Adonis’e Ağıt.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. Haziran 1945 1(7): 13-14.

Akgören, Feyzi. “Anneme Mektup.” *Uludağ* Mayıs-Haziran 1945 71: 26.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları I.” *Yücel* Haziran 1945 18(104): 137-140.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları II.” *Yücel* Temmuz 1945 18(105): 167-172.

Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatından Örnekler.” *İstanbul* 15 Ağustos 1945 4(42): 5.

Blaga, Lucian. “Yeni Romen Şiirinden: İnkârlar/ Okuyuculara Mezmur.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz-Ağustos 1945 5(6/30): 12.

Blaga, Lucian. “Dünkü Işık.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz-Ağustos 1945 5(6/30): 16.

Çağlar, Behçet Kemal. “Meriç’te Akşam.” *Yücel* Ağustos 1945 18(106): 190.

Çağlar, Behçet Kemal. “Meriç’te Akşam.” *Ülkü* 1 Ağustos 1945 8(93): 7.

Esenkova, Enver. “Romen Şairi Alecsandri ve İstanbul.” *İstanbul* 1 Eylül 1945 4(43): 4-6.

Baykurt, Şerif. “Urumeli Şiiri.” *Damla* Eylül 1945 3(27): 5.

Esenkova, Enver. “Boğazın Çiçekleri.” *İstanbul* 1 Ekim 1945 4(45): 10-11.

Çağlar, Behçet Kemal. “Eski Osmanlı Memuru Bir Bulgarın Yazdıkları.” *Yücel* Ekim 1945 108: 54-55.

Kanipe, E. M. “Culture et Litterature Turque dans le Mande.” *Yurd* Kasım 1945 6(3): 9-10.

Kanipe, E. M. “Culture et Litterature Turque dans le Mande.” *Yurd* Kasım 1945 6(5): 7.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları III.” *Yücel* Kasım 1945 109: 92-96.

Esenkova, Enver. “Mustafa Kemal ve Romen Yazarı Martinescu.” *Yücel* Aralık 1945 110: 126-127.

1946

Banarlı, Nihat Sami. “Meriç Türküsü.” *Damla* Ocak 1946 4(30): 8.

Arman, Fehmi. “Atam.” *Damla* Ocak 1946 4(30): 9.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları IV.” *Yücel* Ocak 1946 111: 174-175.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Gazi Mihal’e Dair Yeni İzler I.” *Damla* Şubat 1946 4(31): 4-5.

Özdilek, Meftun. “Aliş.” *Damla* Şubat 1946 4(31): 9.

Tansuğ, Sezer Cihat. “Koçaklama.” *Savaş* Ocak-Şubat 1946 81-82: 6.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları V.” *Yücel Şubat* 1946 112: 204-208.

“Yugoslav İşkencesi.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi 9 Şubat 1946 1(2): 9.

Yalgın, R. “Seyahat Notları: Köstence.” *Yeni Çağ* 16 Şubat 1946 1(3): 5, 11.

“İktibaslar: Bugünkü Arnavutluk.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi 23 Şubat 1946 1(4): 8.

“Partinin Şiir Müsabakası.” *Ülkü* 1 Mart 1946 9(107): 5-6.

Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatında Mehmetçik.” *Yurd* Mart 1946 7(1): 6-7, 14.

Kanipe, E. M. “Culture et Litterature Turque dans le Mandé.” *Yurd* Mart 1946 7(1): 9.

Nizamettin, Nazif. “Politika: Yunanistan Muamması.” *Büyük Doğu* 22 Mart 1946 1(21): 9.

“Bugünkü Dünya: Balkanlarda.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi 9 Mart 1946 1(6): 9.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Gazi Mihal’e Dair Yeni İzler II.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 6.

Öcal, Cemal Oğuz. “Koca Sinan İçin.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 10.

Turanoğlu, M. Uluğ. “Bizimsin Vatan Edirne.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 11.

Kaskatı, Arif Necip. “Değerli Bir Emek Bulgaristan Türk Basını.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 12, 19.

Nizamettin, Nazif. “Politika: Bosna Müslümanları.” *Büyük Doğu* 5 Nisan 1946 1(23): 9.

Atabinen, Reşit Saffet. “Tuna’da Türk Donanması.” *Yeni Çağ* 27 Nisan 1946 1(13): 6, 10.

Ruşeni Unan. “7. Tümen Marşı.” *Savaş* Mayıs 1946 85: 8.

Kanipe, E. M. "Culture et Litterature Turque dans le Mande." *Yurd* Mayıs 1946 7(3): 9.

Pelin, Elin. "Bulgar Edebiyatı: Yaban Gülü." *Varlık*. Çeviren Âdem Şakar. Temmuz 1946 312: 9.

İlhan, Atilla. "Gâvurdağlarından Rivayet: Göçmenler 1." *İstanbul* 1 Ağustos 1946 6(65): 12.

İlhan, Atilla. "Gâvurdağlarından Rivayet: Göçmenler 2." *İstanbul* 15 Ağustos 1946 6(66): 15.

Atay, Neşet Halil. "Yakın Tarihten Notlar: Yunanlı Misafirlerimiz." *İstanbul* 15 Eylül 1946 6(68): 1-2.

Bozkurt, Mehmet. "Türk Çocuğuna Ninni." *Damla* Kasım 1946 4(35): 4.

Pelin, Elin. "Bulgar Edebiyatı: Küçük Hikâye." *Varlık*. Çeviren Âdem Şakar. Aralık 1946 317: 8.

1947

Nayır, Yaşar Nabi. "Panait İstrati'ye Dair." *Varlık* 1 Ocak 1947 318: 9-10.

Baykurt, Şerif. "Tuna Şarkısı." *Damla* Ocak 1947 4(37): 4.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Meriç." *Damla* Mart 1947 4(39): 4.

Kanipe, E. M. "Culture et Litterature Turque dans le Mande." *Yurd* 31 Mart 1947 9(1/49): 10.

Selekler, Hamit, Macit. "Serhad Türküsü I." *Toprak* Nisan 1947 18: 4.

Akkoyunlu, Rıza Polat. "Elveda!." *Damla* Nisan 1947 4(40): 5.

Tarancı, Cahit Sıtkı. "Memleket." *Varlık* 1 Haziran 1947 323: 3.

Soysal, A. Zihni. "Tarihi Etüd: Bulgarlar, Macarlar ve Peçenekler." *Yurd* 7 Ağustos 1947 9(6/53): 10-12.

San'an. "Ağladı Geçti." *Kızılelma* 31 Ekim 1947 1: 7.

Baykurt, Şerif. "Drama Kızları." *Ülkü* Kasım 1947 1(11): 9.

"Dış Türklerden Haberler: Balkanlarda." *Kızılma* 7 Kasım 1947 2: 6.

"Dost Değil Köle İstiyorlar!." *Kızılma* 14 Kasım 1947 3: 2.

Ulusçutürk, Ömer. "Yeri Değil!." *Kızılma* 14 Kasım 1947 3: 15.

Nadir, Ziyaeddin. "Endişeler." *Kızılma* 28 Kasım 1947 5: 16.

İlhan Atilla. "Balkan'dan: Herhangi Bir Asker." *Varlık* 1 Aralık 1947 329: 8.

Ersavaş, Fahri. "Hezeyanını Okuduğum Zaman-Bulgar Şairi Hristo'ya." *Kızılma* 19 Aralık 1947 8: 15.

Özgür, Kemal. "Ankara Kalesine." *Kızılma* 26 Aralık 1947 9: 7.

1948

Decei, Avrel. "Rumanyadaki Komünist Darbesinin İç Yüzü." *Her Ay* Ocak 1948 1: 44-49.

Nayır, Yaşar Nabi. "Üç Düşman." *Varlık* 1 Şubat 1948 331: 3.

Baydar, Mustafa. "Mehmet Âkif'in Gerçek Hüviyeti." *Varlık* 1 Şubat 1948 331: 6-7.

Acaroğlu, Türker. "Halk Edebiyatı: Bulgarcaya Geçen Türk Atasözleri." *Ülkü* Şubat 1948 2(14): 24-25.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Uyan Çocuğum, Uyan!." *Damla* 15 Nisan 1948 1-42: 8.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Gazi Mihal'e Dair Yeni İzler III." *Damla* 15 Nisan 1948 1-42: 10-11.

Özyurt, Hasip. "Şehit Tayyarecimiz Kemal Menderes İçin Bolşevik Uşağı Bulgar Komünistlerine." *Kızılma* 2 Nisan 1948 15: 8-9.

Tekindağ, Şahabettin. "Türkün Savaş Destanlarından: Niğbolu." *Çınaraltı* 28 Nisan 1948 7: 10, 13.

Bozkurt, Mehmet. "Uyu Çocuğum, Uyu!" *Damla* 15 Mayıs 1948 2-43: 25.

Ekşiler, Ahmet. "Bu Yol." *Damla* 15 Mayıs 1948 2-43: 25.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Rumeli’ye İlk Geçişlerimiz.” *Damla* 15 Haziran 1948 3-44: 35-36.

Gökbilgin, Tayyip. “Fatih’in Birinci Hükümdarlığı Sırasında Balkan Meseleleri.” *Çınaraltı* 9 Haziran 1948 11: 6.

Aksakoğlu, Abdullah. “Yahya Kemal.” *Çınaraltı* 9 Haziran 1948 11: 14.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Bir Dobrica Beyliği I.” *Damla* 15 Temmuz 1948 4-45: 58-60.

“Rumeli Türkülerinden Hicazkâr Kürdi.” *Türk Musikisi* 1 Temmuz 1948 1(9): 10.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Bir Dobrica Beyliği II.” *Damla* 15 Ağustos 1948 5-46: 74-76.

Nayır, Yaşar Nabi. “Unuttuğumuz Büyük Dâva.” *Varlık* 1 Eylül 1948 338: 3.

İstrati, Panait. “Sokak Kızı.” *Varlık*. Çeviren Yaşar Nabi Nayır. 1 Eylül 1948 338: 12.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Dobrucadan Dönen Köse Beyi I.” *Damla* Eylül 1948 6-47: 90-91.

Kansu, Ceyhun Atuf. “Dostum Adriyen Zografı.” *Varlık* 1 Ekim 1948 339: 4-5.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Dobrucadan Dönen Köse Beyi II.” *Damla* Ekim 1948 7-48: 108-109.

“Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Kasım 1948 340: 10.

“Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Aralık 1948 341: 6.

Gemuhluoğlu, Fethi. “Edirne ve Ötesi.” *Damla* 15 Aralık 1948 9-50: 130.

1949

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Köse Bey Hakkında.” *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 6-7.

Asya, Arif Nihat. “Edirne Destanı.” *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 8-9.

“Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Şubat 1949 343: 9.

“Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Mart 1949 344: 9.

Turanoğlu, M. Uluğ. “Bir Başka Şehir.” *Damla* 25 Mart 1949 2(3-53): 40.

Güneş, Hayri Kadir. “Biz.” *Damla* 25 Mart 1949 2(3-53): 41.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 21 Nisan 1949 1: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 28 Nisan 1949 2: 6.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar I.” *Damla* 25 Mayıs 1949 2(5-55): 79, 82.

Çamlıbel, Faruk Nafiz. “Eski Saray.” *Şadırvan* 13 Mayıs 1949 1(7): 1.

Par, Arif Hikmet. “İstanbul’un Fethi Destanı.” *Şadırvan* 27 Mayıs 1949 1(9): 5.

“Atina Hadiseleri.” *Yurd* Mayıs 1949 13(2): 12.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 5 Mayıs 1949 3: 6-7.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 12 Mayıs 1949 4: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 19 Mayıs 1949 5: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 26 Mayıs 1949 6: 6.

Başaran. “Urumeli Havası.” *Varlık* 1 Haziran 1949 347: 7.

Güneş, Hayri Kadir. “Ben de Ondanım.” *Damla* 25 Haziran 1949 2(6-56): 92.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar II.” *Damla* 25 Haziran 1949 2(6-56): 94-95.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 2 Haziran 1949 7: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 9 Haziran 1949 8: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 16 Haziran 1949 9: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 23 Haziran 1949 10: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 30 Haziran 1949 11: 6.

“Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Temmuz 1949 348: 13.

Turanoğlu, M. Uluğ. “Sınırdaki Gece.” *Damla* 25 Temmuz 1949 2(7-57): 105.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar III.” *Damla* 25 Temmuz 1949 2(7-57): 110-111.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 7 Temmuz 1949 12: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 14 Temmuz 1949 13: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 28 Temmuz 1949 15: 6.

“Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Ağustos 1949 349: 4.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar IV.” *Damla* 25 Ağustos 1949 2(8-58): 127.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 18 Ağustos 1949 18: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 25 Ağustos 1949 19: 6.

Pamirli, Osman Turgut. “Panait İstrati İçin.” *Varlık* 1 Eylül 1949 350: 7.

Özkan, Ali İzzet. "Türk Bayrağı." *Ülkü* Eylül 1949 3(33): 33.

Demirkaya, Mustafa Sedat. "Edirne Destanı." *Damla* 25 Eylül 1949 2(9-59): 137.

Eyüboğlu, İsmet Zeki. "Kosova Türküsü." *Edebiyat Alemi* 15 Eylül 1949 22: 5.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 1 Eylül 1949 20: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 8 Eylül 1949 21: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 22 Eylül 1949 23: 6.

"Panait İstrati'den Düşünceler." *Varlık* 1 Ekim 1949 351: 13.

Eyüboğlu, İsmet Zeki. "Varna Türküsü." *Edebiyat Alemi* 20 Ekim 1949 27: 5.

Kaya, Rüştü. "Akıncı Türkten İhtarlar." *Edebiyat Alemi* 27 Ekim 1949 28: 8.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 6 Ekim 1949 25: 6.

Kaskatı, Arif Necip. "Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar V." *Damla* 25 Kasım 1949 2(11-61): 174-175.

"Panait İstrati'den Düşünceler." *Varlık* 1 Aralık 1949 353: 8.

Ataman, Sadi Y. "Serhad Türküleri." *Türk Musikisi* 1 Aralık 1949 3(26): 17.

Pelin, Elin. "Andreşko." *Seçilmiş Hikâyeler*. Çeviren Oğuz Peltek. 2(13-14): 70-80.

Şengil, Salim. "Kışla Kapısı." *Seçilmiş Hikâyeler* 3(15-16): 61-74.

1950

İşlak, İhsan. "Tuna." *Damla* 25 Şubat 1950 3(2-64): 18.

Gerçeksöz, İsmail. "Bursa'nın Destanından." *Uludağ* Mayıs-Haziran 1950 101: 14-17.

Banarlı, Nihat Sami. “Balkanlar Türkiyesine ve Göçmenlere Dair.” *Damla* Temmuz-Ağustos 1950 3(7-8-69-70): 100-101.

Baykurt, Şerif. “Edirnededen Estergona.” *Damla* Temmuz-Ağustos 1950 3(7-8-69-70): 108.

Ertür, Rakım. “Sanat Bahisleri: Geçen Asırda Edirne’de Türk Musikisi.” *Türk Musikisi* Eylül-Ekim 1950 3(34): 2-3, 18-19, 21.

**1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR
BİBLİYOGRAFYASI/ TÜRLERE GÖRE**

ŞİİR

- Atilâ. “Kızıl Elma.” *Resimli Şark* Ağustos 1931 8: 19.
- Kemalettin Kami. “Akdeniz’den.” *Ülkü* Temmuz 1933 1(6): 431.
- Bakı, Edip Ali. “Muhacir Kızı.” *Taşpınar* 19 Ağustos 1934 2(22): 181.
- Tunalı Nazif. “Tuna’da Sabah.” *Çığır* Birinciteşrin 1934 2(18): 18.
- Zorluhankızı, İsmet. “Batı Yolu.” *Batı Yolu* 23 Nisan 1935 1: 2.
- Turanlıoğlu, M. Uluğ. “Akmak İstiyor!.” *Batı Yolu* 23 Nisan 1935 1: 4.
- Zorlutuna, Halide Nusret. “Tuna.” *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1935 1(32): 2007.
- Hâmid Macid. “Tarih.” *Varlık* 1 Temmuz 1935 2(48): 370.
- Çağlar, Behçet Kemal. “Hey Tuna, Tuna!” *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 56.
- Öngay, Mehmet Necati. “Dediler.” *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 76.
- Çağlar, Behçet Kemal ve İhsan Boran. “Batakılık.” *Yücel* İkinciteşrin 1935 2(9): 102.
- Çağlar, Behçet Kemal. “Tekrar Bulduğum Kardeşime.” *Varlık* 1 Sontesrin 1935 3(56): 119.
- Selekler, Hâmit Macit. “Tarihi Okurken.” *Varlık* 15 İlkânun 1935 3(59): 163.
- Selekler, Hâmit Macit. “İşte Çamlarda Sabah.” *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 227.
- Akgün, Celal. “Akın.” *Batı Yolu* Mart 1936 8: 6.
- Emek, Reşad Cemal. “Ayrılık.” *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 309.
- Emek, Reşad Cemal. “Ayrılık.” *Varlık* 1 Ağustos 1936 4(74): 26.
- Boran, İhsan. “Bir Rumen Atasözü.” *Yücel* Eylül 1936 4(19): 15.
- Binat, Tarık. “Biz.” *Yücel* İkinciteşrin 1936 4(21): 87.

Tanyolaç, Tevfik Abdurrahman. “Pınarcık Tepe ve Aşıklar Mezarı.” *Yarım Ay* 15 İkincikânun 1937 47: 23.

Boran, İhsan. “Bükreş’ten Ankara’ya.” *Yücel İkincikânun* 1937 4(23): 208.

Selekler, Hâmit Macit. “Boğazın Rumeli Yakası.” *Varlık* 15 Haziran 1937 4(95): 357.

Yakup Sabri. “Göç.” *Varlık* 15 Temmuz 1937 5(97): 392.

Şimşek, Hasan. “İklim.” *Varlık* 1 Şubat 1938 5(110): 605.

Seren, Şahap Sıtkı. “Hatıralar.” *Varlık* 15 Şubat 1938 5(111): 619.

Çağlar, Behçet Kemal. “O İhtilal Bayrağı.” *Ülkü* Şubat 1938 10(60): 504-505.

Gökyay, Orhan Şaik. “Tarihten Akisler: Budin Türküsü.” *Yücel* Temmuz 1938 7(41): 174.

Attilâ, Osman. “Tuna.” *Yücel* Senteşrin 8(45): 163.

Alpağo, Salih. “Kervan.” *Varlık* 15 İlkânun 1938 6(131): 171.

Özerdim, Sami N. “Bu Kadar Yazabildim!” *Yeni Türk Mecmuası* Birincikânun 1938 6(72): 540-541.

Kemalettin Kamu. “Sınırdaki Sular.” *Oluş* 1 İkincikânun 1939 1(1): 6.

Alpaslan. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna.” *Kopuz* 15 Mayıs 1939 1(2): 59.

Çağlar, Behçet Kemal. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Hey Tuna, Tuna!” *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 113.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna.” *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 114-115.

Yücel, Hasan Ali. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Türküsü.” *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 149.

Zorlutuna, Halide Nusret. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tunada.” *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 150.

- Enis Behiç. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Kıyısında.” *Kopuz* 15 Eylül 1939 1(6): 232.
- Seren, Haluk. “Deliorman Kızları.” *Gençlik* 21 Birincikânun 1939 29: 2.
- Ayel, Edip. “Mohaç.” *Gençlik* 28 Birincikânun 1939 30: 2.
- Ülgener, Emin. “Tuna Türküsü.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1940 8(85): 40.
- Ayel, Edip. “Düşman.” *Gençlik* 25 İkincikânun 1940 34: 3.
- H. İlhan. “Tunada Bir Akşam.” *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1940 9(86): 80.
- Çetin, M. Alâettin. “Akıncıların Türküsü.” *Gençlik* 29 Şubat 1940 39: 3.
- Gocul, Basri. “Biz.” *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1940 9(87): 122.
- Ongun, Cemil Sena. “Atillâ’dan İlhamlar.” *Savaş* 15 Mart 1940 1: 11.
- Selekler, Hâmit Macit. “Galip Sayılır Bu Yolda Mağlup.” *Varlık* 15 Nisan 1940 10(163): 482.
- Artam, Nurettin. “Civan Alışım.” *Yücel* Nisan 1940 11(62): 82.
- Çağlar, Behçet Kemal. “1 Nisan 1921’in Eşiğinde.” *Yücel* Mayıs 1940 11(63): 132.
- Öksüz Aşık. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Tuna.” *Yücel* Temmuz 1940 11(65): 236.
- Beyatlı, Yahya Kemal. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Akıncı.” *Yücel* Temmuz 1940 11(65): 251.
- Kansu, Ceyhun Atuf. “Sınır Boylarında.” *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 2.
- Atila, Osman. “Yakarış.” *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 184.
- Yund, Kerim. “At Üstünde.” *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 197.
- Kadıgil, Yusuf. “Kızla Çoban.” *Bozkurt* Birincikanun 1940 9: 220.
- Beyatlı, Yahya Kemal. “Akıncı Süvarilerimiz.” *Savaş* 15 Birincikânun 1940 19: 3.
- Öngay, Mehmet Necati. “On Sekiz Milyon Bahadır.” *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 3.

- Köylüoğlu, M. Erman. "Mehmetçik Söylüyor." *Savaş* 15 Haziran 1941 29: 2.
- Gökyay, Orhan Şaik. "Eski Şiirlerden: Budin Türküsü." *Bozkurt* Haziran 1941 10: 228.
- Ortaç, Yusuf Ziya. "Öyle Bir Günde." *Bozkurt* Temmuz 1941 11: 260.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Karışan Dünyanın Ortasından Atatürk'e Bir Sesleniş!." *Gençlik* 18 Temmuz 1941 56-5: 5.
- Attilâ, Osman. "İstiyorum." *Yurd* Ağustos 1941 1(4): 17.
- Ortaç, Yusuf Ziya. "Öyle Bir Günde." *Çınaraltı* 23 Ağustos 1941 13: 9.
- Ozan, Peyami. "Tuna." *Yücel* Eylül 1941 14(79): 46.
- Fethi Tevet. "Yarım Geliyor." *Çınaraltı* 6 Eylül 1941 5: 15.
- Fethi Tevet. "Yarım Geliyor III." *Çınaraltı* 4 Birinciteşrin 1941 9: 13.
- Atsız. "Yarının Türküsü." *Çınaraltı* 11 Birinciteşrin 1941 10: 5.
- Şener, Nazmi. "Tuna ve Gönül." *Çınaraltı* 18 Birinciteşrin 1941 11: 13.
- Yakup Kenan. "Orduya Selam." *Çınaraltı* 25 Birinciteşrin 1941 12: 2.
- Zorlutuna, Halide Nusret. "Tuna'da Gece." *Çınaraltı* 29 İkinciteşrin 1941 17: 6.
- Aktan, Necmi. "Süvariler." *Ülkü* 1 Birincikânun 1941 5: 18.
- Gürtunca, M. Faruk. "Birinci Topçu Alayı Marşı." *Savaş* 1 Birincikânun 1941 33: 11.
- Gökçaylı, Salih Fethi. "Yeğitler Destanı." *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1942 10(1): 20-21.
- Orhan Asena. "Tuna Türküsü." *Çınaraltı* 31 İkincikânun 1942 26: 2.
- Ayel, Edip. "Niğbolu." *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 6.
- Karamustafa, Yekta. "Yârin Geliyor!." *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 7.
- Yüksel, Osman. "Destan." *Çınaraltı* 28 Şubat 1942 30: 14.

- Söylemezoğlu, Sadi Kemali. "Tarihten Sayfalar." *Çınaraltı* 14 Mart 1942 32: 9.
- Öcal, Cemal Oğuz. "Akdeniz." *Çınaraltı* 28 Mart 1942 34: 12.
- Ulaş, Hüseyin. "Tunca'da Akşam." *Uludağ* Mart-Nisan 1942 45-46: 12.
- Öcal, Cemal Oğuz. "Sinan İçin." *Ülkü* 16 Nisan 1942 2(14): 15.
- Rıza Nur. "Millî İlâhi." *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 3.
- Öcal, Cemal Oğuz. "Uçan Atlı." *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 15.
- Ayel, Edip. "Mohaç." *Tanrıdağ* 19 Haziran 1942 1(7): 8.
- Akünel, Dündar. "Garba Diyorum ki." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.
- Uğur, Yusuf Ziya. "Maziden Sesler." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 10.
- Ayel, Edip. "Boğaz Türküsü." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.
- Öcal, Cemal Oğuz. "Bayrak Altında." *Çınaraltı* 4 Temmuz 1942 41: 14.
- Önal, Hikmet Şinasi. "Mehmedim!." *Çınaraltı* 6 Ağustos 1942 46: 6.
- Okyay, M. Fazıl. "Bırak Beni Gideyim." *Çınaraltı* 12 Ağustos 1942 47: 15.
- Hınçer, İhsan. "Akın." *Tanrıdağ* 28 Ağustos 1942 1(17): 10.
- Yağcıoğlu, Halim. "Sınırdan Gelen Mektup." *Çınaraltı* 26 Eylül 1942 53: 5.
- Zorlutuna, Halide Nusret. "Dünya Bu!." *Damla Birinciteşrin* 1942 1: 11.
- Ayel, Edip. "Hınç." *Çınaraltı* 24 Birinciteşrin 1942 57: 7.
- Oğuzkan, Turhan. "Akın." *Ülkü* 1 İkinciteşrin 1942 3(27): 5.
- Bilemedik, Recep Hayri. "Mehmetçik, Bekliyorlar!." *Çınaraltı* 7 İkinciteşrin 1942 59: 13.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Bir Sınırdan Bir Sınıra." *Damla Sontışrin* 1942 2: 5.
- Kemalettin Kamu. "Sınırdan Sular." *Damla İlkânun* 1942 3: 8.
- Koç, Bekir. "Türküm." *Çınaraltı* 16 İkincikânun 1943 69: 15.

- Önal, Hikmet Şinasi. "Türküm." *Çınaraltı* 6 Şubat 1943 72: 15.
- Yumuk, Muharrem. "Ulu Tuna." *Bilgi Yurdu* Şubat 1943 52: 12.
- Turanoglu, M. Uluğ. "Sulara Sesleniş." *Damla* Şubat 1943 4: 8.
- Kayalı, Kemal Kaya. "Bir Damla." *Damla* Şubat 1943 5: 9.
- Attila, Osman. "İstiyorum." *Taşpınar* Şubat 1943 97: 222.
- Kumral, A. Muhtar. "Sancak." *Savaş* 1 Mart 1943 47: 3.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Edirne Halkevinde Haykırmak İsterdim." *Damla* Mart 1943 6: 3.
- Öcal, Cemal Oğuz. "Vardır." *Damla* Mart 1943 6: 5.
- Özmeriç, Nevzat Kemal. "Kanuni." *Çınaraltı* 27 Mart 1943 79: 9.
- Demren, İlhan. "Yaban Gülü." *Yeni Türk Mecmuası* Mart-Nisan-Mayıs 1943 11(123-124-125): 14-15.
- Güney, Lütfi. "Türküm." *Çınaraltı* 8 Mayıs 1943 85: 15.
- Akal, Güler. "Meriç'te Akşam." *Damla* Haziran 1943 9: 2.
- Tevetoğlu. "Millî Kin." *Damla* Haziran 1943 9: 4.
- Tevetoğlu. "Millî Kin." *Kopuz* Haziran 1943 2: 29.
- Okan, Ali Hâdi. "Muhteşem Süleyman'a." *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.
- Tonuç, Turgut. "Tuna." *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.
- Turanlıoğlu, M. Uluğ. "Millî Kin." *Kopuz* Ağustos 1943 4: 83.
- Ayel, Edip. "Mohaç." *Damla* Ağustos 1943 11: 11.
- Sungur, Mehmet. "Savaş İsterim." *Savaş* 1 Ağustos 1943 52: 4.
- "Rıza Nur'dan." *Kopuz* Eylül-Birinciteşrin 1943 5-6: 113.
- Gökçaylı, S. Fethi. "Türk Kahramanlığı." *Savaş* 1 İkinciteşrin 1943 55: 6.
- Enis Behiç. "Ey Meriç!." *Damla* Birincikânun 1943 15: 8-9.

- Çağlar, Behçet Kemal. "Alp Eren." *Millet* İlkânun 1943 20: 236.
- Eroğlu, Ali. 1943-1944. "Sınır!." *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 174.
- Erdoğdu, Ahmet. 1943-1944. "Türkü." *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 193.
- Eroğlu, Ali. "Mohaç." *Çığır* İkincikânun 1944 14(134): 208.
- Işıklı, Hamdi. "Tuna'dan Ayrılış." *Çınaraltı* 29 Son kânun 1944 123: 13.
- Beyatlı, Yahya Kemal. "Eylül Sonu." *İstanbul* 15 Şubat 1944 1(6): 3.
- Atok, Oğuz Kâzım. "Destan." *Millet* Nisan 1944 24: 404.
- Karaağaçlı, Zeki. "Aldıkta Geldik." *Kopuz* Nisan 1944 12: 285.
- Polat, Rıza. "Eskişehir'de Kartal." *Savaş* Mayıs 1944 61: 4.
- Atok, Oğuz Kâzım (Korgenaral Yüzbaşı). "Destan." *Savaş* Temmuz 1944 63: 2.
- Özyurt, Faik Salim. "Ben ve Tarih." *Damla* Ağustos 1944 18: 2.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Afyon Kalesine." *Taşpınar* Eylül-Birinciteşrin 1944 116-117: 387.
- Çağlar, Mehmet. "Cumhuriyet'e." *Ülkü* 1 İkinciteşrin 1944 7(75): 24.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Selimiye Destanı." *İstanbul* 1 İkincikânun 1945 3(27): 5.
- Bulut, İbrahim. "Süvari Marşı Yol Verin Dağlar." *Savaş* Şubat 1945 70: 8.
- Çalık, Kemal. "Harp Okulu Marşı." *Savaş* Mart 1945 71: 10.
- Akgören, Feyzi. "Anneme Mektup." *Uludağ* Mayıs-Haziran 1945 71: 26.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Meriç'te Akşam." *Yücel* Ağustos 1945 18(106): 190.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Meriç'te Akşam." *Ülkü* 1 Ağustos 1945 8(93): 7.
- Baykurt, Şerif. "Urumeli Şiiri." *Damla* Eylül 1945 3(27): 5.
- Banarlı, Nihat Sami. "Meriç Türküsü." *Damla* Ocak 1946 4(30): 8.

- Arman, Fehmi. "Atam." *Damla Ocak* 1946 4(30): 9.
- Tansuğ, Sezer Cihat. "Koçaklama." *Savaş Ocak-Şubat* 1946 81-82: 6.
- Özdilek, Meftun. "Aliş." *Damla Şubat* 1946 4(31): 9.
- Öcal, Cemal Oğuz. "Koca Sinan İçin." *Damla Mart* 1946 4(32-33): 10.
- "Partinin Şiir Müsabakası." *Ülkü* 1 Mart 1946 9(107): 5-6.
- Turanoğlu, M. Uluğ. "Bizimsin Vatan Edirne." *Damla Mart-Nisan* 1946 4(32-33): 11.
- Ruşeni Unan. "7. Tümen Marşı." *Savaş Mayıs* 1946 85: 8
- İlhan, Atilla. "Gâvurdağlarından Rivayet: Göçmenler 1." *İstanbul* 1 Ağustos 1946 6(65): 12.
- İlhan, Atilla. "Gâvurdağlarından Rivayet: Göçmenler 2." *İstanbul* 15 Ağustos 1946 6(66): 15.
- Bozkurt, Mehmet. "Türk Çocuğuna Ninni." *Damla Kasım* 1946 4(35): 4.
- Baykurt, Şerif. "Tuna Şarkısı." *Damla Ocak* 1947 4(37): 4.
- Turanoğlu, M. Uluğ. "Meriç." *Damla Mart* 1947 4(39): 4.
- Akkoyunlu, Rıza Polat. "Elveda!" *Damla Nisan* 1947 4(40): 5.
- Selekler, Hamit Macit. "Serhad Türküsü I." *Toprak Nisan* 1947 18: 4.
- Tarancı, Cahit Sıtkı. "Memleket." *Varlık* 1 Haziran 1947 323: 3.
- San'an. "Ağladı Geçti." *Kızılelma* 31 Ekim 1947 1: 7.
- Baykurt, Şerif. "Drama Kızları." *Ülkü Kasım* 1947 1(11): 9.
- Ulusçütürk, Ömer. "Yeri Değil!" *Kızılelma* 14 Kasım 1947 3: 15.
- Nadir, Ziyaeddin. "Endişeler." *Kızılelma* 28 Kasım 1947 5: 16.
- Ersavaş, Fahri. "Hezeyanını Okuduğum Zaman-Bulgar Şairi Hristo'ya." *Kızılelma* 19 Aralık 1947 8: 15.

- Özgür, Kemal. "Ankara Kalesine." *Kızılelma* 26 Aralık 1947 9: 7.
- İlhan Atilla. "Balkan'dan: Herhangi Bir Asker." *Varlık* 1 Aralık 1947 329: 8.
- Turanoğlu, M. Uluğ. "Uyan Çocuğum, Uyan!" *Damla* 15 Nisan 1948 1-42: 8.
- Özyurt, Hasip. "Şehit Tayyarecimiz Kemal Menderes İçin Bolşevik Uşağı Bulgar Komünistlerine." *Kızılelma* 2 Nisan 1948 15: 8-9.
- Bozkurt, Mehmet. "Uyu Çocuğum, Uyu!" *Damla* 15 Mayıs 1948 2-43: 25.
- Ekşiler, Ahmet. "Bu Yol." *Damla* 15 Mayıs 1948 2-43: 25.
- Aksakoğlu, Abdullah. "Yahya Kemal." *Çınaraltı* 9 Haziran 1948 11: 14.
- Asya, Arif Nihat. "Edirne Destanı." *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 8-9.
- Turanoğlu, M. Uluğ. "Bir Başka Şehir." *Damla* 25 Mart 1949 2(3-53): 40.
- Güneş, Hayri Kadir. "Biz." *Damla* 25 Mart 1949 2(3-53): 41.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. "Eski Saray." *Şadırvan* 13 Mayıs 1949 1(7): 1.
- Par, Arif Hikmet. "İstanbul'un Fethi Destanı." *Şadırvan* 27 Mayıs 1949 1(9): 5.
- Başaran. "Urumeli Havası." *Varlık* 1 Haziran 1949 347: 7.
- Güneş, Hayri Kadir. "Ben de Ondanım." *Damla* 25 Haziran 1949 2(6-56): 92.
- Turanoğlu, M. Uluğ. "Sınırdaki Gece." *Damla* 25 Temmuz 1949 2(7-57): 105.
- Özkan, Ali İzzet. "Türk Bayrağı." *Ülkü* Eylül 1949 3(33): 33.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki. "Kosova Türküsü." *Edebiyat Alemi* 15 Eylül 1949 22: 5.
- Demirkaya, Mustafa Sedat. "Edirne Destanı." *Damla* 25 Eylül 1949 2(9-59): 137.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki. "Varna Türküsü." *Edebiyat Alemi* 20 Ekim 1949 27: 5.
- Kaya, Rüştü. "Akıncı Türkten İhtarlar." *Edebiyat Alemi* 27 Ekim 1949 28: 8.
- İşlak, İhsan. "Tuna." *Damla* 25 Şubat 1950 3(2-64): 18.
- Gerçeksöz, İsmail. "Bursa'nın Destanından." *Uludağ* Mayıs-Haziran 1950 101: 14-17.

Baykurt, Şerif. “Edirneden Estergona.” *Damla* Temmuz-Ağustos 1950 3(7-8/ 69-70): 108.

HİKÂYE

Hikmet Turhan. “Karpatlarda Kanlı Bir Sabah.” *Resimli Şark* 1 Teşrinievvel 1931 10: 10-11.

Hayri. “Göçmen Kızı.” *Batı Yolu* İkinciteşrin 1935 4: 11,16.

Osman Nebi. “Andre Gorçakof.” *Yücel* Birincikânun 1935 2(10): 148-151.

Kaptanoğlu, Muazzez. “Eski Bosna Hatıralarından: Lubisanın Gözleri.” *Resimli Ay* Şubat 1937 12: 54-61.

Ahıskal, Leman. “Balkan Kaşarı.” *Modern Türkiye* 29 Mart 1938 5: 20.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan. “Hikâye: Hudut Subayı.” *Yarım Ay* 1 Mart 1939 97: 22-23.

Kocagöz, Samim. “Kir Spiro.” *İnsan* Nisan 1943 22: 27-30.

Şengil, Salim. “Kışla Kapısı.” *Seçilmiş Hikâyeler* 3(15-16): 61-74.

ROMAN

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 21 Nisan 1949 1: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 28 Nisan 1949 2: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 5 Mayıs 1949 3: 6-7.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 12 Mayıs 1949 4: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 19 Mayıs 1949 5: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 26 Mayıs 1949 6: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 2 Haziran 1949 7: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 9 Haziran 1949 8: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 16 Haziran 1949 9: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 23 Haziran 1949 10: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 30 Haziran 1949 11: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 7 Temmuz 1949 12: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 14 Temmuz 1949 13: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 28 Temmuz 1949 15: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 18 Ağustos 1949 18: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 25 Ağustos 1949 19: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 1 Eylül 1949 20: 6.

Ali Rıza Seyfî. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 8 Eylül 1949 21: 6.

Ali Rıza Seyfî. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 22 Eylül 1949 23: 6.

Ali Rıza Seyfî. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 6 Ekim 1949 25: 6.

GEZİ YAZISI

Ağaoğlu, Samet. “Üç Nehir: Tuna.” *Varlık* 15 Haziran 1934 1(23): 361(9).

Muvaffak Naci. “Bir Seyahatin Notları.” *Varlık* 1 II. Teşrin 1934 2(32): 123-124.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atınaya Dönerken.” *Varlık* 15 II. Teşrin 1934 2(33): 132-133.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atınaya Dönüş.” *Varlık* 1 Birincikânun 1934 2(34): 146-148.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atına Duyguları.” *Varlık* 15 Birincikânun 1934 2(35): 166-168.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Atına Akşamları.” *Varlık* 1 İkincikânun 1935 2(36): 178-179.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atına Duyguları.” *Varlık* 1 Mart 1935 2(40): 242-244.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Bükreş Duyguları.” *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 6-7.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Rumen Kokteyli.” *Varlık* 1 Ağustos 1935 3(50): 20-21.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Benzeyişlerimiz.” *Ağaç* 14 Mart 1936 1: 5-6.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Gene Benzeyişlerimiz.” *Ağaç* 28 Mart 1936 3: 5-6.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Birleşmiyen Çalgılar.” *Ağaç* 4 Nisan 1936 4: 5-6.

Acaroğlu, Türker. “Sofya’da.” *Varlık* 1 Eylül 1938 6(124): 57-58.

Yalgın, R. “Seyahat Notları: Köstence.” *Yeni Çağ* 16 Şubat 1946 1(3): 5, 11.

ÇEVİRİ

“Eski Yunan Edebiyatından: Omiras’tan Üç Parça.” *Resimli Şark*. Çeviren Kâmran Şerif. Kanunievvel 1931 12: 46-48.

Nikolova, L. “Bulgar Hikâyesi: Kurban.” *Varlık*. Çeviren Ali Haydar. 15 1. Teşrin 1933 1(7): 108-110(12-14).

Mirivilis, Strati. “Yunan Edebiyatı: Asker Anaları.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 II. Teşrin 1933 1(9): 136-137(8-9).

Kastanakis, Traso. “Yunan Hikâyesi: Dansöz Kontesina Felicita.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Nisan 1934 1(18): 286-288(14-16).

Ksenopulos, Grigoryos. “Yunan Edebiyatı: Ölüm Karşısında.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Nisan 1934 1(19): 302-303(14-15).

Stavru, Tationa. “Yunan Hikâyesi: Ne Hale Gelmişti?.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Temmuz 1934 1(24): 380-382(12-14).

Bercovici, Konrad. “Leylâ.” *Resimli Şark*. Çeviren Saliha Reşit. Temmuz 1934 43: 12-18.

Baras, Aleksandros. “Yunan Hikâyesi: Yüzük.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Birinciteşrin 1934 2(30): 91-92.

Kastanakıs, Traso. “Yunan Hikâyesi: Ana.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 II. Teşrin 1934 2(33): 139-142.

Lukianos. “Yunan Klasikleri: Ruya.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1935 2(37): 205-207.

Papa, Katina. “Yunan Hikâyesi: Dünya.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Nisan 1935 2(43): 300-302.

Bastyas, Kostis. “Yunan Edebiyatı: Deniz.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 9 Mayıs 1935 2(45): 332-333.

Vafopulos, Yorgo. “Yunan Edebiyatı: Keman.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Ağustos 1935 3(50): 29-30.

Haris, Petros. “Yunan Hikâyesi: Beklenilmeyen Kitap.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Mart 1936 3(65): 271-272.

Kavafıs, K. “Yunan Edebiyatı: Üç Şiir.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Haziran 1936 3(70): 348.

Vutiros, Dimostenis. “Yunan Hikâyesi: Hırsız.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Ağustos 1936 4(74): 27-29.

Kınçef, Kurum. “Montreux Zaferi Münasebetiyle: Çanakkaleden Geçerken.” *Kaynak*. Çeviren Türker Acaroğlu 19 Ağustos 1936 4(43): 214-215.

Mihaylov, Panço. “Bulgar Hikâyesi: Nikola.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 110-111.

Azov, V. L. “Bulgar Hikâyesi: Hüviyet Cüzdanı.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İlkânun 1936 4(83): 172.

Edevyn R. Bevan M. A., Han. Litt. “Yunan Felsefesinin Yaşıyan Kıymeti.” *Gündüz*. Çeviren Altan Sunar. 15 Birincikânun 1936 2(9): 226-228.

Kirof. F. “Bu Günki Türk Edebiyatı.” *Varlık*. 1 İkincikânun 1937 4(84): 182.

Penev, Boyan. “Komşu Memleketlerde: Bulgar Edebiyatında Realizm.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 1 İkincikânun 1937 4(84): 188-189.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: İhtiyar Öküz.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 1 İkincikânun 1937 4(84): 190-191.

Edevyn R. Bevan M. A., Han. Litt. “Yunan Felsefesinin Yaşıyan Kıymeti.” *Gündüz*. Çeviren Altan Sunar. 15 İkincikânun 1937 2(10): 244-245.

Vafapulos, Yorgi. “Mükâfat.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu 15 İkincikânun 1937 4(85): 203.

Domuşçiev, G. P.. “Bulgar Edebiyatı: Mensur Şiirler.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Şubat 1937 4(87): 240.

“Romen Edebiyatından: Yolcu.” *Çığır*. Çeviren Rıdvan Nafiz. Şubat 1937 4(47): 99-100.

Alitersis, Glafkos. “Yunan Hikâyesi: Cellat.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Mart 1937 4(88): 253-256.

Kostantinof, Kostantin. “Bulgar Hikâyesi: Vukuat.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 15 Mart 1937 4(89): 269-272.

Petresko, Çezar. “Rumen Edebiyatı: Hücum.” *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 15 Nisan 1937 4(91): 297-298.

Nemirof, Dobri. “Bulgar Hikâyesi: En Fakir.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 15 Mayıs 1937 4(93): 332.

Adnan, İ. “Rumen Edebiyatı: Tekirgölün Efsanesi.” *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 1 Haziran 1937 4(94): 342-344.

Sfakânakis, Yanis. “Yunan Hikâyesi: Güllü Ev.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Haziran 1937 4(95): 362-364.

Pektanov, Konstantin N. “Bulgar Hikâyesi: Goşo.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Temmuz 1937 4(96): 379-380.

Stamatov. “Bulgar Hikâyesi: Bir Mahkeme Celbi.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Temmuz 1937 5(97): 395-396.

Petresko, Çezar. “Sabit Fikir.” *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 1 Eylül 1937 5(100): 437-439.

Terzakis, Angelos. “Yunan Hikâyesi: Ferdi Çavuşun Nöbetçiliği.” *Varlık*. Avr. N. Papazoğlu. 1 Senteşrin 1937 5(104): 509-510.

“Serseriler Kervanı.” *Resimli Ay*. Çeviren İlhan Siyami Tonar. Birincikânun 1937 11: 66-72.

Hondropulos, Satos. “Bugünkü Yunan Hikâyecileri: Deli.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. Ağustos 1937 3(17): 137-142.

Venezis, İlias. “Yunan Hikâyesi: 1934 Senesinin Masalı.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 29 İlkteşrin 1937 4(19): 13-16.

Nikolova, Tzanka Slavkova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Yemin.” *Çığır*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. İlkânun 1937 5(57-60): 95.

Dukas, Stratis. “Yunan Edebiyatı: Maymunun Ağzından.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1938 5(109): 585-586.

Naku, Lilika. “Yunan Hikâyesi: Analık.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. İkincikânun 1938 4(22): 84-87.

Nikolova, Tzanka Slavkova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Serseri.” *Resimli Ay*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. Şubat 1938 24: 52-54.

Filimon, N. “Romen Hikâyesi: Çokoy.” *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 15 Nisan 1938 5(115): 681-682.

Straşimirof, Anton. “Gagauz Hayatı.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Mayıs 1938 5(117): 715-716.

Valdas. “Bulgar Hikâyesi: Bir Misafir.” *Varlık*. Çeviren Rüştü Şardağ. 15 Mayıs 1938 5(117): 717.

Dorsinis, Georgiyos. “Yunan Hikâyesi: Çirkin Kız.” *Varlık*. Çeviren Avram N. Papazoğlu. 1 Haziran 1938 5(118): 732-733.

Marz, Jozef. “Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 1: Yugoslavya’da Kültür.” *Bilgi Yurdu*. Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Haziran 1938 11: 369-371.

Xenophon. “Portreler.” *Kalem*. Çeviren Hayrullah Örs. 15 Temmuz 1938 1(5): 201-204.

Ronart, Stephan. “Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 2: Yunanistan’da Kültür.” *Bilgi Yurdu*. Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Temmuz 1938 12: 391-393.

Karkavisas, Andras. “Yunan Hikâyesi: Deniz.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Temmuz 1938 6(121): 11-14.

Ronart, Stephan. “Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 3: Arnavutluk’ta Kültür.” *Bilgi Yurdu*. Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Eylül 1938 2: 462-463.

Kristalis, Kostas. “Yunan Hikâyesi: Muallime.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Eylül 1938 6(125): 75-76.

Botef, Hristo. “Bulgar Hikâyesi: Harp ve Ötesi.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 86-87.

Daskalaki, Eli Aleksiu. “Yunan Hikâyesi: Üç Kardeş.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 İlkânun 1938 6(130): 153-155.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 8 İkincikânun 1939 1(2): 29-30.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 15 İkincikânun 1939 1(3): 46-48.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 22 İkincikânun 1939 1(4): 63-64.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 29 İkincikânun 1939 1(5): 79-80.

Laerte, Diogene. “Xenophon’un Hayatı.” *Kalem*. Çeviren Hayrullah Örs. 1 İkincikânun 1939 2(8): 49-51.

Ruberg, Stefan. "Hikâye: Balkan Rapsodisi." *Yücel*. Çeviren Orhan Ş. Özdemir. Sonkanun 1939 8(47): 275-278.

Rolland, Romain. "Panait İstrati." *Kalem*. Çeviren Yaşar Nabi Nayır. 1 Şubat 1939 2(9): 144

Eflatun. "Protagonas." *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 5 Şubat 1939 1(6): 95-96.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 12 Şubat 1939 1(7): 100-105.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 12 Şubat 1939 1(7): 111-112.

Mirivilis, Stratis. "Yunan Hikâyesi: Ahenk Kırılınca." *Gündüz*. Çeviren A. Nevzat Hotko. 15 Şubat 1939 7(35): 57-72.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 19 Şubat 1939 1(8): 116-120.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 19 Şubat 1939 1(8): 128.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 27 Şubat 1939 1(9): 136-138.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 27 Şubat 1939 1(9): 143-144.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 5 Mart 1939 1(10): 150-153.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş*. Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 5 Mart 1939 1(10): 160.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 12 Mart 1939 1(11): 167-169.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 12 Mart 1939 1(11): 175-176.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 19 Mart 1939 1(12): 182-184.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 19 Mart 1939 1(12): 190-192.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 26 Mart 1939 1(13): 198-202.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 26 Mart 1939 1(13): 207-208.

Yanopulos, Alk. "Hikâye: Bir Küçük Şehirde Üç Genç Kız." *Yücel.* Çeviren Avr. N. Papazoğlu. Nisan 1939 9(50): 85-89.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 2 Nisan 1939 1(14): 214-217.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 2 Nisan 1939 1(14): 223-224.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 9 Nisan 1939 1(15): 233-236.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 9 Nisan 1939 1(15): 239-240.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 16 Nisan 1939 1(16): 251-254.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 16 Nisan 1939 1(16): 255-256.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 23 Nisan 1939 1(17): 269-270.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 23 Nisan 1939 1(17): 271-272.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 30 Nisan 1939 1(18): 285-286.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 30 Nisan 1939 1(18): 287-288.

Schmaus, Aloise. "Bugünkü Türk Edebiyatı." *Varlık.* 15 Nisan 1939 7(139): 275-277.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 7 Mayıs 1939 1(19): 300-302.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 7 Mayıs 1939 1(19): 302-304.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 14 Mayıs 1939 1(20): 319-320.

Audiat P. "Tanrılar Zamanında Grek Dünyası." *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 21 Mayıs 1939 1(21): 333-336.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd: Gagauzlar." *Varlık.* Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Temmuz 1939 7(144): 404-408.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 2: Gagauzlar'ın Menşei (Hıristiyan Türkler)." *Varlık.* Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Temmuz 1939 8(145): 25-32.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 3: Gagauzlar." *Varlık.* Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ağustos 1939 8(146): 59-64.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 4: Gagauzlar." *Varlık.* Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Ağustos 1939 8(147): 91-96.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 5: Gagauzlar." *Varlık.* Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Eylül 1939 8(148): 123-128.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 6: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Eylül 1939 9(149): 153-160.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 7: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ekim 1939 9(150): 182-184.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 8: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Ekim 1939 9(151): 204-208.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 9: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Kasım 1939 9(152): 227-232.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 10: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Kasım 1939 9(153): 251-256.

Gross, Hermann. "Türkiye'den Giden Rum Muhacirlerin Yunanistan'a Temin Ettikleri Faydalar." *Bilgi Yurdu* İkinciteşrin 1939 28: 861-867.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 11: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Aralık 1939 9(154): 275-280.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 12: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Aralık 1939 9(155): 299-304.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 13: Gagauzlar." *Varlık* Çeviren Türker Acaroğlu. 30 Aralık 1939 9(156): 323-328.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 14: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Ocak 1940 10(157): 348-352.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 15: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Şubat 1940 10(158): 371-376.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 16: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Şubat 1940 10(159): 396-400.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 17: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Mart 1940 10(160): 420-424.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 18: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Mart 1940 10(161): 443-448.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 19: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Nisan 1940 10(162): 469-472.

Pelin, Elin. "Bulgar Hikâyesi: Cinayet." *Varlık*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. 1 Eylül 1940 11(172): 93-96.

Bobçev, S. S. "Türkoloji: Deliorman Türkleri Hakkında." *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1940 16(92): 135-144.

Bobçev, S. S. "Türkoloji: Deliorman Türkleri Hakkında Tarihi ve Etnolojik Bir Etüt II." *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkinciteşrin 1940 16(93): 245-253

Stonayof, Lüdmir. "Güzel Bir Bulgar Hikâyesi: Kırık Kalp." *Yarım Ay*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkinciteşrin 1940 124: 12-13.

Trifanov, Yordan. "Tarih: Tarih ve Rivâyetlerde Mihalbeyoğulları." *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkincikânun 1941 16(95): 390-398.

Terville. "Haydut Aşkı." *Yeni Mecmua*. Çeviren Şevket Rado. 24 İkincikânun 1941 5(91): 12-13.

Trifanov, Yordan. "Tarih: Tarih ve Rivâyetlerde Mihalbeyoğulları II." *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Şubat 1941 16(96): 533-541.

Theokritos. "Grek Edebiyatından: Büyücü Kadınlar." *İnsan*. Çeviren O. K. 1 Mayıs 1941 14: 15-17.

Eftimiv, Viktor. "Ateşten Pulluk." *Yücel*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz 1941 13(77): 231.

"Mahrem Konuşma." *İnsan*. Çeviren O. K. 1 Ağustos 1941 15-17: 23-24.

Kunaş, Ignaz. "Rumeli Türkçesine Ait Atasözleri." *Yurd*. Ağustos 1941 1(4): 18-21.

Miletic, L. "Şimali Şarkî Bulgaristan'da ve Dobruca'da Türk Unsurunun Eskiliği." *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Eylül 1941 1(5): 11-14.

Miletic, L. “Şimali Şarkî Bulgaristan’da ve Dobruca’da Türk Unsurunun Eskiliği.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Birinciteşrin 1941 1(6): 18-19.

Dragaş, George Mihail. “Basarabya Toponomisinde Türk Unsurları.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. İkincikânun-Şubat 1942 2(9-10): 10-12.

Dragaş, George Mihail. “Basarabya Toponomisinde Türk Unsurları.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Mart 1942 2(11): 21-23.

Minkov, Swetoslov. “Bir Bulgar Hikâyesi: Kaknüs” *Değirmen*. Çeviren Behçet Necatigil. Temmuz 1942 2(10): 122-123.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: Angelinka.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ağustos 1942 13(218): 37-40.

İstrati, Panait. “Baraga’nın Devedikenleri.” *Yürüyüş*. Çeviren Salâh Birsal. 5 Sontışrin 1942 10: 20-22.

Yovkov, Yordan. “Hikâye: Asiye.” *Yücel*. Çeviren Türker Acaroğlu. İkincikânun-Şubat 1943 16(95-96): 158-163.

Damion, Mircea. “Aykırı.” *İnsan*. Çeviren Cavit Yamaç. Mart 1943 21: 34-37.

Üner, Y. Cemil. “Yunan Edebiyatından Tercümele: Ayakları Danteleli Ağustos Böceğine.” *Damla*. Temmuz 1943 10: 15.

Davies, Oliver. “Batı Avrupa Kültüründe Yunan Tesiri.” *İstanbul*. 15 Haziran 1944 2(14): 10-14.

Eftimiv, Victor. “Romen Edebiyatından: Prometenin İzdivacı.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Haziran-Temmuz 1944 4(5/23): 18-20.

Davies, Oliver. “Batı Avrupa Edebiyatında Yunan Tesiri.” *İstanbul*. 1 Temmuz 1944 2(15): 8-10.

Muzayas. “Hikâye: Hero ile Leandros.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. 1 Aralık 1944 1(1): 13-16.

Blağa, Lucian. “Yeni Romen Şiirinden: İnkârlar/ Okuyuculara Mezmur.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz-Ağustos 1945 5(6/30): 12.

Blaga, Lucian. “Düñkü Işık.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz-Ağustos 1945 5(6/30): 16.

Ovidius. “Latin Edebiyatından: Pigmaliyonun Heykeli.” *Divan*. Çeviren Salih Zeki Aktay. 1 Mart 1945 1(4): 9.

Simanid. “Eski Yunan Edebiyatından: Kadınlara Dair.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. Nisan 1945 1(5): 11-12.

Virgilius. “Latin Edebiyatından: Ariste’nin Arıları.” *Divan*. Çeviren Salih Zeki Aktay. Mayıs 1945 1(6): 13-16.

Bionos. “Eski Yunan Edebiyatından: Adonis’e Ağıt.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. Haziran 1945 1(7): 13-14.

Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatından Örnekler.” *İstanbul* 15 Ağustos 1945 4(42): 5.

“Yugoslav İşkencesi.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi 9 Şubat 1946 1(2): 9.

“İktibaslar: Bugünkü Arnavutluk.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi. 23 Şubat 1946 1(4): 8.

“Bugünkü Dünya: Balkanlarda.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi. 9 Mart 1946 1(6): 9.

Pelin, Elin. “Bulgar Edebiyatı: Yaban Gülü.” *Varlık*. Çeviren Âdem Şakar. Temmuz 1946 312: 9.

Pelin, Elin. “Bulgar Edebiyatı: Küçük Hikâye.” *Varlık*. Çeviren Âdem Şakar. Aralık 1946 317: 8.

İstrati, Panait. “Sokak Kızı.” *Varlık*. Çeviren Yaşar Nabi Nayır. 1 Eylül 1948 338: 12.

Pelin, Elin. “Andreşko.” *Seçilmiş Hikâyeler*. Çeviren Oğuz Peltek. 2(13-14): 70-80.

İNCELEME

HABERLER

“Tayyare İle İstanbul’a Gelen Yunanlı Gazeteci Kadın Matbaamızda.” *Resimli Ay* Teşrinievvel 1930 Yıl:7 8: 32,37.

“İstanbul’da Yunan Artistleri.” *Resimli Şark Kanunisani* 1931 1: 49.

“Spor Faaliyetleri.” *Resimli Şark Kanunisani* 1931 1: 51-53.

“Spor.” *Resimli Şark Haziran* 1931 6: 44-45.

“Spor.” *Resimli Şark Temmuz* 1931 7: 45-47.

Zeki Mesut. “Dünya: Ayın Politikası.” *Ülkü Mart* 1934 3(13): 27-32.

Zeki Mesut. “Dünya: Ayın Politikası.” *Ülkü Nisan* 1934 3(14): 105-110.

Zeki Mesut. “Dünya: Ayın Politikası.” *Ülkü Mayıs* 1934 3(15): 171-176.

“Komşularımızda: Bulgaristan’da Büyük Bir Radyo İstasyonu Yapılıyor.” *Müzik ve Sanat Hareketleri İkinciteşrin* 1935 11: 6-7.

Koşolay, Ömer Besim. “Spor: Balkan Oyunları Arifesinde Bizde Atletizm ve Atletler Ne Halde?” *Resimli Ay Birinciteşrin* 1936 8: 89-95.

Koşolay, Ömer Besim. “Spor: Yedinci Balkan Oyunlarında.” *Resimli Ay İkinciteşrin* 1936 9: 89-92.

Ali Rıza Seyfi. “Maltaya Gidiyoruz.” *Resimli Ay 1 İlkânun* 1936 10: 1-4.

Ömer Besim. “Spor: Avrupa Güreş Şampiyonasında Ne Derece Alabileceğiz?” *Modern Türkiye* 15 Mart 1938 3:19.

Coşkun, Nusret Safa. “Zogo İle Konuştuk.” *Yenigün* 8 Temmuz 1939 1(18): 16-17.

“Mavi Tuna Tekrar Çevriliyor.” *Yenigün* 15 Temmuz 1939 1(19): 25

Çandır, Rıza. “Panorama: Romanya.” *Büyük Doğu* 1 İlkteşrin 1943 1(3): 8.

Çandır, Rıza. “Panorama: Yunanistan.” *Büyük Doğu* 15 İlkteşrin 1943 1(5): 8.

Çandır, Rıza. “Panorama: Yugoslavya’nın Dünü ve Bugünü.” *Büyük Doğu* 22 İlkteşrin 1943 1(6): 8.

- Çandır, Rıza. "Panorama: Bugünkü Romanya." *Büyük Doğu* 4 Şubat 1944 2(17): 9.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan'ın Hali." *Büyük Doğu* 11 Şubat 1944 2(18): 9.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Romanya Kapı Ağzında." *Büyük Doğu* 25 Şubat 1944 2(20): 9.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan'da Siyasi Hareketler." *Büyük Doğu* 17 Mart 1944 2(23): 8-9.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan Düğümü." *Büyük Doğu* 14 Nisan 1944 2(27): 9.
- Çandır, Rıza. "Panorama: İşte Yunanistan!" *Büyük Doğu* 3 Mayıs 1944 2(30): 9.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Son Romanya Haberleri." *Büyük Doğu* 3 Birincikânun 1944 1(12): 8.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Yunanistan'da Politika ve İdeolocya İhtilafları." *Büyük Doğu* 10 Birincikânun 1944 1(13): 8.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Tahran ve Kahire'den Sonra." *Büyük Doğu* 17 Birincikânun 1944 1(14): 8.
- Çandır, Rıza. "Panorama: Sıra Bulgaristan'da." *Büyük Doğu* 24 Birincikânun 1944 2(15): 8.
- Nizamettin, Nazif. "Politika: Yunanistan Muamması." *Büyük Doğu* 22 Mart 1946 1(21): 9.
- Nizamettin, Nazif. "Politika: Bosna Müslümanları." *Büyük Doğu* 5 Nisan 1946 1(23): 9.
- Atay, Neşet Halil. "Yakın Tarihten Notlar: Yunanlı Misafirlerimiz." *İstanbul* 15 Eylül 1946 6(68): 1-2.
- "Dış Türklere Haberler: Balkanlarda." *Kızılelma* 7 Kasım 1947 2: 6.
- Decei, Avrel. "Rumanyadaki Komünist Darbesinin İç Yüzü." *Her Ay Ocak* 1948 1: 44-49.

“Atina Hadiseleri.” *Yurd* Mayıs 1949 13(2): 12.

SİYASİ, EKONOMİK, FOLKLORİK MAKALELER

Sarım, Haluk. “İtalya ve Balkanlar.” *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Eylül 1931 6: 45-47.

Esmer, A. Şükrü. “Balkan Milletlerinin İttihadı.” *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Teşrinisani 1931 8: 1-3, 13.

Osman Nuri. “Balkanlarda Türklüğünü Kaybetmeye Mahkûm Irkdaşlarımız: Gagavuzlar.” *Resimli Şark* Birinciteşrin-İkinciteşrin-Birincikanun 1932 22-23-24: 48-49.

“Balkan Konferansları.” *İstanbul Darülfunun Hukuk Fakültesi Mecmuası* Nakleden Muhlis Etem Nisan 1933 61: 150-160.

Nusret Kemal. “Sulh Yolunda: Türk-Yunan Dostça Anlaşma Misakı.” *Ülkü* Eylül 1933 2(8): 103-104.

Ünaydın, Ruşen Eşref. “Selanik Nutku.” *Varlık* 15 I. Kânun 1933 1(11): 162-163(2-3).

M. S. “Balkan Güreşleri ve Teknik.” *Yeni Adam* 8 Kanunisani 1934 2: 3.

Cihat Hikmet. “Bulgaristan’daki Türklerin Vaziyeti.” *Doğu* 1 Şubat 1934 14: 8-11

“Türk Muhacirleri.” *Millî İnkılâp* 1 Mayıs 1934 2(1): 3-4.

Nayır, Yaşar Nabi. “Başyazı/ Musahebe: Balkanlardaki Türkler.” *Varlık* 1 Haziran 1934 1(22): 1.

“Hıristiyan Türkler.” *İnkılâp* 1 Temmuz 1934 2(5): 4-6.

“Hıristiyan Türkler.” *İnkılâp* 15 Temmuz 1934 2(6): 7.

“Tuna’nın Türk Gençliği Arasında Müzik.” *Müzik ve Sanat Hareketleri* Eylül 1934 1: 16.

Şerif, Mustafa. "Komşu Memleketlerde Kültür Hareketleri." *Altıok* 25 İkinciteşrin 1934 21: 3-4.

Nayır, Yaşar Nabi. "Öz Türkçe: Mutsuz Kardeşlerimizin Kafa Açlığı." *Varlık* 15 İkincikânun 1935 2(37): 193.

"Balkanlarda Orkestra Şefleri." *Müzik ve Sanat Hareketleri* Nisan 1935 8: 6.

"Dimitri Mitropulos'un Sözleri Dünya Orkestralarının Vaziyetleri." *Müzik ve Sanat Hareketleri* Haziran 1935 10: 17.

"Atina Müzik Mevsimi Kapandı." *Müzik ve Sanat Hareketleri* Haziran 1935 10: 24.

"Atina "Müsikos Kozmoz" Gazetesinin Hakkımızdaki Bir Yazısı." *Müzik ve Sanat Hareketleri* Haziran 1935 10: 25.

Nayır, Yaşar Nabi. "Kültürü Koruma Arsiulusal Yazarlar Kongresi." *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 2.

Salcı, Vahit Lütfi. "Halk Musikisi ve Türküleri 2." *Batı Yolu* Birinciteşrin 1935 3: 5-6.

Uludağ, Osman Şevki. "Folklor: Balkanlar'da Folklor Birliği." *Ülkü* Birincikânun 1935 6(34): 243-245.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük I." *Varlık* 15 İlkânun 1935 3(59): 162-164.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük II." *Varlık* 1 Sonkânun 1936 3(60): 178-180.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük III." *Varlık* 15 Sonkânun 1936 3(61): 194-196.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük IV." *Varlık* 1 Şubat 1936 3(62): 210-211.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük V." *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 226-227.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük VI." *Varlık* 1 Mart 1936 3(64): 242-244.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Göçmen Musikiciler I.” *Kültür Haftası* 4 Mart 1936 8: 148.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Göçmen Musikiciler II.” *Kültür Haftası* 11 Mart 1936 9.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük VII.” *Varlık* 15 Mart 1936 3(65): 258-260.

Cumralı, Sedat. “Göçmen Yerleştirirken Düşüncelerimiz.” *Taşpınar* 24 Mart 1936 4(41): 85-87.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlar ve Türklük VIII.” *Varlık* 1 Nisan 1936 3(66): 274-275.

Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Göç Yeniden Başlarken.” *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 305.

Adil, Fikret. “Yunanistan, Tenakuzlar ve Tezadlar Memleketi.” *Ağaç* 30 Mayıs 1936 9: 13-14.

Esmer, A. Şükrü. “Balkan Antantı Matbuat Kongresi.” *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Haziran 1936 63: 1-4.

Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Balkan Türkleri ve Göç.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 97-98.

Uludağ, Osman Şevki. “Göçmenler Arasında.” *Varlık* 15 İkinciteşrin 1936 4(81): 135-136.

Ünver, A. Süheyl. “Balkan Memleketlerimizin Tıbbî Folkloru.” *Halk Bilgisi Haberleri* Mart 1937 6(65): 113-114.

Nayır, Yaşar Nabi. “Balkanlarda: Romanyalı Gagauzlar ve Türk Kültürü.” *Varlık* 1 Nisan 1937 4(90): 274-275.

Nayır, Yaşar Nabi. “Gagauz Halk Edebiyatı.” *Varlık* 15 Ağustos 1937 5(99): 429.

Ertunç, Muhlis. “Konuşmalar: Dil ve Kültür.” *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 465-466.

Boztuna, Zahit. “Gagauz Halk Edebiyatından Örnekler.” *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 472.

Ertunç, Muhlis. “Konuşmalar: Kültür ve Dil/ Balkanlarda Türk Dilinin Hakimiyeti.” *Varlık* 15 İlkteşrin 1937 5(103): 481-482.

“Romanya Nereye Gidiyor.” *Yeni Adam* 13 İkincikanun 1938 211: 10-12, 19.

Nahid Sırrı. “Fikir Hayatı, Bir Okuyucunun Notları: Bir Ölüm Münasebetiyle Tarih Faraziyeleri.” *Ülkü* 1 Nisan 1938 11(62): 181-182.

Hersegil, Tayib. “Bir Türk Dostunun Ölümü.” *Varlık* 1 Mayıs 1938 5(116): 696.

Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Balkanlarda Sevgi ve Kardeşlik Tezahürleri.” *Varlık* 15 Mayıs 1938 5(117): 705-706.

Ahmet Halil. “Bir Dış Seyahatinden İntibalar: Bulgar Tarihine Dair.” *Çığır* Mayıs 1938 6(65): 75-76.

Fındıkoğlu, Ziaettin Fahri. “Bulgaristan’da Halk Bilgisi Müzesi.” *Halk Bilgisi Haberleri* Haziran 1938 7(80): 169-170.

Atay, Falih Rıfki. “Tuna Kıyıları.” *Kalem* 15 Ağustos 1938 1(6): 225-226.

Ahmet Halil. “Bir Dış Seyahatinden İntibalar: Bir Bulgar Müverrihi Vesilesile.” *Çığır* Ağustos 1938 6(68): 122.

Zevrak, Petri. “Gagauz Manileri.” *Halk Bilgisi Haberleri* Eylül 1938 7(83): 260-264.

Zevrak, Petri. “Gagauz Manileri.” *Halk Bilgisi Haberleri* Birinciteşrin 1938 7(84): 278-285.

Nayır, Yaşar Nabi. “Konuşmalar: Türk Kültürü ve Türkçe.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 97-98.

Zevrak, Petri. “Gagauz Türküleri.” *Halk Bilgisi Haberleri* İkincikânun 1939 8(87): 71-72.

Acaroğlu, Türker. “Deliorman Türkleri Hakkında Bir Tetkik.” *Varlık* 15 Şubat 1939 7(135): 112-118.

Ortaç, Yusuf Ziya. "Mecmua." *Yenigün* 11 Mart 1939 1(1): 4.

Zevrak, Petri. "Gagauzlar Arasında Kullanılan Halk İlaçları." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart-Nisan 1939 8(89-90): 112-113.

Zevrak, Petri. "Gagauz Bilmeceleri." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart-Nisan 1939 8(89-90): 113-114.

Conker, Orhan. "Türkiyemizin Münakalât Davası." *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 220-225.

Zevrak, Petri. "Folklor: Gagauz Türkleri." *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 240-243.

"İtalya'nın Son Küçük Lokması Arnavutluk." *Yenigün* 15 Nisan 1939 1(6): 3.

Erenbilge, M. Niyazi. "Askerlik: Yugoslavya'da Ordu Teşkilatı." *Bilgi Yurdu* Nisan 1939 9: 653-656.

Zevrak, Petri. "Folklor: Gagauz Türkleri." *Varlık* 1 Mayıs 1939 7(140): 278-280.

Conker, Orhan. "Büyük Türkiye İdeali Karşısında Nufus Davamız." *Varlık* 15 Mayıs 1939 7(141): 290-292.

Tanrıöver, Hamdullah Suphi. "Hulâsalar İktibaslar: İktisadî Romanya." *Varlık* 15 Temmuz 1939 8(145): 19-20.

Ahmet Halil. "Köy Tetkikleri: Deliorman Köylerinden Kokarca Köyü ve Bugünkü Vaziyeti." *Ülkü* Temmuz 1939 13(77): 397-402.

Sezgin, M. Cemal. "Kültür Seferberliği." *Oluş* 16 Temmuz 1939 2(29): 456-457.

Âşir, Vildan. "Spor: Romen Gençlik Teşkilatı, Straja Tarihi." *Ülkü* 1 Eylül 1939 14(79): 19-22.

"Milletlerarası Belgrad Sergisinde Türkiye Pavyonu." *Varlık* 15 Kasım 1939 9(153): 248-250.

Ağaoğlu, Samet. "Muhtelif Memleketlerde Fiyat Kontrolüne Muteallik Mevzuat I." *Varlık* 15 Şubat 1940 10(159): 382-383.

Taşkıran, Tezer. “Eski Yunan’da ve Roma’da Vatandaşlık Terbiyesi.” *Çığır* Şubat-Mart 1940 8(87-88): 40-42.

Ağaoğlu, Samet. “Muhtelif Memleketlerde Fiyat Kontrolüne Müteallik Mevzuat II.” *Varlık* 1 Mart 1940 10(160): 402-405.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Gagauz Folkloru.” *Varlık* 1 Mayıs 1940 10(164): 516-520.

Özen, Eşref. “Besarabya’da Yaşayan Gagavuz Türkleri.” *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 3.

Erenbilge, M. Niyazi. “Dobruca.” *Bilgi Yurdu* Ağustos 1940 37: 10-12.

Gövsä, İbrahim Alaettin. “Balkan Gönüllüsünden Hatıralar.” *Yedigün* 20 Kanunisanı 1941 16 (411): 8-9.

Erkilet, H. E. “Dış Memleketlerdeki Türklerin Acınacak Hallerine Dair.” *Çınaraltı* 28 Şubat 1942 30: 9.

Yaver, Halil. “Tuna Serhad Türküleri.” *Tanrıdağ* 12 Haziran 1942 1(6): 10-11.

Bozok, Hüsamettin. “Yunan Kültürü Üzerine Serbest Düşünceler.” *Yürüyüş* 9 İlkteşrin 1942 9: 22-25.

“Rumeli Türkülerinden Hicazkar Kürdi.” *Türk Musikisi* 1 Temmuz 1948 1(9): 10.

Nayır, Yaşar Nabi. “Unuttuğumuz Büyük Dâva.” *Varlık* 1 Eylül 1948 338: 3.

Gemuhluoğlu, Fethi. “Edirne ve Ötesi.” *Damla* 15 Aralık 1948 9-50: 130.

Ataman, Sadi Y. “Serhad Türküleri.” *Türk Musikisi* 1 Aralık 1949 3(26): 17.

Banarlı, Nihat Sami. “Balkanlar Türkiyesine ve Göçmenlere Dair.” *Damla* Temmuz-Ağustos 1950 3(7-8-69-70): 100-101.

Ertür, Rakım. “Sanat Bahisleri: Geçen Asırda Edirne’de Türk Musikisi.” *Türk Musikisi* Eylül-Ekim 1950 3(34): 2-3, 18-19, 21.

TARİH

Osman Nuri. "Tarihte: Bizim Hatalarımız Ölmüş ve Tarih Sayfalarına Gömülmüş Bir Milletin Dirilmesi I." *Resimli Şark* Birinciteşrin-İkinciteşrin-Birincikanun 1932 22-23-24: 30-33.

Osman Nuri. "Tarihte: Bizim Hatalarımız Ölmüş ve Tarih Sayfalarına Gömülmüş Bir Milletin Dirilmesi I." *Resimli Şark* İkincikanun 1933 25: 2-4.

Mehmet Şeref. "Sırp Sındığı." *Ülkü* Nisan 1933 1(3): 231-233.

Hüseyin Namık. "Bulgarların En Eski Tarihine Dair." *Ülkü* Haziran 1933 1(5): 400-403.

Koçu, Reşat Ekrem. "Girit ve Osmanlı İmparatorluğu." *Varlık* 1 Mart 1934 1(16): 249-250(9-10). (Tarih Meseleleri)

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi I." *Altıok* 30 Nisan 1934 11: 17-19.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi II." *Altıok* 15 Mayıs 1934 12: 18-19.

"Türk Gençliğine Bir İbret Dersi Sırp İstiklali Kahramanları: Teodor Yankoviç ve Dositey Obrodoviç." *Resimli Şark* Mayıs 1934 41: 26-27.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi III." *Altıok* 30 Haziran 1934 15: 17-19.

Ahmet Ekrem. "Türk Tarihi: Balkanlarda İlk Muhaceretler." *Yeni Türk Mecmuası* Haziran-Temmuz 1934 1(23-24): 1534-1536.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi IV." *Altıok* 31 Temmuz 1934 17: 13-15.

Hayri. "Kırklarelinde Tarihi Araştırmalar: Binbir Oklu Mehmet." *Batı Yolu* Mayıs 1935 2: 6-7.

Çorlu, Salih Münir. "Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi I." *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1936 4(37): 3-13.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi II.” *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1936 4(38): 52-61.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan I.” *Yarım Ay* 15 Şubat 1936 2(25): 16-17.

Gündip, E. Ruhiğ. “Trak ve Türk Sözleri Arasında Benzerlik.” *Altıok* Şubat 1936 25: 16-18.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan II.” *Yarım Ay* 1 Mart 1936 2(26): 18-21.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan III.” *Yarım Ay* 15 Mart 1936 2(27): 30-31.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi III.” *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1936 4(39): 117-126.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan IV.” *Yarım Ay* 1 Nisan 1936 2(28): 20-23.

Orkun, Hüseyin Namık. “Attila: İsveç Kralı.” *Yücel* Ağustos 1937 5(30): 219-221.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İkinciteşrin 1938 6(128): 125-128.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 2: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 15 Sontışrin 1938 6(129): 143-144.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 3: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İlkânun 1938 6(130): 157-160.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 4: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 15 İlkânun 1938 6(131): 172-176.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası Son: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İkincikânun 1939 6(132): 188-196.

Konyalı, İbrahim Hakkı. “Muhaç Muharebesi.” *Yenigün* 18 Mart 1939 1(2): 8-9.

Akdemir, Aziz Hüdai. "Balkan Savaşlarından Bir Hatıra." *Savaş* 15 Mart 1941 25: 6, 14.

Akdemir, Aziz Hüdai. "Balkan Savaşlarından: Edirne'nin Müdafası." *Savaş* 1 Nisan 1941 26: 6.

Akdemir, Aziz Hüdai. "Balkan Harbi Hatıraları." *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 4, 16.

M.R. "Yahya Kemal Beyatlı, Gazi Kösemihal Bey Oğullarındandır." *Varlık* 1 Temmuz 1941 11(192): 558-560.

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktü I." *Varlık* 15 Temmuz 1941 12(193): 7-9

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktü II." *Varlık* 1 Ağustos 1941 12(194): 29-31

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktür III." *Varlık* 15 Ağustos 1941 12(195): 57-59.

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye Yolu İle Göçmüş Bir Türktü IV." *Varlık* 1 Eylül 1941 12(196): 83-85.

M.R. "Eski Ricalin İrkî Asliyetleri Meselesi." *Varlık* 15 Eylül 1941 12(197): 111-114.

M.R. "Mihalbey Oğulları ve Paolo Giovio." *Varlık* 15 Eylül 1941 12(197): 115-120.

Peremeci, O. Nuri. "Sırp Sındığı." *Damla* Birinciteşrin 1942 1: 4-5.

M.R. "Gazi Mihal'in Babası ve Asrı." *Varlık* 1 Ekim 1941 12(198): 130-133.

Atsız. "10 İlkteşrin 1444 Varna Meydan Savaşı." *Çınaraltı* 15 İkinciteşrin 1941 15: 5-7.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Tarih Tetkikleri: Gazi Mihal Bey'in Aydınlanan Hüviyeti." *Damla* Şubat 1943 4: 12-13.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Tarih Tetkikleri: Gazi Mihal Bey'in Aydınlanan Hüviyeti." *Damla* Şubat 1943 5: 4-5.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Rumların Dilinde Türk Adları I.” *Damla* Mart 1943 6: 6-7.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Rumların Dilinde Türk Adları II.” *Damla* Nisan 1943 7: 12-13.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Rumların Dilinde Türk Adları III.” *Damla* Mayıs 1943 8: 7.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Akıncı Malkoçları I.” *Damla* Haziran 1943 9: 10-11.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Akıncı Malkoçları II.” *Damla* Temmuz 1943 10: 7.

Şapolya, Enver Behnan. “Niğbolu Zaferi ve Korkusuz Jan.” *Çınaraltı* 3 Temmuz 1943 93: 12-13.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Akıncı Malkoçları III.” *Damla* Ağustos 1943 11: 6-9.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Akıncı Malkoçları IV.” *Damla* Eylül 1943 12: 6-7.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Addan Soya 1.” *Damla* Birinciteşrin 1943 13: 10-11.

Koçu, Reşad Ekrem. “Geçmişten Yapraklar: Arnavut Patrona Halil.” *Büyük Doğu* 15 İlkteşrin 1943 1(5): 14.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Addan Soya 2.” *Damla* İkinciteşrin 1943 14: 8-9, 13.

Giz, Hasan Adnan. “Serhad Hikâyeleri.” *Çınaraltı* 27 İkinciteşrin 1943 114: 9-10, 13.

Giz, Hasan Adnan. “Serhad Hikâyeleri: Başını Vermiyen Şehit.” *Çınaraltı* 11 Birincikânun 1943 116: 7, 10, 15.

Giz, Hasan Adnan. “Meşhur Serhad Beyleri.” *Çınaraltı* 25 Birincikânun 1943 118: 6, 11, 15.

Giz, Hasan Adnan. “Kanuni Devrinin Serhad Beyleri.” *Çınaraltı* 1 Sonkânun 1944 119: 6-7, 12-13.

Giz, Hasan Adnan. “Kanuni Devrinin En Meşhur Serhad Beyi: Bosna Kahramanı Gazi Hüsrev Bey.” *Çınaraltı* 8 Sonkânun 1944 120: 6-7, 10-11.

Giz, Hasan Adnan. "Gazi Hüsrev Bey Ne Zaman Yaşadı." *Çınaraltı* 15 Son kânun 1944 121: 6-7, 15.

Giz, Hasan Adnan. "Alemdar'ı Teshir Eden Kadın." *Çınaraltı* 29 Son kânun 1944 123: 6-7.

Tekindağ, Şahabettin. "Türkün Savaş Destanlarından: Niğbolu." *Çınaraltı* 28 Nisan 1948 7: 10, 13.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı I." *Damla* Temmuz 1944 17: 9-10.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı II." *Damla* Ağustos 1944 18: 10-11, 15.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı III." *Damla* Eylül 1944 19: 6.

Çağlar, Behçet Kemal. "Eski Osmanlı Memuru Bir Bulgarın Yazdıkları." *Yücel* Ekim 1945 108: 54-55.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Gazi Mihal'e Dair Yeni İzler I." *Damla* Şubat 1946 4(31): 4-5.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Gazi Mihal'e Dair Yeni İzler II." *Damla* Mart 1946 4(32-33): 6.

Atabinen, Reşit Saffet. "Tuna'da Türk Donanması." *Yeni Çağ* 27 Nisan 1946 1(13): 6, 10.

Soysal, A. Zihni. "Tarihi Etüd: Bulgarlar, Macarlar ve Peçenekler." *Yurd* 7 Ağustos 1947 9(6/53): 10-12.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Gazi Mihal'e Dair Yeni İzler III." *Damla* 15 Nisan 1948 1-42: 10-11.

Gökbilgin, Tayyip. "Fatih'in Birinci Hükümdarlığı Sırasında Balkan Meseleleri." *Çınaraltı* 9 Haziran 1948 11: 6.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Rumeli'ye İlk Geçişlerimiz." *Damla* 15 Haziran 1948 3-44: 35-36.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Bir Dobrica Beyliği I." *Damla* 15 Temmuz 1948 4-45: 58-60.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Bir Dobrica Beyliği II.” *Damla* 15 Ağustos 1948 5-46: 74-76.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Dobrucadan Dönen Köse Beyi I.” *Damla* Eylül 1948 6-47: 90-91.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Dobrucadan Dönen Köse Beyi II.” *Damla* Ekim 1948 7-48: 108-109.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Köse Bey Hakkında.” *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 6-7.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar I.” *Damla* 25 Mayıs 1949 2(5-55): 79,82.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar II.” *Damla* 25 Haziran 1949 2(6-56): 94-95.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar III.” *Damla* 25 Temmuz 1949 2(7-57): 110-111.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar IV.” *Damla* 25 Ağustos 1949 2(8-58): 127.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar V.” *Damla* 25 Kasım 1949 2(11-61): 174-175.

BALKAN ÜLKELERİ VE EDEBİYATLARI İLE İLGİLİ MAKALELER

Argun, Mübeccel. “Yunan Mitolojisinden Hikâyeler: Pandora ve Fısıldayan Kutu.” *Yücel* Mayıs 1936 3(15): 126-128.

Argun, Mübeccel. “Yunan Mitolojisinden Hikâyeler: Yüz Gözlü Bekçi.” *Yücel* Haziran 1936 3(16): 176-178.

Papazoğlu, Avr. N. “Yunanistan’da Fikir Hayatı.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 106-107.

Papazoğlu, A. N. “Yunan Yazıcıları: Angelos Sikelyanos’la Bir Görüşme.” *Varlık* 1 İlkânun 1936 4(82): 150-151.

Acaroğlu, Türker. "Bulgar Edebiyatı: Asen Zlatarov Öldü." *Varlık* 1 Mart 1937 4(88): 245.

Papazoğlu, Avr. N. "Dil: Yunan Dilinin Tekamülü." *Çığır* Birinciteşrin 1937 99-100.

"Bulgaristan'da Türk Edebiyatı." *Yeni Adam* 13 İkincikanun 1938 211: 7.

Burlan, Orhan. "Bir Tiyatro Tarihi İçin Notlar: Yunan Tiyatrosu." *Yücel* Mart 1938 7(37): 26-28.

Burlan, Orhan. "Bir Tiyatro Tarihi İçin Notlar: Yunan Tiyatrosu." *Yücel* Nisan 1938 7(38): 76-78.

Papazoğlu, Avr. N. "Bir Kitap." *Varlık* 1 Mayıs 1938 5(116): 699-700.

Sayron, Hadiye. "Şekspir ve Grek Trajedisi." *Kalem* 15 Temmuz 1938 1(5): 182-187.

Papazoğlu, Avr. N. "Yunanistanda Sanat Himayesi." *Varlık* 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 85.

Serpoğlu, Mitat. "Bosna Hersek Müslümanlarının Millî Destanı." *Ülkü* İlkteşrin 1938 12(68): 172-176.

Süleymanpaşic, Mehmed. "Türk ve Yugoslav Edebiyatlarında Bosna ve Hersek Müslümanları." *Varlık* 1 Şubat 1939 7(134): 59-62.

Şardağ, Rüştü. "Panait İstrati." *Varlık* 1 Mart 1939 7(136): 146-148.

Acaroğlu, Türker. "Bugünkü Bulgar Edebiyatına Bir Bakış." *Varlık* 1 Nisan 1939 7(138): 207-211.

Süleymanpaşic, Mehmed. "Türk'ün Haşmet ve Asaletini Terennüm Eden Yugoslav Edepleri." *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 237-239.

Süleymanpaşic, Mehmed. "Yugoslavyada Kültürel Hayat." *Varlık* 15 Haziran 1939 7(143): 371-373.

Papazoğlu, Avram N. "Türkiye ve Yunanistan Arasında Fikri Münasebetler." *Varlık* 1 Temmuz 1939 7(144): 395-397.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Türkün Medeniliğini ve Avrupalılığını İddia ve Müdafaa Eden Bir Hırvat Politikacısı." *Varlık* 15 Eylül 1939 8(149): 151-152.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Sırp İstiklâl Mücadelelerine Edebiyatın ve Güzeli Sanatının Tesiri." *Varlık* 1 Ekim 1939 9(150): 173-175.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Türkler ve Türk Devletlerinin İnkişafı." *Varlık* 1 Kasım 1939 9(152): 221-223.

Acaroğlu, Türker. "Kostov Öldü." *Varlık* 1 Kasım 1939 9(152): 225-226.

Acaroğlu, Türker. "Tenkitler ve Tahliller: Bulgar Akademisi ve Sofya Üniversitesi Neşriyatı." *Varlık* 1 Aralık 1939 9(154): 272-274.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Osmanlı Sarayında Konser Veren Sırp Prensleri." *Varlık* 30 Aralık 1939 9(156): 318-319.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Yeni Türkiyenin Yaratıcısı Kemal Atatürk." *Varlık* 15 Ocak 1940 10(157): 345-347.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri I." *Türk Tiyatrosu* 15 İkcikanun 1940 111: 6.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri II." *Türk Tiyatrosu* 1 Şubat 1940 112: 3.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Bugünkü ve Yarınki Türkiye." *Varlık* 1 Şubat 1940 10(158): 363-367.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Yugoslav Matbuatının İnkişafı." *Varlık* 15 Şubat 1940 10(159): 393-395.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri III." *Türk Tiyatrosu* 15 Şubat 1940 113: 4-7.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri IV." *Türk Tiyatrosu* 15 Mart 1940 114: 5-12.

Süleymanpaşığı, Mehmed. "Belgrat Balkan Enstitüsü." *Varlık* 15 Mart 1940 10(161): 441-442.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslav Kadını.” *Varlık* 1 Mayıs 1940 10(164): 510-512.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Beşeriyeti Yıkan Jurnalizm ve Asgarî Jurnalizmi Muhtevi Gazetecilik.” *Varlık* 1 Temmuz 1940 10(168): 607-608.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Üveys Dede.” *Varlık* 15 Temmuz 1940 11(169): 13-14.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Saraybosna’da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi.” *Varlık* 1 Eylül 1940 11(172): 83-84.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Hırvatlar ve Türklük.” *Varlık* 15 Eylül 1940 11(175): 154-157.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Edebiyat Sicillerine Girmemiş Bosnalı Türk Şairleri.” *Varlık* 1 Ekim 1940 11(174): 138-139.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Gazi Mustafa Kemal Paşa.” *Varlık* 1 Kasım 1940 11(176): 181-182.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna Saray Müzesi.” *Varlık* 15 Kasım 1940 11(177): 207-209.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslüman Halk Şarkıları ve Türklük.” *Varlık* 1 Aralık 1940 11(178): 239-240.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslümanlarının Memleketlerinde Osmanlı Hâkimiyetini Son Müdafaaları.” *Varlık* 15 Aralık 1940 11(179): 254-256.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Dubrovnik Cumhuriyeti Arşivi ve Türklük.” *Varlık* 1 Ocak 1941 11(180): 284-286.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslümanlarının Şimdiki Matbuat Hayatı.” *Varlık* 15 Ocak 1941 11(181): 307-309.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslav Topluluğunda Bosnalı Müslüman Ressamlar.” *Varlık* 1 Şubat 1941 11(182): 331-333.

Acaroğlu, Türker. “Muasır Bulgar Edebiyatında Şiir.” *Varlık* 15 Şubat 1941 11(183): 347-350.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Avusturya İşgal Ordularının Bosna ve Hersekte Örfi Divanları.” *Varlık* 15 Şubat 1941 11(183): 354-356.

Acaroğlu, Türker. “Proto-Bulgarlar ve Macarlar.” *Varlık* 15 Mart 1941 11(185): 397-398.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslavya’ya Türk Edebiyatını Tanıtıran Mütefekkir Fehim Efendi Spaho.” *Varlık* 1 Nisan 1941 11(186): 429-430.

Acaroğlu, Türker. “Türkoloji: Türkleri Alâkadar Eden Bulgar Neşriyatından Bir Bibliyografya Denemesi.” *Ülkü* 1 Nisan 1941 17(98): 137-146.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “On Beşinci ve On Altıncı Asır Türk Fikir Hayatında Bosna ve Hersekliler.” *Varlık* 15 Nisan 1941 11(187): 446-448.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Türk Edebiyatını Yugoslavlığa Tanıtan Bir Boşnak Edibi.” *Varlık* 1 Mayıs 1941 11(188): 473-475.

Acaroğlu, Türker. “Türkoloji: Türkleri Alâkadar Eden Bulgar Neşriyatından Bir Bibliyografya Denemesi.” *Ülkü* 1 Haziran 1941 17(100): 345-354.

Acaroğlu, Türker. “Bibliyografya: Bulgar Maarif Vekilliği Neşriyatından.” *Ülkü* 1 Temmuz 1941 17(101): 478-480.

Papazoğlu, Avr. N. “Ortodoks Kilisesinde Musiki.” *Yürüyüş* 5 Temmuz 1941 1: 10-16.

Acaroğlu, Türker. “Bibliyografya: Bulgar Arkeoloji Enstitüsü Neşriyatı.” *Ülkü* 1 Ağustos 1941 17(102): 567-568.

Acaroğlu, Türker. “Bibliyografya: Sofya’da Milli Müze Neşriyatı.” *Ülkü* 1 Ağustos 1941 17(102): 568-569.

Yamaç, Cavit. “Modern Romen Edebiyatı I.” *İnsan* 1 Ağustos 1941 15-17: 34-37.

Yamaç, Cavit. “Modern Romen Edebiyatı.” *İnsan* Birinciteşrin 1941 18-19: 34-37.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri.” *Yücel* İlkkanun 1941 14(82): 170-175.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri.” *Yücel* Şubat 1942 14(84): 256-260.

Acaroğlu, Türker. “Osmanlı Türkleri ve Bulgar Edebiyatı.” *Varlık* 1 Mart 1942 12(208): 379-383.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Devlet Tiyatrosu Nasıl Kuruldu?.” *Varlık* 1 Haziran 1943 13(238): 450-455.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri.” *Yücel* Haziran-Temmuz-Ağustos 1942 15(88-89-90): 48-51.

Birsel, Salâh. “Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati).” *Yürüyüş* 9 Eylül 1942 7-8: 6-7.

Birsel, Salâh. “Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati).” *Yürüyüş* 9 İkteşrin 1942 9: 10-11.

Yamaç, Cavit. “Romen Edebiyatında Türkler.” *İstanbul* 1 Eylül 1944, 2(19) : 7-8.

Esenkova, Enver. “Romen Şairi Alecsandri ve İstanbul.” *İstanbul* 1 Eylül 1945 4(43): 4-6.

Esenkova, Enver. “Boğazın Çiçekleri.” *İstanbul* 1 Ekim 1945, 4(45): 10-11.

Esenkova, Enver. “Mustafa Kemal ve Romen Yazarı Martinescu.” *Yücel* Aralık 1945 110: 126-127.

Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatında Mehmetçik.” *Yurd* Mart 1946 7(1): 6-7, 14.

Kaskatı, Arif Necip. “Değerli Bir Emek Bulgaristan Türk Basını.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 12, 19.

Nayır, Yaşar Nabi. “Panait İstrati’ye Dair.” *Varlık* 1 Ocak 1947 318: 9-10.

Acaroğlu, Türker. “Halk Edebiyatı: Bulgarcaya Geçen Türk Atasözleri.” *Ülkü* Şubat 1948 2(14): 24-25.

Nayır, Yaşar Nabi. “Üç Düşman.” *Varlık* 1 Şubat 1948 331: 3.

Kansu, Ceyhun Atuf. “Dostum Adriyen Zografı.” *Varlık* 1 Ekim 1948 339: 4-5.

- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Kasım 1948 340: 10.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Aralık 1948 341: 6.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Şubat 1949 343: 9.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Mart 1949 344: 9.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Temmuz 1949 348: 13.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Ağustos 1949 349: 4.
- Pamirli, Osman Turgut. “Panait İstrati İçin.” *Varlık* 1 Eylül 1949 350: 7.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Ekim 1949 351: 13.
- “Panait İstrati’den Düşünceler.” *Varlık* 1 Aralık 1949 353: 8.

BALKAN MERKEZLİ TÜRK EDEBİYATI

- Banarlı, Nihat Sami. “Tuna Boyunda Sazşairlerimiz.” *Atsız Mecmua* 15 Haziran 1931 2: 39-40.
- Gökyay, Orhan Şaik. “Konuşma: Kahramanlık Edebiyatı.” *Uludağ İkincikânun* 1938 14: 1-5.
- Bayrı, M. Halit. “Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar: 1897 Türk Yunan Savaşına Ait İki Destan.” *Yeni Türk Mecmuası* Mayıs 1938 6(65): 169-172.
- Acaroğlu, Türker. “Edebiyat Tarihi: 93 Harbi ve Edebiyatımız.” *Ülkü* 1 Temmuz 1941 17(101): 437-444.
- Acaroğlu, Türker. “Edebiyatımızı Dış Memleketlerde Tanıtmak Meselesi.” *Varlık* 15 Mayıs 1942 12(215): 539-540.
- Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları I.” *Yücel* Haziran 1945 18(104): 137-140.
- Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları II.” *Yücel* Temmuz 1945 18(105): 167-172.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları III.” *Yücel* Kasım 1945 109: 92-96.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları IV.” *Yücel* Ocak 1946 111: 174-175.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları V.” *Yücel* Şubat 1946 112: 204-208.

KİTAP VE DERGİ TANITIMLARI

“Atilâ ve Peyami Safa.” *Resimli Şark* Şubat 1932 14: 1-2.

Akyol, Sami. “Yeni Kitaplardan: Tunadan Batıya.” *Taşpınar* 29 Birinciteşrin 1935 3(36): 201.

Örik, Nahid Sırrı. “Garb Kitapları: Romanya Hakkında Bir Eser.” *Varlık* 15 Sontesrin 1935 3(57): 140.

Örik, Nahid Sırrı. “Kitaplar: ‘Tunadan Batıya’ İçin.” *Varlık* 1 İlkânun 1935 3(58): 157-158.

Örik, Nahid Sırrı. “Garb Kitapları: Bucarest.” *Varlık* 15 Nisan 1936 3(67): 201-202.

Levend, Agah Sırrı. “Eserler ve Hadiseler: Bizde Seyahat Edebiyatı ve İki Eser Finlandiye ve Tunadan Batıya.” *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1936 4(40): 207-210.

Gürdal, Ş. Akşit. “Atilâ.” *Altıok* Nisan 1936 26: 31-32.

“Kitaplar: Balkanlar ve Türklük.” *Yücel* Birinciteşrin 1936 4(20): 65-66.

Koçu, Reşat Ekrem. “Tarihî Bibliyografya: Balkanlar ve Türklük.” *Varlık* 1 İlkânun 1936 4(82): 156-157.

Yedek, Enis Bülent. “Yeni Kitaplar: Balkanlar ve Türklük.” *Gündüz* 15 İkincikânun 1937 2(10): 253.

Orkun, Hüseyin Namık. “Balkanlar ve Türklük.” *Varlık* 1 Şubat 1937 4(86): 218-219.

Ömer Barkan. “Bibliyografya: Balkanlar ve Türklük.” *Ülkü* Mart 1937 9(49): 65-70.

“Tenkit: Balkanlar ve Türklük.” *Çığır* Mart 1937 4(48): 120.

Devrimsel, Mihri. “Gündüz Gözüyle: Ankara-Bükreş.” *Gündüz* 15 Nisan 1937 3(13): 16-17.

Bekota. “Tenkit: Balkanlarda Musiki İlerleyişi.” *Çığır* Eylül 1937 5(54): 46.

Yönetken, Halil Bedi. “Bibliyografya: Balkanlarda Müzik İlerleyişi.” *Ülkü Birinciteşrin* 1937 10(56): 187-192.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Bibliyografya: Balkan Musikisine Dair.” *Ülkü Şubat* 1938 10(60): 558-562.

Fevziye Abdullah. “Kitaplar ve Mecmualar: Faruk Nafiz, *Akıncı Türküleri*.” *Ülkü* 1 Mart 1938 11(61): 91-96.

Alyanak, Mustafa Şerif. “Tenkit: Bulgar Tarihi Hakkında Osmanlı-Türk Kaynakları.” *Çığır* Temmuz 1938 6(67): 109.

Nayır, Yaşar Nabi. “Akıncılar Köyü Münasebetiyle.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 104.

Gökyay, Orhan Şaik. “Tahliller, Tenkitler: Balkanları ve Türkiyeyi Alâkadar Eden Bir Mecmua.” *Varlık* 15 Mart 1939 7(137): 175-179.

Nayır, Yaşar Nabi. “Gagauzlara Dair Kıymetli Bir Eser.” *Varlık* 15 Haziran 1939 7(143): 374-375.

“Yunanca Bir Türk Şiir Antolojisi.” *Varlık* 1 Mart 1940 10(160): 415-416.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. “Hristiyan Türkler Hakkında Bir Kitap.” *Varlık* 15 Nisan 1940 10(163): 493-494.

Z. F. “Bibliyografya: Kitaplar ve Mecmualar, Halil Yaver, Bulgarların Balkanlar’ı İstilâ Planları.” *Ülkü* 1 Mayıs 1941 17(99): 282-285.

Kosal, A. N. “Bizim Akdeniz.” *Yücel* Temmuz 1941 13(77): 199-203.

B. Gönül. “Stimmen Aus Dem Südosten Balkan Sesleri Mecmuası.” *Yeni Türk Mecmuası* Ağustos 1941 9(104): 652-655.

İlhan, Ziya. "Tahlil, Tenkit: Savaş Türkleri." *Millet* Eylül 1942 1(5): 148-149.

"Kitaplar: Akdeniz." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1942 13(223): 159.

"Bibliyografya: Angel Dayı." *Kovan* İkinciteşrin 4: 20.

"Kitaplar: Asılmışlar Ormanı." *Varlık* 1 Birincikânun 1942 13(226): 219-220.

"Kitaplar: Söz Müdafaanın." *Varlık* 1 Birincikânun 1942 13(226): 220.

"Kitaplar: İphigenia Tauris'te." *Varlık* 1 Birincikânun 1942 13(226): 220.

Onger, Fahir. "Kitaplar ve Mecmualar: P. İstrati ve Baraganın Devedikenleri." *İnsan* Şubat 1943 20: 31.

Nayır, Yaşar Nabi. "Baraga'nın Devedikenleri." *Tercüme* 19 İkincikânun 1943 3(17): 362-365.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Kitaplar ve Dergiler: Meşrutiyetten Önce Balkan Türkleri." *Damla* İkinciteşrin 1943 14: 14.

**1930-1950 YILLARI ARASINDA TÜRK EDEBİYATI/ BALKANLAR
BİBLİYOGRAFYASI/ YAZAR ADLARINA GÖRE**

A.C.

A. C. "Elim Bir Mukayese." *İnkılâp* Mayıs 1933 1(2): 7.

A. MUHTAR KUMRAL

Kumral, A. Muhtar. "Sancak." *Savaş* 1 Mart 1943 47: 3.

A. N. KOSAL

Kosal, A. N. "Bizim Akdeniz." *Yücel* Temmuz 1941 13(77): 199-203.

A. NEVZAT HOTKO

Mirivilis, Stratis. "Yunan Hikâyesi: Ahenk Kırılınca." *Gündüz*. Çeviren A. Nevzat Hotko. 15 Şubat 1939 7(35): 57-72.

A.SÜHEYL ÜNVER

Ünver, A. Süheyl. "Balkan Memleketlerimizin Tıbbî Folkloru." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart 1937 6(65): 113-114.

A. ŞÜKRÜ ESMER

Esmer, A. Şükrü. "Balkan Milletlerinin İttihadı." *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Teşrinisani 1931 8: 1-3, 13.

Esmer, A. Şükrü. "Balkan Antantı Matbuat Kongresi." *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Haziran 1936 63: 1-4.

A. ZİHNİ SOYSAL

Soysal, A. Zihni. "Tarihi Etüd: Bulgarlar, Macarlar ve Peçenekler." *Yurd* 7 Ağustos 1947 9(6/53): 10-12.

ABDULLAH AKSAKOĞLU

Aksakoğlu, Abdullah. "Yahya Kemal." *Çınaraltı* 9 Haziran 1948 11: 14.

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atinaya Dönerken.” *Varlık* 15 II. Teşrin 1934 2(33): 132-133.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atinaya Dönüş.” *Varlık* 1 Birincikânun 1934 2(34): 146-148.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atina Duyguları.” *Varlık* 15 Birincikânun 1934 2(35): 166-168.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Atina Akşamları.” *Varlık* 1 İkincikânun 1935 2(36): 178-179.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Atina Duyguları.” *Varlık* 1 Mart 1935 2(40): 242-244.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Bükreş Duyguları.” *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 6-7.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Rumen Kokteyli.” *Varlık* 1 Ağustos 1935 3(50): 20-21.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Benzeyişlerimiz.” *Ağaç* 14 Mart 1936 1: 5-6.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Gene Benzeyişlerimiz.” *Ağaç* 28 Mart 1936 3: 5-6.

Hisar, Abdülhak Şinasi. “Seyahat Notları: Birleşmiyen Çalgılar.” *Ağaç* 4 Nisan 1936 4: 5-6.

ADEM ŞAKAR

Pelin, Elin. “Bulgar Edebiyatı: Yaban Gülü.” *Varlık*. Çeviren Âdem Şakar. Temmuz 1946 312: 9.

Pelin, Elin. “Bulgar Edebiyatı: Küçük Hikâye.” *Varlık*. Çeviren Âdem Şakar. Aralık 1946 317: 8.

AGAH SIRRI LEVEND

Levend, Agah Sırrı. “Eserler ve Hadiseler: Bizde Seyahat Edebiyatı ve İki Eser Finlandiye ve Tunadan Batıya.” *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1936 4(40): 207-210.

AHMET EKREM

Ahmet Ekrem. "Türk Tarihi: Balkanlarda İlk Muhaceretler." *Yeni Türk Mecmuası* Haziran-Temmuz 1934 1(23-24): 1534-1536.

AHMET EKŞİLER

Ekşiler, Ahmet. "Bu Yol." *Damla* 15 Mayıs 1948 2-43: 25.

AHMET ERDOĞDU

Erdoğdu, Ahmet. 1943-1944. "Türkü." *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 193.

AHMET HALİL

Ahmet Halil. "Bir Dış Seyahatinden İntibalar: Bulgar Tarihine Dair." *Çığır* Mayıs 1938 6(65): 75-76.

Ahmet Halil. "Bir Dış Seyahatinden İntibalar: Bir Bulgar Müverrihi Vesilesile." *Çığır* Ağustos 1938 6(68): 122.

Ahmet Halil. "Köy Tetkikleri: Deliorman Köylerinden Kokarca Köyü ve Bugünkü Vaziyeti." *Ülkü* Temmuz 1939 13(77): 397-402.

ALİ EROĞLU

Eroğlu, Ali. "Sınır!." *Kopuz* Birincikânun 1943-İkincikânun 1944 8-9: 174.

Eroğlu, Ali. "Mohaç." *Çığır* İkincikânun 1944 14(134): 208.

ALİ HADİ OKAN

Okan, Ali Hâdi. "Muhteşem Süleyman'a." *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.

ALİ HAYDAR

Nikolova, L. "Bulgar Hikâyesi: Kurban." *Varlık*. Çeviren Ali Haydar. 15 1. Teşrin 1933 1(7): 108-110(12-14).

ALİ İZZET ÖZKAN

Özkan, Ali İzzet. "Türk Bayrağı." *Ülkü* Eylül 1949 3(33): 33.

ALİ RIZA SEYFİ

Ali Rıza Seyfi. "Maltaya Gidiyoruz." *Resimli Ay* 1 İkkânun 1936 10: 1-4.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 21 Nisan 1949 1: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 28 Nisan 1949 2: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 5 Mayıs 1949 3: 6-7.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 12 Mayıs 1949 4: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 19 Mayıs 1949 5: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 26 Mayıs 1949 6: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 2 Haziran 1949 7: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 9 Haziran 1949 8: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 16 Haziran 1949 9: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 23 Haziran 1949 10: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 30 Haziran 1949 11: 6.

Ali Rıza Seyfi. "Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı." *Edebiyat Alemi* 7 Temmuz 1949 12: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 14 Temmuz 1949 13: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 28 Temmuz 1949 15: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 18 Ağustos 1949 18: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 25 Ağustos 1949 19: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 1 Eylül 1949 20: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 8 Eylül 1949 21: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 22 Eylül 1949 23: 6.

Ali Rıza Seyfi. “Ölümden Dönüş Kahramanlık Romanı.” *Edebiyat Alemi* 6 Ekim 1949 25: 6.

ALPASLAN

Alpaslan. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna.” *Kopuz* 15 Mayıs 1939 1(2): 59.

ALTAN SUNAR

Edevyn R. Bevan M. A., Han. Litt. “Yunan Felsefesinin Yaşıyan Kıymeti.” *Gündüz*. Çeviren Altan Sunar. 15 Birincikânun 1936 2(9): 226-228.

Edevyn R. Bevan M. A., Han. Litt. “Yunan Felsefesinin Yaşıyan Kıymeti.” *Gündüz*. Çeviren Altan Sunar. 15 İkincikânun 1937 2(10): 244-245.

ARİF HİKMET PAR

Par, Arif Hikmet. “İstanbul’un Fethi Destanı.” *Şadırvan* 27 Mayıs 1949 1(9): 5.

ARİF NECİP KASKATI

Kaskatı, Arif Necip. “Değerli Bir Emek Bulgaristan Türk Basını.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 12, 19.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar I.” *Damla* 25 Mayıs 1949 2(5-55): 79,82.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar II.” *Damla* 25 Haziran 1949 2(6-56): 94-95.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar III.” *Damla* 25 Temmuz 1949 2(7-57): 110-111.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar IV.” *Damla* 25 Ağustos 1949 2(8-58): 127.

Kaskatı, Arif Necip. “Balkan Faciasına Ait Bazı Notlar V.” *Damla* 25 Kasım 1949 2(11-61): 174-175.

ARİF NİHAT ASYA

Asya, Arif Nihat. “Edirne Destanı.” *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 8-9.

ATİLLA İLHAN

İlhan, Atilla. “Gâvurdağlarından Rivayet: Göçmenler 1.” *İstanbul* 1 Ağustos 1946 6(65): 12.

İlhan, Atilla. “Gâvurdağlarından Rivayet: Göçmenler 2.” *İstanbul* 15 Ağustos 1946 6(66): 15.

İlhan Atilla. “Balkan’dan: Herhangi Bir Asker.” *Varlık* 1 Aralık 1947 329: 8.

AVRAM N. PAPAZOĞLU

Mirivilis, Strati. “Yunan Edebiyatı: Asker Anaları.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 II. Teşrin 1933 1(9): 136-137(8-9).

Kastanakis, Traso. “Yunan Hikâyesi: Dansöz Kontesina Felicita.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Nisan 1934 1(18): 286-288(14-16).

Ksenopulos, Grigoryos. “Yunan Edebiyatı: Ölüm Karşısında.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Nisan 1934 1(19): 302-303(14-15).

Stavru, Tationa. “Yunan Hikâyesi: Ne Hale Gelmişti?.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Temmuz 1934 1(24): 380-382(12-14).

Baras, Aleksandros. “Yunan Hikâyesi: Yüzük.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Birinciteşrin 1934 2(30): 91-92.

Kastanakıs, Traso. “Yunan Hikâyesi: Ana.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 II. Teşrin 1934 2(33): 139-142.

Lukianos. “Yunan Klasikleri: Ruya.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1935 2(37): 205-207.

Papa, Katina. “Yunan Hikâyesi: Dünya.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Nisan 1935 2(43): 300-302.

Bastyas, Kostis. “Yunan Edebiyatı: Deniz.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 9 Mayıs 1935 2(45): 332-333.

Vafopulos, Yorgo. “Yunan Edebiyatı: Keman.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Ağustos 1935 3(50): 29-30.

Haris, Petros. “Yunan Hikâyesi: Beklenilmeyen Kitap.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Mart 1936 3(65): 271-272.

Kavafıs, K. “Yunan Edebiyatı: Üç Şiir.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Haziran 1936 3(70): 348.

Vutiros, Dimostenis. “Yunan Hikâyesi: Hırsız.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Ağustos 1936 4(74): 27-29.

Papazoğlu, Avr. N. “Yunanistanda Fikir Hayatı.” *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 106-107.

Papazoğlu, A. N. “Yunan Yazıcıları: Angelos Sikelyanos’la Bir Görüşme.” *Varlık* 1 İlkânun 1936 4(82): 150-151.

Papazoğlu, A. N. “Komşu Memleketlerde: Yunanistanda Fikir Hayatı.” *Varlık* 15 İkincikânun 1937 4(85): 202-203.

Vafapulos, Yorgi. “Mükâfat.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1937 4(85): 203.

Alitersis, Glafkos. “Yunan Hikâyesi: Cellat.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Mart 1937 4(88): 253-256.

Sfakânakis, Yanis. “Yunan Hikâyesi: Güllü Ev.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Haziran 1937 4(95): 362-364.

Hondropulos, Satos. “Bugünkü Yunan Hikâyecileri: Deli.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. Ağustos 1937 3(17): 137-142.

Venezis, İlias. “Yunan Hikâyesi: 1934 Senesinin Masalı.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 29 İlkteşrin 1937 4(19): 13-16.

Papazoğlu, Avr. N. “Dil: Yunan Dilinin Tekamülü.” *Çığır*. Birinciteşrin 1937 99-100.

Terzakis, Angelos. “Yunan Hikâyesi: Ferdi Çavuşun Nöbetçiliği.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Sontışrin 1937 5(104): 509-510.

Terzakis, Angelos. “Yunan Hikâyesi: Ferdi Çavuşun Nöbetçiliği.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 1 Sontışrin 1937 5(104): 509-510.

Dukas, Stratis. “Yunan Edebiyatı: Maymunun Ağzından.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 İkincikânun 1938 5(109): 585-586.

Naku, Lilika. “Yunan Hikâyesi: Analık.” *Gündüz*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. İkincikânun 1938 4(22): 84-87.

Papazoğlu, Avr. N. “Bir Kitap.” *Varlık*. 1 Mayıs 1938 5(116): 699-700.

Dorsinis, Georgiyos. “Yunan Hikâyesi: Çirkin Kız.” *Varlık*. Çeviren Avram N. Papazoğlu. 1 Haziran 1938 5(118): 732-733.

Karkavisas, Andras. “Yunan Hikâyesi: Deniz.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Temmuz 1938 6(121): 11-14.

Kristalis, Kostas. “Yunan Hikâyesi: Muallime.” *Varlık*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. 15 Eylül 1938 6(125): 75-76.

Papazoğlu, Avr. N. “Yunanistanda Sanat Himayesi.” *Varlık* 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 85.

Yanopulos, Alk. “Hikâye: Bir Küçük Şehirde Üç Genç Kız.” *Yücel*. Çeviren Avr. N. Papazoğlu. Nisan 1939 9(50): 85-89.

Papazoğlu, Avram N. “Türkiye ve Yunanistan Arasında Fikri Münasebetler.” *Varlık* 1 Temmuz 1939 7(144): 395-397.

Papazoğlu, Avr. N. “Ortodoks Kilisesinde Musiki.” *Yürüyüş* 5 Temmuz 1941 1: 10-16.

AZİZ HÜDAİ AKDEMİR

Akdemir, Aziz Hüdai. “Balkan Savaşlarından Bir Hatıra.” *Savaş* 15 Mart 1941 25: 6, 14.

Akdemir, Aziz Hüdai. “Balkan Savaşlarından: Edirne’nin Müdafası.” *Savaş* 1 Nisan 1941 26: 6.

Akdemir, Aziz Hüdai. “Balkan Harbi Hatıraları.” *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 4, 16.

B. GÖNÜL

B. Gönül. “Stimmen Aus Dem Südosten Balkan Sesleri Mecmuası.” *Yeni Türk Mecmuası* Ağustos 1941 9(104): 652-655.

BASRİ GOCUL

Gocul, Basri. “Biz.” *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1940 9(87): 122.

BAŞARAN

Başaran. “Urumeli Havası.” *Varlık* 1 Haziran 1949 347: 7.

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR

Çağlar, Behçet Kemal. “Hey Tuna, Tuna!” *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 56.

Çağlar, Behçet Kemal. “Tekrar Bulduğum Kardeşime.” *Varlık* 1 Sontışrin 1935 3(56): 119.

Çağlar, Behçet Kemal ve İhsan Boran. “Batakılık.” *Yücel* İkinciteşrin 1935 2(9): 102.

Çağlar, Behçet Kemal. “O İhtilal Bayrağı.” *Ülkü* Şubat 1938 10(60): 504-505.

Çağlar, Behçet Kemal. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Het Tuna, Tuna!” *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 113.

Çağlar, Behçet Kemal. “1 Nisan 1921’in Eşiğinde.” *Yücel* Mayıs 1940 11(63): 132.

Çağlar, Behçet Kemal. “Karışan Dünyanın Ortasından Atatürk’e Bir Sesleniş!” *Gençlik* 18 Temmuz 1941 56-5: 5.

Çağlar, Behçet Kemal. “Bir Sınırdan Bir Sınıra.” *Damla* Sontışrin 1942 2: 5.

Çağlar, Behçet Kemal. “Edirne Halkevinde Haykırmak İsterdim.” *Damla* Mart 1943 6: 3.

Çağlar, Behçet Kemal. “Alp Eren.” *Millet* İlkânun 1943 20: 236.

Çağlar, Behçet Kemal. “Afyon Kalesine.” *Taşpınar* Eylül-Birinciteşrin 1944 116-117: 387.

Çağlar, Behçet Kemal. “Selimiye Destanı.” *İstanbul* 1 İkincikânun 1945 3(27): 5.

Çağlar, Behçet Kemal. “Meriç’te Akşam.” *Ülkü* 1 Ağustos 1945 8(93): 7.

Çağlar, Behçet Kemal. “Meriç’te Akşam.” *Yücel* Ağustos 1945 18(106): 190.

Çağlar, Behçet Kemal. “Eski Osmanlı Memuru Bir Bulgarın Yazdıkları.” *Yücel* Ekim 1945 108: 54-55.

BEHÇET NECATİGİL

Minkov, Swetoslov. “Bir Bulgar Hikâyesi: Kaknüs” *Değirmen*. Çeviren Behçet Necatigil. Temmuz 1942 2(10): 122-123.

BEKİR KOÇ

Koç, Bekir. “Türküm.” *Çınaraltı* 16 İkincikânun 1943 69: 15.

HIFZI OĞUZ BEKATA

Bekata, Hıfzı Oğuz. "Tenkit: Balkanlarda Musiki İlerleyişi." *Çığır* Eylül 1937 5(54): 46.

BURLAN ORHAN

Burlan, Orhan. "Bir Tiyatro Tarihi İçin Notlar: Yunan Tiyatrosu." *Yücel* Mart 1938 7(37): 26-28.

Burlan, Orhan. "Bir Tiyatro Tarihi İçin Notlar: Yunan Tiyatrosu." *Yücel* Nisan 1938 7(38): 76-78.

CAHİT SITKI TARANCI

Tarancı, Cahit Sıtkı. "Memleket." *Varlık* 1 Haziran 1947 323: 3.

CAVİT YAMAÇ

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri I." *Türk Tiyatrosu* 15 İkincikanun 1940 111: 6.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri II." *Türk Tiyatrosu* 1 Şubat 1940 112: 3.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri III." *Türk Tiyatrosu* 15 Şubat 1940 113: 4-7.

Yamaç, Cavit. "Rumen Tiyatro Müellifleri IV." *Türk Tiyatrosu* 15 Mart 1940 114: 5-12.

Yamaç, Cavit. "Modern Romen Edebiyatı I." *İnsan* 1 Ağustos 1941 15-17: 34-37.

Yamaç, Cavit. "Modern Romen Edebiyatı." *İnsan* Birinciteşrin 1941 18-19: 34-37.

Damion, Mircea. "Aykırı." *İnsan* Çeviren Cavit Yamaç. Mart 1943 21: 34-37.

Yamaç, Cavit. "Romen Edebiyatında Türkler." *İstanbul* 1 Eylül 1944 2(19) : 7-8.

CELAL AKGÜR

Akgür, Celal. "Akn." *Batı Yolu* Mart 1936 8: 6.

CEMAL OĞUZ ÖCAL

Öcal, Cemal Oğuz. “Akdeniz.” *Çınaraltı* 28 Mart 1942 34: 12.

Öcal, Cemal Oğuz. “Sinan İçin.” *Ülkü* 16 Nisan 1942 2(14): 15.

Öcal, Cemal Oğuz. “Uçan Atlı.” *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 15.

Öcal, Cemal Oğuz. “Bayrak Altında.” *Çınaraltı* 4 Temmuz 1942 41: 14.

Öcal, Cemal Oğuz. “Vardır.” *Damla* Mart 1943 6: 5.

Öcal, Cemal Oğuz. “Koca Sinan İçin.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 10.

CEMİL SENA ONGUN

Ongun, Cemil Sena. “Atillâ’dan İlhamlar.” *Savaş* 15 Mart 1940 1: 11.

CEYHUN ATUF KANSU

Kansu, Ceyhun Atuf. “Sınır Boylarında.” *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 2.

Kansu, Ceyhun Atuf. “Dostum Adriyen Zografî.” *Varlık* 1 Ekim 1948 339: 4-5.

CİHAT HİKMET

Cihat Hikmet. “Bulgaristan’daki Türklerin Vaziyeti.” *Doğu* 1 Şubat 1934 14: 8-11

DOĞAN DAN

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İkinciteşrin 1938 6(128): 125-128.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 2: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 15 Sontesrin 1938 6(129): 143-144.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 3: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İlkânun 1938 6(130): 157-160.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası No: 4: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 15 İlkânun 1938 6(131): 172-176.

Dan, Doğan. “Varlık’ın Tefrikası Son: Akıncılar Köyü.” *Varlık* 1 İkincikânun 1939 6(132): 188-196.

DÜNDAR AKÜNAL

Akünel, Dünder. “Garba Diyorum ki.” *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.

E. RUHİĞ GÜNDİP

Gündip, E. Ruhiğ. “Trak ve Türk Sözlari Arasında Benzerlik.” *Altıok* Şubat 1936 25: 16-18.

EDİP ALİ

Bakı, Edip Ali. “Muhacir Kızı.” *Taşpınar* 19 Ağustos 1934 2(22): 181.

EDİP AYEL

Ayel, Edip. “Mohaç.” *Gençlik* 28 Birincikânun 1939 30: 2.

Ayel, Edip. “Düşman.” *Gençlik* 25 İkincikânun 1940 34: 3.

Ayel, Edip. “Niğbolu.” *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 6.

Edip Ayel. “Mohaç.” *Tanrıdağ* 19 Haziran 1942 1(7): 8.

Ayel, Edip. “Boğaz Türküsü.” *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 14.

Ayel, Edip. “Hınç.” *Çınaraltı* 24 Birinciteşrin 1942 57: 7.

Ayel, Edip. “Mohaç.” *Damla* Ağustos 1943 11: 11.

EMİN ÜLGENER

Ülgener, Emin. “Tuna Türküsü.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1940 8(85): 40.

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

Enis Behiç. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Kıyısında.” *Kopuz* 15 Eylül 1939 1(6): 232.

Enis Behiç. “Ey Meriç!.” *Damla* Birincikânun 1943 15: 8-9.

ENİS BÜLENT YEDEK

Yedek, Enis Bülent. “Yeni Kitaplar: Balkanlar ve Türklük.” *Gündüz* 15 İkincikânun 1937 2(10): 253.

ENVER BEHNAN ŞAPOLYA

Şapolya, Enver Behnan. “Niğbolu Zaferi ve Korkusuz Jan.” *Çınaraltı* 3 Temmuz 1943 93: 12-13.

ENVER ESENKOVA

Eftimiv, Viktor. “Ateşten Pulluk.” *Yücel*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz 1941 13(77): 231.

Miletic, L. “Şimali Şarkî Bulgaristan’da ve Dobruca’da Türk Unsurunun Eskiliği.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Eylül 1941 1(5): 11-14.

Miletic, L. “Şimali Şarkî Bulgaristan’da ve Dobruca’da Türk Unsurunun Eskiliği.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Birinciteşrin 1941 1(6): 18-19.

Dragaş, George Mihail. “Basarabya Toponomisinde Türk Unsurları.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. İkincikânun-Şubat 1942 2(9-10): 10-12.

Dragaş, George Mihail. “Basarabya Toponomisinde Türk Unsurları.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Mart 1942 2(11): 21-23.

Eftimiv, Victor. “Romen Edebiyatından: Prometenin İzdivacı.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Haziran-Temmuz 1944 4(5/23): 18-20.

Blağa, Lucian. “Yeni Romen Şiirinden: İnkârlar/ Okuyuculara Mezmur.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz-Ağustos 1945 5(6/30): 12.

Blağa, Lucian. “Dünkü Işık.” *Yurd*. Çeviren Enver Esenkova. Temmuz-Ağustos 1945 5(6/30): 16.

Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatından Örnekler.” *İstanbul* 15 Ağustos 1945 4(42): 5.

Esenkova, Enver. “Romen Edebiyatından Örnekler.” *İstanbul* 15 Ağustos 1945 4(42): 5.

Esenkova, Enver. “Romen Şairi Alecsandri ve İstanbul.” *İstanbul* 1 Eylül 1945 4(43): 4-6.

Esenkova, Enver. "Romen Şairi Alecsandri ve İstanbul." *İstanbul* 1 Eylül 1945 4(43): 4-6.

Esenkova, Enver. "Boğazın Çiçekleri." *İstanbul* 1 Ekim 1945 4(45): 10-11.

Esenkova, Enver. "Boğazın Çiçekleri." *İstanbul* 1 Ekim 1945 4(45): 10-11.

Esenkova, Enver. "Mustafa Kemal ve Romen Yazarı Martinescu." *Yücel* Aralık 1945 110: 126-127.

Esenkova, Enver. "Romen Edebiyatında Mehmetçik." *Yurd* Mart 1946 7(1): 6-7, 14.

EŞREF ÖZEN

Özen, Eşref. "Besarabya'da Yaşayan Gagavuz Türkleri." *Gençlik* 11 Temmuz 1940 52: 3.

FAHİR ONGER

Onger, Fahir. "Kitaplar ve Mecmualar: P. İstrati ve Baraganın Devedikenleri." *İnsan* Şubat 1943 20: 31.

FAHRİ ERSAVAŞ

Ersavaş, Fahri. "Hezeyanını Okuduğum Zaman-Bulgar Şairi Hristo'ya." *Kızilelma* 19 Aralık 1947 8: 15.

FAİK DRANAZ

Dranaz, Faik. "Parmenides Destanı." *Oluş* 18 Haziran 1939 1(25): 394-397.

FAİK SALİM ÖZYURT

Özyurt, Faik Salim. "Ben ve Tarih." *Damla* Ağustos 1944 18: 2.

FALİH RIFKI ATAY

Atay, Falih Rıfkı. "Tuna Kıyıları." *Kalem* 15 Ağustos 1938 1(6): 225-226.

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL

Çamlıbel, Faruk Nafiz. "Eski Saray." *Şadırvan* 13 Mayıs 1949 1(7): 1.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

Dağlarca, Fazıl Hüsnü. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna.” *Kopuz* 15 Haziran 1939 1(3): 114-115.

FEHMİ ARMAN

Arman, Fehmi. “Atam.” *Damla* Ocak 1946 4(30): 9.

FEHMİ RAZİ

Fehmi Razi. “Akıl ve His Kavgası.” *Resimli Şark Birinciteşrin* 1933 34: 1-2.

FETHİ GEMUHLUOĞLU

Gemuhluoğlu, Fethi. “Edirne ve Ötesi.” *Damla* 15 Aralık 1948 9-50: 130.

FETHİ TEVETOĞLU

Fethi Tevet. “Yarım Geliyor.” *Çınaraltı* 6 Eylül 1941 5: 15.

Fethi Tevet. “Yarım Geliyor III.” *Çınaraltı* 4 Birinciteşrin 1941 9: 13.

Tevetoğlu. “Millî Kin.” *Damla* Haziran 1943 9: 4.

Tevetoğlu. “Millî Kin.” *Kopuz* Haziran 1943 2: 29.

FEVZİYE ABDULLAH

Fevziye Abdullah. “Kitaplar ve Mecmualar: Faruk Nafiz, *Akıncı Türküleri*.” *Ülkü* 1 Mart 1938 11(61): 91-96.

FEYZİ AKGÖREN

Akgören, Feyzi. “Anneme Mektup.” *Uludağ* Mayıs-Haziran 1945 71: 26.

FİKRET ADİL

Adil, Fikret. “Yunanistan, Tenakuzlar ve Tezadlar Memleketi.” *Ağaç* 30 Mayıs 1936 9: 13-14.

GÜLER AKAL

Akal, Güler. “Meriç’te Akşam.” *Damla* Haziran 1943 9: 2.

H. İLHAN

H. İlhan. "Tunada Bir Akşam." *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1940 9(86): 80.

HADİYE SAYRON

Sayron, Hadiye. "Şekspir ve Grek Trajedisi." *Kalem* 15 Temmuz 1938 1(5): 182-187.

Sayron, Hadiye. "Padise Lost Kaybolmuş Cennet." *Kalem* 1 Nisan 1939 2(11): 198-200.

Sayron, Hadiye. "Padise Lost Kaybolmuş Cennet." *Kalem* 1 Mayıs 1939 2(12): 261-265.

Sayron, Hadiye. "Padise Lost Kaybolmuş Cennet." *Kalem* 1 Haziran 1939 2(13): 29-34.

HAMDİ İŞIKLI

İşikli, Hamdi. "Tuna'dan Ayrılış." *Çınaraltı* 29 Sonkânun 1944 123: 13.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER

Tanrıöver, Hamdullah Suphi. "Hulâsalar İktibaslar: İktisadî Romanya." *Varlık* 15 Temmuz 1939 8(145): 19-20.

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Zorlutuna, Halide Nusret. "Tuna." *Yeni Türk Mecmuası* Nisan 1935 1(32): 2007.

Zorlutuna, Halide Nusret. "Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tunada." *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 150.

Zorlutuna, Halide Nusret. "Tuna'da Gece." *Çınaraltı* 29 İkinciteşrin 1941 17: 6.

Zorlutuna, Halide Nusret. "Dünya Bu!." *Damla* Birinciteşrin 1942 1: 11.

HALİL BEDİ YÖNETKEN

Yönetken, Halil Bedi. "Bibliyografya: Balkanlarda Müzik İlerleyişi." *Ülkü* Birinciteşrin 1937 10(56): 187-192.

HALİL YAVER

Yaver, Halil. "Tuna Serhad Türküleri." *Tanrıdağ* 12 Haziran 1942 1(6): 10-11.

HALİM YAĞCIOĞLU

Yağcıoğlu, Halim. "Sınırdan Gelen Mektup." *Çınaraltı* 26 Eylül 1942 53: 5.

HALUK SARIM

Sarım, Haluk. "İtalya ve Balkanlar." *Mülkiye Mektebi Mecmuası* Eylül 1931 6: 45-47.

HALUK SEREN

Seren, Haluk. "Deliorman Kızları." *Gençlik* 21 Birincikânun 1939 29: 2.

HAMİD MACİD SELEKLER

Hâmid Macid. "Tarih." *Varlık* 1 Temmuz 1935 2(48): 370.

Selekler, Hâmit Macit. "Tarihi Okurken." *Varlık* 15 İlkânun 1935 3(59): 163.

Selekler, Hâmit Macit. "İşte Çamlarda Sabah." *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 227.

Selekler, Hâmit Macit. "Boğazın Rumeli Yakası." *Varlık* 15 Haziran 1937 4(95): 357.

Selekler, Hâmit Macit. "Galip Sayılır Bu Yolda Mağlup." *Varlık* 15 Nisan 1940 10(163): 482.

Selekler, Hamit Macit. "Serhad Türküsü I." *Toprak* Nisan 1947 18: 4.

HASAN ADNAN GİZ

Giz, Hasan Adnan. "Serhad Hikâyeleri." *Çınaraltı* 27 İkinciteşrin 1943 114: 9-10, 13.

Giz, Hasan Adnan. "Serhad Hikâyeleri: Başını Vermiyen Şehit." *Çınaraltı* 11 Birincikânun 1943 116: 7, 10, 15.

Giz, Hasan Adnan. "Meşhur Serhad Beyleri." *Çınaraltı* 25 Birincikânun 1943 118: 6, 11, 15.

Giz, Hasan Adnan. “Kanuni Devrinin Serhad Beyleri.” *Çınaraltı* 1 Sonkânun 1944 119: 6-7, 12-13.

Giz, Hasan Adnan. “Kanuni Devrinin En Meşhur Serhad Beyi: Bosna Kahramanı Gazi Hüsrev Bey.” *Çınaraltı* 8 Sonkânun 1944 120: 6-7, 10-11.

Giz, Hasan Adnan. “Gazi Hüsrev Bey Ne Zaman Yaşadı.” *Çınaraltı* 15 Sonkânun 1944 121: 6-7, 15.

Giz, Hasan Adnan. “Alemdar’ı Teshir Eden Kadın.” *Çınaraltı* 29 Sonkânun 1944 123: 6-7.

HASAN ALİ YÜCEL

Yücel, Hasan Ali. “Uzaktaki Türkler İçin Şiirler: Tuna Türküsü.” *Kopuz* 15 Temmuz 1939 1(4): 149.

HASAN ŞİMŞEK

Şimşek, Hasan. “İklim.” *Varlık* 1 Şubat 1938 5(110): 605.

HASİP ÖZYURT

Özyurt, Hasip. “Şehit Tayyarecimiz Kemal Menderes İçin Bolşevik Uşağı Bulgar Komünistlerine.” *Kızılelma* 2 Nisan 1948 15: 8-9.

HAYRİ

Hayri. “Kırklarelinde Tarihi Araştırmalar: Binbir Oklu Mehmet.” *Batı Yolu* Mayıs 1935 2: 6-7.

Hayri. “Göçmen Kızı.” *Batı Yolu* İkinciteşrin 1935 4: 11,16.

HAYRİ KADİR GÜNEŞ

Güneş, Hayri Kadir. “Biz.” *Damla* 25 Mart 1949 2(3-53): 41.

Güneş, Hayri Kadir. “Ben de Ondanım.” *Damla* 25 Haziran 1949 2(6-56): 92.

HAYRİ RÜŞTÜ AKYÜREK

Penev, Boyan. “Komşu Memleketlerde: Bulgar Edebiyatında Realizm.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 1 İkincikânun 1937 4(84): 188-189.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: İhtiyar Öküz.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 1 İkincikânun 1937 4(84): 190-191.

Kostantinof, Kostantin. “Bulgar Hikâyesi: Vukuat.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 15 Mart 1937 4(89): 269-272.

Nemirof, Dobri. “Bulgar Hikâyesi: En Fakir.” *Varlık*. Çeviren Hayri Rüştü Akyürek. 15 Mayıs 1937 4(93): 332.

HAYRULLAH ÖRS

Xenophon. “Portreler.” *Kalem*. Çeviren Hayrullah Örs. 15 Temmuz 1938 1(5): 201-204.

Laerte, Diogene. “Xenophon’un Hayatı.” *Kalem*. Çeviren Hayrullah Örs. 1 İkincikânun 1939 2(8): 49-51.

HİKMET ŞİNASİ ÖNAL

Önal, Hikmet Şinasi. “Mehmedim!” *Çınaraltı* 6 Ağustos 1942 46: 6.

Önal, Hikmet Şinasi. “Türküm.” *Çınaraltı* 6 Şubat 1943 72: 15.

HİKMET TURHAN DAĞLIOĞLU

Hikmet Turhan. “Karpatlarda Kanlı Bir Sabah.” *Resimli Şark* 1 Teşrinievvel 1931 10: 10-11.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan. 1939. “Hikâye: Hudut Subayı.” *Yarım Ay* 1 Mart 1939 97: 22-23.

HÜSAMETTİN BOZOK

Bozok, Hüsamettin. “Sosyal ve Ekonomik Bakımdan Yugoslavya.” *Yeni Adam* 29 Nisan 1937 174: 14-15.

Bozok, Hüsamettin. “Yunan Kültürü Üzerine Serbest Düşünceler.” *Yürüyüş* 9 İlkteşrin 1942 9: 22-25.

HÜSEYİN HÜSNÜ EMİR ERKİLET

Erkilet, H. E. “Dış Memleketlerdeki Türklerin Acınacak Hallerine Dair.” *Çınaraltı* 28 Şubat 1942 30: 9.

HÜSEYİN NAMIK ORKUN

Hüseyin Namık. “Bulgarların En Eski Tarihine Dair.” *Ülkü* Haziran 1933 1(5): 400-403.

Orkun, Hüseyin Namık. “Balkanlar ve Türklük.” *Varlık* 1 Şubat 1937 4(86): 218-219.

Orkun, Hüseyin Namık. “Attila: İsveç Kralı.” *Yücel* Ağustos 1937 5(30): 219-221.

Orkun, Hüseyin N. “Tuna Boylarında.” *Yücel* Nisan 1940 11(62): 81-83.

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ

Atsız. “Yarının Türküsü.” *Çınaraltı* 11 Birinciteşrin 1941 10: 5.

Atsız. “10 İlk teşrin 1444 Varna Meydan Savaşı.” *Çınaraltı* 15 İkinciteşrin 1941 15: 5-7.

HÜSEYİN ULAŞ

Ulaş, Hüseyin. “Tunca’da Akşam.” *Uludağ* Mart-Nisan 1942 45-46: 12.

IGNAZ KUNAŞ

Kunaş, Ignaz. “Rumeli Türkçesine Ait Atasözleri.” *Yurd* Ağustos 1941 1(4): 18-21.

İBRAHİM ALAETTİN GÖVSA

Gövsä, İbrahim Alaettin. “Balkan Gönüllüsünden Hatıralar.” *Yedigün* 20 Kanunisanı 1941 16 (411): 8-9.

İBRAHİM BULUT

Bulut, İbrahim. “Süvari Marşı Yol Verin Dağlar.” *Savaş* Şubat 1945 70: 8.

İBRAHİM HAKKI KONYALI

Konyalı, İbrahim Hakkı. “Muhaç Muharebesi.” *Yenigün* 18 Mart 1939 1(2): 8-9.

İBRAHİM HOYİ

“Yugoslav İşkencesi.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi 9 Şubat 1946 1(2): 9.

“İktibaslar: Bugünkü Arnavutluk.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi. 23 Şubat 1946 1(4): 8.

“Bugünkü Dünya: Balkanlarda.” *Yeni Çağ*. Çeviren İbrahim Hoyi. 9 Mart 1946 1(6): 9.

İHSAN BORAN

Çağlar, Behçet Kemal ve İhsan Boran. “Bataklık.” *Yücel İkinciteşrin* 1935 2(9): 102.

Boran, İhsan. “Bir Rumen Atasözü.” *Yücel Eylül* 1936 4(19): 15.

Boran, İhsan. “Bükreş’ten Ankara’ya.” *Yücel İkincikânun* 1937 4(23): 208.

İHSAN HİNÇER

Hinçer, İhsan. “Akın.” *Tanrıdağ* 28 Ağustos 1942 1(17): 10.

İHSAN IŞLAK

Işlak, İhsan. “Tuna.” *Damla* 25 Şubat 1950 3(2-64): 18.

İLHAN DEMREN

Demren, İlhan. “Yaban Gülü.” *Yeni Türk Mecmuası* Mart-Nisan-Mayıs 1943 11(123-124-125): 14-15.

İLHAN SİYAMİ

“Serseriler Kervanı.” *Resimli Ay* Çeviren İlhan Siyami Tonar. Birincikânun 1937 11: 66-72.

İSMAİL GERÇEKSÖZ

Gerçeksöz, İsmail. “Bursa’nın Destanından.” *Uludağ* Mayıs-Haziran 1950 101: 14-17.

İSMAİL HİKMET ERTAYLAN

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 12 Şubat 1939 1(7): 100-105.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 19 Şubat 1939 1(8): 116-120.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 27 Şubat 1939 1(9): 136-138.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 5 Mart 1939 1(10): 150-153.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 12 Mart 1939 1(11): 167-169.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 19 Mart 1939 1(12): 182-184.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 26 Mart 1939 1(13): 198-202.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 2 Nisan 1939 1(14): 214-217.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 9 Nisan 1939 1(15): 233-236.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 16 Nisan 1939 1(16): 251-254.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 23 Nisan 1939 1(17): 269-270.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 30 Nisan 1939 1(18): 285-286.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş.* Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 7 Mayıs 1939 1(19): 300-302.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 14 Mayıs 1939 1(20): 319-320.

Audiat P. “Tanrılar Zamanında Grek Dünyası.” *Oluş*. Çeviren İsmail Hikmet Ertaylan. 21 Mayıs 1939 1(21): 333-336.

İSMET ZEKİ EYÜBOĞLU

Eyüboğlu, İsmet Zeki. “Kosova Türküsü.” *Edebiyat Alemi* 15 Eylül 1949 22: 5.

Eyüboğlu, İsmet Zeki. “Varna Türküsü.” *Edebiyat Alemi* 20 Ekim 1949 27: 5.

KEMAL ÇALIK

Çalık, Kemal. “Harp Okulu Marşı.” *Savaş* Mart 1945 71: 10.

KEMAL KAYA KAYALI

Kayalı, Kemal Kaya. “Bir Damla.” *Damla* Şubat 1943 5: 9.

KEMAL ÖZGÜR

Özgür, Kemal. “Ankara Kalesine.” *Kızılelma* 26 Aralık 1947 9: 7.

KEMALETTİN KAMU

Kemalettin Kami. “Akdeniz’den.” *Ülkü* Temmuz 1933 1(6): 431.

Kemalettin Kamu. “Sınırdan Sular.” *Oluş* 1 İkincikânun 1939 1(1): 6.

Kemalettin Kamu. “Sınırdan Sular.” *Damla* İlkânun 1942 3: 8.

KERİM YUND

Yund, Kerim. “At Üstünde.” *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 197.

LEMAN AHISKAL

Ahiskal, Leman. “Balkan Kaşarı.” *Modern Türkiye* 29 Mart 1938 5: 20.

LÜTFİ GÜNEY

Güney, Lütfi. “Türküm.” *Çınaraltı* 8 Mayıs 1943 85: 15.

M. ALÂETTİN ÇETİN

Çetin, M. Alâettin. "Akıncıların Türküsü." *Gençlik* 29 Şubat 1940 39: 3.

M. CEMAL SEZGİN

Sezgin, M. Cemal. "Kültür Seferberliği." *Oluş* 16 Temmuz 1939 2(29): 456-457.

M. ERMAN KÖYLÜOĞLU

Köylüoğlu, M. Erman. "Mehmetçik Söylüyor." *Savaş* 15 Haziran 1941 29: 2.

M. FARUK GÜRTUNCA

Gürtunca, M. Faruk. "Birinci Topçu Alayı Marşı." *Savaş* 1 Birincikânun 1941 33: 11.

M. FAZIL OKYAY

Okyay, M. Fazıl. "Bırak Beni Gideyim." *Çınaraltı* 12 Ağustos 1942 47: 15.

M. HALİT BAYRI

Bayrı, M. Halit. "Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar: 1897 Türk Yunan Savaşına Ait İki Destan." *Yeni Türk Mecmuası* Mayıs 1938 6(65): 169-172.

M. NİYAZI ERENBİLGE

Marz, Jozef. "Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 1: Yugoslavya'da Kültür." *Bilgi Yurdu* Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Haziran 1938 11: 369-371.

Ronart, Stephan. "Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 2: Yunanistan'da Kültür." *Bilgi Yurdu* Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Temmuz 1938 12: 391-393.

Ronart, Stephan. "Kültür: Balkan Memleketlerine Dair 3: Arnavutluk'ta Kültür." *Bilgi Yurdu* Çeviren M. Niyazi Erenbilge. Eylül 1938 2: 462-463.

Erenbilge, M. Niyazi. "Askerlik: Yugoslavya'da Ordu Teşkilatı." *Bilgi Yurdu* Nisan 1939 9: 653-656.

Erenbilge, M. Niyazi. "Dobruca." *Bilgi Yurdu* Ağustos 1940 37: 10-12.

M. S.

M. S. "Balkan Güreşleri ve Teknik." *Yeni Adam* 8 Kanunisanı 1934 2: 3.

M. ULUĞ TURANOĞLU

Turanoğlu, M. Uluğ. "Sulara Sesleniş." *Damla* Şubat 1943 4: 8.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Millî Kin." *Kopuz* Ağustos 1943 4: 83.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Kitaplar ve Dergiler: Meşrutiyetten Önce Balkan Türkleri." *Damla* İkinciteşrin 1943 14: 14.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Bizimsin Vatan Edirne." *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 11.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Meriç." *Damla* Mart 1947 4(39): 4.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Uyan Çocuğum, Uyan!." *Damla* 15 Nisan 1948 1-42: 8.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Bir Başka Şehir." *Damla* 25 Mart 1949 2(3-53): 40.

Turanoğlu, M. Uluğ. "Sınırdaki Gece." *Damla* 25 Temmuz 1949 2(7-57): 105.

MAHMUT RAGİP KÖSEMİHAL

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Göçmen Musikiciler I." *Kültür Haftası* 4 Mart 1936 8: 148.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Göçmen Musikiciler II." *Kültür Haftası* 11 Mart 1936 9.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Biibliyografya: Balkan Musikisine Dair." *Ülkü* Şubat 1938 10(60): 558-562.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Hristiyan Türkler Hakkında Bir Kitap." *Varlık* 15 Nisan 1940 10(163): 493-494.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Gagauz Folkloru." *Varlık* 1 Mayıs 1940 10(164): 516-520.

M.R. "Yahya Kemal Beyatlı, Gazi Kösemihal Bey Oğullarındandır." *Varlık* 1 Temmuz 1941 11(192): 558-560.

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktü I." *Varlık* 15 Temmuz 1941 12(193): 7-9

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktü II." *Varlık* 1 Ağustos 1941 12(194): 29-31

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye'den Göçmüş Bir Türktür III." *Varlık* 15 Ağustos 1941 12(195): 57-59.

M.R. "Gazi Mihal Bey Suriye Yolu İle Göçmüş Bir Türktü IV." *Varlık* 1 Eylül 1941 12(196): 83-85.

M.R. "Eski Ricalin İrkî Asliyetleri Meselesi." *Varlık* 15 Eylül 1941 12(197): 111-114.

M.R. "Mihalbey Oğulları ve Paolo Giovio." *Varlık* 15 Eylül 1941 12(197): 115-120.

M.R. "Gazi Mihal'in Babası ve Asrı." *Varlık* 1 Birinciteşrin 1941 12(198): 130-133.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Tarih Tetkikleri: Gazi Mihal Bey'in Aydınlanan Hüviyeti." *Damla* Şubat 1943 4: 12-13.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Tarih Tetkikleri: Gazi Mihal Bey'in Aydınlanan Hüviyeti." *Damla* Şubat 1943 5: 4-5.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Rumların Dilinde Türk Adları." *Damla* Mart 1943 6: 6-7.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Rumların Dilinde Türk Adları." *Damla* Nisan 1943 7: 12-13.

Kösemihal, Mahmut Ragıp. "Rumların Dilinde Türk Adları." *Damla* Mayıs 1943 8: 7.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları." *Damla* Haziran 1943 9: 10-11.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları." *Damla* Temmuz 1943 10: 7.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Akıncı Malkoçları." *Damla* Eylül 1943 12: 6-7.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Addan Soya 1." *Damla* Birinciteşrin 1943 13: 10-11.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Addan Soya 2." *Damla* İkinciteşrin 1943 14: 8-9, 13.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Mihal Adı." *Damla* Temmuz 1944 17: 9-10.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Mihal Adı.” *Damla* Ağustos 1944 18: 10-11, 15.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Mihal Adı.” *Damla* Eylül 1944 19: 6.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Gazi Mihal’e Dair Yeni İzler.” *Damla* Şubat 1946 4(31): 4-5.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Gazi Mihal’e Dair Yeni İzler.” *Damla* Mart-Nisan 1946 4(32-33): 6.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Gazi Mihal’e Dair Yeni İzler.” *Damla* 15 Nisan 1948 1-42: 10-11.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Rumeli’ye İlk Geçişlerimiz.” *Damla* 15 Haziran 1948 3-44: 35-36.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Bir Dobrica Beyliği.” *Damla* 15 Temmuz 1948 4-45: 58-60.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Bir Dobrica Beyliği.” *Damla* 15 Ağustos 1948 5-46: 74-76.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Dobrucadan Dönen Köse Beyi.” *Damla* Eylül 1948 6-47: 90-91.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Dobrucadan Dönen Köse Beyi.” *Damla* Ekim 1948 7-48: 108-109.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. “Köse Bey Hakkında.” *Damla* Ocak 1949 2(1-51): 6-7.

MEFTUN ÖZDİLEK

Özdilek, Meftun. “Aliş.” *Damla* Şubat 1946 4(31): 9.

MEHMED SÜLEYMANPASİÇ

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Türk ve Yugoslav Edebiyatlarında Bosna ve Hersek Müslümanları.” *Varlık* 1 Şubat 1939 7(134): 59-62.

Süleymanpaşiç, Mehmed. “Türk’ün Haşmet ve Asaletini Terennüm Eden Yugoslav Edepleri.” *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 237-239.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslavyada Kültürel Hayat.” *Varlık* 15 Haziran 1939 7(143): 371-373.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Türkün Medeniliğini ve Avrupalılığını İddia ve Müdafaa Eden Bir Hırvat Politikacısı.” *Varlık* 15 Eylül 1939 8(149): 151-152.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Sırp İstiklâl Mücadelelerine Edebiyatın ve Güzel Sanatarın Tesiri.” *Varlık* 1 Birinciteşrin 1939 9(150): 173-175.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Türkler ve Türk Devletlerinin İnkişafı.” *Varlık* 1 Kasım 1939 9(152): 221-223.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Osmanlı Sarayında Konser Veren Sırp Prensleri.” *Varlık* 30 Birincikanun 1939 9(156): 318-319.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yeni Türkiyenin Yaratıcısı Kemal Atatürk.” *Varlık* 15 İkincikanun 1940 10(157): 345-347.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Bugünkü ve Yarınki Türkiye.” *Varlık* 1 Şubat 1940 10(158): 363-367.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslav Matbuatının İnkişafı.” *Varlık* 15 Şubat 1940 10(159): 393-395.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Belgrat Balkan Enstitüsü.” *Varlık* 15 Mart 1940 10(161): 441-442.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Yugoslav Kadını.” *Varlık* 1 Mayıs 1940 10(164): 510-512.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Beşeriyeti Yıkan Jurnalizm ve Asgarî Jurnalizmi Muhtevi Gazetecilik.” *Varlık* 1 Temmuz 1940 10(168): 607-608.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Üveys Dede.” *Varlık* 15 Temmuz 1940 11(169): 13-14.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Saraybosna’da Gazi Hüsrev Bey kütüphanesi.” *Varlık* 1 Eylül 1940 11(172): 83-84.

Süleymanpaşıç, Mehmed. “Edebiyat Sicillerine Girmemiş Bosnalı Türk Şairleri.” *Varlık* 1 Birinciteşrin 1940 11(174): 138-139.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Hırvatlar ve Türklük.” *Varlık* 15 Eylül 1940 11(175): 154-157.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Gazi Mustafa Kemal Paşa.” *Varlık* 1 İkinciteşrin 1940 11(176): 181-182.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Bosna Saray Müzesi.” *Varlık* 15 İkinciteşrin 1940 11(177): 207-209.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslüman Halk Şarkıları ve Türklük.” *Varlık* 1 Birincikanun 1940 11(178): 239-240.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslümanlarının Memleketlerinde Osmanlı Hâkimiyetini Son Müdafaaları.” *Varlık* 15 Birincikanun 1940 11(179): 254-256.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Dubrovnik Cumhuriyeti Arşivi ve Türklük.” *Varlık* 1 İkincikanun 1941 11(180): 284-286.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Bosna ve Hersek Müslümanlarının Şimdiki Matbuat Hayatı.” *Varlık* 15 İkincikanun 1941 11(181): 307-309.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Yugoslav Topluluğunda Bosnalı Müslüman Ressamlar.” *Varlık* 1 Şubat 1941 11(182): 331-333.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Avusturya İşgal Ordularının Bosna ve Hersekte Örfî Divanları.” *Varlık* 15 Şubat 1941 11(183): 354-356.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Yugoslavya’ya Türk Edebiyatını Tanıttıran Mütefekkir Fehim Efendi Spaho.” *Varlık* 1 Nisan 1941 11(186): 429-430.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “On Beşinci ve On Altıncı Asır Türk Fikir Hayatında Bosna ve Hersekliler.” *Varlık* 15 Nisan 1941 11(187): 446-448.

Süleymanpaşîç, Mehmed. “Türk Edebiyatını Yugoslavlığa Tanıtan Bir Boşnak Edibi.” *Varlık* 1 Mayıs 1941 11(188): 473-475.

MEHMET BOZKURT

Bozkurt, Mehmet. “Türk Çocuğuna Ninni.” *Damla* Kasım 1946 4(35): 4.

Bozkurt, Mehmet. "Uyu Çocuğum, Uyu!" *Damla* 15 Mayıs 1948 2-43: 25.

MEHMET ÇAĞLAR

Çağlar, Mehmet. "Cumhuriyet'e." *Ülkü* 1 İkinciteşrin 1944 7(75): 24.

MEHMET NECATİ ÖNGAY

Öngay, Mehmet Necati. "Dediler." *Yücel* Birinciteşrin 1935 2(8): 76.

Öngay, Mehmet Necati. "On Sekiz Milyon Bahadır." *Savaş* 1 Mayıs 1941 28: 3.

MEHMET SUNGUR

Sungur, Mehmet. "Savaş İsterim." *Savaş* 1 Ağustos 1943 52: 4.

MEHMET ŞEREF

Mehmet Şeref. "Sırp Sındığı." *Ülkü* Nisan 1938 1(3): 231-233.

MİHRİ DEVRİMSEL

Devrimsel, Mihri. "Gündüz Gözüyle: Ankara-Bükreş." *Gündüz* 15 Nisan 1937 3(13): 16-17.

MİTAT SERPOĞLU

Serpoğlu, Mitat. "Bosna Hersek Müslümanlarının Millî Destanı." *Ülkü* İlkteşrin 1938 12(68): 172-176.

MUSTAFA ŞERİF

Şerif, Mustafa. "Komşu Memleketlerde Kültür Hareketleri." *Altınok* 25 İkinciteşrin 1934 21: 3-4.

MUSTAFA ŞERİF ALYANAK

Nikolova, Tzanka Slavkova. "Bulgar Edebiyatından Örnekler: Adula." *Çığır*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. Temmuz 1937 5(52): 15-16.

Nikolova, Tzanka Slavkova. "Bulgar Edebiyatından Örnekler: Yemin." *Çığır*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. İlkânun 1937 5(57-60): 95.

Tzanka Slavkova Nikolova. “Bulgar Edebiyatından Örnekler: Serseri.” *Resimli Ay*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. Şubat 1938 24: 52-54.

Alyanak, Mustafa Şerif. “Tenkit: Bulgar Tarihi Hakkında Osmanlı-Türk Kaynakları.” *Çığır* Temmuz 1938 6(67): 109.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: Cinayet.” *Varlık*. Çeviren Mustafa Şerif Alyanak. 1 Eylül 1940 11(172): 93-96.

MUAZZEZ KAPTANOĞLU

Kaptanoğlu, Muazzez. “Eski Bosna Hatıralarından: Lubisanın Gözleri.” *Resimli Ay* Şubat 1937 12: 54-61.

MUHARREM YUMUK

Yumuk, Muharrem. “Ulu Tuna.” *Bilgi Yurdu* Şubat 1943 52: 12.

MUHLİS ERTUNÇ

Ertunç, Muhlis. “Konuşmalar: Dil ve Kültür.” *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 465-466.

Ertunç, Muhlis. “Konuşmalar: Kültür ve Dil/ Balkanlarda Türk Dilinin Hakimiyeti.” *Varlık* 15 İlkteşrin 1937 5(103): 481-482.

MUHLİS ETEM

Nakleden Muhlis Etem. “Balkan Konferansları.” *İstanbul Darülfunun Hukuk Fakültesi Mecmuası* Nisan 1933 61: 150-160.

MUSTAFA BAYDAR

Baydar, Mustafa. “Mehmet Âkif’in Gerçek Hüviyeti.” *Varlık* 1 Şubat 1948 331: 6-7.

MUSTAFA SEDAT DEMİRKAYA

Demirkaya, Mustafa Sedat. “Edirne Destanı.” *Damla* 25 Eylül 1949 2(9-59): 137.

MUVAFFAK NACİ

Muvaffak Naci. “Bir Seyahatin Notları.” *Varlık* 1 II. Teşrin 1934 2(32): 123-124.

MÜBECCEL ARGUN

Argun, Mübeccel. “Yunan Mitolojisinden Hikâyeler: Pandora ve Fısıldayan Kutu.” *Yücel* Mayıs 1936 3(15): 126-128.

Argun, Mübeccel. “Yunan Mitolojisinden Hikâyeler: Yüz Gözlü Bekçi.” *Yücel* Haziran 1936 3(16): 176-178.

NAHİD SIRRI ÖRİK

Örik, Nahid Sırrı. “Garb Kitapları: Romanya Hakkında Bir Eser.” *Varlık* 15 Sontesrin 1935 3(57): 140.

Örik, Nahid Sırrı. “Kitaplar: ‘Tunadan Batıya’ İçin.” *Varlık* 1 İlkânun 1935 3(58): 157-158.

Örik, Nahid Sırrı. “Garb Kitapları: Bucarest.” *Varlık* 15 Nisan 1936 3(67): 201-202.

Örik, Nahid Sırrı. “Fikir Hayatı, Bir Okuyucunun Notları: Bir Ölüm Münasebetiyle Tarih Faraziyeleri.” *Ülkü* 1 Nisan 1938 11(62): 181-182.

NAZİF NİZAMETTİN

Nizamettin, Nazif. “Politika: Yunanistan Muamması.” *Büyük Doğu* 22 Mart 1946 1(21): 9.

Nizamettin, Nazif. “Politika: Bosna Müslümanları.” *Büyük Doğu* 5 Nisan 1946 1(23): 9.

NAZMİ ŞENER

Şener, Nazmi. “Tuna ve Gönül.” *Çınaraltı* 18 Birinci teşrin 1941 11: 13.

NECMİ AKTAN

Aktan, Necmi. “Süvariler.” *Ülkü* 1 Birincikânun 1941 5: 18.

NEDRET KARABAY

Karabay, Nedret. “Sofoklesin Yunan Dramındaki Ehemmiyeti.” *Yurd* Haziran-Temmuz 1944 4(5/23): 11-12.

NEŞET HALİL ATAY

Atay, Neşet Halil. “Yakın Tarihten Notlar: Yunanlı Misafirlerimiz.” *İstanbul* 15 Eylül 1946 6(68): 1-2.

NEVZAT KEMAL ÖZMERİÇ

Özmeriç, Nevzat Kemal. “Kanuni.” *Çınaraltı* 27 Mart 1943 79: 9.

NİHAT SAMİ BANARLI

Banarlı, Nihat Sami. “Tuna Boyunda Sazşairlerimiz.” *Atsız Mecmua* 15 Haziran 1931 2: 39-40.

Banarlı, Nihat Sami. “Meriç Türküsü.” *Damla Ocak* 1946 4(30): 8.

Banarlı, Nihat Sami. “Balkanlar Türkiyesine ve Göçmenlere Dair.” *Damla* Temmuz-Ağustos 1950 3(7-8-69-70): 100-101.

NİYAZİ ACUN

Acun, Niyazi. “Çocuk Esirgeme Teşkilatımız Balkan Hükümetleri Arasında Birincidir.” *Yarım Ay* 1 Haziran 1940 119: 3-5.

NURETTİN ARTAM

Artam, Nurettin. “Civan Alişim.” *Yücel* Nisan 1940 11(62): 82.

NURETTİN ŞAZI KÖSEMİHAL

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 8 İkincikânun 1939 1(2): 29-30.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 15 İkincikânun 1939 1(3): 46-48.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 22 İkincikânun 1939 1(4): 63-64.

Eflatun. “Protagonas.” *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 29 İkincikânun 1939 1(5): 79-80.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 5 Şubat 1939 1(6): 95-96.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 12 Şubat 1939 1(7): 111-112.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 19 Şubat 1939 1(8): 128.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 27 Şubat 1939 1(9): 143-144.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 5 Mart 1939 1(10): 160.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 12 Mart 1939 1(11): 175-176.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 19 Mart 1939 1(12): 190-192.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 26 Mart 1939 1(13): 207-208.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 2 Nisan 1939 1(14): 223-224.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 9 Nisan 1939 1(15): 239-240.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 16 Nisan 1939 1(16): 255-256.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 23 Nisan 1939 1(17): 271-272.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 30 Nisan 1939 1(18): 287-288.

Eflatun. "Protagonas." *Oluş.* Çeviren Nurettin Şazi Kösemihal. 7 Mayıs 1939 1(19): 302-304.

NUSRET KEMAL

Nusret Kemal. "Sulh Yolunda: Türk-Yunan Dostça Anlaşma Misakı." *Ülkü* Eylül 1933 2(8): 103-104.

NUSRET SAFA COŞKUN

Coşkun, Nusret Safa. "Zogo İle Konuştuk." *Yenigün* 8 Temmuz 1939 1(18): 16-17.

O. K.

Theokritos. "Grek Edebiyatından: Büyücü Kadınlar." *İnsan.* Çeviren O. K. 1 Mayıs 1941 14: 15-17.

"Mahrem Konuşma." *İnsan.* Çeviren O. K. 1 Ağustos 1941 15-17: 23-24.

OĞUZ KAZIM ATOK

Atok, Oğuz Kâzım. "Destan." *Millet* Nisan 1944 24: 404.

Atok, Oğuz Kâzım (Korgeneral Yüzbaşı). "Destan." *Savaş* Temmuz 1944 63: 2.

OĞUZ PELTEK

Pelin, Elin. "Andreşko." *Seçilmiş Hikâyeler.* Çeviren Oğuz Peltek. 2(13-14): 70-80.

ORHAN ASENA

Orhan Asena. "Tuna Türküsü." *Çınaraltı* 31 İkincikânun 1942 26: 2.

ORHAN CONKER

Conker, Orhan. "Türkiyemizin Münakalât Davası." *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 220-225.

Conker, Orhan. "Büyük Türkiye İdeali Karşısında Nufus Davamız." *Varlık* 15 Mayıs 1939 7(141): 290-292.

ORHAN Ş. ÖZDEMİR

Ruberg, Stefan. "Hikâye: Balkan Rapsodisi." *Yücel*. Çeviren Orhan Ş. Özdemir. Sonkanun 1939 8(47): 275-278.

ORHAN ŞAİK GÖKYAY

Gökyay, Orhan Şaik. "Konuşma: Kahramanlık Edebiyatı." *Uludağ İkincikânun* 1938 14: 1-5.

Gökyay, Orhan Şaik. "Tarihten Akisler: Budin Türküsü." *Yücel* Temmuz 1938 7(41): 174.

Gökyay, Orhan Şaik. "Tahliller, Tenkitler: Balkanları ve Türkiyeyi Alâkadar Eden Bir Mecmua." *Varlık* 15 Mart 1939 7(137): 175-179.

Gökyay, Orhan Şaik. "Eski Şiirlerden: Budin Türküsü." *Bozkurt* Haziran 1941 10: 228.

OSMAN ATİLA

Atilâ. "Kızıl Elma." *Resimli Şark* Ağustos 1931 8: 19.

Attilâ, Osman. "Tuna." *Yücel* Senteşrin 1938 8(45): 163.

Atila, Osman. "Yakarış." *Bozkurt* İlkteşrin 1940 8: 184.

Attilâ, Osman. "İstiyorum." *Yurd* Ağustos 1941 1(4): 17.

Attila, Osman. "İstiyorum." *Taşpınar* Şubat 1943 97: 222.

OSMAN NEBİ (NEBİOĞLU)

Osman Nebi. "Andre Gorçakof." *Yücel* Birincikânun 1935 2(10): 148-151.

OSMAN NURİ PEREMECİ

Peremeci, O. Nuri. "Sırp Sındığı." *Damla* Birinciteşrin 1942 1: 4-5.

OSMAN NURİ

Osman Nuri. "Tarihte: Bizim Hatalarımız Ölmüş ve Tarih Sayfalarına Gömülmüş Bir Milletın Dirilmesi I." *Resimli Şark* Birinciteşrin-İkinciteşrin-Birincikanun 1932 22-23-24: 30-33.

Osman Nuri. “Balkanlarda Türklüğünü Kaybetmeye Mahkûm Irkdaşlarımız: Gagavuzlar.” *Resimli Şark* Birinciteşrin-İkinciteşrin-Birincikanun 1932 22-23-24: 48-49.

Osman Nuri. “Tarihte: Bizim Hatalarımız Ölmüş ve Tarih Sayfalarına Gömülmüş Bir Milletin Dirilmesi II.” *Resimli Şark* İkincikanun 1933 25: 2-4.

OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ

Uludağ, Osman Şevki. “Folklor: Balkanlar’da Folklor Birliği.” *Ülkü* Birincikânun 1935 6(34): 243-245.

Uludağ, Osman Şevki. “Folklor: Balkanlar’da Folklor Birliği.” *Ülkü* Birincikânun 1935 6(34): 243-245.

Uludağ, Osman Şevki. “Göçmenler Arasında.” *Varlık* 15 İkinciteşrin 1936 4(81): 135-136.

OSMAN TURGUT PAMİRLİ

Pamirli, Osman Turgut. “Panait İstrati İçin.” *Varlık* 1 Eylül 1949 350: 7.

OSMAN YÜKSEL

Yüksel, Osman. “Destan.” *Çınaraltı* 28 Şubat 1942 30: 14.

ÖKSÜZ ÂŞIK

Öksüz Âşık. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Tuna.” *Yücel* Temmuz 1940 11(65): 236.

ÖMER BESİM KOŞALAY

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Pist Yapamıyoruz, Balkan Oyunlarını Üstümüze Alıyoruz.” *Yarım Ay* 15 Mayıs 1935 1(7): 24.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 1 Haziran 1935 1(8): 26-27.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 15 Haziran 1935 1(9): 20-21.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 1 Ağustos 1935 1(12): 30.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Balkan Oyunları Nihayet Geldi Çattı.” *Yarım Ay* 15 Eylül 1935 1(15): 22.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Balkan Oyunlarındaki Akıbetimiz.” *Yarım Ay* 15 İlkteşrin 1935 1(17): 30-31.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor.” *Yarım Ay* 1 İkincikanun 1936 1(22): 30-31.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Balkan Oyunları Arifesinde Bizde Atletizm ve Atletler Ne Halde?” *Resimli Ay* Birinciteşrin 1936 8: 89-95.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Yedinci Balkan Oyunlarında.” *Resimli Ay* İkinciteşrin 1936 9: 89-92.

Ömer Besim. “Spor: Avrupa Güreş Şampiyonasında Ne Derece Alabileceğiz?” *Modern Türkiye* 15 Mart 1938 3:19.

Koşalay, Ömer Besim. “Spor: Balkan Oyunlarında Bir Hezimet Daha!” *Yarım Ay* 1 İlkteşrin 1938 88: 16.

ÖMER LÜTFİ BARKAN

Ömer Barkan. “Bibliyografya: Balkanlar ve Türklük.” *Ülkü* Mart 1937 9(49): 65-70.

ÖMER ULUSÇUTÜRK

Ulusçutürk, Ömer. “Yeri Değil!” *Kızılelma* 14 Kasım 1947 3: 15.

PETRİ ZEVRAK

Zevrak, Petri. “Gagauz Manileri.” *Halk Bilgisi Haberleri* Eylül 1938 7(83): 260-264.

Zevrak, Petri. “Gagauz Manileri.” *Halk Bilgisi Haberleri* Birinciteşrin 1938 7(84): 278-285.

Zevrak, Petri. “Gagauz Türküleri.” *Halk Bilgisi Haberleri* İkincikânun 1939 8(87): 71-72.

Zevrak, Petri. “Folklor: Gagauz Türkleri.” *Varlık* 15 Nisan 1939 7(139): 240-243.

Zevrak, Petri. “Gagauzlar Arasında Kullanılan Halk İlaçları.” *Halk Bilgisi Haberleri* Mart-Nisan 1939 8(89-90): 112-113.

Zevrak, Petri. "Gagauz Bilmeceleri." *Halk Bilgisi Haberleri* Mart-Nisan 1939 8(89-90): 113-114.

Zevrak, Petri. "Folklor: Gagauz Türkleri." *Varlık* 1 Mayıs 1939 7(140): 278-280.

PEYAMİ OZAN

Ozan, Peyami. "Tuna." *Yücel* Eylül 1941 14(79): 46.

R. YALGIN

Yalgin, R. "Seyahat Notları: Köstence." *Yeni Çağ* 16 Şubat 1946 1(3): 5, 11.

RAKIM ERTÜR

Ertür, Rakım. "Sanat Bahisleri: Geçen Asırda Edirne'de Türk Musikisi." *Türk Musikisi* Eylül-Ekim 1950 3(34): 2-3, 18-19, 21.

RECEP HAYRİ BİLEMEDİK

Bilemedik, Recep Hayri. "Mehmetçik, Bekliyorlar!." *Çınaraltı* 7 İkinciteşrin 1942 59: 13.

REŞAD CEMAL EMEK

Emek, Reşad Cemal. "Ayrılık." *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 309.

Emek, Reşad Cemal. "Ayrılık." *Varlık* 1 Ağustos 1936 4(74): 26.

REŞAT EKREM KOÇU

Koçu, Reşat Ekrem. "Girit ve Osmanlı İmparatorluğu." *Varlık* 1 Mart 1934 1(16): 249-250(9-10). (Tarih Meseleleri)

Koçu, Reşat Ekrem. "Tarihî Bibliyografya: Balkanlar ve Türklük." *Varlık* 1 İlkânun 1936 4(82): 156-157.

Koçu, Reşad Ekrem. "Geçmişten Yapraklar: Arnavut Patrona Halil." *Büyük Doğu* 15 İlkteşrin 1943 1(5): 14.

REŞİT SAFFET ATABİTEN

Atabinen, Reşit Saffet. "Tuna'da Türk Donanması." *Yeni Çağ* 27 Nisan 1946 1(13): 6, 10.

RİDVAN NAFİZ

"Romen Edebiyatından: Yolcu." *Çığır*. Çeviren Rıdvan Nafiz Birinciteşrin 1934 2(18): 11.

RIZA ÇANDIR

Çandır, Rıza. "Panorama: Romanya." *Büyük Doğu* 1 İlkteşrin 1943 1(3): 8.

Çandır, Rıza. "Panorama: Yunanistan." *Büyük Doğu* 15 İlkteşrin 1943 1(5): 8.

Çandır, Rıza. "Panorama: Yugoslavya'nın Dünü ve Bugünü." *Büyük Doğu* 22 İlkteşrin 1943 1(6): 8.

Çandır, Rıza. "Panorama: Harp Mücrimleri." *Büyük Doğu* 5 İkinciteşrin 1943 1(7): 8.

Çandır, Rıza. "Panorama: Balkan Konfederasyonu." *Büyük Doğu* 12 İkinciteşrin 1943 1(9): 8.

Çandır, Rıza. "Panorama: Balkanların İstikbali." *Büyük Doğu* 26 İkinciteşrin 1943 1(11): 8.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bugünkü Romanya." *Büyük Doğu* 4 Şubat 1944 2(17): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan'ın Hali." *Büyük Doğu* 11 Şubat 1944 2(18): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Romanya Kapı Ağzında." *Büyük Doğu* 25 Şubat 1944 2(20): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan'da Siyasi Hareketler." *Büyük Doğu* 17 Mart 1944 2(23): 8-9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Bulgaristan Düğümü." *Büyük Doğu* 14 Nisan 1944 2(27): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: İşte Yunanistan!." *Büyük Doğu* 3 Mayıs 1944 2(30): 9.

Çandır, Rıza. "Panorama: Son Romanya Haberleri." *Büyük Doğu* 3 Birincikânun 1944 1(12): 8.

Çandır, Rıza. “Panorama: Yunanistan’da Politika ve İdeolocya İhtilafları.” *Büyük Doğu* 10 Birincikânun 1944 1(13): 8.

Çandır, Rıza. “Panorama: Tahran ve Kahire’den Sonra.” *Büyük Doğu* 17 Birincikânun 1944 1(14): 8.

Çandır, Rıza. “Panorama: Sıra Bulgaristan’da.” *Büyük Doğu* 24 Birincikânun 1944 2(15): 8.

RIZA NUR

Rıza Nur. “Millî İlâhi.” *Tanrıdağ* 29 Mayıs 1942 1(4): 3.

“Rıza Nur’dan.” *Kopuz* Eylül-Birinciteşrin 1943 5-6: 113.

RIZA POLAT

Polat, Rıza. “Eskişehir’de Kartal.” *Savaş* Mayıs 1944 61: 4.

Akkoyunlu, Rıza Polat. “Elveda!” *Damla* Nisan 1947 4(40): 5.

RUŞEN EŞREF ÜNAYDIN

Ünaydın, Ruşen Eşref. “Selanik Nutku.” *Varlık* 15 I. Kânun 1933 1(11): 162-163(2-3).

RUŞENİ UNAN

Ruşeni Unan. “7. Tümen Marşı.” *Savaş* Mayıs 1946 85: 8.

RÜŞTÜ KAYA

Kaya, Rüştü. “Akıncı Türkten İhtarlar.” *Edebiyat Alemi* 27 Ekim 1949 28: 8.

RÜŞTÜ ŞARDAĞ

Valdas. “Bulgar Hikâyesi: Bir Misafir.” *Varlık* Çeviren Rüştü Şardağ. 15 Mayıs 1938 5(117): 717.

RÜŞTÜ ŞARDAĞ

Şardağ, Rüştü. “Panait İstrati.” *Varlık* 1 Mart 1939 7(136): 146-148.

S. R.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi I." *Altıok* 30 Nisan 1934 11: 17-19.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi II." *Altıok* 15 Mayıs 1934 12: 18-19.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi III." *Altıok* 30 Haziran 1934 15: 17-19.

S. R. "Tarihî Tefrika: Türk-Romen Münasebetleri Tarihi IV." *Altıok* 31 Temmuz 1934 17: 13-15.

SADİ KEMALİ SÖYLEMEZOĞLU

Söylemezoğlu, Sadi Kemal. "Tarihten Sayfalar." *Çınaraltı* 14 Mart 1942 32: 9.

SADİ Y. ATAMAN

Ataman, Sadi Y. "Serhad Türküleri." *Türk Musikisi* 1 Aralık 1949 3(26): 17.

SALAH BİRSEL

Birsel, Salâh. "Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati)." *Yürüyüş* 9 Eylül 1942 7-8: 6-7.

Birsel, Salâh. "Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati)." *Yürüyüş* 9 İlkteşrin 1942 9: 10-11.

SALAH BİRSEL

İstrati, Panait. "Baraga'nın Devedikenleri." *Yürüyüş*. Çeviren Salâh Birsel. 5 Sonteşrin 1942 10: 20-22.

SALİH ALPAĞO

Alpaço, Salih. "Kervan." *Varlık* 15 İlkânun 1938 6(131): 171.

SALİH FETHİ GÖKÇAYLI

Gökçaylı, Salih Fethi. “Yeğitler Destanı.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1942 10(1): 20-21.

Gökçaylı, S. Fethi. “Türk Kahramanlığı.” *Savaş 1 İkinciteşrin* 1943 55: 6.

SALİH MÜNİR ÇORLU

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi I.” *Yeni Türk Mecmuası* İkincikânun 1936 4(37): 3-13.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi II.” *Yeni Türk Mecmuası* Şubat 1936 4(38): 52-61.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan I.” *Yarım Ay* 15 Şubat 1936 2(25): 16-17.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmiş Zamanlara Ait Siyasal Öyküler: Bulgarlar ve Makedonya Meselesi III.” *Yeni Türk Mecmuası* Mart 1936 4(39): 117-126.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan II.” *Yarım Ay* 1 Mart 1936 2(26): 18-21.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan III.” *Yarım Ay* 15 Mart 1936 2(27): 30-31.

Çorlu, Salih Münir. “Geçmişte Büyük Diplomasi Hatalarımız: Yunanistan IV.” *Yarım Ay* 1 Nisan 1936 2(28): 20-23.

SALİH ZEKİ AKTAY

Ovidius. “Latin Edebiyatından: Pigmaliyonun Heykeli.” *Divan* Çeviren Salih Zeki Aktay. 1 Mart 1945 1(4): 9.

Virgilius. “Latin Edebiyatından: Ariste'nin Arıları.” *Divan* Çeviren Salih Zeki Aktay. Mayıs 1945 1(6): 13-16.

SALİHA REŞİT

Bercovici, Konrad. “Leylâ.” *Resimli Şark* Çeviren Saliha Reşit. Temmuz 1934 43: 12-18.

SALİM ŞENGİL

Şengil, Salim. “Kışla Kapısı.” *Seçilmiş Hikâyeler* 3(15-16): 61-74.

SAMET AĞAOĞLU

AĞaoğlu, Samet. “Üç Nehir: Tuna.” *Varlık* 15 Haziran 1934, 1(23): 361(9).

AĞaoğlu, Samet. “Muhtelif Memleketlerde Fiyat Kontrolüne Müteallik Mevzuat I.” *Varlık* 15 Şubat 1940 10(159): 382-383.

AĞaoğlu, Samet. “Muhtelif Memleketlerde Fiyat Kontrolüne Müteallik Mevzuat II.” *Varlık* 1 Mart 1940 10(160): 402-405.

SAMİ AKYOL

Akyol, Sami. “Yeni Kitaplardan: Tunadan Batıya.” *Taşpınar* 29 Birinciteşrin 1935 3(36): 201.

SAMİ N. ÖZERDİM

Özerdim, Sami N. “Bu Kadar Yazabildim!” *Yeni Türk Mecmuası Birincikânun* 1938 6(72): 540-541.

SAMİM KOCAGÖZ

Kocagöz, Samim. “Kir Spiro.” *İnsan* Nisan 1943 22: 27-30.

SAN’AN

San’an. “AĞladı Geçti.” *Kızılme* 31 Ekim 1947 1: 7.

SEDAT CUMRALI

Cumralı, Sedat. “Göçmen Yerleştirirken Düşüncelerimiz.” *Taşpınar* 24 Mart 1936 4(41): 85-87.

SEMİHA UZUNHASAN

Uzunhasan, Semiha. “Bulgaristan’da Faşizm Tehlikesi.” *Yeni Adam* 26 İlkânun 1937 161: 6.

SEZER CİHAT TANSUĞ

Tansuğ, Sezer Cihat. “Koçaklama.” *Savaş Ocak-Şubat* 1946 81-82: 6.

Ş. AKŞİT GÜRDAL

Gürdal, Ş. Akşit. “Atılâ.” *Altıok Nisan* 1936 26: 31-32.

ŞAHAP SITKI SEREN

Seren, Şahap Sıtkı. “Hatıralar.” *Varlık* 15 Şubat 1938 5(111): 619.

ŞAHABETTİN TEKİNDAG

Tekindağ, Şahabettin. “Türkün Savaş Destanlarından: Niğbolu.” *Çınaraltı* 28 Nisan 1948 7: 10, 13.

ŞERİF BAYKURT

Baykurt, Şerif. “Urumeli Şiiri.” *Damla Eylül* 1945 3(27): 5.

Baykurt, Şerif. “Tuna Şarkısı.” *Damla Ocak* 1947 4(37): 4.

Baykurt, Şerif. “Drama Kızları.” *Ülkü Kasım* 1947 1(11): 9.

Baykurt, Şerif. “Edirnedden Estergona.” *Damla Temmuz-Ağustos* 1950 3(7-8-69-70): 108.

ŞEVKET RADO

Terville’den çeviren Şevket Rado. “Haydut Aşk.” *Yeni Mecmua* 24 İkincikânun 1941 5(91): 12-13.

ŞİNASİ REŞİT

Şinasi Reşit. “Spor: Zavallı Atletizm.” *Yarım Ay* 1 Temmuz 1936 2(34): 28.

TARIK BİNAT

Binat, Tarık. “Biz.” *Yücel İkinciteşrin* 1936 4(21): 87.

TAYİB HERSEGİL

Hersegil, Tayib. “Bir Türk Dostunun Ölümü.” *Varlık* 1 Mayıs 1938 5(116): 696.

TAYYİP GÖKBİLGİN

Gökbilgin, Tayyip. “Fatih’in Birinci Hükümdarlığı Sırasında Balkan Meseleleri.” *Çınaraltı* 9 Haziran 1948 11: 6.

TEVFİK ABDURRAHMAN TANYOLAÇ

Tanyolaç, Tevfik Abdurrahman. “Pınarcık Tepe ve Âşıklar Mezarı.” *Yarım Ay* 15 İkincikânun 1937 47: 23.

TEZER TAŞKIRAN

Taşkıran, Tezer. “Eski Yunan’da ve Roma’da Vatandaşlık Terbiyesi.” *Çığır* Şubat-Mart 1940 8(87-88): 40-42.

TUNALI NAZİF

Tunalı Nazif. “Tuna’da Sabah.” *Çığır* Birinciteşrin 1934 2(18): 18.

TURGUT TONUÇ

Tonuç, Turgut. “Tuna.” *Çınaraltı* 31 Temmuz 1943 97: 13.

TURHAN OĞUZKAN

Oğuzkan, Turhan. “Akın.” *Ülkü* 1 İkinciteşrin 1942 3(27): 5.

TÜRKER ACAROĞLU

Kınçef, Kurum. (1936). “Montreux Zaferi Münasebetiyle: Çanakkaleden Geçerken.” *Kaynak*. Çeviren Türker Acaroğlu. 19 Ağustos 1936 4(43): 214-215.

Mihaylov, Panço. “Bulgar Hikâyesi: Nikola.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 110-111.

Azov, V. L. “Bulgar Hikâyesi: Hüviyet Cüzdanı.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İlkânun 1936 4(83): 172.

Domuşçiev, G. P.. “Bulgar Edebiyatı: Mensur Şiirler.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Şubat 1937 4(87): 240.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Edebiyatı: Asen Zlatarov Öldü.” *Varlık* 1 Mart 1937 4(88): 245.

Pektanov, Konstantin N. “Bulgar Hikâyesi: Goşo.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Temmuz 1937 4(96): 379-380.

Stamatov. “Bulgar Hikâyesi: Bir Mahkeme Celbi.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Temmuz 1937 5(97): 395-396.

Acaroğlu, Türker. “Sofya’da.” *Varlık* 1 Eylül 1938 6(124): 57-58.

Straşimirof, Anton. “Gagauz Hayatı.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Mayıs 1938 5(117): 715-716.

Botef, Hristo. “Bulgar Hikâyesi: Harp ve Ötesi.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1938 6(126): 86-87.

Acaroğlu, Türker. “Deliorman Türkleri Hakkında Bir Tetkik.” *Varlık* 15 Şubat 1939 7(135): 112-118.

Acaroğlu, Türker. “Bugünkü Bulgar Edebiyatına Bir Bakış.” *Varlık* 1 Nisan 1939 7(138): 207-211.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Temmuz 1939 7(144): 404-408.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 2: Gagauzlar’ın Menşei (Hıristiyan Türkler).” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Temmuz 1939 8(145): 25-32.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 3: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ağustos 1939 8(146): 59-64.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 4: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Ağustos 1939 8(147): 91-96.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 5: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Eylül 1939 8(148): 123-128.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 6: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Eylül 1939 9(149): 153-160.

Manof, Atanas. “Tarihî ve Etnolojik Etüd 7: Gagauzlar.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1939 9(150): 182-184.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 8: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birinciteşrin 1939 9(151): 204-208.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 9: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkinciteşrin 1939 9(152): 227-232.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 10: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkinciteşrin 1939 9(153): 251-256.

Acaroğlu, Türker. "Kostov Öldü." *Varlık* 1 İkinciteşrin 1939 9(152): 225-226.

Acaroğlu, Türker. "Tenkitler ve Tahliller: Bulgar Akademisi ve Sofya Üniversitesi Neşriyatı." *Varlık* 1 Birincikanun 1939 9(154): 272-274.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 11: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birincikanun 1939 9(154): 275-280.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 12: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Birincikanun 1939 9(155): 299-304.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 13: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 30 Birincikanun 1939 9(156): 323-328.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 14: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkincikanun 1940 10(157): 348-352.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 15: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Şubat 1940 10(158): 371-376.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 16: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Şubat 1940 10(159): 396-400.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 17: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Mart 1940 10(160): 420-424.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 18: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 Mart 1940 10(161): 443-448.

Manof, Atanas. "Tarihî ve Etnolojik Etüd 19: Gagauzlar." *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Nisan 1940 10(162): 469-472.

Bobçev, S.S. “Türkoloji: Deliorman Türkleri Hakkında.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Birinciteşrin 1940 16(92): 135-144.

Bobçev, S.S. “Türkoloji: Deliorman Türkleri Hakkında Tarihi ve Etnolojik Bir Etüt II.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkinciteşrin 1940 16(93): 245-253

Stonayof, Lüdmir. “Güzel Bir Bulgar Hikâyesi: Kırık Kalp.” *Yarım Ay*. Çeviren Türker Acaroğlu. 15 İkinciteşrin 1940 124: 12-13.

Trifanov, Yordan. “Tarih: Tarih ve Rivâyetlerde Mihalbeyoğulları.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 İkincikânun 1941 16(95): 390-398.

Trifanov, Yordan. “Tarih: Tarih ve Rivâyetlerde Mihalbeyoğulları II.” *Ülkü*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Şubat 1941 16(96): 533-541.

Acaroğlu, Türker. “Muasır Bulgar Edebiyatında Şiir.” *Varlık* 15 Şubat 1941 11(183): 347-350.

Acaroğlu, Türker. “Proto-Bulgarlar ve Macarlar.” *Varlık* 15 Mart 1941 11(185): 397-398.

Acaroğlu, Türker. “Türkoloji: Türkleri Alâkadar Eden Bulgar Neşriyatından Bir Bibliyografya Denemesi I.” *Ülkü* 1 Nisan 1941 17(98): 137-146.

Acaroğlu, Türker. “Türkoloji: Türkleri Alâkadar Eden Bulgar Neşriyatından Bir Bibliyografya Denemesi II.” *Ülkü* 1 Haziran 1941 17(100): 345-354.

Acaroğlu, Türker. “Edebiyat Tarihi: 93 Harbi ve Edebiyatımız.” *Ülkü* 1 Temmuz 1941 17(101): 437-444.

Acaroğlu, Türker. “Bibliyografya: Bulgar Maarif Vekilliği Neşriyatından.” *Ülkü* 1 Temmuz 1941 17(101): 478-480.

Acaroğlu, Türker. “Bibliyografya: Bulgar Arkeoloji Enstitüsü Neşriyatı.” *Ülkü* 1 Ağustos 1941 17(102): 567-568.

Acaroğlu, Türker. “Bibliyografya: Sofya’da Milli Müze Neşriyatı.” *Ülkü* 1 Ağustos 1941 17(102): 568-569.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri.” *Yücel* İlkkanun 1941 14(82): 170-175.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri.” *Yücel* Şubat 1942 14(84): 256-260.

Acaroğlu, Türker. “Osmanlı Türkleri ve Bulgar Edebiyatı.” *Varlık* 1 Mart 1942 12(208): 379-383.

Acaroğlu, Türker. “Edebiyatımızı Dış Memleketlerde Tanıtmak Meselesi.” *Varlık* 15 Mayıs 1942 12(215): 539-540.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Halk Edebiyatında Türk Motifleri.” *Yücel* Haziran-Temmuz-Ağustos 1942 15(88-89-90): 48-51.

Pelin, Elin. “Bulgar Hikâyesi: Angelinka.” *Varlık*. Çeviren Türker Acaroğlu. 1 Ağustos 1942 13(218): 37-40.

Yovkov, Yordan. “Hikâye: Asiye.” *Yücel*. Çeviren Türker Acaroğlu. İkincikânun-Şubat 1943 16(95-96): 158-163.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Devlet Tiyatrosu Nasıl Kuruldu?.” *Varlık* 1 Haziran 1943 13(238): 450-455.

Acaroğlu, Türker. “Bulgar Devlet Tiyatrosu Nasıl Kuruldu?.” *Varlık* 1 Haziran 1943 13(238): 450-455.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları.” *Yücel* Haziran 1945 18(104): 137-140.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları.” *Yücel* Temmuz 1945 18(105): 167-172.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları.” *Yücel* Kasım 1945 109: 92-96.

Acaroğlu, Türker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları.” *Yücel* Ocak 1946 111: 174-175.

Acaroğlu, Túrker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları.” *Yücel Şubat* 1946 112: 204-208.

Acaroğlu, Túrker. “Tesalya Harbi’nin Edebî Yankıları.” *Yücel Şubat* 1946 112: 204-208.

Acaroğlu, Túrker. “Halk Edebiyatı: Bulgarcaya Geçen Türk Atasözleri.” *Ülkü Şubat* 1948 2(14): 24-25.

VEDİA MORAY

Muzayas. “Hikâye: Hero ile Leandros.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. 1 Aralık 1944 1(1): 13-16.

Simanid. “Eski Yunan Edebiyatından: Kadınlara Dair.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. Nisan 1945 1(5): 11-12.

Bionos. “Eski Yunan Edebiyatından: Adonis’e Ağıt.” *Divan*. Çeviren Vedia Moray. Haziran 1945 1(7): 13-14.

VİLDAN ÂŞİR

Âşir, Vildan. “Spor: Romen Gençlik Teşkilatı, Straja Tarii.” *Ülkü* 1 Eylül 1939 14(79): 19-22.

Y. CEMİL ÜNER

Üner, Y. Cemil. “Yunan Edebiyatından Tercümeler: Ayakları Danteleli Ağustos Böceğine.” *Damla* Temmuz 1943 10: 15.

YAHYA KEMAL BEYATLI

Beyatlı, Yahya Kemal. “Türk Hamaset Şiirinden Örnekler: Akıncı.” *Yücel* Temmuz 1940 11(65): 251.

Beyatlı, Yahya Kemal. “Akıncı Süvarilerimiz.” *Savaş* 15 Birincikânun 1940 19: 3.

Beyatlı, Yahya Kemal. “Eylül Sonu.” *İstanbul* 15 Şubat 1944 1(6): 3.

YAKUP KENAN

Yakup Kenan. “Orduya Selam.” *Çınaraltı* 25 Birinci teşrin 1941 12: 2.

YAKUP SABRİ

Yakup Sabri. "Göç." *Varlık* 15 Temmuz 1937 5(97): 392.

YAŞAR NABİ NAYIR

Nayır, Yaşar Nabi. "Başyazı/ Musahebe: Balkanlardaki Türkler." *Varlık* 1 Haziran 1934 1(22): 1.

Nayır, Yaşar Nabi. "Öz Türkçe: Mutsuz Kardeşlerimizin Kafa Açlığı." *Varlık* 15 İkincikânun 1935 2(37): 193.

Nayır, Yaşar Nabi. "Kültürü Koruma Arsiulusal Yazarlar Kongresi." *Varlık* 15 Temmuz 1935 3(49): 2.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük I." *Varlık* 15 İlkânun 1935 3(59): 162-164.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük II." *Varlık* 1 Sonkânun 1936 3(60): 178-180.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük III." *Varlık* 15 Sonkânun 1936 3(61): 194-196.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük IV." *Varlık* 1 Şubat 1936 3(62): 210-211.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük V." *Varlık* 15 Şubat 1936 3(63): 226-227.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük VI." *Varlık* 1 Mart 1936 3(64): 242-244.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük VII." *Varlık* 15 Mart 1936 3(65): 258-260.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlar ve Türklük VIII." *Varlık* 1 Nisan 1936 3(66): 274-275.

Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Göç Yeniden Başlarken." *Varlık* 1 Mayıs 1936 3(68): 305.

Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Balkan Türkleri ve Göç." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1936 4(79): 97-98.

Nayır, Yaşar Nabi. "Balkanlarda: Romanyalı Gagauzlar ve Türk Kültürü." *Varlık* 1 Nisan 1937 4(90): 274-275.

Nayır, Yaşar Nabi. "Gagauz Halk Edebiyatı." *Varlık* 15 Ağustos 1937 5(99): 429.

Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Balkanlarda Sevgi ve Kardeşlik Tezahürleri." *Varlık* 15 Mayıs 1938 5(117): 705.

Nayır, Yaşar Nabi. "Konuşmalar: Türk Kültürü ve Türkçe." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 97-98.

Nayır, Yaşar Nabi. "Akıncılar Köyü Münasebetiyle." *Varlık* 15 Birinciteşrin 1938 6(127): 104.

Rolland, Romain. "Panait İstrati." *Kalem*. Çeviren Yaşar Nabi Nayır. 1 Şubat 1939 2(9): 144.

Nayır, Yaşar Nabi. "Gagauzlara Dair Kıymetli Bir Eser." *Varlık* 15 Haziran 1939 7(143): 374-375.

Nayır, Yaşar Nabi. "Baraga'nın Devedikenleri." *Tercüme* 19 İkincikânun 1943 3(17): 362-365.

Nayır, Yaşar Nabi. "Panait İstrati'ye Dair." *Varlık* 1 Ocak 1947 318: 9-10.

Nayır, Yaşar Nabi. "Üç Düşman." *Varlık* 1 Şubat 1948 331: 3.

Nayır, Yaşar Nabi. "Unuttuğumuz Büyük Dâva." *Varlık* 1 Eylül 1948 338: 3.

İstrati, Panait. "Sokak Kızı." *Varlık*. Çeviren Yaşar Nabi Nayır. 1 Eylül 1948 338: 12.

YEKTA KARAMUSTAFA

Karamustafa, Yekta. "Yârin Geliyor!." *Çınaraltı* 14 Şubat 1942 28: 7.

YUSUF KADIGİL

Kadıgil, Yusuf. "Kızla Çoban." *Bozkurt* Birincikanun 1940 9: 220.

YUSUF ZİYA ORTAÇ

Ortaç, Yusuf Ziya. "Mecmua." *Yenigün* 11 Mart 1939 1(1): 4.

Ortaç, Yusuf Ziya. "Öyle Bir Günde." *Bozkurt* Temmuz 1941 11: 260.

Ortaç, Yusuf Ziya. "Öyle Bir Günde." *Çınaraltı* 23 Ağustos 1941 13: 9.

YUSUF ZİYA UĞUR

Uğur, Yusuf Ziya. "Maziden Sesler." *Çınaraltı* 27 Haziran 1942 40: 10.

ZAHİT BOZTUNA

Petresko, Çezar. "Rumen Edebiyatı: Hücum." *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 15 Nisan 1937 4(91): 297-298.

Adnan, İ. "Rumen Edebiyatı: Tekirgölün Efsanesi." *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 1 Haziran 1937 4(94): 342-344.

Petresko, Çezar. "Sabit Fikir." *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 1 Eylül 1937 5(100): 437-439.

Boztuna, Zahit. "Gagauz Halk Edebiyatından Örnekler." *Varlık* 1 İlkteşrin 1937 5(102): 472.

Filimon, N. "Romen Hikâyesi: Çokoy." *Varlık*. Çeviren Zahit Boztuna. 15 Nisan 1938 5(115): 681-682.

ZEKİ KARAAĞAÇLI

Karaağaçlı, Zeki. "Aldıkta Geldik." *Kopuz* Nisan 1944 12: 285.

ZEKİ MESUT

Zeki Mesut. "Dünya: Ayın Politikası." *Ülkü* Mart 1934 3(13): 27-32.

Zeki Mesut. "Dünya: Ayın Politikası." *Ülkü* Nisan 1934 3(14): 105-110.

Zeki Mesut. "Dünya: Ayın Politikası." *Ülkü* Mayıs 1934 3(15): 171-176.

ZİYA İLHAN

İlhan, Ziya. "Tahlil, Tenkit: Savaş Türkleri." *Millet* Eylül 1942 1(5): 148-149.

ZİYAETTİN FAHRİ FINDIKOĞLU

Fındıkoğlu, Ziaettin Fahri. “Bulgaristan’da Halk Bilgisi Müzesi.” *Halk Bilgisi Haberleri* Haziran 1938 7(80): 169-170.

Z. F. “Bibliyografya: Kitaplar ve Mecnualar, Halil Yaver, Bulgarların Balkanlar’ı İstilâ Planları.” *Ülkü* 1 Mayıs 1941 17(99): 282-285.

ZİYAEDDİN NADİR

Nadir, Ziyaeddin. “Endişeler.” *Kızılelma* 28 Kasım 1947 5: 16.

